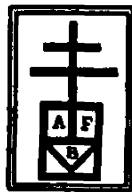

F. BETTONI

S T O R I A
DELLA
RIVIERA DI SALÒ

VOLUME III

FORNI EDITORE BOLOGNA

CODICE DIPLOMATICO.

INDICE.

CXV	1351	Parte di Statuti della Riviera di Salò confermati dall'Arcivescovo Gio. Visconti	pag. 7
CXVI	135.	Statuti Civili della Riviera di Salò »	15
		Statuti Criminali della Riviera di Salò »	121
		Decreti »	226

STORIA
DELLA
RIVIERA DI SALÒ

IN QUATTRO VOLUMI

DEL
CONTE F. BETTONI.

VOL. III.

BRESCIA.
STEFANO MALAGUZZI EDITORE.

—
MDCCCLXXX.

Come abbiamo accennato nella prefazione, porghiamo al lettore, divisi in due volumi, i documenti che ci fu dato raccogliere riguardanti la Riviera di Salò. Nel primo, che è il presente, abbiamo riuniti quelli, di cui la maggior parte ha riferimento agli avvenimenti storici dall'anno 879 al 1440, omettendo i più recenti, la cui pubblicazione sarebbe stata soverchia, e non conforme all'uso universalmente adottato.

Non abbiamo eccettuato da questa norma se non l'atto di infeudazione della Riviera al Cardinale d'Amboise, dell'anno 1509, perchè è documento di straordinaria importanza, e veste forme singolari.

In fine a questo volume il lettore troverà il Lapidario romano della Riviera, tratto dalla raccolta dell'illustre Mommsen intitolata: « *Inscriptiones urbis Brixiae et agri brixiani* », e dal « *Museum Ethnicum Benacense* » dell'Abate Brunati, cui abbiamo aggiunto qualche altra epigrafe ai suddetti scrittori sconosciuta.

Nell'altro volume, che è l'ultimo dell'opera, abbiamo riunita invece tutta la legislazione statutaria, tanto civile quanto criminale, in vigore nella Riviera ai tempi del dominio visconteo, la più antica che ci resti di questa contrada, e che offre il modo di conoscere leggi e costumi di quell'età remota.

Nella trascrizione poi, tanto dei documenti quanto degli statuti, abbiamo creduto di fare cosa lodevole ed opportuna tenendoci fedeli agli originali, per non togliere loro, col cercare di migliorarli o correggerli, l'impronta di autenticità, e per non porre la mano audace sopra un tesoro, che deve essere rispettato perchè appartiene alla storia.

I.

ANNO 879 ¹⁾ — 6 OTTOBRE

LE CORTI BENACENSI

'Diploma di Carlo Manno ai Monaci Zenoniani di Verona.

In nomine Sanctae, et Individuae Trinitatis. Karolomannus divina favente gratia rex. Si de rebus transitoriis Deo, et sanctis, vel Deo dicatis hominibus nostra consolamina praebeamus, inde nobis mansura gaudia provenire liquido credimus, et juxta datoris vocem in hoc saeculo centuplum accipiemus, et quod melius in futuro est, vitam possidebimus aeternam. Qua propter noverit industria omnium fidelium nostrorum praesentium ac futurorum, qualiter nostrorum caeterorumque fidelium assensum praebentes pro anima Pipini avi, et Karoli Martelli patris mei, ac nostra, ac omnium fidelium defunctorum dedimus Monasterio s. Zenonis curtem nostram nomine Disentianum iuxta ripam lacu positam cum omnibus edificiis suis, et pertinentiis, terminisque suis, et cum mancipiis duobus, idest servis Germanis, cum Calvulo, et Orthoberto cum uxoribus eorum, ac filiis, et cum terris cultis et

¹⁾ L' Ughelli ha pubblicato il documento senza la data, il cav. Odorici, *Storia Benacense*, t. 18, p. 60, ed il Ceruti, nel *Monumenta*, lo pubblicarono con la data dell' 87. La me cambiata in quella dell' 879 per le ragioni esposte nel testo.

incultis, campis, agris, monticellis duobus, silvis, pascuis, pratis, aquis, aquarumque decursibus, molendinis, et cum omnibus adjacentiis suis mobilibus, et immobilibus, quaesitis et inquisitis usque Maguziano, et ripas, piscationes, et venationes, pascuas usque ad arcem Minervae Scovolo, ac per totas ripas lacus, seu cum omnibus casis, et rebus, quae Adelbertus habet in ISOLA, ac in Scuvolo cum filiis, et filiabus, vineis, campis et olivetis, et omnia ad eundem pertinentia: a meridie per ripas lacus, piscationes, ac venationes usque Sermionem, et Piscariam, et per totam Silvam de Lugana, venationes porcorum, cervorum, capreolorum omni tempore sine omni hominum contradictione. Haec enim omnia, supra taxata in memoratis, et castrum cum curte, et plebe iuxta ripam lacus positam (*sic*), et Desentianum nomine cum omnibus superius nominatis donare praevidimus de nostro jure, in jus, ac proprietatem monasterio s. Zenonis sito foris civitatem Veronam juxta ripam Athesis, et in jus et proprietatem tradimus, atque transfundimus. Quatenus perpetuis temporibus ea omnia superius nominata teneat, atque possideat, liberamque in omnibus habeat potestatem Abbas Deodatus, qui nunc est, ac sui sequentes perpetualiter tenendi, donandi, vel quidquid libuerit faciendi, nullo successore nostro unquam interrumpente, vel mutante: sed maneat haec nostrae auctoritatis largitio perpetuis temporibus, firma, ac inconvulsa tam ipsi praefato Abbati quam etiam in posterum cunctis sequacibus suis. Ac ut haec auctoritas nostrae largitionis ab universis fidelibus per cuncta futura tempora firmior habeatur, ac verius credatur, ac diligentius conservetur, manu propria nostra confirmavimus, ac sigillo nostro sigillari jussimus.

Signum Karoli~~z~~manni invictissimi Regis.

Mandavimus Notar. ad vicem Theotmari rogavit.

Data II. Non. Octobr. anno III regni Karolimanni serenissimi regis in Bajovaria, et in Italia V. Ind. XII.

Actum in claustro s. Zenonis in Dei nomine feliciter. Amen.

II.

ANNO 966?

L' ABBAZIA DI MAGUZZANO ¹⁾

DECRETUM

*Quo ex Abbatiola Magonziani amandatis Monachis subrogantur Cleri.*Ballerini e Dachery ²⁾.

Dum adstipolante ³⁾ per augustæ recordationis Aurelio temerariis iudiciis adeo plena sunt omnia, ut ipse quoque malevolorum cavillationibus acerrime hoc tempore insectatus, mihi ipsi sim ita incredulus, ut quid qua intentione actitem, sim sæpissime dubius; dum scilicet falsa verave illorum de me testimonia cum his, quæ mihi sint plus quam necesse sit, cognita, confero; quid de Abbatiola, quæ Magonzianus vocatur, nuperrime statuerim, decretali hoc scripto enucleare, et venturis præsentibusque, ut utrique dijudicent, destinare contendo. Ipsa igitur eadem, quantulacumque sit, cum ex prædiolo quorundam, dispositioni ecclesiæ nostræ ita obvenerit, ut aut obeunte, aut perperam inemendabiliter quid perpetrante Abbate, alter ab Episcopo, illic sufficeretur nostræ diocesis, qui militantes in ea monachica vivere faceret lege; cum (uti res est perdifficilis) hoc non ⁴⁾, ut constructor voluerat, processisset; incenso ab Hungaris cœnobiolo ⁵⁾,

¹⁾ La Biblioteca Quiriniana possiede il *Repertorium Archivii Maguzzani 1753*, manoscritto in fol. G. IV., ove sono registrati i documenti spettanti a questo Monastero in ordine metodico e cronologico, dal 1145 al 1764, in numero di 616. A pag. 126 vi sono le notizie storiche spettanti l' Abbazia, ed a pag. 129 la serie degli Abbati del Monastero desunte dai documenti esistenti nell' Archivio suddetto, dal 1190 al 1792.

²⁾ Ratherii Episc. Ver. Op. cur. Fratr. Balleriniis, Veron. col. 399. Veter. aliquod scriptor. Spicileg. Op. et stud. D. L. Dacheryi. Paris. M.D.C.LVII, vol. II., pag. 236.

³⁾ Дачеръ editio: astipulante.

⁴⁾ nonve Constructor.

⁵⁾ Cœnedobiolo.

ad hoc miserabiliter est perventum, ut ipse, qui Abbatis falso vocabulo solus gestabat cucullam, uxore saltem nequiret ullatenus abstinere, nedum alii propriis quoque possent voluntatibus (ut regula monachorum præcipit) renuntiare. Quemdam igitur ex talibus cum omnigeno conatu ad id, quod secundum saltem congruentiam temporis esset agendum, non valuissem adducere; sed fuga ter lapsus ipse, Geziaca me insuper lepra per internuntios conaretur inficere, hoc est, ut accepta ab eo pecunia sinerem eum, quod oblatum Domino fuerat, diabolo, ut ante fecerat, tradere; me quod ille volebat nolente, illo quod ego Dei respectu vitabam rogante, utrinque ¹⁾ cum fuisset discessum, hæsit animus quid agere possem. Si enim ego possessiunculam Dei Genitrici collatam melius quasi dispensaturus mihi retine-rem, aut meorum alicui darem; ne successorum aliquis meorum meo similiter faciens exemplo eleemosynam illorum bonorum destrueret, non nihil verebar. Si vero propter unum falsum cucullum, Abbatem appellatum, idest patrem falsissimum, re autem vitricum verissimum, hoc in uxorem et filios carnales, fratres, atque nepotes permetterem expendere; imprudentis dispensatoris non minus pœnam quam infidelis verebar incurrere. Cum enim perarduum sit monachorum propositum, et talibus inconvenientissimum: sicut enim monacho nil sanctius, ita nihil est hypocrita sceleratius: relicto impossibili ad possibile me conferre operam dedi.

Ordinavi igitur, ut, si plures inhiberet facultas, illic tres officium suum non nescientes omni tempore saltem presbyteri militarent, ut inibi nullo die Missa deesset, unus diaconus, unus subdiaconus, clericuli aliqui. Quisque presbyterorum annuatim acciperet inter frumentum et segallum ²⁾ modia decem, inter legumina et milium modia decem, de surico modia decem, de vino modia duodecim. Diaconus de his omnibus modia quinque, vinum modia sex. Subdiaconus

¹⁾ DACHERY, utrimque.

²⁾ solatium.

modia tria ¹⁾, vinum modia quatuor. Ad vestimenta presbyteri solidos quinque: diaconus solidos duos: subdiaconus solidum unum. Cucullum nemo illorum portet. Hymnos tamen in memoriam antiquæ consuetudinis in laudibus, matutinis, prima, tertia, sexta, nona, vespera, et completorio, quæ omnia ad horam debitam exhiberi decrevi, cantarent. Et quia sine aliquo id fieri magisterio posse desperavi, unum inibi præfici presbyterum honorabilem, nec ministerii sui expertem, præter illos tres, ita decrevi, ut aut obeunte illo, aut decreta facere contemnente, alter ab Episcopo Veronensi loco subrogaretur illius: quique his omnibus, ut continetur superius, non per vineas et campos, sed per mensuras dispensatis, quod remaneret, haberet; in præclaris vero festivitatis illos quinque secum faceret comedere, eisdem cibus et potibus ²⁾ quo seipsum abundanter et pro posse eosdem reficiens. Quibus tamen diebus lectionem decernimus ad mensam habere, et post cibum quod monachi cantent. Summopere vero . . . ³⁾

(Vedi le note storiche fatte dai Ballerini all'op. cit. del Raterio, col. 399).

III.

ANNO 969 ⁴⁾ — 6 OTTOBRE

DIPLOMA DI OTTONE I. A. MADERNO ⁵⁾

In nomine sancte et individue Trinitatis. Otto Dei gratia rex Romanorum et Imperator augustus. Si de rebus transitorijs petentibus

¹⁾ tres.

²⁾ In Ballerini quibus.

³⁾ Ivi nota N. XI. Multane, an pauca in fine desiderentur, ignoramus.

⁴⁾ Vedi nel testo le osservazioni fatte a questo diploma, spettanti alla sua autenticità ed alla sua data.

⁵⁾ Da un apografo dell' Archivio Municipale di Brescia, Cod. B. x. 414, pag. 96. Anche il cav. F. Odorici ha pubblicato questo documento nel v. IV, pag. 95, delle *Storie Bresciane*, togliendolo da altra fonte, onde vi si riscontrano delle mancanze e molte varianti.

quibus fidelibus et amicis nostris, que consolamina prebeamus, inde nobis eterna gaudia provenire liquido credimus. Qua propter volo ut industria nostrorum adstantium vel ubique comorantium quatinus carissimi fideles nostri de materno in territorio brixiano iuxta lacum benacum adierunt clementiam nostram, noscat obnixe petentes atque nullatenus suffragantes ut illis in ius, et proprietatem, ex nostro imperiali iure donaremus, nos autem ipsorum viciniorum adhelberti, petii, manidocti, procuratorum materni petitionibus assensum prebentes. nec non etiam sanctissimis preceptionibus anastassi pape obedientes, vel etiam patriarce acquiligiensi, sanctissimorum Episcoporum, ducum, marchionum, comitum dedimus prefato Comuni et Vniversitati de materno idest totum illud obsequium cum omnibus usilibus et angarijs quod antecessoribus nostris et nobis impendere solebant, et insuper per hanc paginam precepti nostri vel petitionibus ipsorum fidelium de materno regales fideles nostros esse liberos et solutos ab omni nodositate servitutis, cum uxoribus et filijs in ipsa terra materni habitantibus nunc et in futurum, et etiam contulimus ipsis de materno nostris fidelibus in circuitu lacus benaci potestatem venandi et piscandi, aucupandi, quod libuerit agendi per totum lacum benacum, et sint liberi, et soluti cum omnibus suis ad iacentijs, vineis, campis, olivetis cultis et incultis, mobilibus et immobilibus, tolloneys, ripaticis, hostaticis: Et precipimus quod nullus mortalium fatiget illos absque nostri presentia neque per placitum neque per quodvis ingenium quod fieri possit. Hec enim omnia supra memorata dicto Comuni et Vniversitati de Materno de nostro jure illis in jus et proprietatem iussimus devenire, quatenus temporibus perpetuis teneant atque possideant, nullo unquam successore nostro irrumpente vel mutante quidquid per quocumque quam minime futurum esse credimus hoc preceptum frangentem penam mille marceseos aureos componat medietatem camere regis, aliam iniuriam passis, Et quam durius est penam comuni inde sustineant. Et ut hec auctoritas nostre largitionis ab universis fidelibus per cuncta futura secula firmior habeatur, verius

credatur, ac diligentius conservetur, manu propria scriptum confirmavimus et sigillo nostro sigillavimus.

Signum † Ottonis Invictissimi Imperatoris.

Andelinus notarius ac vicem Misussi Cancellarij recognovit.

Actum in Civitate Verone in dei nomine feliciter amen.

Data secundo Non. octobris Anno Septimo Imperij Serenissimi Ottonis in Italia Indictione duodecima.

III.

ANNO 973 — . . . MARZO

L' ISOLA BRESCIANA

Odorici 1).

In Nomine ecc. Imperantes Dom. nostro Otto Magno Imper. anno XII. et item Otto filio ejusdemq. Imper. hic in Italia anno VI. sub die de Mense Martis. Indictione prima feliciter.

Constat me Eriprandus de civitate Veron. habitator prope oratorio Sanctæ Eufemiæ qui lege Langobardorum vivere visus sum, vendidissem, et ita vendedit, tradedissem, et ita tradedit, tibi vero Domini Miloni Episc. Sanctæ Veronen. Eccles. *varie terre fra le quali una posita est in finibus Veronensis prope insola, quæ dicitur Brexiana... ecc.*

Acto in civitate Verona feliciter.

Signum Eriprandi . . . et testium . . .

Ego Ingelbertus Notarius atque iudice Dom. Imper. rogavi ecc.

1) *Stor. Bres.*, v. IV, pag. 99.

V.

ANNO 1016 — 9 MARZO

PIETRO ARCIPRETE DELLA PIEVE DI SALÒ

Odorici 1).

In xpi nom enrichus gra d impr augs hic in italia hanno ei sedo nono die ms marcius indicioe quartadecima. Constat me petrus archipbr de pleva *Salaude* abitator loco *Piveniagi* q professus sum ex nazione mea lege vivere romana accepisse sicuti in accepi ad te Abraam Acolochus de ordine ste brixiane ecclesie. et filius gariardi arientu denrios bonos sol viginti e quatuor solutum precium p pecias septe de terra tres vidates cum quatuor arbores olives supabete, et tres aratorias setima ortiva iuris mei quas abre visus sum in fundo *Puveniaca* sunt suptotis p mensura iuxta tabls quattuorcenti. Coeret ei a prima in loco *sub turba* de una parte isemberga da alia parte erizolu suis consortes, scda in *Cacavario* coeret ei da una parte reb *sci Faustini* da alia parte erizolum suis consortes: tercia pecia q e subtus curte coeret ei da una parte vualdo et maginfredus seo anto germs da alia parte burningus. quarta pecia in loco *Pivegnaga* coeret ei da una parte ariberto cu suis consortes da alia parte tuanitase quinta pecia in loco *Pivegnaga* coeret ei da una parte via da alia parte erinzo cum suis consortes sesta pecia in loco predicto *cacavario* coeret ei da una parte erinzo cum suis consortes da alia parte reb. de curte *Gavardo*. septima q est ortiva ibi prope coeret ei da una parte petro cu suis consortes da alia parte burningus sibi q. alii cunfinis omnib coerentes. Que autem suptas pecias de terra vidates et cum olivis supabentes seo aratorias et ortivos iuris mei supius dictus una cum accessionib et ingressa reger cum superiorib. inferiorib. qualiter suplegit tibi supra abraam acolochus p supscripto ariento vendo trado et

1) ODORICI, *Storie Bresciane*, v, V, pag. 27. docum. XXII.

mancipo nulli alii venditas donates alienates obnesiates vel traditas nisi tibi etc. . . . ex inde a presenti die tu et heredibus tuis aut cui tu dederis vel habere statueris iure proprietario nomine quidquid volueritis sine omni mea et heredibus meis contradictione quidem et spondeo atque promitto me ego quo supra petrus archipresbr una cum meos herds tibi q. s. abraam acolochus tuisq herds aut cui tu dederis superscripts pecias de terra vidates cu olives supeabte et aratorias seo ortivo qualiter sup leg hab omni vero defensare qd si defendere non potuerim aut si vobis ex inde aliquid personis inveniam subtrahere q sieri in duplum eade venditas at sup leg vobis restituam sicut pro tempore fuerit meliorates aut valuerit sub extimacione in consimiles locos, et nec mihi liceat ullo tempore nolle quod volui sed quod ad me semel factum vel conscriptum est sub iuramentum inviolabiliter conservare promitto cum stipulacione subnixa. Actum spta civitate Brixia feliciter.

Ego Petrus archipr. a me facta spsi. Signu mb alberici et teotoni seo gezo testem lege roma viventes. Signu mb atoni et turisindi t.

VI.

ANNO 1085 — MARZO

GIOVANNI I VESCOVO DI BRESCIA

donata al Monastero di S. Eufemia un podere in Toscolano.

Inedito 1).

In nomine domini Dei eterni anno ab incarnatione domini nostri Jesu Christi millesimo octuagesimo quinto, mensis marci indictione octava. Monasterio sancte Eufemie quod est constructum iuxta montedignum. Ego dominus Johannes Dei gracia brixienensis episcopus offeror et donator ipsius monasterii ad ecclesiam que dicitur sancti nicolagi que est constructa infra ipsum Monasterium prope dictum. Quisquis in sanctis ac in venerabilibus locis de suis aliquod contulerit rebus iuxta oracoli vocem in hoc seculo centum plus accipiet et insuper quod melius est vitam possidebit eternam. Ideoque ego qui

1) Arch. del Monastero dei Bened. di S. Eufemia, ora presso l'Ospit. M. Cass. O. n. 1.

supra Johannes episcopus dono et offero a presenti die in eadem ecclesia sancti nicolagi pro anime mee mercede idest sortem unam masariciam que est posita in loco et fundo tuscolano loco ubi dicitur stignaga et Cuzaga et in eius territorio in integrum. Quas autem suprascriptas res omnis juris de meo episcopo supradictas una cum accessionibus et ingressibus earum seu cum superioribus et inferioribus earum rerum qualiter supra dixi in integrum ab ac die in eadem ecclesia Sancti nicolagi dono cedo trado et offero et per presentem cartam offerisionis ibidem habendum confirmo faciendum exinde monachi illi qui nunc et pro tempore ordinati fuerint et deo servierint suprascripto monasterio ad eorum usum et sumptum quidquid voluerint pro anime mee mercede sine omni mea et successorum meorum contradictione. Exinde spondeo atque promitto ego ut supra Johannes episcopus una cum meis successoribus parti infrascripti monasterii aut cui pars ipsius monasterii dederit suprascriptam offerisionem qualiter supra dixi in integrum ab omni homine defensare, quod si defendere non potuerimus aut subtrahere sciverimus tunc in duplum eandem offerisionem ut supra dixi restituamus sicut pro tempore fuerint meliorate aut valuerint sub estimacione in consimilibus locis. Hanc enim carte offerisionis paginam Ottoni notario tradidi et scribere rogavi in qua subter confirmantibus testibus que obtuli roborandam actum suprascripto monasterio feliciter.

Signa † † † manuum Lafranci et Umberti de Prandonibus testium lege romana vivencium;

Signa † † manuum Maquardi vicedomini et adam testium.

L. T. Ego qui supra Otto not. et jud. rog. scripsi post tradita compl.

VII.

ANNO 1090 — 9 SETTEMBRE

LA ROCCA DI MANERBA

Bacchini 1).

Anno ab Incarnatione Dom. N. J. C. millesimo nonagesimo, quinto Idus Septembris, indictione tercia decima Monasterio sancti Petri

1) Ist. del Monast. di S. Benedetto di Porilone, pag. 33.

Cluniacensis. Ego Vbertus filius quondam Arduini Comitis Parmensis qui professus fuit lege vivere Longobardorum, propterea dixi: Quisquis in Sanctis, ac Venerabilibus locis, ex suis aliquot contulerit rebus iusta Auctoris vocem in hoc sæculo centuplum accipiet, insuper quod melius est vitam possidebit æternam; Ideoque ego qui supra Vbertus dono, et offero in prædicto Monasterio pro Anima mea, et conjugis et de filio meo, atque parentorum meorum mercede hoc est Castrum de Medula cum Curte, et rebus omnibus mihi pertinentibus, excepta Capella Sancti Iusti cum centum Giughis Terræ quod antea dedi Sancto Benedicto, et Capella Sancti Dalmatij cum omnibus rebus quod dedi Sancto Prospero, et duo integra quæ dd. Sanctæ Mariæ de Maguzano in villa, et similiter dono Castrum Sulferini, et Capellam sitam in eodem Castro et cum omnibus rebus intus, et de foris pertinentibus ad ipsum castrum, quæ autem prædictæ Terris ecc..... ecc.....

Actum intus Rocam Manerva (*sic*) feliciter.

✠ Signum manus supradicto Vberto..... ecc.....

✠ ✠ ✠ Signum manibus Bernardo, Bono, Marcheso Testes rogati.

Ego qui supra Albertus Notarius Domini Regis rogatus scripsi ecc.

VIII.

ANNO 1145.

PADENGHE, POZZOLENGO E MAGUZZANO

Ughelli 1).

Eugenius Episcopus servus servorum Dei. Venerabili fratri Theobaldo Veronensi Episcopo, ejusque successoribus canonice promovendis in perpetuum. Piæ postulationis, etc. Eapropter venerab. frater in Christo Theobalde Episcopo tuis justis postulationibus clementer annuimus, et B. Dei Genitricis semper Virginis Mariæ Veronensem Ecclesiam, cui Deo auctore præesse dignosceris, sub. B. Petri, et

1) UGHELLI, *Italia Sacra*, tom. V., pag. 791.

nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti privilegio communimus statuantes, ut quascumque possessiones, quæcumq; bona, quæ in præsentialiter juste, et canonice possides, aut in futurum rationabilibus modis, Deo propitio, poteris adipisci, firma tibi tuisque successoribus, et illibata permaneant, in quibus, ea propriis duximus exprimenda vocabulis. Monasterium S. Zenonis ecc. castrum Garde cum cunctis appendentiis suis, plebem ejusdem loci cum omnibus suis capellis: plebem de Caprinò cum sui capellis et decimis, et plebem de Cisano cum capellis et decimis, plebem de Gazizio cum capellis et decimis: plebem de Teneri cum capellis et decimis: plebem de Pavenguli (*sic*) (*Patenguli?*) cum capellis et decimis: et castello, monasterio Vemagazano (*sic*) (*de Maguzano?*) cum capellis et decimis: plebem ejusdem loci cum decimis et capellis suis: curtem de Lenzani cum castro et omnibus pertinentijs sui: Rivoltellam cum capellam et decimis plebem Sitinij . . . monasterium S. Vigili; plebem Puzolengi cum capellis et decimis ecc.

Ego Eugenius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

Seguono le altre firme dei Cardinali, che sono sedici.

Datum Viterbii per manum Roberti S. R. E. Presb., Card. et Cancell. XVI. Kal. Jun. Indict. VIII. Incarnationis Dominicæ anno M. C. XLV. Pontif. vero D. Eugenii Tertii PP. anno I.

IX.

ANNO 1156 — 11 LUGLIO

IL CASTELLO DI SCOVOLO

(Vedi più innanzi la conferma di Federico II. del 1221 quella di Francesco Sforza del 1447 e finalmente quella di Federico IV. del 1448) ¹⁾.

In nomine sancte et individue Trinitatis. Fridericus Divina favente gratia Romanor. Imperator et semper Augustus. Ad imperialem spe-

¹⁾ Questo documento fu pubblicato anche dal cav. Odorici, ma o mi sono servito dell'Apografo del Biemmi posseduto dal Nob. Clemente Di-Rosa.

ctat dignitatem non solum predecessorum nostrorum Regum et Imperatorum Katholicorum pia statuta inviolabiliter conservare verum etiam nostre quoque potestatis auctoritate irrefragabiliter ea munire. Inde quod omnibus Christi et Imperij fidelibus tam futuris quam presentibus notum esse volumus, qualiter nos concedentes homines liberos habitantes in Scovolo super Lacum Benacum in territorio brixiano, cum uxoribus et filiis ac filiabus eorum, servis et ancillis omnibus, et proprietatibus et substanciis illorum mobilibus et immobilibus presentibus et futuris pro maiori securitate sub nostre imperialis potestatis Mundiburdium ex integro in perpetuum recepimus. Videlicet Albertus, Vivianus . . . et pro ceteris de Scovolo nunc vel in futurum habitantibus et pro salutari remedio antecessorum nostrorum regum et imperatorum omnem gratiam, in privilegiis eorum qui per manus habebant, sibi concessam auctoritatis nostre privilegio et sigillo imperiali confirmavimus. Precipimus itaque ut nulla civitas, nullus Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Decanus seu aliqua magna parvaque persona eosdem homines in prenominato loco habitantes, nec perpetuo distringere, pignerare vel calumpniari presumat. Et nullus potestative in eorum mansionibus ingredi temptet, nemoque illos de eorum proprietatibus absque imperiali iudicio audeat divestire. Ripaticum, tholoneum, ostiaticum, aut aliquam publicam factionem ab eis aliquo modo exigat. Et liceat illis cum eorum substantia mobili et immobili, acquisita vel acquirenda sub nostre defensionis mundiburdio quiete vivere. Si quis igitur, quod absit, huius nostri precepti violator extiterit, componat auri purissimi uncias centum, medietas camere nostre, et injuriam passis alteram. Quod ut verius credatur, diligentiusque ab omnibus observetur, manu propria presentem paginam firmantes sigillo nostro insigniri Signum jussimus.

Domini Friderici Romanorum Imperatoris Invictissimi.

Ego Raynaldus Coloniensis ecclesie electus, et archicanzellarius .. recognovi.

✠ Signum domini etc.

Data quinto Idus Iulij iuxta Veronam — Anno dnice incarnationis Millesimo centesimo quinquagesimo sexto ad Indict. quarta — Anno domini Friderici Romanorum Imperatoris Regni IIII, Imperij vero ejus primo. In generali conventu episcoporum ceterorumque principum.

X.

ANNO 1160 — 9 FEBBRAIO

Conferma di Federico I del Privilegio di Ottone a Maderno del 969.

(Vedi anche quella di Roberto del 1322 la quale contiene quella del 1232 di Federico II e quella del 1321).

¹⁾ In nom. Sancte et Individue Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum imperator et semper augustus. Ad imperium spectat. dignitatem etc.

Notum esse volumus qualiter Nobis concedentibus super lacum Benacum homines liberos habitantes in Materno in territorio Brixiano ad instantiam Materni et Laurey fideles nostri ipsius Communis et Universitatis Materni, mares et feminas cum uxoribus et filiis, ac filiabus eorum servis et ancillis suis omnibus proprietatibus et substantiis eorum, mobilibus et immobilibus presentibus et futuris pro majori securitate sub nostre imperialis potestatis mundiburdium ex integro in perpetuum recipimus, salva tamen imperiali justitia Precipimus itaque ut nulla civitas, nullus Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Stuldarius, seu aliqua magna parvaque persona eundem Comune et Universitatem Materni in eo loco habitantem nunc et in futurum distringere, pignorare, vel calumniare presumat. Et nullus potestative in eorum mansiones ingredi tentet, nec fiat eis contradictio venandi, piscandi, aucupandi per totum lacum Benacum, Ripaticum, Toloneum, Hostaticum, aut aliquam publicam factionem ab eis exigat etc.

Dat. V. Idus februari Ann. Dom. Incarn. M. C. LX. Ind. VIII.

¹⁾ Pergamena apografa dell'Arch. di Maderno.

XI.

ANNO 1186.

LE PIEVI DI LIANO E DI SALÒ

Bolla di Urbano III.

Odorici 1).

Vrbanus Episcopus servus servorum Dei. Venerabili Fratri Joanni Brixie Episcopo salutem, et Apostolicam Benedictionem. cum inter bonæ memoriæ Raymundum Præcessorem tuum, et Plebem Salaude super titulo Sancti Petri de Luyano 2) sub examine bonæ memoriæ Guidi Archidiaconi Ecclesiæ tuæ controversia verteretur; idem Archidiaconus auditis rationibus, et allegationibus utriusque Partis, et diligenter inspectis definitivam sententiam promulgavit: statuens, et decernens, ut Episcopus Brixie instituendi præfatum titulum, ibique ponendi conversos, sive conversas, vel alias Personas, hinc removendi, sicut ad tempus ipsum actum fuerat nomine Brixensis Ecclesiæ liberam habeat, ac plenariam facultatem. Jus vero Parochiale, quod a longe retro temporibus memorata Plebs habuerat in Ecclesia ipsa, in missis, et alijs divinis officijs celebrandis, conferendis pœnitentijs, sepeliendis mortuis, et Pueris baptizandis et in perceptione quartæ partis expensarum in Plebe in campanis, calice, et cæteris omnibus expensis solitis a vicinis ipsius Ecclesiæ persolvendis immutatum, et integrum statuit conservandum.

Quia vero iam, quæ super causarum litigijs canonice decernuntur, firma debent et illibata consistere, et ne in recidivæ contentionis scopulum reducantur scriptis apostolicis communiri. Nos fraternitatis tuæ precibus inclinati sententiam ipsam, sicut canonice lata est, ratam

1) ODORICI, *Storie Bresciane*, tom. VI. pag. 58, docum. CLXVII.

2) Apocrifo dell' Archivio di Salò *Luyano*.

esse decernimus et præsentis scripti patrocínio communimus, statuantes, ut nulli omnino Hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum etiam se noverit incursum.

Data Veronæ IIIJ. . . . Februarij. . . .

XII.

ANNO 1186 — 26 FEBBRAIO

LA PIEVE DI TREMOSINE

Bolla di Urbano III.

Apografo 1).

URBANUS Eps. servus servorum dei dilectis filiis Martino Archiepiscopo plebis sancte Marie de tremosino ejusque fratribus tam presentibus quam futuris canonice substituendis in perpetuum. Quoties a nobis petitur, quod religioni, et honestati convenire dinoscitur animo nos decet libenti concedere, et petentium desiderijs congruum suffragium impertiri. Eapropter dilecti in domino filii vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et prefatam ecclesiam sancte Marie de tremosino, qua divino estis obsequio mancipati sub beati petri, et nostra protectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus. Preterea quascumque possessiones, quocumque . . eadem ecclesia in presentiarum iuste, et canonice possidere aut in futurum concessione pontificum, largitione regum, vel principum,

1) Trascritto dall' esemplare pergameneo che si conserva nell' Archivio presbiterale di Tremosine edito anche dal cav. Odorici nelle sue *Storie Bresciane* tom. VI pag. 59, e dal Can. Tiboni - *Tremosine e suo territorio*, pag. 96, ma l' uno e l' altro con omissioni e molte varianti.

oblacione fidelium, seu alijs iustis modis prestante domino, possent adipisci, firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. In quibus hec proprijs duximus exprimenda vocabulis. Locum ipsam (*sic*) in quo predicta ecclesia sita est cum omnibus pertinentijs suis. Capellam sancti Michaelis, et scti Laurentij, et scti petri, et scti benedicti cum omnibus pertinentijs suis. In loco Vesij. possessiones duorum fratrum scilicet Adriani et Guidonis qui fuerunt conversi ejusdem ecclesie. Et possessionem Aymerici in eodem loco. possessionem Martini de priazo. Possessionem Johannis bucco de Lode. et possessionem Guidonis gambuci. Decimam pregassi sicuti pacifice et iuste possidetis. Et quartam partem decimarum omnium totius plebatus. Et decimas novalium sicut a venerabili fratre nostro Iohanne Brixienne episcopo vobis concesse sunt. Jus quod habetis in Nintignano in vineis et campis. Jura que habetis in pulciono et in Ravazono. et Jura que habetis in angello. et Jura que habetis per totum olivetum. et Jura que habetis in prese et vineam que est post plebem cum nemore. Et cimiterium predictae plebis. Concessionem quoque a predicto episcopo vobis canonicè factam de territorijs suis et rationibus in predicto territorio et plebato tremosini sicut in instrumento publico eiusdem episcopi plenius continetur. Preterea libertates et immunitates equas et rationabiles consuetudines ecclesie vestre concessa sicut hactenus observate sunt. Ratas habemus et eas perpetuis temporibus illibatas per presentes sancimus. Novas quoque et indebitas evictiones ab Archiepiscopis, episcopis, Archidiaconis alijsque omnibus ecclesiasticis secularibusve personis omnino fieri prohibemus. Sancimus etiam ne intra fines parrochie vestre ullus sine assensu diocesani episcopi et vestro capellani seu oratorii de novo erigere audeat. Salvis privilegijs Romanorum pontificum. Auctoritate quoque apostolica interdiciamus ne quis in vos vel ecclesiam vestram excommunicationis suspensionis seu interdicti sententiam sine manifesta et rationabili causa promulgare presumat. Cum autem generale interdictum terre fuerit, liceat vobis clausis ianuis, exclusis excommunicatis et interdictis non pulsatis campanis, suppressa voce divina officia celebrare. Decernimus ergo

ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare aut ejus possessiones auferre vel ablatas retinere, iminuere, seu quibuscumque vexationibus fatigare. Sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis pro futura. Salva sedis apostolice Auctoritate, et diocesani episcopi canonica iustitia. Si qua igitur in futurum ecclesiastica, secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire presumpserit. (*Primo?*) Secundo, tertio communita, nisi reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate, reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate cognoscet, et a sacratissimo corpore ac sanguine dei, et domini redemptoris nostri Jesu Xristi aliena fiat atque in extremo examine districte ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax domini Jesu Xristi. Quatinus et hinc fructum bone actionis percipiant et apud districtum Judicem premia eterne pacis inveniant. Amen.

EGO URBANUS catholice ecclesie episcopus ss.

L. S. ✠ Ego henricus Albanensis episcopus ss.

✠ Ego paulus prenestinensis episcopus ss.

✠ Ego petrus de bonis tt. s. Susanne presbit. cardinal. ss.

✠ Ego Laborans presbit. card. s. Marie transtiber. tt. ss.

✠ Ego pandulfus presbit. card. tt. XII Apostolor. ss.

✠ Ego melior. presbit. card. sanctor. Johannis et pauli tt. pamachi ss.

✠ Ego adelardus tt. sancti Marcellinj presbit. card. ss.

✠ Ego iacintus sancte Marie in cosmydin diac. card. ss.

✠ Ego Rollandus sancte Marie in portico diacon. card. ss.

✠ Ego Petrus scti Nicolai in carcere tulliano. diacon. card. ss.

✠ Ego Rodulfus sancti georgi ad vellum aurem diacon. card. ss.

Datum Verone per manum Alberti sce Romane ecclesie presbit. card. et cancellarii IIII. Kal. Martij Indicione V. Incarnationis dominice M. C. LXXXVI pontificatus vero domini Urbani pp. III. Anno secundo.

In capo al documento pergameneo XII retrostampato, si legge:

Exemplum extractum ex autentico privilegio per me presbiterum Johannem Archipresbiterum plebis sancte marie de tremoxino non adendo nec diminuendo. Cuius tenor talis est ut inferius describitur.

XIII.

ANNO 1193 — 9 APRILE

INVESTITURA ENFITEUTICA

di una pezza di terra prativa e olivata nel territorio di Toscolano (prope fontem Marcinae) di ragione del Monastero di S. Eufemia in Uberto de Marcina e Marchesino suo figlio.

Inedito 1).

In Christi nomine die veneris VIII. intrante mensis Aprilis presentia bonorum hominum quorum nomina subter leguntur. Per lignum quod in sua tenebat manu dominus Abbas Lafrancus Monasterii sancte heuphemie presentia domini Mauri prioris et suo consilio. Investivit Vbertum de marcina et Marchesinum suum filium nominatim de una petia terre prativa et cum olivis que jacet in territorio toscolani prope fontem Marcine. Coheret ei. A mane terra sancti andrea. A meridie via. A sero johannes et petrus. A monte Manentinus de Secina. sibi que alie sunt Coherentie. Eo vero ordine fecit predictus dominus Abas iam dictam investituram ex ea terra nomine locationis in predictum Vbertum et Marchesinum ut ipsi et sui heredes aut cui dederint habeant et teneant predictam terram cum omni super auctoritate in perpetuum. Reddendo omni anno fictum predicto Monasterio in festo hepyfanie domini vel ad octobrem duas bazetas olei boni et puri ad legitimam bazetam et deferre debeant predictum fictum adunatim in loco toscolani ubi missus iam dicti Monasterii voluerit. dato et consegyato predicto ficto in statuto

1) Archivio dei Benedettini di S. Eufemia presso l'Ospitale Maggiore, cassetta Q, n. 2.

termino. alia super imposita eis non fiant preter quam duplum fictum si non solverint ad constitutum terminum. Et insuper predictus dominus Abas promisit per se et per suos successores predicto Vberto et Marchesino suisque heredibus, aut cui ipsi dederint predictam locationem semper defendere et guarentare ab omni contradicente persona omni tempore sub pena dupli tocius dampni infrascriptus Vbertus et Marchesinus et sui heredes vel cui dederint hevenerint cum stipulatione subnixa. Salvo eo quod supradicti conductores vel sui heredes vendere voluerint jus suum apelare debeant predictum dominum vel suos successores et pro XII. denar. debeat eis dare minus quam alteri si emere voluerint. Si emere voluerint vendere debeant cui volunt excepto servo. et ecclesie vel potenti homini. quibus non debeant vendere neque locare. et predictus dominus Abas vel ejus successores habere XII. denar. imper. pro quo e pro quibus debeant investire novum emtorem. breve rogare eodem tenore. Et insuper dominus Abbas dedit, cessit, mandavit omnes rationes et acciones quas habebat vel habere poterat contra omnes illos de bentina et de bujaco qui tenebant illam terram pro qua dabant tres bazetas olei prefato Monasterio jam dicto Vberto et Marchesino suo filio. Ita ut ipse Vbertus et Marchesinus et sui heredes. Ita possint movere et intentare et agere et eccipere sicuti dominus Abas posset si in se retinuiset. Salva rationem petri et johannis quas habeant contra suos datores.

Actum est hoc in loco toscolani sub porticu ecclesie sancti stelani feliciter. sss. sss. sss. vn. due de uno tenore rogata sunt. Ibi fuerunt dominus baldricus judex. Ospinellus de grieinico. Giroldus de Mesaga. Malcoadus. pasius de puzano rogati esse testes.

Anni domini M. C. nonagesimo III. Indictione XI.

Ego Wigemannus not. s. p. et d. f. imperatoris interfui et rogatus hanc cartam scripsi.

XIV.

ANNO 1193 — 29 OTTOBRE

PROVAGLIO

Odorici 1).

In Christi nomine. Die Veneris tertio exeunte mense Octobris. Presentia quorum nomina subtus leguntur. Controversia que vertebatur inter Bellotum Procuratorem et Clericum Plebis *Provalii* qui agebat nomine ipsius Plebis ex una parte et Maijfredum Clericum et Procuratorem Eccle s. Michaelis *de Sabio* qui agebat nomine ipsius Ecclesie ex altera: taliter pacto et tractatione in Dno Iohe Venerabili Brixien. Epo ab utraque parte dimissa est, sive tenore atque decisa. In primis facta fine inter eos ad invicem de omni eo quod inter eos ad invicem petebant sub pena. C. l. p. (*centum librar. planet?*) ab utraque parte vicissim sibi stipolatione promissa pronuntiavit preceptum Pre Martini presbiteri et . . . de Persaco et presbiteri Acerbi *Sahj* et Iohis de *Carescenda* de predictis ab eis factum de omni pondo et datie, et de crisma. quia per quatuor testes. Quod *illi de Sabio* dicti Offitiales debent solvere medietatem omni datie et omne pondus; quia cognovi per predictos quatuor testes, unde precipio vobis super dictam penam et illis de Sabio debeant solvere medietatem omni pond. et datie cum expensis; Item precipio q. illis de Provalio debeant aportare datiam ad Brixiam vel ubi debent unum annum, et illi de Sabio debent aportare alterum cum expensis: Item precipio *illis de Provalio* q. debeant aportare crismam unum annum cum suis expensis, et illis de Sabio debent aportare alterum annum cum suis expensis: Et si illi de Sabio noluerint aportare suum annum crismam vel datiam illi de Provalio aportent ad expensas illorum de Sabio: et si illi de Provalio noluerint aportare suum annum aportent illi de Sabio ad expensas illorum de Provalio. Ita precipio et dico semper

1) ODORICI, *Storie Bresciane*, tom. VI, pag. 81. docum. CNC.

faciat ita super dicta pena: et qui noluerit facere solvat penam alteri parti, pena soluta et breve permaneat firmum in sua firmitate.

Actum est hoc in Civitate Brixie super lobiam s. Martini Episcopatus: Anno dni Millo C. XCtertio. Indictione XI. Interfuere testes. Dnus Albertus nepos dno Epi et Dnus Albertus de *Prato alboino*: et prbr Martini Dni Epi et Lafrancus etc.

Ego Andrea not. aucte Dni Epi hoc breve scripsi, et rogatus interfui.
Et hoc fecit Dnus Epus per consilium sapientium.

XV.

ANNO 1194 — 24 FEBBRAIO

LA CHIESA DI VESIA

Odorici 1).

Ego Girardus de Flesso S. Palatii not. autenticum Instrum. prev. vidi etc. in camera sua (*Eps. Ioan.*) que est justa Eccliam S. Trinitatis uno die lune octavo exeunte mense Februarij presentib. D. Ioan. Archid. et Archipresb. Teodaldo Majoris Eccle et D. Ioanne Abb. S. Petri in Monte, et D. Laffranco abbate S. Eufemie et presbitero Martino plebis Iduli anno dni millo centesimo nonagesimo quarto. Ind. XII.

In nomine Domini die lune octavo exeunte mense februarj . . . present. . . sup. d. Ioan. dei gra. Brixien. Epus . . . confirmamus cartam factam seu privilegium per d. Oldericum quondam Eccle Brixien. Epum in Eccla S. Ioan. et S. Martini de Vezzia, et confirmando quartam de Vezzia sicut in illo privilegio seu carta continebatur in ipsa Eccla S. Martini Ita ut officiales ipsius Eccle s. Martini habeant illam potestatem . . . baptizandi, ceremoniandi et olivas dandi et Litanias faciendi et omnia alia faciendi sicut in illa carta seu pre-

1) ODORICI, *Storie Bresciane*, tom. VI, pag. 86, docum. CXCV.

vilegio continebatur . . . Actum est hoc anno Domini millo centesimo nonagesimo quarto. Ind. XII. Fuere ibi presb. Martinus de Plebe Iduli. Cetus de Baxano, Joan. clericus de Gusago et Luca de Gusago.

XVI.

ANNO 1194 — 24 FEBBRAIO

SCOVOLO

Tiraboschi 1).

Anno a nativitate domini nostri ihesu christi millesimo centesimo nonagesimo quarto, VI. Kal. Marcii Indict. duadecima. Ego quidem domus Bonifacius abbas monasterii sancti Silvestri de nonantula nomine simplicis donationis dono et concedo et trado tibi domno Bonifacio priori Ecclesie sancti Silvestri de nogaria accipienti in honore dei et predictae Ecclesie de nogaria et tuorum successorum in perpetuum omnes videlicet terras possessiones et fictum rationes et actiones, quas predictum monasterium sancti Silvestri habet ultra lacum garde versus brixiam in episcopatu veronensi et brixie, in scovalo, et in aliis locis ultra lacum, et etiam in tridentino episcopatu. *ecc. ecc.*

..... Actum est in Verone in palacio Veronensis episcopatus coram *ecc. ecc.*

✠ Ego Adam frederici Imperatoris notarius rogat. intef. et hoc instrument. ut supra legitur scripsi.

1) TIRABOSCHI, *L'Abb. di Nonantola*, t. II, pag. 321, documento 373.

XVII.

ANNO 1195.

INVESTITURA ENFITEUTICA IN TOSCOLANO

Inedito 1).

. . . . (Deest)

is fratribus non Inque (deest)

non veniet sed semper habebit suprascriptam refutationem firmam et ratam. occasione minoris etate neque aliquo Ingenio. Cuius satisfactionis Martinus ogerius de toscolano extitit inter pro eo fideiussor et de B. sub iam dicta petia omni exceptione cessante. cum stipulatione sequenti. et quod faciet fratres illius manentini suprascriptam refutationem firmam habere.

Ibidem vero incontinenti prenominatus abbas Per lignum quod in sua tenebat manu presente domino mauro dicti monasterii Monacho ad hoc consentiente et parabolam ei dante. Investivit ipsum manentinum et per eum alios suos fratres nominatim de tribus peciolis terræ jacentibus in territorio toscolani que dicuntur esse XXVI. tab. Prima quarum jacet loco ubi dicitur cuzacha. Cui coherent. A monte via. A meridie bonolus. Secunda jacet in cannazi. A meridie domafollus. a monte ottebotius. Tercia eadem contratta. A meridie dictus domafollus et ottebotius a monte. sibi que alie sunt coherentie. Tali modo quod dictus manentinus et fratres et sui heredes habeant et teneant jam dictas petias terre et ex eis quicquid sibi opportunum fuerit faciant secundum usum terre sine omni suprascripti domini abbatis suorumque successorum conditione. Solvendo annualiter omni anno in festo cphiphantie vel ad octobrem predicto domino abbati ut supra et ejus successoribus aut eorum nunciis in plano toscolani, duas bacetas, boni et puri olei sine fraude, et albergariam ut belloccus pater eorum faciebat. Quo ficto soluto alia super imposita eis fieri non debet de

1) Archivio dei Benedettini di S. Eufemia presso l'Ospitale Maggiore, cass. O, n. 3.

predicta terra. Preterea quod si predictus Manentinus quandocumque jus suum vendere voluerit suprascripto domino vel suis successoribus vendere debet si emere voluerit pro XII imper. minus quam alteri. excepto servo et ecclesie vel potenti homini quibus nullo modo dare non debeat. Alioquin vendant alteri exceptis supra prohibitis et dent inter tantum domino qui debet facere breviaturas in emptorem in laude sapientis. Petiam vero inter se posuerunt et ad invicem promiserunt ut si quis ex ipsis aut suorum heredum suorumque successorum esse hoc pactum venditurus et omnia ut supra legitur non observaverit, tunc componat pars parti fides servanti suprascriptum fictum in duplum pene nomine et pena soluta hoc breve firmum permaneat. Insuper promisit dictus abbas ipsi manentino et per eum fratribus suprascriptam investituram ab omni homine defendere et warentare ab omni contradicente persona. sub pena dupli omnis dampni.

Actum Est Hoc. Anni. Domini Millesimo Centesimo Nonagesimo Quinto. Indictione tredecima. Interfuerunt dominus Columbus niardi et maurus bolgarellus, et eius filius Lafrancus. atque bellonus tabellio. Rogati testes.

Ego Johannes Calcinarii notarius affui et rogatus duo brevia uno tenore et uno sensu. SS. SS.

XVIII.

ANNO 1196 — 21 MARZO

PERMUTA

fatta dal Monastero di S. Eufemia di una pezza di terra in Pedernaga di sua proprietà con ragioni di vari privati, tra cui quella di una pezza di terra aratoria e prativa (juxta villam Cascevici).

Inedito 1).

Anno domini Millesimo Centesimo Nonagesimo Sexto. Die Martis VI. Exeunte mense Martii. Indictione XIII. Quoniam permutatio

1) Archivio dei Benedettini di S. Eufemia ora presso l'Ospitale Magg. Cass. O. N. 4.

BETTONI - Storia della Riviera di Salò, V. III

bone fidei noscitur esse contractus. ut vice emptionis optineat firmitatem. eodemque nexu se obligant contrahentes. Placuit itaque et bona voluntate convenit inter domum Lafrancum Monasterii sancte euphemie Abatem ac istos ejus fratres eiusdem Monasterii officiales, qui promiserant et parabolam dederant prefato dom. Abati se habituros firmum quicquid ipse in hanc commutationem faceret, prout in quadam Carta testata continebatur. scilicet dom. Maurum priorem. dom. Albertum de rezato. dom. Obizonem. dom. bonum. dom. Johannem Maiasii. Johannem Oddonum, dom. Omnebonum. Maifredum. Johannem de Vgonibus ex una parte. Et Lafrancum de camigna et Acerbum et Conradum fratres filios Alwisc. piletum de camirgna. ysnardum de savalo. bulzolum et Albertum fratres et per eos infrascriptos confortum eorum fratrem. filios q.^m boccoli. et Vbertum et Muttum fratres. et Albertum de Magredo. Levescellum et Johannem filios q.^m nani. Zanonum de bariaga. Vgonem de doneghe. braccum eius consanguineum. et filios q.^m advocati. filios q.^m doddi. Bisium filium q.^m baffiti de zuscenigo. Acerbum de zuscenigo. dominum Johannem medicum. et per eum infrascriptum biginum de cizago. et bocardum, Groppum et Albertum Soree. sarasinum. Johannem dulcibelle notarium. Lafrancum diatathe. Lafrancum de Monteculo. et per eum item filium q.^m dominici de monteculo. Martinum Roze de martina et fratres eius. Wizardum de zermagnono. et Lafrancum de murgis et Acerbum eius fratrem, ex altera. Ut in dicto nomine debeant in causam permutationis vicissim dare. et quam permutationem prefatus dominus Abas confessus fuit fore utilitate prenominato Monasterio. In primis quidem prenominatus dominus Abas pro se et fratribus suis vice et nomine suprascripti Monasterii sancte euphemie accepit ab his omnibus suprascriptis hominibus in causam permutationis duas partes unius petie de terra pro indiviso vel parum minus aratorie et prative juris ipsorum. que jacet iuxta villam cascevici a montibus parte. Cui coheret de super totum. A mane teutaldus de cascevico. et tigosus. A meridie currit flumen. A monte via. A sero predictum monasterium et Johannes mussi Sibique alie sunt coherentie.

Et quidem ab invicem aceperunt suprascripti Lafrancus de camignana et Acerbinus atque conradus fratres a suprascripto. dom. Abate et per eum ab predictis eius fratribus in causam permutationis quinque imper. fictum quos solvebantur prefato Monasterio et totam terram unde ipsi denar. solvebantur. Et aljs omnes, ut infra leguntur silicet. Pilettus de camignana IIII. imper. fictum. et totam terram de qua solvebantur. ysnardus unam petiam de terra que iacet in territorio pethernace et quam jam antea emerat a bonvecino de pethernaga ad alodium. et quam prefatus dominus Abas dicebat esse iuris suprascripti monasterii. et ysnardus infitiebatur. et pacto transactionis interposito ad tale devenerunt pactum. et ea ab ipso in causam permutationis accepit. Bulzulus et Albertus pro se et vice conforti fratris eorum Vbertus et Muttus fratres VI. imper. fictum et terram illam unde solvebantur. filii nani et Albertus de magredo imper. IIII. fictum et totam terram unde dabantur. Zanonus de bariaga unum mezanum et terram unde solvebat. Vgo de doneghe braccus filii q. advocati. filii q. doddi. Bisinus de zuscenigo. Acerbus sex imper. fictum et terram totam unde solvebantur. dominus Johannes Medicus. XXIIII. denar. imper. fictum et totam illam terram unde solvebantur. Bocardus per ipsum dominum Johannem I. denar. et terram unde solvebatur. Gropus et Albertus Soree et Sarasinus novem imper. fictum et totam terram unde solvebantur. Biginus per prefatum Johannem II. denar. et terram unde solvebantur. Johannes dulcibelle notar. II. imper. et totam terram ex qua solvebantur. Lafrancus de murgis et fratres et predictus sarasinus item Lafrancus diatathe comuniter . . . imper. fictum et totam terram unde solvebantur. Item predictus Lafrancus. I. denar. et terram unde solvebatur. Lafrancus de Monteculo pro se et filio q. dominici. II. denar. et terram unde solvebantur. Martinus roze et zinquinus pro se et aliis suis fratribus. . . denar. fictum. et totam terram unde solvebantur. Wizardus de zermagnono VI. denar. fictum et totam illam terram unde solvebantur. et qui denar. et que terra fuerit iuris suprascripti monasterii. Has denique prenomintas res una cum accessionibus et ingressionibus seu cum superioribus et inferioribus.

suis et cum omni iure et ratione et actione et onore ad ipsos pertinentibus qualiter superius legitur in integrum. tali modo inter se tradiderunt ac dederunt. Ut facerent ex eis a presenti die in antea tam ipsi quam eorum heredes sive successores. aut cui ipsi dederint iure proprietario nomine quicquid voluerint. sine omni unius sive alterius heredum seu successorum contradictione vel repetitione. Et insuper promiserunt predicti permutatores ad invicem per se et suos sive successores predictas res omnes quas ad invicem permutationis nomine tradiderint. omni tempore ab omni persona defendere et warentare. quod si defendere et warentare non potuerint, vel per quoddam ius ingenium subtrahere non sierint. Tunc promiserunt vicissim inter se suprascriptas res permutatas in duplum componere, sicut pro tempore fuerint meliorate aut valuerint sub exthimatione in consimilibus locis. Et ex hoc plures. Carte uno tenore Rogate sunt scripsi.

Actum est hoc super pontile dominus plebis nubolenti feliciter. Interfuerunt presbiter girardus de nubolento. Albertus de plazolis, presbiter de sancta euphemia. et alii multi testes rogati.

Ego Joannes notarius Rogatus interfui hanc Cartam permutationis scripsi.
(L. T.)

XIX.

ANNO 1196 — 15 AGOSTO

LA CORTE DI GARGNANO

Odorici 1).

In Xpi noie. Cum hoc esset quod q. Ven. in Xto pater dns Iohes divina gra Brixien. Epus. investiverit cum omni honore q. dnum Pizium Comitem et dnum Egidium Comitem et dnum Vizolum Comitem de loco *Gargnani* et Curte illa que predicta fuere die sabati XV exeunte augusto MCLXXXVI Ind. XIII, et cum post predicta

1) ODORICI, *Storie Bresciane*, tom. VI, pag. 93, docum. CCIII, e Cod. XXX della Raccolta Ducos. donde ho fatto esattamente la trascrizione.

q. dnus Raymundus fil. q. dni Conrãdi q. *Comitis Gualfredi de Marchuria* per se et noie et vice dne belasende matris sue et Guizardini et Antonioli frum ipsius Raymundi fil. q. dicti dni Curradi. et cum dnus Segator fil. q. dni Bonifacii q. predicti Comitis Gualfredi de Marcaria pro se et noie et vice dne Caracose eius matris.... ac noie et vice Iohis fris ipsius dni Segatoris.... In presentia ven. patris dni Cavalcacani de Salis Brixien. Epi fecerunt venditionem in (*nei sindaci della comunità di Gargnano di tutte le ragioni spettanti ai detti Conti*) et specialiter de decimasexta parte omnium eorum quæ spectabant et spectant ad Amine oes comites de domo Comitis Ugonis et de domo que dicitur Comitum Longorum in predictis terris et terretoriis etc. (*di Gargnano*). Que predicta fuerunt die martis tertio exeunte febr. MCCLVIII. Ind. I. (*L'Istrumento è del 1336 Ind. IV die XVIII mensis octubris*).

Presentib. sapientibus viris Dom. Jacobo de Advocatis Jurisperito fratre petro preposito ecclesie Sancti Johannis de foris civitat. Brix.

XX.

ANNO 1212 — 26 MARZO

IL FEUDO DI TIGNALE

Cod. Wanghiano 1).

Indict. XV. die merc. quarto exeunte marcio, in Curia canonicorum Brixie, presentibus d. Gratiadeo de Gambara, d. Job. iudice de Crema, d. Manfredus de Salis canonicus Brixie, et d. Milo de S. Gervasio et Oprandus ejus filius, et Orichelus, et Ugo de Salis fecerunt finem Adelpreto de Setauro, nomine et vice d. Friderici Episcopi Tridentini, de feudo quod aquisierant in Tignale, et omne jus quod exinde habebant remiserunt, et pariter finem fecerunt d. Adelpreto

1) E un codice di doc. della Chiesa di Trento, raccolti da Wanga vescovo di essa, pubblicato non ha guari in Vienna, pagina 244 (publ. dal cav. Odorici, *Storie Bresciane*, t. VII, pag. 75 r.).

pro ipso d. episcopo de omni debito quo ipse epus vel ejus ecclesia sibi obligata fuit, excepto feudo quod a d. episcopo tenent de duabus marchis argenti annuatim et de centum solidis quos habere debent, et pro quibus obligatum habent Ripaticum Ripense et Feudum de *Bacolino*.

XXI.

ANNO 1221 — 1° NOVEMBRE

BIEMINO DA MANERVA

Inedito 1).

Exemplum cuiusdam alterius exempli cuiusdam privilegij et concessionis Nicolai Judicis fil. q. Roberti de Manerva: cuius tenor talis est:

HENRICVS Dei gratia romanor. Rex, semper Augustus Vniversis sacri romani imperij Fidelibus presentes literas inspecturis gratiam suam et omne bonum, ex parte Nicolai iudicis fil. quond. Roberti fil. quond. Biemini de manerva districtus Brixie Nobis pro se ac nomine, et vice Benevenuti eius fratris et fil. quond. dicti Roberti ac nomine, et vice filiorum nepotum et pronepotum dicti Nicolai, et filiorum nepotum et pronepotum dicti Benvenuti et omnium et singulorum ex eis et quolibet eorum in perpetuum descendantiam masculorum extitit humilitatis, supplicatum quatenus infrascriptum privilegium, et in feudum concessionem innovari et confirmare de benignitate regia dignaremur, cuius tenor sequitur in hec verba.

In nomine sancte et individue trinitatis. FEDERICUS divina favente clementia romanorum imperator semper augustus et Rex sicilie. ob remunerationem plurium obsequiorum ac fidei et amoris erga nos et coronam nostram per Bieminum de manerva districtus brixie fidelis-

1) Tratto da un Cod. membranaceo dal XV al XVII secolo con miniature e venticinque stemmi gentilizi, di proprietà del Nob. Bar. Flaminio Monti, nella famiglia del quale si estinsero i Manerva: contiene tutti i privilegi, le concessioni e le conferme dal 1221 al 1626 fatte dagli Imperatori e dalla Repubblica Veneta ai Manerva.

simum nostrum hactenus prestitorum. Nec non ob duellum quod ipse pro nobis gessit et obtinuit in vinculum et signum dilectionis Damus, tradimus, et concedimus in feudum et vice feudi eidem Biemino de manerva pro se, suisque filijs, nepotibus et pronepotibus nec non omnibus alijs ex eis in perpetuum descendantibus masculis videlicet legitimis recipiendi dummodo in ullam feminam nec personam extraneam transferatur, infrascriptas res, et bona videlicet. Primo Rocham de manerva sitam super ripa lacus Benaci, qui nunc vocatur lacus garde cui coheret a mane ipse lacus, a sero villa de manerva. Item unam petiam terre aratorie olivate et buschive iacentis in dicto territorio de manerva in contrata castegnuti post dictam rocham cui coheret a meridie dicta rocha, a monte lacus suprascriptus. Item unam petiam terre aratorie, vitate, olivate, prative, vegre et buschive iacentis in dicto territorio in contrata paludis saxi cui coheret a sero caurinus de manerva in parte, a monte angulum saxi: Item unam petiam terre prative iacentis in dicto territorio in contrata festole cui coheret a sero via a meridie plebs tenensis. Item unam petiam terre aratorie et olivate iacentis in dicto territorio in contrata lovergnag cui coheret a sero via in parte, a monte et a mane illi de cruce in parte. Item unam petiam terre aratorie vitate et olivate iacentis ibi prope cui coheret a mane lacus, et a sero suprascripti de cruce. Item unam petiam terre aratorie et olivate iacentis in dicto territorio in contrata de montinellis ubi dicitur ad occherium cui coheret a monte, a sero et a mane via. Item unam petiam terre aratorie et olivate iacentis in dicto territorio in contrata rivi mortui, cui coheret a sero et a meridie via. Item unam petiam terre aratorie vitate olivate et vegre, iacentis in dicto territorio in contrata stazole: cui coheret a mane lacus. Item unam petiam terre aratorie iacentis in dicto territorio in contrata silve: cui coheret a sero dugale a mane via in parte. Item unam petiam terre aratorie olivate iacentis in territorio in contrata de pratis de sescellis ubi dicitur ad stratam, cui coheret a meridie via. Item unam petiam terre aratorie et vitate iacentis ibi prope; cui coheret a monte via a meridie illi de cruce

suprascripti. Item unam petiam terre aratorie vitate et olivate ibi prope cui coheret a monte et a sero via a meridie vacalla. Item unam petiam terre aratorie olivate et vitate ibi prope, a monte, sero, et a mane via. Item unam petiam terre prative iacentis ibi prope, cui coheret a mane via a meridie illi de galvardis. Item unam petiam terre aratorie olivate vitate et vegre iacentis in dicto territorio in contrata ponticelli cui coheret a mane et a sero via: Item unam petiam terre aratorie et olivate iacent. in dicto territorio in contrata ubi dicitur sabloriana a sero via loxetus in parte. Item unam petiam terre aratorie olivate et vitate iacentis ibi prope ubi dicitur ad clausuram cui coheret a monte et a sero via in parte. Item unam domum sedumatam et cortivatam iacentem in villa de manerva in contrata ulmi sive platee, cui coheret a monte a sero et a mane via. Item unam domum iacentem ibi prope cui coheret a mane, a meridie et a sero via. Item unam petiam terre aratorie vitate olivate et vegre iacentem in dicto territorio in contrata mercatelli, a sero lacus et a mane via. Item unam petiam terre aratorie et olivate iacentem in dicto territorio in contrata plebis sive de rolinijs cui coheret a monte a mane et a sero via. Item unam petiam terre aratoriam et vegram iacentem in contrata monticelli lovirol dicti territorij a monte dugale a mane et a meridie via. Item unam petiam terre aratorie iacentis in dicto territorio in contrata ponticelli; cui coheret a mane et a meridie via. Item unam petiam terre aratorie olivate et vitate iacentem ibi prope cui coheret a meridie a mane et a sero via. Item unam petiam terre iacentem in dicto territorio in contrata silve cui coheret a mane et a meridie via a monte loxetus, salvis alijs coherentis verioribus. Item Damus tradimus et concedimus in feudum et vice feudi eidem Biemino pro se et heredibus quibus supra recipienti quod possit et valeat habere in valle tenensi districtus brixie Vasallos usque ad Centum, et eisdem vasallis dare concedere et tradere in feudum et vice feudi de omnibus et singulis bonis immobilibus que ipse Bieminus habet, et in futurum ipse et eius filij, nepotes et pronepotes, et quilibus masculi ex eis et

quolibet eorum in perpetuum descendentes habebunt, dummodo eisdem vasallis non tradant in feudum de suprascriptis bonis, que eidem Biemino damus in feudum ut supra. Et generaliter Damus, concedimus, et tradimus eidem Biemino pro se, et nominibus, quibus supra reperti in feudum, et vice feudi omnia bona immobilia que ipse Bieminus eiusque filij, nepotes, et pronepotes et omnes alij masculi ex eis in perpetuum legitime descendentes acquirent in perpetuum in civitate eiusque territorio et districtu aliquo iure seu titulo, tam tacito quam expresso. Ad habendum tenendum et possidendum et acquirendum sibi eiusque filijs nepotibus, et pronepotibus ac omnibus alijs ex eis legitime descendentibus ut supra placuerint faciendum, salvo eo quod factum est: et salvo etiam iure fidelitatis debite perpetuo Nobis et successoris nostris faciendo, ac etiam salvo ut infra cum omnibus et singulis: que infra predictos continentes confines vel alios, si qui forent veriores vel in futurum, erunt in ipsis bonis que acquirent. Accessibus quoque ingressibus egressibus, et regressibus suis usque in vias publicas, et cum omnibus et singulis que ipsa bona, et quodlibet eorum habent super se infra, seu intra se in integrum, omnique iure et actione usu, seu requisitione que bona nomine ipsius Biemini constituimus possidere donec ipsorum bonorum possessionem nactus fuerit corporalem: quam si quidem accipiendi et deinceps retinendi sibi licentiam omnimodam concedimus atque damus. Promittentes per nos, et successores nostros dicta bona sic in feudum data ut supra et quolibet alia bona, que ipse Bieminus, et ejus filij nepotes et pronepotes, et quolibet eorum in perpetuum legitime descendentes acquirent aliquo iure vel titulo ut supra, ab omni persona, comuni, collegio, et universitate defensare. Et predictam concessionem in feudum, et omnia et singula suprascripta proprio firma et grata habebimus et tenebimus. Et insuper: quia non modicam querelam recipimus que suprascripta bona, et etiam aliqua alia: que antecessores dicti Biemini a domino Federico imperatore avo nostro in feudum tenebant sine licentia pignorerunt, obligaverunt, vendiderunt et quadam conclusione nomine livelli alienaverunt in grande dannum Imperij nostri, et in preiudicium

dicti Biemini. Habito ergo super hoc consilio Episcoporum Ducum marchionum et comitum, simul et palatinorum iudicum et aliorum processorum. Sancimus tenor presentium, ut dicto Biemino, nec eius filiis, nepotibus nec pronepotibus nec alicui alteri ex eis in perpetuum legitime descendentes liceat suprascripta bona ei data in feudum ut supra, nec etiam ea que dictus Bieminus eiusque filij nepotes et pronepotes: et quilibet ex eis in perpetuum legitime descendentes acquirent in, et super territorio et districtu Brixie in totum vel in parte vendere vel pignere vel quocumque modo distrahere sine licentia nostri vel successorum nostrorum. Volentes ad hoc, ut successores dicti Biemini propter eius probitatem et virilitatem amplificentur divitijs et honoribus quod et si quo tempore in perpetuum dictus Bieminus vel eius filij nepotes et pronepotes, vel ex eis, et quolibet eorum in perpetuum descendentes legitime, dicta bona sic data in feudum ut supra, vel etiam ea que in futurum acquirent vel aliquam partem eorum vindiderint vel pigneri dederint, vel modo aliquo distraxerint sine nostri vel successorum nostrorum licentia; dicta bona que vendent vel pigneri dabunt seu quocumque modo distrahent amittant et perveniant ad filios vel nepotes, seu pronepotes ipsius talis alienantis dicta bona, vel aliquam partem eorum ut supra et ipsis non extantibus perveniant ad proximiores masculos ipsius talis alienantis descendentes a dicto Biemino in perpetuum non obstante que tunc sint in potestate eorum patrum vel avorum, seu proavorum talium vendentium vel pigneri dantium seu quacunque modo distrahentium que ex nunc prout ex tunc Volumus que sint emancipati ab eorum et cuiuslibet eorum patribus avis et pro avis in quorum potestatem erunt quoque ab eorum sacris relaxati sint, taliter, ut absque patris potestatis obtentu possint testari, agere contra hoc, et pacisci et omnia et singula tam in iudicio quam extra faceret: et libere exercere que quilibet pater familias facere et exercere potest. Dummodo dicta bona et ea que in futurum acquirent non vendant nunc pigneri obligent nec quocumque modo distrahent sine licentia ut supra, quod si fecerint alij eisdem proximiores succedant ut supra. Et predicta bona que sic in

tuturum alienabuntur ut supra taliter. set tali modo perveniant ad suprascriptos nepotes vel filios seu pronepotes alienantis vel ad ceteros alios proximiores ut supra que ipsa et quamlibet partem eorum usucapere tenere et possidere usufructuare et in eis intrare, et de ipsis possessionem corporalem accipere propria autoritate, sine aliqua imploratione alicuius magistratus vel alicuius alterius persone possint quacumque die et hora prout eisdem placuerit aliquibus ex omnibus in aliquo non obstantibus: nullaue temporis decemviginti quatragesima, et etiam mille annorum prescriptione impediende: et etiam non obstantibus aliquibus legibus per nos, seu precessores nostros editis contra omnia et singula suprascripta et quodlibet suprascriptorum facientibus, quibus omnibus et singulis in hac parte ex certa lege derogamus: et hec locum habeant si dicti filij vel nepotes, vel quilibet alij proximiores ipsius talis alienantis ut supra, si etatis erunt annorum vigintiquinque sin autem postquam erunt dicte etatis dictorum annorum vigintiquinque dictorum bonorum sic alienatorum ut supra infra quinquaginta annos proxime futuros a die alienationis si erunt dicte etatis annorum vigintiquinque sin autem a tempore dictorum annorum in antea computandis possessionem acceperint vel in ipsis intraverint per se vel per aliam personam eorum nomine. Et ut dicti Biemini qui causa nostre Corone defendende se posuit ad preliandum cum inimico nostro, quem sua probitate nobis subingavit, probitas universis et singulis sacri nostri Imperij divulgetur; et ut hij qui vitam suam pro nobis omnibus periculis exponunt non sint irremunerati, hoc nostre pietatis beneficium indulgemus. Ut dictus Bieminus eiusque filij nepotes et pronepotes, et omnes et singuli ex eis in perpetuum descendentes stare et habitare possint in civitate brixie, et in eius districtu sive territorio vel etiam in supra scripta rocha et in quacumque alia civitate, castro, burgo, loco, et terra, nostri sacri Imperij. Et ipsis stantibus et habitantibus in ipsis et qualibet earum possint frui gaudere, ac uti privilegijs, legibus, ordinibus, statutis, utilitatibus, et commoditatibus usibus usantijs, et factionibus taliter: et quemadmodum cives burgasani, terrerij et oriundi ipsarum civitatum burgorum et terrarum

in quibus habitabunt in perpetuum fruenter gaudebunt et possidebunt ita et taliter quod ipsi et quilibet eorum: qui ibunt ad habitandum: et commorandum in aliqua civitate vel castro seu burgo et terra dicti nostri sacri Imperij, esse intelligantur, et sint ipso facto cives burgesani terrerij ipsarum civitatum et burgorum in quibus morabuntur ut supra. Ipseque Bieminus eiusque filij nepotes et pronepotes: et quilibet ex eis et quolibet eorum in perpetuum descendentes sint et esse debeant immunes et exempti cum omnibus suis filiis et filiabus, servis ancillis, famulis et vasallis cum ipsis et quolibet eorum commorantibus ab omnibus et singulis taleis, datijs, gabellis, pedagijs, et oneribus in perpetuum ipsis civitatibus, burgis, castris, locis et terris, in quibus habitabunt imponendis quacumque de causa: Nec cogi possint, neque debeant cum dictis eorum et cuiuslibet eorum filiis, filiabus servis, ancillis, famulis, et vasallis: qui secum habitabunt ut supra per aliquem episcopum, Ducem, Marchionem, et Comitem, nec per aliquam aliam personam ad aliquam tolone[m] datii gabelle nec pedagij factionis nec, talearum oneris, nec factionis realis, nec personalis eundo stando vel redeundo in quacumque civitate, burgo, castro, loco, et terra, pro aliquibus bonis seu mobilibus, et immobilibus: que et quas ipse Bieminus ejusque filij nepotes et pronepotes et quilibet ex eis in perpetuum, descendentes et in super territorio et districtu Brixie: seu in et super alijs territoriis et districtus omnium civitatum nostri sacri Imperij acquirent et habent dummodo mercimonia non conducant.

Mandantes quibuscumque Episcopis Ducibus Marchionibus comitibus et Vicarijs nostris presentibus et futuris quatenus omnia et singula suprascripta et infrascripta observent et observari faciant, si a dicto Biemino vel ab aliquibus ex eis descendentibus eisdem requisitum fuerit. Et si quis contra hanc nostre concessionis in feudum et privilegij paginam vel aliquam eius partem venire temptaverit, Decem libras puri auri persolvat, medietatem Camere nostre, et aliam medietatem iniuriam passis. Unde predictus Bieminus promisit prelibato domino Imperatori pro se et eius successoribus recipienti, et iuravit ad sancta Dei evangelia corporaliter tactis scripturis fidelitatem,

et vasellagium in perpetuum quod non erit in dicto, facto, aut consilio quod personam aut vitam, aut membrum, aut honorem suum amittat, aut quod mala captione detineatur. Et si ad notitiam dicti Biemini pervenerit quod aliquis aliquid predictorum contra prelibatum Dominum Imperatorem seu eius successores velit committere, pro posse deturbabit. Alioquin quam citius poterit, vel per ipsum vel per nuntium eius vel per litteras suas sibi nuntiare curabit. Et imperium quod habet vel successores ejus habebunt pro posse suo manutenere iuvabit et defendere. Et consilium quod ad ipso petierit fidelitatis sibi secundum quod adeo sibi data prudentiam dabit, Secreta ab eo sibi commissa nulli sine licentia sui manifestabit. Et generaliter puram et veram fidelitatem sibi eiusque successoribus in perpetuum observare si Deus ipsum adiuvet. Et in robur et confirmationem presentium et concessionis prefate ipsum Bieminum cum cyrotheca, dicto feudo honorifice Investimus: et in signum mutue, et perpetue dilectionis et fidei osculo interveniente. Et presentem concessionem et omnia et singula suprascripta et infrascripta Volumus quod perpetuo durent et valeant, et in perpetuum observentur, non obstante quod dictus Bieminus a successoribus nostris in perpetuum investituram confirmationem et novationem presentium non petierit vel a successoribus nostris investitus non fuerit de dicto feudo, et omnibus et singulis suprascriptis, sive quod successores dicti Biemini ex eo in perpetuum legitime descendentes a nobis, seu a successoribus nostris investituram et confirmationem dicti feudi et omnium et singulorum suprascriptorum non petierint et de novo investiti non fuerint, Salvo quod si dictus Bieminus vel ex eo in perpetuum legitime descendentes masculi a nobis vel successoribus nostris requisiti fuerint personaliter per nuntium nostrum vel successorum nostrorum quod investituram accipiant: et fidelitatem ut supra: et non fecerint, tunc ipsum feudum amittant, et ad cameram nostram libere revertatur: Et hec in perpetuum observentur, non obstantibus aliquibus legibus in contrarium facientibus ad predicta, omnia et singula, vel aliquod predictorum. Ut autem hec vera credantur signo, et sigillo nostro Jussimus inferius

communiri. Huius rei testes: Albertus madeburgensis ecclesie archiepiscopus, tridentinus episcopus, Andreas alpinus, raynaldus duca, et reliqui.

Signum † Domini Federici Romanorum invictissimi Imperatoris et Regis sicilie: Ego Conradus mittiensi: e spiriencij episcopus, et imperialis aule Cancellarius et totius italie legatus recognovi:

Acta sunt hec anno a nativitate domini millesimo ducentesimo vigesimo primo kalend. novembris indictione nona. Imperatore domino nostro Frederico Romanorum imperatore semper augusto, et Rege sicilie anno romani regni eius octavo in sicilia XIIIJ. imperij nostri secundo.

Datum apud Nerinum in generali consilio episcoporum Ducum Marchionum et comitum simul et palatinorum Judicum et aliorum procerum feliciter: amen.

Devotis igitur et instantijs predicti Nicolai agentis pro se et nominibus quibus supra supplicationibus favorabiliter annuentes, studentesque pro viribus precessorum nostrorum vestigia imitari preannotatam concessionem in feudum: et omnia: et singula in suprascripto privilegio et concessione, et quolibet capitulo et parte ipsorum privilegij et concessionis in feudum contenta, per Dominum Fredericum precessorem nostrum dicto quondam Biemino avo dicti nicolai concessa Ratificamus approbamus et presentis scripti principio (*sic*) renovamus: et confirmamus: et in renovationis et confirmationis signum ipsum Nicolaum pro se, et nominibus quibus supra recipientem cum cyrotheca de dicto feudo honorifice investimus cum promissionibus clausulis, pactis, ordinibus conventionibus utilitatibus et preeminentijs contentis in suprascripta concessione feudi, et privilegio et quilibet eorum milites et ceteras facientes prout in suprascripta concessione et privilegio prelibati prefati domini Federici precessoris nostri continetur, et scriptum est. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre ratificationis approbationis, et confirmationis paginam infringere vel ei ausu temerario contraire; quod qui facere presumpserit predictam penam, et indignationem nostram gravissimam noverit incurrisse: Et quia nihilominus

nonnulla a parte tenere et possidere, tamen temerarie, de superscriptis bonis datis in feudum per prelibatum dominum Federicum imperatorem precessorem nostrum superscripto Biemino avo dicti Nicolai ut supra. et etiam de hijs que dictus Bieminus et eius filij, et saltem supra scriptus Robertus, quondam pater dicti Nicolai acquisiverunt super territorio, et districtu Brixie nolle aliquo modo libere relaxare dicto Nicolao, nec dicto benvenuto eius fratri filij quondam dicti roberti ipsa bona expedita et vacua sine contradictione, asserentes dicte tales persone, prout ad pervenit aures, quod dicta bona emerunt a dictis quondam biemino vel roberto, et etiam quod sunt tute prescriptiones decem viginti et quatráginta annorum: quod nobis absurdum videtur. quia id quod a principio non valuit tractu temporis convalescere debeat. Quo causa Volumus et ex certa lege sancimus quod dicte tales persone, et omnes alicuique emerunt et acquisiverunt ab ascendentibus dictorum Nicolai et benvenuti, et in futurum ement vel acquirent a dictis Nicolao vel benvenuto vel ab altero eorum, seu ab eorum, et cuiuslibet eorum descendentes vel aliquo alio modo tenebunt vel possidebunt seu nunc tenent vel possident aliqua ex dictis bonis: que a nobis et precessoribus in feudum tenent, et possident ipsi Nicolaus et Benvenutus, seu que ipsi, seu sui antecessores acquisiverunt: et in futurum eorum descendentes acquirent in, et super territorio et districtu brixie teneantur: et debeant statim ipsa bona relaxare postquam fuerit eisdem personis denuntiatur per dictum Nicolaum seu benvenutum, vel per aliquem ex ipsorum, et cuiuslibet ipsorum descendentes, quibus ipsa bona secundum formam superscripte concessionis in feudum, spectant, et pertinent seu spectabunt, et pertinebunt quod ipsa bona relaxent, quod si facere contempserint solvant incontinenti libras quinque auri medietatem camere nostre, et aliam medietatem damnum passis, et nihilominus ad relaxationem dictorum bonorum omnibus juris remedijs compellantur per quemcumque magistratum potestatem seu Rectorem civitatis brixie vel eius districtus statim cum eisdem vel alicui eorum requisitum fuerit precium cuilibet magistratui vel potestati seu rectori in predictis negligenti libre unius

puri auri solvende pro medietate camere nostre: et pro alia medietate episcopo brixie. Et predicta et singula perpetuo durent et valeant, ac observentur, non obstantibus aliquibus legibus tam editis quam edendis contra predicta vel aliquod predictorum facientibus: quibus in hac parte ex certa lege nostra derogamus. Unde dictus Nicolaus pro se, et nominibus quibus supra ibidem de fide ac fidelitate servanda prelibato domino Enrico et suis successoribus in omnibus, et per omnia prout dictus quondam Bieminus avus eius fecit dicto domino Federico imperatori et in suprascripto privilegio et in feudum concessione continetur solemnem promissionem fecit et corporale prestitit iuramentum. Post hec incontinenti in signum mutue dilectionis et fidei servandæ pœcis osculo interveniente. In cuius rei testimonium presentes scribi et nostre maiestatis sigillo iussimus muniri: Signum † Domini Henrici romanorum regis invictissimi.

Datum mediolani quarto kalend. februarij indictione nona anno domini M.CCC.XI. regni vero nostri tertio. Ego frater Henricus tridentinus episcopus sacre imperialis aule Cancellarius vice domini Henrici coloniensis archiepiscopi sacri imperij per italiam archicancellarij recognovi.

Hoc exemplum per me Nicolaum filium maphei de bindatiis de materno notarium suprascriptum et infrascriptum sumptum ex autentico privilegio et in feudum concessione prelibatorum dominorum imperatorum signato signis ipsorum Domini Federici romanorum imperatoris et Henrici romanorum regis, et sigillo cere habente in circulo orbicularias literas has, videlicet Henricus dei gratia romanorum rex semper augustus, et infra circulum habente quandam imaginem imperatoris in cathedra imperiali sedentis, et in capite regalis diadema, habentis in manuque dextera sceptrum et in sinistra pomum rotundum tenentis munito fuit spectabili et egregio militi Dom. Francisco de galveijs capitaneo riperie lacus garde districtus brixie nec non sapientis, et egregio legum doctori domino Jorio de gadaldis de brixia iudice prefati domini capitanei pro tribunali sedentibus ad eorum et cujuslibet eorum solitum banchum iuris sui officij, situs in terra de

materno in domo arengerie sita super platea dicte terre de materno iuxta lacum insinuatum: et coram ipsis a me nicolao notario infrascripto eorundem officiale ad civilia, et alijs subscriptis notarijs diligenter cum suprascripto autentico privilegio et in feudum concessione auscultatum. Cumque prefati domini capitaneus et vicarius noverint dictum autenticum privilegium et concessionem in feudum non fore vitiatum nec cancellatum: nec in aliqua sui parte abolitum seu suspectum, neque in scriptura, neque in sigillo: quod sigillum integrum erat in forma, seu impressione, et in litteris suprascriptis que legibiles apparebant et ipsum exemplum cum dicto concordat ad ipsius exempli plenam fidem et testimonium, suam et comunitatis riperiæ predictæ. Interposuerunt auctoritatem et decretum Die XIIIJ. mensis junij hora juridica. M.CCCC. sexto, quarta decima indictiones ad banchum juris suprascriptum situm ut supra. Et hoc in presentia et ad requisitionem Antonij filij quondam acilesij filij quondam bonifacini filij quondam suprascripti benvenuti fratris suprascripti, quondam nicolai Judices de manerva, ut asserebat ipse Antonius: et presentibus etiam infrascriptis Jorio notario quondam tonoli de gargnano. Tebaldino filij quondam magistri Comini de laude habitantes terre boiaci de gargnano. Bertolo quondam ioannis de calsonibus de salodio et Bertolo filio requiliani valenti omnibus istis quatuor notarijs Joanino dicto bergamino filio tonoli de paterno habitator de salodio et Bertolo filio requeliazoli de materno omnibus testibus idoneis et rogatis.

Ego iorius notarius quondam tonoli peterzoli de gargnano Hoc exemplavi cum infrascriptis Bertolo de calsonibus: Bertolo requiliani: tebaldino et Nicolao notarijs iuxta autenticum privilegium: et infeudum concessionem per prelibatum dominum Federicum concessum suprascripto Biemino de manerva: et innovatum et confirmatum per Dominum Henricum Romanorum Regem suprascripto Nicolao de manerva coram prefatis dominis capitaneo et vicario diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrunque concordare inveni ipsorum capitanei, et vicarii mandato ad ejusdem exempli bonam fidem, et testimonium me subscripsi.

Ego tebalдинus notarius fil. quondam magistri comini de laude habitator boiaci de gargnano suprascriptum exemplum cum suprascripto iorio et infrascriptis Bertolo de calsonibus, Bertolo requiliani, et nicolao notario iuxta autenticum privilegium, et in feudum concessionem concessum ut supra coram prefatis domin. capitaneo et vicario diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrunque concordare inveni ipsorum dom. capitanei, et vicarii mandato ad eiusdem exempli bonam fidem et testimonium me subscripsi.

Ego Bertolus fil. quondam ioannis de calsonibus de salodio notarius suprascriptus exemplum cum suprascriptis iorio, et tebaldino, et infrascriptis Bertholomeo requiliani, et nicolao notarijs iuxta autenticum privilegium et in feudum concessionem per prelibatum dominum Federicum concessum ut supra coram prefatis dominis capitaneo et vicario fideliter auscultavi et quia cum originali concordare inveni ipsorum Dom. capitanei et vicarii mandato me subscripsi in robur et testimonium promissorum.

Ego Bertolom. filius requiliani de materno notarius suprascriptum exemplum cum suprascriptis iorio Bertolo et tebaldino et infrascripto nicolao notarijs iuxta autenticum privilegium, et in feudum concessionem per prelibatum dominum Federicum concessum ut supra coram prefatis dominis capitaneo et vicario diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrunque concordare inveni ipsorum dominorum capitanei, et vicarii mandato me subscripsi in robur et testimonium premissorum.

Ego Nicolaus filius maphei notarius suprascriptus, et officialis prefatorum dominorum capitanei et vicarij et utriusque eorum ad civilia suprascriptum privilegium et in feudum concessionem per prelibatum dominum Federicum concessum ut supra fideliter scripsi, et exemplavi: et postmodum in presentia prefatorum dominorum Capitanei et vicarij cum suprascriptis iorio, tebaldino. Bertolo de calsonibus et Bertolo requiliani notarijs suprascriptis diligenter et fideliter cum ipso autentico, auscultavi et quia utrunque concordare inveni, ipsorum dominorum capitanei et vicarij mandato me cum solita attestazione subscripsi.

Hoc exemplum per me Stephaninum de Iorinis de claris civem Brixiensem notarium infrascriptum sumptum ex quodam alio autentico seu exemplo, sumpto ab originali privilegio prefatorum dominorum Imperatorum per suprascriptum Nicolaum de Bindacijs de materno notar. et per alios notarios suprascriptos subscripto et roborato prout superius contra fuit Magnifico et generoso viri Domino Hectori pasqualigo honorabili potestati Civitatis Brixiae et districtus pro Serenissimo et Excellentissimo Dux Domino nostro venetiarum pro tribunali sedenti super quodam banco posito in sala superiori domorum suae residentiae in quibus pro comuni brixiae iura redduntur contractae sanctae Agathae dictae civitatis brixiae, quod banchum et quem locum sibi ellegit pro suo loco et idoneo tribunali ad hunc actum, infirmatum: Et coram eo a me Stephanino notario predicto et infrascripto et alijs notarijs subscriptis ut infra cum suprascripto autentico seu exemplo ab originali privilegio et concessione predictis sumpto ut supra, auscultatum: Cumque prefactus D. Potestas noverit suprascriptum alium autenticum non esse vitiatum cancellatum, nec in aliqua sui parte suspectum et ipsum exemplum suprascriptum cum dicto alio autentico seu exemplo concordare: Igitur ad ipsius exempli plenum fidem et testimonium suasum et dictae Civitatis Brixiae auctoritatem interposuit pariter et decretum anno Domini a nativitate ejusdem Millesimo quadringentesimo quinquagesimo secundo quintadecima indictione. Die vero martis ultimo mensis octobris in loco suprascripto: Et hæc in presentia et ad requisitionem Egregij viri domini Antonij Causidici Civis Brixiens. fil. quondam. domini Achaxsij fil. quondam domini Bonifatij fil. quondam suprascripti Domini Benvenuti fratris suprascripti quondam domini Nicolai Judicis de manerva ut asserebat idem dominus Antonius: et presentibus et infrascriptis ioanne de rudiano: Antonio de medicis: Comino de Sancto Gervasio: Tonono de Ardesio: et Gotardo de laquavita omnibus notarijs civibus Brixiensib. Nec non sapientibus et egregijs viris. Domin. Stephano de valmarana, legum doctore iudice malliorum, Dom. Paulo de montegnana Jurisperito iudicem romanum prefati domini Potestatis, domino Andrea

de ganassonibus jurisperito et Jacobo dicto rosino de guaynarijs ac alijs quam pluribus omnibus civibus et habitatoribus dictæ Civitatis brixie testibus rogatis, et notis.

In Xpi nomine Ego Cominus filius quondam Gervasini de sancto gervasio publicus imperiali auctoritate notarius civis et habitator civitatis brixie. Hoc exemplum cum infrascriptis Joanne de rudiano: Antonio de medicis: tonono de Ardesio: gotardo de laquavita, et Stephano de lorinis notarijs iuxta autenticum exemplum privilegij et in feudum concessionis per prelibatum Dominum Federicum concessum suprascripto Biemino de manerva et innovatum: et confirmatum per Dom. Henricum romanorum regem suprascripto Nicolao de Manerva. Coram prefato domino Hectore potestate Brixie diligenter et fideliter auscultavi et quia utrumque concordare inveni, ipsius domini potestatis mandato ad eiusdem exempli bonam fidem et testimonium me subscripsi signo mei tabelionatus appposito consueto.

In Xpi nomine Ego Gotardus filius Bertolus de burinis de urgnano dictus de laquavita notarius civis et habitator civitatis Imperiali auctoritate, hoc exemplum cum suprascripto Comino notario et infrascriptis Joanne de rudiano, Antonio de medicis, Tonono de ardesio et Stephanino de lorinis notar. iuxta autenticum exemplum privilegij et in feudum concessionis per prelibatum Dominum Federicum concessum suprascripto Biemino de manerva, et innovatum et confirmatum per Dom. Henricum regem suprascripto Nicolao de manerva. Coram prefato Dom. Hectore potest. brixie diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrumque concordare inveni: ipsius Dom. potestatis mandato ad eiusdem exempli bonam fidem et testimonium me subscripsi signo mei tabelionatus appposito consueto.

In Xpi nomine Ego Joannes filius Tonini de rudiano notarius civis Brixiens. suprascriptum exemplum cum suprascriptis Comino Gotardo, et infrascriptis Antonio Tonono et Stephanino notarijs iuxta autenticum exemplum privilegij et in feudum concessionis, per prelibatum Federicum concessum suprascripto Biemino de manerva, et innovatum et confirmatum per domin. Henricum Regem suprascripti Nicolao

de manerva coram prefato Dom. Hectore potestate Brixie diligenter et fideliter auscultavi: et quia utrunque concordare inveni ipsius Domini potestatis mandato ad eiusdem exempli bonam fidem et testimonium me subscripsi signo mei tabelionatus appposito consueto.

In Xpi nomine Ego Antonius, quondam Domini Thomæ de medicis publicus imperiali auctoritate notarius civis et habitator civitatis brixie suprascriptum exemplum cum suprascriptis tonino gotardo et joanne de rudiano, et infrascriptis tonono, et stephanino notarijs iuxta autenticum exemplum autentici privilegij et in feudum concessionis per prelibatum Dom. Federicum concessum suprascripto Biemino de manerva, et innovatum et confirmatum per domin. Henricum Regem suprascripto Nicolao de manerva cum prefato Dom. Hectore potestate brixie diligenter, et fideliter auscultavi et quia utrunque concordare inveni ipsius dom. potestatis mandato ad eiusdem exempli bonam fidem et testimonium me subscripsi signo mei tabelionatus appposito consueto.

In Xpi nomine Ego Tononus filius georgij de ardesio civis et habitator Civitatis brixie publicus imperiali auctoritate notarius, hoc exemplum cum suprascriptis Comino gotardo, Joanne et Antonio et infrascripto Stephanino notarijs juxta autenticum exemplum autentici privilegij et in feudum concessionis per prelibatum Dom Federicum concessum suprascripto Biemino de manerva, et innovatum et confirmatum per Dom. Henricum Regem suprascripto Nicolao de Manerva, coram prefato Dom. Hectore potestate brixie diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrunque concordare inveni ipsius domini potestatis mandato et ejusdem exempli bonam fidem et testimonium me subscripsi signo meo tabelionatus appposito consueto.

Et Ego Stephaninus filius faustini de lorinis de claris civis brixiens. publico imperiali auctoritate notarius. Hoc exemplum suprascripti autentici privilegij predicti, et in feudum concessionis per prelibatum Dom. Federicum Romanorum imperatorem concessi suprascripto Biemino ut supra et confirmati per prelibatum Dom. Henricum Romanorum Regem suprascripto Dom. Nicolao de manerva, fideliter scripsi

et exemplavi, et postmodum in presentia prefati magnifici domini potestatis cum suprascriptis Comino, gotardo. Joanne antonio, et tonono notarius suprascriptis diligenter et fideliter, cum ipso autentico auscultavi et quia utrunque concordare inveni ipsius magnifici domini potestatis mandato me cum solita attestatione subscripsi in robur fidem et testimonium premissorum.

1410. 8 Maij. PANDULPHUS De Malatestis Brixiae ac Pergami et ceter. Audita supplicatione tenoris infrascripti vedelicet Magnificae ac excellentiss. Dominationi vestrae, cum omni debita reverentia exponitur per vestrum Fidelissimum servitorem Antonium de capitaneis de manerva Civem et habitatorem civitatis vestrae Brixiae quod antecessores ipsius: et ipsae vigore privilegiorum eisdem suis antecessores concessorum, et sibi ab Imperatoribus, semper fuerunt et hodie ipse Antonius est exemptus ab omnibus oneribus, realibus: et personalibus: Et eisdem dicta privilegia, extiterunt per Dominos de vicecomitibus et alios Dominos prefate Civitatis Brixiae observata usque in hodiernum diem. Quo ipse Antonius contra ius, et formam dictorum suorum privilegiorum per nonnullos officiales prelibate Dominationis vestrae gravari intenditur, ad sussistendum onera: et factiones reales et personales in civitate Brixiae. Quare supplicatur quantus prelibata Dominatio vestra dignetur mandare quibuscumque officialibus eiusdem, presentibus et futuris quod debeant eidem Antonio dicta privilegia observare, ac facere observari, prout et secundum quod eidem et antecessoribus suis, observata fuerunt. In primum non cogendo ad aliqua onera realia vel personalia contra forma dictorum suorum privilegiorum et prout eidem hactenus observatum est substinendum. Et ipsius continentia pensata. Harum serie omni modo, iure, via, forma, et causa quibus melius possumus etiam de nostrae plenitudine potestatis Mandamus Potestati, Referendario, Abbati, et ancianis, nostrae civitatis Brixiae, caeterisque alijs nostris officialibus, et subditis tam presentibus, quam futuris quatinus privilegia de quibus superius fit mentio et contenta in illis, de caetero servant: et faciant inviolabiliter observari. et hoc attentis

narratis in supplicatione predicta: In quorum testimonium presentes fieri, et registrari mandavimus nostrique sigili munimine roborari: Datum Brixiae Die octavo Maij. M. CCCC. X. Paulus.

Registrata in registro rubeo scacato ad capellam rationarie comunis Brixiae in fol. XVIIJ. a tergo per Joannem de zono notarius ibidem die XVJ. Julij. M. CCCC. X. indictione IJJ.

1421. 15 Maij. In Xpi nomine Millesimo quatringentesimo vigesimo primo Die quinto decimo mensis Maij. Convocatis et congregatis infrascriptis Dominis Abbate et ancianis negotijs comunis Brixiae presidentibus, de mandato et in presentia Egregij legum doctoris Domini Gillij de guidebonis de terdona, vicarij spectabilis et strenui viri Dom. Vberti de spinulis honorabilis potestatis Civitatis et districtus Brixiae pro Illustrissimo Principe et eximio Domino nostro Domino Filippo maria angelo duce Mediolani: Papiæ Angleriaque Comite, Et in presentia etiam: et mandato egregij viri Domini Gregorij cazavache de Cremona. Referendarij Brixiae. et districtus. In Camera ancianorum sita in domibus ubi habitat dictus Dominus Potestas contratæ portæ brusatæ, sono botti campanæ turris de Dom more et loco solitis pro infrascriptis et alijs spetialiter peragendis, Nomina quorum scilicet Dominus Antonius de fortis abbas, Bonifatius de belasijs, Jacobus de zavarixijs, Ugolinus de bonis, Nicolaus de feroldis, Achilles de advocatis pro se et petro de gandino, Jacobinus de raynerijs, Bartholomeus de guaynarijs. Federicus de salis. Prefati domini Abbas et anciani, Audita petitione Antonij de capitaneis de manerva civis brixiens. tenoris sub sequentis, videlicet, Coram vobis spectabili et strenuo viro domino Vberto de spinulis honorabili potestate Civitatis, et districtus brixiae vestrique vicario, nec non Dominis Referendario, Abbate et ancianis negotijs comunis brixiae presentibus, proponit antonius de capitaneis de manerva, riperiæ lacus gardæ brixiens. civis et habitator civitatis brixiae filius quondam Achillis filii quondam Bonifatij filij benvenuti filij quondam Roberti. Quod per imperialem privilegium per Federicum divina favente clementia, et Romanorum imperatore semper

augustum et Siciliae Regem, concessum Biemino de manerva districtus brixiae, suisque filijs, nepotibus, et pronepotibus, deinde per Henricum dei gratia romanorum Regem semper augustum confirmatum Nicolao iudici filij quondam Roberti filij quondam Benedicti ¹⁾ de manerva districtus riperiae pro se et nomine, et vice Benvenuti fratris dicti Nicolai iudicis et fil. quondam dicti roberti ac nomine et vice filiorum, nepotum et pronepotum dicti Nicolai, et dicti benevenuti et omnium et singulorum, ex eis, et quolibet eorum in perpetuum descendendum masculorum recipienti. Ipse Antonius eiusque filij, et descendentes sunt et esse debent Immunes, liberi, et exenti, ab omni solutione datij, gabellae, et pedagij, factionis et talearum, ac oneris realis et personalis et ceter. prout in eius privilegio latius et plenius continetur. Quod quod dictum privilegium tempore bonae memoriae quodam Illustrissimi Principis Domini nostri. Domini Ducis Mediolani, et ab inde citra continue, sibi extitit observatum et de presenti observatur et servari debet: Quare postulat, et requirit ipse Antonius pro se et suis descendantibus quatenus dictum privilegium et contenta, in eo confirmare placeat. Ita quod ipsius auctoritate et vigore gaudeat et gaudere possit ed debeat immunitate et exemptione reali, et personali, comprehensa in privilegio memorato prout gavisus fuit et est, et gaudere debuit temporibus retroactis et cet. Et super predictis omnibus et singulis, colloquio, et deliberatione simul habitis, cum precedenti informatione sumpta super inde. Cupientes olim in predictis observata et in posterum eidem Antonio debere servari vigore dicti privilegij: et ob ipsius reverentiam unanimiter et concorditer nemine discrepante cum auctoritate et consensu prefatorum dominorum officialium Providerunt et deliberaverunt, et providendo et deliberando Confirmaverunt Dictum privilegium et contenta in illo providentes insuper et decernentes ipsum, et contenta in eo ipsi Antonio et suis filijs, nepotibus et pronepotibus per quoscumque officiales et subditos Illustrissimi

¹⁾ Di fianco è sostituito in carattere più moderno *Biemini*.

Domini nostri, Domini Ducis mediolani, et comunis Brixiae, et alios quoslibet debere inviolabiliter observari.

Ego Paulus de piano notarius et Cancellarius comunis Brixiae in robur et testimonium premissorum me subscripsi.

Ego Daniel de calcagnis notarius provigionum et cancellarius comunis Brixiae ad fidem predictorum me subscripsi.

Registratus ad Capellam rationariae comunis brixiae in registro Albo in fol. LXXVIJ. a tergo per me petrum de lothis de manervio notarius ibidem.

1427. 5 Febr. FRANCISCUS Foscari Dei gratia Dux Venetiarum et ceter.

Nobilibus et sapientibus viris Fantino Dandulo et Nicolaus Mari-petro de suo Mandato Provisoribus in Brixia, et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Fuit presentata dominio nostro supplicatio quedam parte fidelis nostri Brixienis Antonius de manerva in qua effectualiter continetur Quod antecessoribus ipsius antonii, et sibi suisque descendentibus concessa fuerunt aliqua privilegia exemptionis a quibuscumque Datijs, gabellis, taleis, pedagijs et oneribus realibus et personalibus civitatis nostrae Brixien. que sibi ab omnibus Dominis qui fuerunt per tempora usque adeptum per Nos Dominium ipsius Civitatis observata fuerunt. Unde supplicavit eadem privilegia, sibi per nostrum Dominium confirmari et observari. Nos itaque audita supplicatione predicta et intellecta responsione vestra super ex censentes dignum et justum esse, quod ipsi Antonio de manerva fidei nostro, et descendentibus suis observentur exemptiones in eis privilegijs contente per eum modum et sicut observate fuerunt temporibus retroactis Volumus et vestrae fidelitati Mandamus quatenus easdem exemptiones tam reales quam personales secundum quod fuerunt observate in praeterito observare et observari facere debeatis in presenti et in futuro, faciendo in cancellaria deinde ordinate notari ac singulariter et clare ea a quibus debent esse, exempti, ita quod privilegia sua in alijs que subscriptis esse magnifice importantur

et non fuisse servata in preterito locum non habeant etiam in futuro et sic debeatis inviolabiliter facere et observare.

Data in nostro Ducali palatio Die quinto februarij indictione sexta M. CCCC. XXVIJ.

Registrata per Franciscum Cancellar. Item registrata in registro rubeo magno ad rationariam Brixiae in fol. I. per Petrum de lothis.

1428. 8 Augusti. FRANCISCUS Foscari Dei gratia Dux venetiarum.

Nobilibus et sapientibus viris Fantino Dandulo, et Nicolao Maripetro de suo mandato Provisoribus Brixiae, et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Denotamus vobis quod in nostris consilijs Minori de XL et Majori hoc instanti die capta fuit gratia tenoris infrascripti videlicet. Consyderata optima dispositione et laudabilibus operibus ad honores et exaltationem dominationis nostrae diversimode ostensis per Prudentem virum Antonium de manerva civem et fidelem nostrum Brixiae, sicut ex relatione quam plurium nobilium nostrorum ac etiam ex responsione Provisorum nostrorum Brixiae plene didicimus Fiat sibi gratia quod post complementum officij Maffioli de advocatis qui est ad custodiam murorum civitatis nostrae Brixiae. Ipse anno futuro ad custodiam predictam esse Debeat cum a conditionibus solitis Remanente officio bulletarum, soli Jacobo de pelegriano. Quare cum suprascriptis nostris consilijs fidelitati vestre Mandamus quatenus dictam Gratiam observare, et observari inviolabiliter facere debeatis, facientes has nostras litteras in actis vestri regiminis ad futurorum memoriam registrari.

Data in nostro Ducali palatio Die VIIJ. augusti indictione sexta M. CCCC. XXVIIJ.

Ego Paulus augustinus de tessarolo de verona cancell. magnif. dicti Thome michael potestatis et vicecapitanei Brixiae fideliter dictam litteram Ducalem exemplavi de verbo ad verbum die sabbati XIIJ. novembris 1428 ¹⁾).

¹⁾ Seguono altre venti Ducali della Repubblica Veneta, dal 1428 al 1626, a conferma dei Privilegi concessi dagli Imperatori a Biemino e suoi successori.

XXII.

1221 — 1 NOVEMBRE

IL CASTELLO DI SCOVOLO

Federico II conferma il privilegio di Federico I del 1156 già pubblicato a pag. 13, N. IX. (Vedi più avanti anche la conferma di Francesco Sforza del 1447 e quella di Federico IV del 1448).

Odorici 11.

1221. In nomine sancte et individue Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum Imperator semper Augustus, et Rex Siciliae — Imperialis eminentia iustis postulationibus fidelium suorum consuevit anno accomodare benignos. Ideoque noscat tam presens etas quam successura posteritas, quod nos respicientes et animadvertentes concessionem sive indulgentiam et investituram quam dominus Fridericus avus noster fecit comunitati et universitati de Scovolo in territorio brisiano eam concessionem ei datam sive investituram ad instantiam Alberti tridentini episcopi qui nobis et imperio fidelis inventus est, auctoritate imperiali confirmamus, corroboramus atque integerrime donamus, quod ipsum Communem et Universitatem de Scovolo mares et feminas cum uxoribus et filiis ac filiabus eorum, servis et ancillis suis omnibus proprietatibus et substanciis eorum mobilibus et immobilibus presentibus et futuris sub nostre Potestatis imperialis ex integro in perpetuum recepimus. Precipimus itaque ut nulla civitas, nullus episcopus dux marchio comes seu aliqua persona dictum comunem et universitatem de Scovolo in eo loco habitantes nunc et in futurum distringere pignorare vel calumpniare presumat, nec fiat eis contradictio venandi piscandi negociandi aucupandi per

1) Questo documento fu pubblicato dall'Odorici, *Storie Bresciane*, tom. VII, pag. 102, che nella nota prima, dice di averlo tolto da un antico apografo del Comune di S. Felice. Siccome ivi più non esiste, mi sono servito dell'Apografo del Biemmi posseduto dal nob. Clemente Di-Rosa perchè più completo.

totum lacum Benacum. Ripaticum, Tholoneum, hostiaticum aut aliquam publicam factionem ab eis aliquando exigat. Etsi quis contra predicta venire temptaverit centum libras puri auri persolvat medietatem camere nostre, aliam medietatem injuriam passis. Ut autem hæc vera credantur signo et sigillo nostro iussimus inferius comuniri. Hujus rei testes Albertus sancte magdeburgensis ecclesie archiepiscopus, Albertus tridentinus episcopus, Andrea alpinus, Rainaldus dux et reliqui.

Signum domini Friderici Romanorum invictissimi imperatoris et regis sicilie.

Ego Coradus metensis et spirensis episcopus imperialis aule cancellarius et totius Ytalie legatus recognovi.

Acta sunt hec anno a nativitate domini Millesimo. CC. XXI. Kal. Novembris. Indict. Nona. — Imperante domino nostro Friderico Romanorum imperatore semper augusto et rege sicilie. Anno romani regni eius VIII, in sicilia XIII. Imperj vero secundo. Dat. apud Narnium fideliter. Amen.

XXIII.

1228 — 19 GENNAIO

*Investitura di varie terre in Villa Margherzina, Mexino,
Certedolo ed in campo Linerio.*

Inedito 1).

In Christi nomine. Die mercurj XIII exeunte Januario præsentia hominum quorum nomina subtus sequuntur. Per signum quod in sua manu tenebat Dominus Tolomeus canonicus et præpositus majoris ecclesie Brixie etc.

Investivit Octobonum qui dicitur Bucius et Quartanus ejus frater filius Widonis Scorci de Villa loco Salodii nominatim de infrascriptis petie terre.

1) Copia del Perancini presso la Raccolta del D.^e C. Fossati di Toscolano tolto dagli Atti della Segreteria della Parrocchia di Salò, ove più non esiste.

Prima petia jacet in territorio Villæ ubi dicitur Marghersina secunda jacet in Mezano, Tertia in Cerdetholo, Quarta in campo Linerio.

Gli investiti si obbligano di corrispondere annuatim unam bazetam olei et aliam bazetam et dimidiam quam solvebantur.... in burgo Salodii in electione dominorum canonicorum etc.

Actum est hoc in Canonica Salodii. Interfuera Wielmo Archip. plebis Salodii, et Dominus Madius presbiter Gardæ et Oprandus de Muro et dominus Q... nus et testi rogati etc.

Anno Domini M. CC. XXVIII. XIII. Jan. Ind. I.^a

Ego Botanus de Salodio Not. sacri Palatii etc.

XXIV.

1253 — 23 DICEMBRE

IMMUNITÀ DI POZZOLENGO.

Inedito 1).

In Xpi nomine die martis VIIIJ exeunte mense decembris.

Et abiaticus de taschis. Et martinus de concesio. Et feramundus boca de lepore. Et coradinus de calcaria. Et lafrancus de sallis. Et manuel madij. Et Ugezonus 1) occanonus. Et antonius de gaytanis 2). Et henricus de martinengo. Et stephanus bellini. Et federicus de griffis. Et Uguzonus de tangetinis. Et hector de cizago. Et focinus de bleziis. Et zilius 3) bayamundi. Et forninus de pallazio. Et benvenutus de capriano. Et lafrancus sucii 4). Et Raymundus domini conradi Vgonum. Et grassus de grumethello. Et Piurdus de lanuce. Et buschettus de lavello lungo. Et gabriel trionus. Et grandeus mangonus.

1) Liber Poteris fol. CCCXLIII. Di questo importantissimo Codice pergameneo, la Biblioteca Quiriniana possiede due esemplari contrassegnati N. 1 e N. 2: mi sono valso del primo perchè più completo; ho però notate tutte le varianti riscontrate nell'altro.

1) Cod. 2. Uguzonus.

3) Cod. 2. Egidius.

2) " de gaynij.

4) " Guzii.

Et Johannes de peschera. Et Jacobus de pallazo. Et pax de buchis. Et durnachus madii. Et Jacobus manduchasinus. Et berardus madij. Et Albertus forozollus. Et joannes de sancto Jervasio. Et conradus de cazago. Et menelaus rozonus. Et Inverardus faba. Et rizardus de aricis. Et martinus de alcheris ⁵⁾. Et amathus cagnolus. Et albertus de buarno. Congregatis ante scriptis sapientibus per dominum azonem de pirovano potestatem brixie. In pallazo minori novo comunis brixie concordēs fuerunt quod potestas eligat tres vel quatuor sapientes viros per quarteria cum quibus providere debeat super facto comunis et hominum de pozelengo et quorum provisio reducatur ad consilium generale et de voluntate consilij procedatur super hoc quod factum fuit M. CC. L. tercio Indict. XI.

Item die dominico quarto exeunte mense decembris. Et brixianus de cizago. Et albertus forozollus. Et ottonus de pallazo. Et mayfredus alberticulli. Et buschetus de lavello lungo. Et henricus de martinengo. Et zilius ⁶⁾ bayamundus. Et bona pax de castello. Et bona pax de turbolis. Et zalterius cucche. Et obizo de turbiado. Et albertonus sethesia. Et menalaus rozonus. Et pax de buchis. Et federichus de griffis. Et bartolomeus de monteclaro. Congregatis predictis sapientibus In caminata potestatis per eundem potestatem. In concordia fuerunt pro maiori parte quod detur et concedatur per potestatem et consilium comunis brixie de voluntate consilii generalis comuni et hominibus habitantibus in pozelengo et qui in futurum habitabunt. Ibidem immunitas et libertas talis qualem habent ⁷⁾ comune et homines castri sancti georgij, que concessio fiat potestati de pozelengo in consilio generali per ipsum comuni et hominibus de pozelengo presentibus et futuris. Cum hac adiectione quod in terra de pozelengo vel ejus territorio nullo tempore in perpetuum possint et debeant stare vel habitare vel possessiones aliquas quas ⁸⁾ habent domini de calcaria et

5) Cod. 2. Alkeriis.

6) • Egidius.

7) Cod. 2. Manca la parola *habent*.

8) • Aliquis habere domini.

domini de salis. Et item quod pro comune brixie fiat dacio ⁹⁾ et vendicio comuni de pozelengo de eo toto in integrum quod habent domini de calcaria et domini de salis in terra et territorio de pozelengo pro illo precio quo fuerit extimatum dictum potherum, per comune brixie, et comune de pozelengo, debeat satisdare comuni brixie de precio illius potheri, solvendo illis quorum est dictum potherum ad voluntatem comunis brixie et per terminos qui constituentur per comune brixie et sicut ordinabitur per comune brixie.

Et die mercurij ultimo decembris: In pallazo novo minori comunis brixie, presentibus dominis ogerio de nivolinis et cresimbeno de prato alboyne causidicis et abbono de albertis et benvenuto notarius de herbusco. Dominus azo de pirovano potestas predictus dedit michi camicie notario infrascripto verbum et licentiam perpetuandi predicta consilia de privata forma in publicam reducenda sub infrascripto Millesimo.

Et die lune tercio exeunte decembr. sub infrascripto Millesimo congregato consilio generali in pallazo maiori comunis brixie, campane sonitu et voce preconia ¹⁰⁾ more solito, propositum fuit per dictum dominum azonem potestatem, quod ipse potestas habuit quamdam quantitatem sapientum, iudicum et laycorum qui concordēs fuerunt pro maiori parte quod detur et concedatur per potestatem et consilium comunis brixie de voluntate consilij generalis comuni et omnibus habitantibus in pozelengo et qui in futurum habitabunt habeant ¹¹⁾ immunitas et libertas qualem habent comune et homines castri sancti georgij que concessio fiat potestati de pozelengo in consilio generali brixie et per ipsum comuni et hominibus de pozelengo presentibus et futuris. Cum hac adiectione quod in terra de pozelengo vel eius territorio nullo tempore in perpetuum possint vel debeant stare vel habitare

9) Cod. 2. Datum.

11) Cod. 2. Ibidem.

10) • Preconum.

vel possessiones aliquas habere domini de calcaria et domini de sallis. Item quod comune brixie faciat datum et vendicionem comuni de pozelengo de eo toto in integrum quod habent domini de calcaria et domini de sallis. In terra et territorio de pozelengo pro illo precio quo fuerint extimatum dictum potherum per comune brixie et comune de pozelengo debeat satisfacere comuni brixie de precio illius potheri solvendo illis quorum est dictum potherum ad voluntatem comunis brixie et per terminos qui constituentur per comune brixie et sicut ordinabitur per comune brixie super quo dictus potestas consilium postulavit. In quo consilio dominus griffolinus de griffis consuluit in facto pozelengi fiat sicut est in propositione notatum et quod potestas faciat incipium de predictis per suum tempus. ita quod postquam emerint detur ei immunitas et libertas sicut in propositione continetur. In reformatione consilij facto partito placuit quasi toti consilio dictum et consilium dicti domini grifolini antescripti. Interfuerunt test. Inverardus de bregonado ¹²⁾ notar. conradus nozie notar. et nasdecanus ministralis conradus tayasacus bonapax galeri malarba ministralis et bagavacius ¹³⁾ preco.

Et die mercurij ultimo mensis decembris. Et petrus gallus. Et brixianus liazari. Et gracijs de yseo. Et girolodus de bulgaro. Et jacobus sechesia et lantelmus de bagnolo. Et zilius ¹⁴⁾ bayamundi. Et piurdus de lanuce. Et johannes de calepio. Et girardus de pumpiano. Et ubertus de porta. Et obizo de turbiado et martinus de viono. Et jacobus cilincincapite ¹⁵⁾. Et tothescus de pallazo. Congregatis antescriptis sapientum, in caminata potestatis per dominum montenarium Judice et assensu predictae potestatis in concordia fuerunt quod potestas nomine comunis brixie faciat venditione sindicis comunis et hominum de pozelengo et per eos comuni et hominibus illius terre de potheris et possessionibus in integrum dominorum de sallis et de calcaria quod

12) Cod. 2. Bregonado

13) " Panigantius.

14) Cod. 2. Egidius.

15) " Cilincincapite.

habent in terra et territorio de pozelengo, et quod detur ipsi comuni et hominibus illius terre humilitas ¹⁶⁾ et libertas secundum reformationem consilij generalis Inde facti pro illo precio quo extimabitur illud potherum per comune brixie vel per illos qui constituti fuerint pro comuni brixie ad hoc ¹⁷⁾. Et dicti sindici satisdant de illo precio solvendo secundum reformationem dicti consilij generalis. Tali conditione quod comune de pozelengo et homines illius terre debeat semper ¹⁸⁾ esse fideles comunis brixie. et illis qui tenuerint et manutenebunt civitat. brixie. Et si aliquando essent rebelles comuni brixie amittant ipso jure dictam himmunitatem die dicto mercurij ultimo decembris. Presentibus dictis testibus dictus domin. azo potestas dedit mihi cicamice notar. in infrascripto istud consilium ad perpetuandum et de privata forma in publicam reducendum.

Et item die mercurij ultimo Decembris. In pallazo maiori novo comunis brixie in publico et generali consilio campane sonitu et voce preconia ¹⁹⁾ congregato, dominus azo de pirovano potestas brixie nomine comunis brixie secundum dispositionem alterius generalis consilij, inde facti et superius scripti de voluntate tocus antedicti consilij et pro ipso consilio, dedit, prestitit, attribuit atque concessit domino lafranco de sallis potestati comunis de pozelengo. Conrado de castro novo mayfredo franci, alberto vite et cabrielli filio vidonis ²⁰⁾ honesti sindicis et procuratoris comunis et hominum de pozelengo ut continetur in carta inde facta per bossonem galucij die martis secundo exeunte decembris sub infrascripto millesimo. Tenor cuius instrumenti talis est. In xpi nomine die martis secundo exeuntis decembris. In publica platea comunis de pozelengo. presentis domino jacobo rascacij de mercato novo et bertramino Ministralis, et lafranco mussi de pozellengo testib. Rogatis. Ibi ottenebonus lombardi consul

16) Cod. 2. Immunitas.

19) Cod. 2. Preconum more solito.

17) » Manca ad hoc.

20) » Guidonis.

18) » Debeant esse fideles semper.

comunis de pozelengo. Venturinus bonaveri. Landulfus qui dicitur ptattus (*sic*) de aynardis. Ruffus de fontibus. Galverius quondam federici bonetinus ²¹⁾ quondam valze. albertus galianus. bacecus de Vanze. martinus ymie ²²⁾ obertus batinera. Vithella flachatoris. Tebaldus quondam zanelli. albertinus carli. Guido de calcaneis. crescentinus ejus frater. honestus de avianis. florijs qui fuit de suarro. mayfredus quondam trefolii. stephanus bellini. Vielmus de magdolinis. ²³⁾ nicoletus quondam viviani. ottebonus paparottus. fozettus ²⁴⁾ qui fuit de monzambano. Gratarola. Morandus. culboni. Johannes pumme. martinus quondam zaneboni. sucius ejus frater. raymundinus ejus nepos. carabellus bonomi cisse. bugattus gandulfi. Johannes butori. bertolameus suus frater. martinus vogane. Ventura ejus filius, et ejus Verbo. girardus stravolti degelvardus ejus pater. albertinus liti. campus girardi pagani. girardus cersche. Galerius brogna ²⁵⁾. Zilius ejus frater. Albertus qui fuit de sancto luinzio. Johannes mazze. cerutus de madalgisij ²⁶⁾. Albertus mayiola. paytonus dayni. boninconter ognabenus quondam belloti. salvetus qui fuit de capriana. boso quondam gambati. campus ejus frater. moreschinus dominici. bonaventura qui fuit de rivoltella. ²⁷⁾ miorinus de carlis. ysachus ²⁸⁾ de blanzonis. bonettus moxardi. redulfus qui fuit de lonado. bernardus acerbe. Gandulfus scattus. paxetus Garoxolus. sonettus machenzano. ²⁹⁾ oliverius quartani. Vidottus boze. ³⁰⁾ Johannes qui fuit de monzambano. pozelengus alberti millij. Garzettus Guielme. bonetta. dominicus oliane. Vido ³¹⁾ codecerus. basso paytoni. Valengus quondam otteboni. riboldus jacobi strinelli. lambardinus palmeri. anselmus ymie. ³²⁾ iacinus quondam domini laurencii. Agrummus bonaventura pegorarius. ³³⁾ albertus xone. buscacerius

21) Cod. 2. Bonesinus.

22) " Albertus gallianus de Vanzo.
Martinus jme

23) " Modolinis.

24) " Forzettus.

25) " Gaberius Brogno.

26) " Madalgii.

27) Cod. 2. Rivoltella.

28) " Ysacckus.

29) " Machenzani.

30) " Guidottus.

31) " Guido.

32) " Yune.

33) " Pegnorarius.

benvenutus beroerius. Ubertus ynardi. Galvanus qui fuit de monzambano. nasimbenus ferarius. niger quondam lombardi. Venturinus de pasquallis. falconus palmerij. Vido honesti. Yzerius magum. 34) brunellus qui fuit de ponte, martinus quondam vachi. Lambardus ruffi. albertus flandine. et bonifatus quondam solubij. omnes predicti congregati in publica vicinia more solito congregata. Fecerunt constituerunt et ordinaverunt suo nomine et nomine et vice comunis de pozelengo. Dominum lafrancum de sallis potestatem de pozelengo absentem et conradum qui fuit de castro novo et mayfredum franci et albertum vite verbo patris sui, et cabriellem filium Guidonis honesti verbo patris sui presentes, suos et dicti comunis nuncios et procuratores syndicos et actores et quemlibet eorum in solidum ita quod occupantis non sit melior condicio ad recipiendum immunitatem et libertatem a comuni brixie et ad recipiendum datum et emptionem faciendam de toto pothero in integrum quod habent domin. de sallis et domini de calcaria in terra de pocelengo et eorum territorio pro illo precio quo dictum potherum fuerit extimatum pro comune brixie. et ad promittendum et ad satisfaciendum de precio dicti potheri solvendo ad voluntatem comunis brixie et per terminos qui constituentur per comune brixie et sicut ordinabitur per comune brixie illis quorum est dictum potherum vel aliis sicut placuerit comuni brixie et ad obligandum dictum comune et bona dicti comunis et quemlibet predictorum in solidum et bona et cuiuslibet predictorum ad laudem sapientis viri et ad voluntatem comunis brixie pro omnibus infrascriptis et singulis observandis et atendendis, et ad omnia que essent utilia et necessaria ad predictam vel occasione predictorum et ad securitatem faciendam pro comuni de pozelengo et pro infrascriptis et quolibet eorum ad laudem sapientis viri, fideiussionibus 35) qui se obligaverint pro comuni de pozelengo de precio dicti potheri, solvendo, conservandis eis sine dampno de ipsa obligatione et quicquid ipsi procuratores syndici et actores comites vel divissim fecerint in

34) Cod. 2. Magrinum.

35) Cod. 2. fideiussoribus.

predictis et circha predicta promiserunt nomine ³⁶⁾ de pozelengo et suo nomine ratum et firmum habere et tenere et non contravenire aliqua ratione vel exceptione que dici vel excogitari possit. Anno domini millesimo CC. Lquarto Indict. XII.

Ego bosso galucij notarius fecit instrumentum dicte syndicarie.

Immunitatem et libertatem talem qualem habent comune et homines de castro sancti georgij. et per eos comuni et hominibus dicti loci de pozelengo presentibus et futuris et eis sindicis et per eos dicto comuni et hominibus de pozelengo. dictus potestas nomine comunis ³⁷⁾ brixie et comuni brixie secundum dispositionem in antedicti consilij. fecit datum et venditionem de toto pothero et omnibus possessionibus in integrum quod et quas habent dom. de calcaria et dom. de sallis in terra et territorio de pozelengo. Cum hac adyectione quod in terra de pozelengo vel ejus territorio nullo tempore in perpetuum possint vel debeant stare vel habitare, ut possessiones aliquas habere dom. de calcaria et dom. de sallis, nominati pro illo precio quo dictum potherum fuerit extimatum per comune brixie vel per illos qui constituti fuerint ad hoc pro comuni brixie. Unde predicti potestas et sindici de pozelengo obligantes personaliter et principaliter et omnes continentes in istrumento sindicatus et quemlibet in totum suo nomine et vice et nomine comunis et hominum de pozelengo presentium et futurorum stipulationes promiserunt dicto domino azoni potestati et per eum comuni brixie solvere et dare precium dicti potheri illis quorum est dictum potherum vel aliis sicut placuerint comuni brixie ad voluntatem comunis brixie et per terminos constitutos per comune brixie, et sicut ordinabuntur per comune brixie. obbligantes ad hoc omnia eorum et omnium continentium in carta sindicatus et comunis de pozelengo bona presencia et futura pigneri. Renunciat omnibus statutis comunis brixie factis et facturis et beneficio nove consti-

(Qui il codice N. 2 è interrotto per la mancanza di alcune pagine come

36) Cod. 2. nomine comunis.

37) nomine comunis per eum comuni.

si legge a piede di pagina dello stesso. Hic pagine sequentes videntur lacerate ex libris; per cui cessano le varianti).

tutionis et epistole dom. adriani et omni legum auxilio Ita quod quemlibet eorum et omnium continetur in carta sindicatum possit prius in totum realiter et personaliter conveniri. Tali pacto et conditione quod dictum comune de pozelengo et homines illius terre scriptis esse debeant fideles comuni brixie et illis renunciunt et manutenebunt civitatem brixie et si aliquando essent rebelles vel fuerint comuni brixie amittat ipso jure dictam immunitatem.

Et Die mercurij predicto In caminata habitationis potest. Brixie presentibus dominis Zilio bayamundi iudice, jacobo mesacanina. Coxa conversi et alberto de calvixano notar. test. R. Ibi dom. buschetus de lavello lungo bellacatus de drubecho dom. lafrancus de sallis et Galvagnus de Virilis pro dictis sindicis et comuni et hominibus de pozelengo extiterunt fideiussores, et se constituerunt principales debitores, stipulant promittent michi cicamice notar. infrascripto recipienti nomine et vice potest. brixie et pro comuni brixie facere et curare quod dicti sindici et homines et comune de pozelengo omnia et singulla supradictis in omnibus et singullis capitullis atendere et observabunt et fidem (*sic*) atenderent et observarent quod ipsi per se et de suo atendent et observabunt. Obligant se personaliter et principaliter et quemlibet eorum in totum et omnia eorum bona presentia et futura pigneri. Renunciat omnibus statutis brixie factis et facturis, et beneficio nove constitutionis et epistole domini adriani et omni legum auxilio et omni conditioni sive causa ex juxta vel ex injuxta causa. Ita quod quilibet eorum in totum realiter et personaliter possit convenire ubique. test. qui fuerunt ad venditionem et immunitatem sicut hij. Amadeus gigini notar. benvenutus de herbusco notar. beldecarus de beldecaris notar. Lafrancus de lodrino notar. bagancius petro parmaxanus. Ministralis. repotinus Ministralis.

Anno Domini Millesimo CC Lquarto Indict. duodecima.

Ego Cicamica de cicamicis notar. et scriba dicte potest. sacri palazii his interfui et R. Jussu dicte potestatis hoc scripsi.

In xpi nomine Ego brixianus xandus notarius Autenticum huius exempli Vidi et legi et sicut in illo contractum et scriptum reperi ita hic scripsi et exemplavi nil additum ut diminutum quod sensum vel sententiam mutet preter forense litteras vel sillabam et me quoque verbo et auctoritate audictorum dominorum Egidij bayamundi et Zalterij cuche Judicum super libro register electorum subscripsi.

In xpi nomine die veneris XII jntrante Februarii. convocato consilio generali super pallazo majori comunis brixie. Voce preconis et campane sonitu more solito precepto domini bonifacij quondam domini castelani potest. comunis brixie lecta fuit quadam provisio sapientum qui fuerunt XXXV numero quos habuit predictus potestas juxta voluntatem unius alterius consilij generalis fati de novo inter predicto mense super redificationem et aptacionem castri et comune de pozelengo que continet hoc. sapientes predicti fuerunt concordēs quod homines de pozelengo si eis placuerit debeant aptari et colecari ad castrum quod modo est in pozelengo et apud illud castrum et si non eis placuerit quod debeant aptari et colecari ad locum ubi dixerunt potest. et consilio comunis brixie per cartam atestatam et quod eis fiat id quod pecierunt. Item quod hec potest. ad consilium generale et secundum voluntatem illius consilij procedatur. Tenor cuius carte talis est.

In xpi nomine die veneris VI intrante februarij. In platea comunis de pozelengo factum fuit consilium generale per domin. lafrancum de salis, potestatem pozelengi more solito voce preconia congregatum In propositione cujus consilij lecta fuit peticio sive provisio promissa super redificatione terre de pozelengo per albertum galucium. coradinum de castro novo, Venturium quondam bonaveri et ottebonum quondam lumbardi. ognabenum quondam belloti. et Florium qui fuit de scondrao, et cabriellem vidonis honesti electos die lune V. exeunte januar. super mores viveri voluntate consilij ibi predictum bonapacem rapini Vicarium dicte potestatis coadunati. Forma cuius petitionis sive

provisionis talis est. Videlicet predictis vij de pozelengo quod petatur potestati et comuni brixie quod homines de pozelengo debeant aptari super montem de Fluno si placet potestati et comuni brixie ita quod quatuor plodia super ipsum montem de fluno claudantur et muriantur uno fossato amplo XX brach. et alto secundum quod fieri debet de jure, et quod potestatis etiam quod placeat potestati et consilio et comuni brixie quod XXV plod. terre extra illud fossatum concedatur pro comuni et consilio brixie, comuni et hominibus de pozelengo. In quibus XXV plodiis terre homines de pozelengo possint facere ortos rogates et eras suas. Ita quod ipsa terra et locus sit tantum comunis et hominum de pozelengo. et quod aliquis non habeat infra nec extra fossatum silicet in illis XXV plodiis. et in illis quatuor aliquid proprium nisi comune et homines de pozelengo. Tali modo quod comune et homines de pozelengo debeant dare cambium illis personis qui habent terram in illis XXV plodiis terre et in illis quatuor in extraneum bonorum hominum de comunibus pozelengi. In reformatione consilij placuit omnibus de consilio nemine discordante quod illud quod ordinatum et provissum est per predictos. vij homines de pozelengo vel quod per eos fuerit provissum et ordinatum in provisione et redificatione terre de pozelengo si placuerit potestati et comuni brixie, et etiam omnia qui petierint potestati et comuni brixie. ut peti fecerint nomine comunis de pozelengo. et pro ipso comuni plenam et integram in omnibus optineant perpetuo firmitatem. et quod predicta peticio sive provisio detur potestati et comuni brixie per cartam atestate. Interfuere hiis dominus dom. rozerius abas monasterij sancti Viliij de lugana. dominus gratiadeus archipresbiter de peschera et ynverardus de valle conversus dicti monasterij. Anno Domini Millesimo CC. LIIIJ. Indict. XIJ.

Ego Gabriel de pozelengo Sacri pallati notarius interfui et auctoritate et verbo predicti domini lafranci potestatis predictum consilium publicavi et me quoque subscripsi.

Super quam provisionem predictus dominus bonifacius potest. brixie consilium requisivit. In cuius reformatione consilij partis factis

per potestatem placuit maiori parti consilij quod provisio suprascripta facta super redificatione et aptacione castri et terre pozelengi firmetur in totum et quod auctoritate presentis consilij, plenam habeat firmitatem. et quod opus quod ibi fieri debet non fiat ad expensas comunis et hominum de pozelengo. Interfuere dominus tomas iudex dicte potestatis. Inzelerius zanasij. Benadux marizoni ottolinus canis. albertus de comezano notar. potest. et bagancius preconio comunis brixie.

Anno Domini Millesimo CC. LIIIJ. Indict. XII.

Ego Girardus Fregoldi notar. sacri pallati et etiam predictae potestatis et comunis brixie hoc consilium verbo predictae potestatis publicavi et me quoque subscripsi.

In Xpi nomine Ego brixianus xandus notarius predictorum dominorum Egidij et Zalterij Autenticum huius exempli vidi legi et sicut in illo conventu et scriptum inveni. Ita hic scripsi et exemplavi nil additum vel diminutum quod sensum vel sententiam mutet propter forte literam vel sillabam et eorum verbo me quoque Subscripsi.

Die Dominico VIIIJ exeunte august. factum est consilium Generale per potestatem. In pallatio maiori comunis brixie more solito congregatum voce preconia exclamatum et campana sonatum. In propositione cuius consilij lecta fuit peticio quorundam concivium brix. et filiorum domini alberti mantelli quod petunt sibi assignari sedimina in castro novo pozelengi In quibus possint se reducere cum familijs et frugibus eorum et etiam quod sedimina cirche eis ablata. debeant extimari et solvi illis quorum sunt ante quam eleventur. In reformatione cuius consilij factis partitis per dominum bonefacium quondam domini castellani potest. brixie. placuit multo maiori parti consilij quod in castro novo pozelengi non permittatur habere vel habitare aliquis civis brixie ut voluntur nec compellantur homines de pozelengo locum sive sedimen aliquem vel aliquod assignare eis. Anno Domini Millesimo CC. Lquarto.

testibus dom. tomas iudex potest. pattul antonius milites potest. et simon iudex potest. suprascripte.

Retracta est hoc reformatio secundum consilium de libro consiliorum generalium factorum per dominum bonifacium quondam domini castellani potest. comunis brixie sub Millesimo antescipto per me brixianum xandum notarium dictorum dominorum egidij et zalterij et eorum verbo et auctoritate.

XXV.

1255 — 6 MARTII

Immunità del Monastero di S. Vigilio di Lugana.

Inedito 1).

In xpi nomine. Die sabbati. VI. intrante martio. factum fuit consilium generale in pallazo maiori comunis brixie. sonitum campane et voce preconia more solito congregatum precepto domini yzolini marcellini potest. comunis brixie. In quo consilio lecta fuit quedam petitio abbatis sancti Villii de lugana, tenor cuius talis est. Cum multa maleficia et robarie fiant omni tempore juxta monasterium sancti Villii de lugana et juxta ipsum monasterium transeant cotidie robatores et malefactores cum predis cum non possint transire per alia loca de facili. petit abbas sancti Villii de lugana ut amore dicti et bono statu illius monasterii et comunis brixie et pro securitate illius contrate et omnium transeuntium per illas partes, Concedatur viginti hominibus et eorum heredibus volentibus venire ad habitandum juxta dictum monasterium immunitas et libertas de omnibus oneribus de cetero venientibus a civitates brixie. et sint de cetero secuti cives brixie. Quia si hoc fiet de facili poterit fieri ibi talis defensio quod nullus malefactor poterit transire per partes illas quam defensionem vult facere idem abbas suis expensis. et petit idem abbas quod potestas faciat videri locum illum et illam contratam per

1) Liber poteris. Cod. Queriniano N. 2, fol. 372 v.

BATTORI - Storia della Riviera di Salò, V, III

sapientes homines qui in talibus se cognoscant. Et hoc idem petit dominus episcopus brixienensis pro bono statu civitatis brixie. Super petitione potestas consilium requisivit. In Reformatione cujus consilii partitis factis per potestatem placuit toti consilio nemine contradicente quod predicta petitio domini abbatis sancti villii de lugana auctoritate presentis consilii firma esse debeat et compleri. Salvo quod sapientes non mittantur per potestatem causa videndi ipsum locum et quod illi viginti homines et eorum heredes qui iverint habitare juxta dictum monasterium de cetero habeant et habere debeant immunitatem et libertatem sicut in prescripta petitione notatum est et scriptum.

Actum est hoc presentibus dominis Galvagno stevenardo Judez et assessore dicti dcmini yzolini, potestatis brixie. Johanne marcelino et Guidotto de monzia militibus ipsius potestatis. Bertollo de Rickis. Johanne augacii et yzelino jannuar. notariis testibus Rogatis.

Anno. Domini. Millesimo. CC. Quinquagesimo quinto Indictione tertia decima.

Ego Zufredus de sadeis notar. sacri pallazi et tunc scriba predicti potestati his affui et mandato ac auctoritate ipsius potest. hanc cartam scripsi.

In xpi nomine. Ego brixianus xandus notarius Egidii baiamundi et zalterii cucche judicum super libro registri ellectorum et eorum verbo et auctoritate autenticum huius exempli vidi et legi ac exemplavi in isto quarterio nil additum vel diminutum quod sensum vel formam mutet propter forte litteram vel sillabam et me quoque subscripsi.

XXVI.

1268 — 12 MAGGIO

Maffeo di Gargnano detto Arzillo Podestà e Capitano di Tremosine

Inedito 1).

In xpi nomine sabbato 12 intrante madio Anno domini Millesimo CC. LXVIII. Indictione undecima. Ibi incontinenti Cabriellus domini Bernardi Segabenus Cavaza de Moso, Ognatus illius loci, Bonzaninus qm Rainoldis et Nazzimbenis qm Delfini omnes de Vogradesco de terra de Tremosino qui iuraverunt coram Mapheo cui Arzillus dicitur de Cargnano tunc Capiteo et Potestate Comunis de Tremosino designare heredibus qm Domini Wielmi et qm Domini Jostachi fratrum qm Dom. Ottonis de Butezzollis toto potere, et possessione qui fuit qm Uberti de Fontarono, qui Mafeus, cui Arzillus dicitur, habet ex precepto ex parte Domini Rufini de Zanicallis Potestatis Brixie ecc. sicut continetur in eius litteris ibi v. . . . In primis dixerunt et designaverunt in concordio in domo coperta cum in casello vacuo et cum in petia terre et cum vineis et aliis arboribus super se habet que jacet in villa Fontarono.

(Segue designamento d'altri beni del medesimo tenore).

Ego Maierius de Tremosino Notarius sacri Palatii interfui et scripsi.

1) Miscellanea Storica Bresciana, MSS. raccolta dal Biemmi, ora presso il Nob. Clemente di-Rosa: in fine della trascrizione si legge = Carta autentica che conservasi presso il Rev. Sig. Don Carlo Doneda.

XXVII.

1279 — 19 MARZO

*Designamento dei Contribuenti al Vescovato di Brescia
nel Pievatico di Maderno.*

Inedito 1).

1279. Ind. VII. In Xpi nomine. Designatio terrarum possessionum fictorum et decimarum episcopatus Brixien. terra et territorio de materno facta per henricum archipresbiterum plebis materni ariprandinum quondam bontempi roze, petrum bonati, Bonatum quondam jacobii bonati. Jacobinum oraboni. angetum degratoris. Benamatum grappe. materninum boneti. et Johannem quondam ottonis de viglis. omnes de materno. Astrictos sacramento per dominum B. (*Berardum*) dei gratia episcopum Brixien. designare decimas possessiones terras et ficta et decimas bona fide. die dominico XVIIIJ. marcij super lobia plebis materni. In materno. presentibus domino Oldefredo de Leno canonico et presbitolo de Discenzano maxionario canonice brix. Baldrigino de gogis clerico plebis tuscolani. Bontathoso de monte rotundo. Pasino clerico. Johanne de scarpizolo notar. et presentibus alijs test. Rogatis. M. CC. LXXVIIIJ. Indictione VIJ. De qua designatione Jacobus terarini notar. Rogat. est publica facere instrumenta.

In primis designaverunt unum sedimen in quo consueverat esse una turris et unum palacium prope lacum in dicta terra materni. cui sedumini coherent a monte plebes materni. a sero via. a mane brolum episcopatus et a meridie benevenutus belenzani.

Item unam petie terre que dicitur brolum episcopatus tenens se cum dicto sedumine e circumdita muro. cui coheret a sero dictum sedimen. A mane Brixianus cose in parte et benamatus albertonum

1) Presso l'Archivio della Cancelleria Vescovile di Brescia, Codice pergameneo di fol. 45 cartonato segnato N. 4.

in parte. a meridie. plebes de materno in parte. et maynardus de materno in parte, ac bertolomeus rozoli. in parte Brixianus coſe. in parte heredes zamboni caligarij in parte et plures alij.

Item una petie terre lamine. Jacente super cornu scandevere, et pot. esse medium plodio vel circa quo locata est per sevallo roncini pro duabus bazet. olei et dimid. de voluntate dom. episcopi. Cui coheret a mane bonavetus Borzij a sero fossatum comunis. A merid. gandulfinus federici. et a monte acigotus segatoris in parte et dictus gandulfinus in parte.

Item dixerunt et designaverunt totum decimam terre et territorij de materno excepta quarta que est plebis materni, esse episcopatus et quod tota ipsa decima colligitur pernuncios episcopatus de qua episcopatus habet tres partes et plebes quartam partem. Et si quis haberet decimam in dicta terra et territorio tenet illam ab episcopatu.

Item dixerunt et designaverunt totam decimam vallis furii esse episcopatus et quocumque habet debet tenere pro episcopatu.

Qui seguono le diverse designazioni di varie pezze di terra coi loro confini, delle quali mi limito ad accennare i nomi delle persone e delle località più importanti.

IN CONTRATA VILLA = Aricus Archipresbiter plebis materni ecc.

ITEM IN CONTRATA LACUS = Benadux de crimona = Avancinus quond. baymonti ecc.

ITEM IN CONTRATA BROLI INFERIORIS = Alzathimus Prodominus quond. filiberij. Heredes oraboni. ecc.

ITEM IN CONTRATA BROLI SUPERIORIS = Herede bagate. Antoniolus quondam Arici donolobolis. Paganinus. ecc.

ITEM IN CONTRATA DE PUTEO = Peterbonus rigacij. tasini notar. terre olivate apud vasum torniole.

IN CONTRATA VICI = Bertoldus et Antonius fr. torbera.

IN CONTRATA SUPRA = dom. Johan. boiri. Galvagnus xolini.

IN CONTRATA ZOLINI = Johan. ugonis. platea de zolino.

INCONTRATA PROPE GUASSUM BORZIJ = Una petie terre in pratharolis.

IN CAMPRA MATERNI ET IN PLANO ET ALIIS LOCIS QUI NON SUNT IN VILIS = Comune de Materno una galeda olei per duabus muris molendinorum diruptis que sunt in una pecia terre ibi prope a sero clusa exterior, a mane flumen a merid. una mura molendini que tenetur per heredes Alberti licerij a monasterio sancte eufemie. a monte Benadux de crimona, quas muras consueverat tenere.

Destructum est } : minus molendini prope lacum cum
prope flumen } terra secum tenente in quibus sunt tres olive
coheret a mane flumen a merid. lacus a sero via, a monte plebes materni, et habet clusam de fora et clusam zurella de qua clusa de fora ad aquatur brolum episcopatus et tollitur prope molendinum heredis raynerij albertonum superius ab ipso molendino, quod molendinum distructum est taliter quod non macinavit jam multi anni sunt. (*più sotto*) Bonaventura calapi, R. unam galet. olei pro una pecie terre olivate quam consueverat tenere Jordinus presbyter, in contrata ubi dicitur adno A mane, monte et a sero Monasterium de manervio ecc.

IN CONTRATA BORNICI ET ULTRA BORNICUM ET IN PROCHO = a monte tascella de faxano a sero ganaza de faxano = (*più sotto*) = Donna romana uxor domini johannis de Ionado = petie terre olivate in clausuris bornici sub murachis de bornico = a sero religio de tuscolano = terre ibi prope et prope pontem bornici.

ITEM IN MONTE MATERNI = herede quond. bonomi Ugonis de gargnano. via et ecclesia sti martini = Temporalus quondam Otteboni petri petia terre ad pornicum s. ecclesiam Sancti faustini = Valle de viglis et Villas de Viglis = Comune de gardono R. annuatim episcopatus XV modios olei in festo sancte marie februarj et XVI. pesos cascì mazathici in festo beati Johannis pro ficto Vallis surri: quod fictum reddit et conducitur ad canipam episcopatus in materno. = dom. Ugolinus fil. quond. zani de salodo = dom. palathini de Salodo = Sgoza et fratr. fil.

dom. Lumbarde de terra Salodi = Brixianus quondam avancini mesij de materno tenet una petia terra d. jacent. sub platea Sancti Faustini.

M. CC. LXX. VIIIJ

In isto quaterno sunt designate fortes quo tenentur ab episcopatu in territorio materni et fictum quod ex eis redditur episcopatu et infra quas confines sunt. In presentia dom. B. dei gratia episcopi Brixienis.

SORTES DE BUTEZINUS. sunt due ex quibus redduntur annuatim nomine ficti in festo epiphanie = a sero dominor. Ugonum de Brixia in parte et ecclesia St. Lucie in parte. . . . astrictos per dom. B. dei gratia Brix. epis. die mercur. XV intr. marcio Petrobono Tosini notar. Jacobo oraboni omnib. de materno. dom. Olfredo de Leno canonico et prebertulo de descenzano mansion. canonic. brix. et prearico Archipresbyt. plebis materni R tt.

SORS DE CERVENO.... designata per Salviam de cerveno die mercur. XV intr. marcio in villa Cervenii in loco ubi consueverat esse platea ipsius ville = Arico Archipresb. de materno.

SORS DE LEUTRINO. a designatio facta die jovis XVI intr. marcio in platea ville marolini present. ut supra.

SORTES DE MAROLINO.... die jovis XVI intr. marcio in platea villa marolini presentib. ut supr. et Bayamundus Bavelle de insola.

SORTES CERNANI ut supra.

SORTES DE VISINO.... die veneris. XVII. intr. marcio.... ut supra.

SORS SIVE TERRA DE PRATO IN SANICO eod. die — in platea de Sanico pres. ut supra.

Segue altra investitura, la quale manca, a mio giudicio, di alcuni fogli in principio: ivi sono notate le seguenti località = In contrata Pini — in contr. Peresse — contr. Poste — contr. de Ochi — contrata Salbarolli — contr. Valmagre — contr. albirage — contr. negerì. Die martis predicto in dicto territorio de turri prope turrini de corni presentibus scilicet petrobono not. de materno pangratio Archipresb. plebis de materno, bontempo clerico dicte plebis et aliis test.

Die mercurii. XI martii. In dicta terra de turri prope ecclesiam Sancti Petri. presentib. ut supra. = In contrata de Arcillato.

In Xpi nomine Amen. Designatio terrarum possessionum et fictorum episcopatus Brixie. In terris et territoriis et pertinentiis de Tuscolano et Gargnano facta per Bonum quond. Avusti facinum Ambroxini ser Begnamum de la grassa. Pellum quondam Brixiani de secina Blevani de vercenigo. Rigatum Borane et pasquettum Coreze omnes de Toscolano. in millesimo ducentesimo Nonagesimo VIII. Indictione undecima. Astricti sacramento per Venturinum Boldi de Rodo Sindicum et Gastaldum venerabilis princ. Dom. B. dei gratia Brixiens. Marchionis Ducis et Comitis et de mandato ipsius domini Episcopi.

In Gargnano et Varino = In Bojaco = In via veteri = De Bonis Bartholamei zanetti = In castro Pellacanorum = In Roclina = In Mornaga = In Secina et Crivano = In plano toscolani = In Messaga = In folino = In Gervano = In Gayno = In pulzono = In plano Toscolani = in materno =.

Questa investitura non è finita, manca di qualche foglio: sull'ultimo leggesi: Ecclesia Sancti Nicolay Red. et sol. IIIJ. Galet. oley ex ficto.

XXVIII.

1316 — 14 OTTOBRE

DUE INVESTITURE DI TERRE IN SALÒ

fatte dal Sindaco della Chiesa di St. Andrea di Brescia; l'una in Giovanni qm Pethochi de Formigago di Salò, e l'altra in donna Blanzeflora moglie del fu Bortolo qm Fontana di Salò.

Inedito 1).

In Christi noe amen . . . millesimo trecentesimo sexto decimo Ind. XIII die vigesimo tertio octobr. In terra de Salodo ante domo rinaldes de Salodo ministralis comunis brix. presentibus Jacobus q.

1) Pergamena presso l'Archivio prepositurale di S. Agata intitolata: *Due Investit. in Salodio de Quarterijs Olei.*

micHELIS de vaxanis, turino de calzonibus boxio de Salodo ministrale comunis brix. et venturino qui dicitur belenzanus ministralis comunis brix. testibus R. qui testes dixerunt se se cognoscere conthraentes.

Ibi dom. P. Johannes de palaxolo presbiter ecclesie Sancti Andree de brix. sindicus et sindicario nomine confratum conventus capituli ecclesie Sancti Andree pro se ac nomine et vice fratrum P. Johannes de sancto zenone, P. Johannes de calzinado. presbiterorum dicte ecclesie et confratrum eiusdem ecclesie ut continetur in carta sindicatus scripta per me Johannem de guatellis de calzinado notarius Die vigesimo octobr. Millesimo suprascripto et Judic. suprascript. ad omnia et singula infrascripta facienda constitutus. per cartam quam in suis manibus tenebat. Investivit ad rectum livellum brix. Johannum quondam pethochi formigago de salodo de una petia terra aratoria et olivata jacente in territorio de Salodo in contrata de bretio ubi dicitur ad cleram cui coheret a sero et a meridie heres contrini ser imblavati de Salodo. A mane heres martini spiritelli a monte donna blazenflora salvis aliis coherent. Tali modo et ordine fecerunt dicti dominus p. Johannes sindicus pro se ac nomine et vice predictorum confratrum predicte ecclesie et capituli eiusdem ecclesie hanc investituram, in dictum Johannem qm pethochi de formigago de Salodo quod ipse iohanne et sui heres et cui dederit vel habere statuerit personaliter habeat teneat gaudeat et possideat dicte petie terre et de ea qicquid voluerit, faciat jure livelli sine aliqujus condicione. Una cum omnibus rationibus et acionibus vijs usancijs aquis et aquaductis terminis et cofinibus ad dictam petiam terram pertinentibus. Silicet vendere et donare et pro anima judicare quod non liceat dare servo ecclesie vel potenti homini quibus nullomodo, dare debeat, dando, reddendo ac persolvendo per dictum Johannem quondam pethochi sui per suos heres omni anno annuatim, in festo ephifanie domini vel in octavam proximam nominatim pro ecclesia dicti sancti andree, sive confratribus eiusdem, sive suis certis nunciis vel sindicis tres quartironos oley nomine ficti, boni et pulcri, ad domum predictorum confratrum sive in domibus ecclesie predicte in civit. brix, sub pena duplicis ficti et omnis dampni et dependij inde dictis

confratribus pro se et nomine et vice dicte ecclesie incurent. pro dicto oleo exigendo ad terminum non soluto. Quo ficto sic dato et consignato predictis confratribus ac nomine et vice predictae ecclesie et suis sindicis alia super imposita fieri non debeat propter quod si aliquo tempore dictus conductor vel heres eius ius suum sive melioramentum, vendere voluerit. Prius teneatur et debeat predictos dominos apelare et confratres sive suos syndicos et eis volentibus emere pro XII imper. minus dare quam alteri persone alioquin vendat cui voluerint. Exceptis supra pro ibitis personis quibus nullo modo dare debeat. Inde habentes dictos confratres sive suos syndicos nomine predictae ecclesie XII imper. pro investitura nova. Pro quibus novum emptorem investire debeant et breve ejusdem tenoris ad laudem sapientis viri in eodem firmare, pena vero posuerunt ad invicem quod si quis eorum vel suorum heredum omnia et singula suprascripta et infrascripta non attendenda nec conservanda componat tunc pars parti fidem servanti predictum fictum in duplum nomine. Qua pena soluta et non soluta. hec totum permaneat firmum et ratum. Propterea predictus dominus p. Johannes de pallazolo syndicus pro se et nomine predictorum confratrum et capituli eiusdem ecclesie, predictam investituram in perpetuum defendere et guarentare ab omni contradicente persona suis propriis expensis sub pena omnis dampni et dispendi inde dicto Johanne qm pethochi incurent sub obligatione sui et omnium suorum bonorum et bonorum predictorum confratrum et capituli ecclesie predictae presentium et futurorum pignoris. Et predictus dominus P. Johannes Syndicus pro se nomine et vice predictorum confratrum et capituli ecclesie predictae et omnibus statutis comunis Brix. factis vel facturis et decretis et decretalibus et literis papalibus impetratis a curia dom. pape et omni alteri suo iure legum. Et insuper predictus Johannes qm pethochi conductor pro se et per suos fratres stipulavit et promisit. predicto dom. p. Johan. syndicus pro se ac nomine et vice predictorum confratrum conventus et capituli ecclesie predictae attendere et observare omnia et singula infrascripta suprascripta et sub debitum suum et omnium suorum bonorum presentium et futurorum

prout et cet. omnibus statutis provisionibus interdictis modis et formis comunis brix. et populi factis vel facturis vel omni alteri suo jure quo possit se de predictis tueri in quolibet capitulo. per Johannem confessus et manifestus fuit se ex nunc esse in tenuta et possessione predictae petie terre livelario nomine predictae ecclesie. Et de qua petia terra, cum tribus aliis petiis terre in simul alias investiti fuerunt per quondam Presbiteros antecessores ecclesie sancti Andree in duabus investituris reddendi et persolvendi IJ. bazetas oley ficti. Videlicet una bazeta in festo sancti faustini in una carta investiture et alia bazeta in festo sancte ephifanie vel ad XV in alia carta investiture ut continetur in dictis duabus cartis investituris. videlicet una carta investiture scripta per gratiadeum dictus scarellum dom. auctoritate imperiali notarius die sabati. XIII exeunte septembris millesimo CC XLI indict. XIIIJ et alia carta Investiture scripta per rizardum qm Santini cui dicitur presbiter. notarius in salodo de birvacijs patris sui die sabati tertio intrante setembr. M. CC. L indict. octava.

Ego Johannes de Guatellis de calzinado not. hijs affui et R. hanc cartam scripsi.

Segue sull' istessa pergamena la Investitura in donna Blanzefflora estesa nell' istessa forma, e colle medesime condizioni autenticata dal medesimo notajo: in die vigesimotercio octobris. . . . De duabus. petiis terre jacentis in territorio de Salodo: prima jacet prope via de brexio terra de Salodo, et est aratoria cui coheret a sero vias. a monte Johannes pethochi de fornigago de salodo a mane francinus et avancinus fratres et filij quondam martini spiritelli de cacavario de vulzano, secunda petia terre est olivata et jacet ibi prope in dicta contrata coher. a merid. heres contrini ser imblavati de salodo a sero Johannes de pethochi predict. a monte similiter a mane via, salvis aliis coherent.

XXIX.

ANNO 1318 — 16 FEBBRAIO.

*Investitura emfiteutica dell' Abate Inverardo Consaloniero in Gio. Baia
di una pezza di terra in Tuscolano.*

In Chripsti nomine. Anno Domini millesimo CCC. XVIII. prima Indictione die XVI. mensis februarii supra domibus plebis S. Andree de tuscolano. Presentibus magnifico Bertolino de Urago fisico, Bertolasio de tuscolano, et lafranchino de lecatis. testibus. Presenti Item venerabilis pater dominus Inverardus dei gracia Abas Monasterii sancte Euphemie, diecesis brixienensis. suo nomine et nomine et vice dicti monasterii capituli et quam etiam ejusdem per cartam quam sua manu propria tenebat investivit nomine quo supra Johaninum baye barberij de cabrana et de Tuscolano de una petia terre juris dicti monasterii olivata et vithata sita in territorio de tuscolano in contrata de stignaga. Coherent a mane ecclesia sancti Nicolai de Secina. a meridie via. a sero Bertholini arigeri et a monte saltim aliis coherentis. Que petia esse XIII tab. salva ratione plus vel minus. Eo nomine, modo et ordine dictus dominus Abas nomine predicto fecit hanc investituram in dictum Johaninum, ut ipse vel ejus heredes et cui dederit vel habere stat. de cetero, et dom. Rolandi de Scotis Vicarij Regij in Brix. et districtus in perpetuum habeant, teneant, gaudeant et possideant dictam petiam terre. Cum omnibus juribus rationibus actionibus suis et usantiis ut in rebus consimilibus.... *Omissis.*

Ego petrinus de Bruzellis de Goyono notar. habentes auctor. a dom. Guidone de lucca Judice et assessore.

Ego — Bononus de Goyono notarius.... *Omissis.*

XXX.

1321 — 12 DECEMBRE.

Investitura di possidimenti della Chiesa di S. Andrea di Brescia, nel territorio di Salò, e stima del reddito dell' olio giudicato a sestari.

Inedito 1).

In Chripsti nomine die sabati duodecimo decembris in multis petiis terre jacent. super territorio de Salodo. Presentibus. manzina qm martini et patta de calzonibus de salodo testibus Rogatis. Ibi Luaquinus qm Bertoldi de salodo ministralis comunis de salodo ex precepto busaroli de vaxanis de salodo consuli comunis de salodo qui busarolus consul habebat in mandatis in infrascripta fieri facere ex parte et precepto dom. Gratiani de Anzeleriis Judici et assessoris dom. Simonis de la turre vicario in Brixia ut aparebat in literis transmissis ex parte dicti Judici. porectis dicto busarolo consuli de salodo. datis die XVIIJ. novembr. et subscriptis per parisinum copini notar. dicti judici et dicti dom. vicario ibi visa et lecta. de terra et frondibus olivarum existentium in multis petii terre prima quarum, jacet in territorio de salodo in contrata de bricio ubi dicitur ad cleram cui coheret a sero rivus. a merid. heres contrini ser Imblavati de salodo. a mane heres martini spirtelli a monte donna blanceflos. secunda jacet supra dicto territorio prope villam de brizio et est arator. et olivata. a sero rivus. a monte Johannes pethochi de Rimegnaga de Salodo. a mane Francinus et avancinus fratr. et filij qm martini spirtelli de cacaverio de vulzano. tertia petia terre est olivata et jacet ibi prope in dicta contrata coheret a merid. heres. contrini ser imblavati de Salodo. A sero Johann. pethochi predictus et a monte similiter. a mane via, salvis coherent. dedit in manibus dom. p. Johannis de pallazo presbit. et confrat. ecclesie sancti andree de brixia et eius dom. pre Johann.

1) Pergamena presso l' Archivio prepositurale di Sant' Agata in Brescia, intitolata: *Carta Ripertæ Lacus Gardæ pro Ecclesiâ S. Andree.*

presbiteri et nomine et vice recipienti dicte ecclesie sancti Andree de Brixia et per eum dicte ecclesie sancti Andree et confratribus illius ecclesie dedit tenutam et corporalem possessionem de predictis omnibus et singulis suprascriptis petiis terre et qualibet earum ex vigore dictarum literarum q. bursarolus consul nomine comunis de salodo voluit hobedire, mandatis dicti Judicis et comunis brixie et cet.

Anno domini millesimo trecentesimo vigesimo primo indict. quarta.

Ego bonincontrus qm ser lafranci de salodo not. his affui et R. scripsi.

(Segue l'estimo del reddito dell'olio, giudicato a sestarij, fatto da Manzina qm Martini e patia de calzonibus de Salodo, eletti arbitri dal console di Salò 'Buserolo de Vaxanis, ad extimandum fruges et redditus.... sextarii olei etc. . . .).

XXXI.

1322 — 19 APRILE.

Conferma di Roberto di Sicilia del diploma di Ottone I del 969 a Materno, contenente quella di Federico I del 1160 e quella di Federico II del 1232.

Inedito ¹⁾.

In xpi nomine. Die decimo nono Aprilis Millesimo Trecentesimo vigesimo secundo. Indictione quinta. in palazio comunis brixie. Presente domino Fieto de Salodo Judice, et domino ottonello de trevilio, atque lanzelloto de ochis notar. tt. Rogatis. Nobilis vir dominus Simon de lature. Vicarius Serenissimi domini domini Roberti dei gratia ierusalem et sicilie regis et cet. in civitate brixie et districtu. Precepit pro domino qm filiberij de materno. Sindico et sindicatus nomine comunis et hominum de materno. Ut de ipso sindicatu patet publico Instrumento scripto per franceschinum serici (*sic*) (*Seriam?*)

¹⁾ Pergamena apografa esistente nell'Archivio Municipale di Maderno.

de materno notar. die decimo octavo Aprilis. Millo. Trecentesimo vigesimo secundo. Indictione quinta. quod hodie per totam diem debeat solvisse taliam salis, mensium marcij proxime preteriti et Aprilis presentis. et talia focolariorum, et omne id totum, quod dictum comune et homines de materno nomine dicti comunis tenentur camere regie, vel comunis Brix. vel utrique quacumque de causa, pena et bamno ad voluntatem dicti domini Vicarij. Qui pro dominus syndicus et sindicatus nomine, dicti comunis et hominum de materno, statim post ipsum preceptum cum ipso precepto, in presentia dicti domini Vicarij, et coram ipso dixit et protestatus fuit dictum preceptum nullo fare et si quod est vel esse aparet, quod non credit, petit dicto modo, e nomine per ipsum dominum Vicarium revocari debere. Cum dictum comune et homines de materno Immunitatem habeant et forma et vigore cunctorum privilegiorum imperatorum et regum. de quibus infra fit mentio, et excerpti sunt a predictis et de predictis honeribus hinc retro impositis et de cetero imponendis, et ab omnibus et de omnibus alliis et singulis honeribus et factionibus dicto comuni. et hominibus de materno impositis et de cetero imponendis, quacumque nomine vocentur, censeantur, et sint. Et ipsa privilegia coram ipso domino vicario presentavit et legi fecit. Unum quorum privilegiorum incipit. In nomine sancte et individue trinitatis Otto dei gratia Romanorum rex et imperator Augustus. Si de rebus transitoriis et cet. Et postea sub sequenter in eo inter cetera continetur. Dedimus prefato comuni et universitati de materno, idem totum illud obsequium cum omnibus Usilibus et Angariis, quod antecessoribus nostris et nobis impendere solebant. Et insuper per hanc paginam precepti nostri vel petitionibus ipsorum fidelium de materno. regalis fideles nostros esse liberos, et solutos, ab omni nodositate servitutis cum uxoribus, et filiis in ipsa terra materni habitantibus. nunc et in futurum. Et etiam contulimus ipsis de materno nostri fidelibus in circuitu Lacus Benaci potestatem venandi, piscandi, aucupandi quod libuerit, agendi per totum Lacum Benacum, et sint liberi et soluti cum omnibus suis adiecencijs, Vineis, campis, olivetis, cultis et incultis, mobilibus et

immobilibus, toloneis, ripaticis et hostaticis. Et precipimus quod nullus mortalium fatiget illos absque nostri presencia, neque per placitum, neque per quodvis ingenium quod fieri possit et cet. Et finit. et ut hec Auctoritas nostre lagistionis ab universis fidelibus per cuncta futura secula firmior habeatur, et verius credatur, ac diligentius conservetur manu propria subtus confirmavimus et sigillo nostro sigillari. Actum in civitate Verone in dei nomine feliciter amen. Datum secundo none octobris Anno septimo imperij serenissimi ottonis in Ytalia. Indictione XII. Aliud vero incipit. In nomine sancte et individue trinitatis. Fredericus divina favente clementia Romanorum imperator. et semper Augustus. Ad imperialem spectat dignitatem et cet. Et postea subsequenter in eo describitur. Notum esse volumus qualiter nobis concedentibus super Lacum Benacum homines liberos habitantes in materno in territorio brixiano ad instanciam materni et laurey, fideles nostri ipsum comuni et universitate materni, mares et feminas cum uxoribus et filiis, ac filiabus eorum, servis et ancillis suis omnibus proprietatibus et substantiis eorum, mobilibus et immobilibus, presentibus et futuris pro maiori securitate sub nostre imperialis potestatis mundiburdium ex integro in perpetuum recipimus. Salva tamen Imperiali iusticia. Precipimus itaque, ut nulla civitas nullus episcopus, dux, marchio, comes, stuldatus, seu aliqua magna parvaque persona eundem comune et Universitatem materni in eo loco habitantem nunc, et in futurum distringere pignorare, vel calumpniare presumat et nullus potestative in eorum mansiones ingredi temptet, nec faciat eis contradictio venandi, piscandi, aucupandi, per totum Lacum Benacum, Ripaticum, toloneum, hostaticum. Aut Aliquam publicam factionem ab eis exigat aliqn. et cet. Et finit. Quod ut verius credatur, et creditum observetur signo et sigillo nostro presentem cartulam conscribi et muniri Jussimus. Huius rei test. et cet. Dat. quinto idus Februar. Anno dominice incarnationis. Millesimo centesimo sexagesimo Indictione octava. Anno domini Frederici romanorum imperatoris, Regni octavo, Imperij vero eius quinto. Aliud vero incipit sic. In nomine sancte et individue trinitatis. Fredericus divina favente

clemencia Romanorum Imperator et semper Augusto ierusalem et sicilie rex. Decet quidem et cet.... Et postea in eo inter cetera continentur. Comittimus concedimus illos vicinos nostros de materno infra confines suos in montibus, et in planis a modo esse liberos tam mares quam feminas nunc et in futurum, cum universis eorum bonis. et possessiones eorum omni libertate, et honore, hac sine ullo impedimento, libere et quiete habeant et possideant. Ita quod nec bamnum detur; nec fodrum, neque collectam de eisdem bonis alicui persolvant. Salva per omnia imperiali Justicia, neque toloneum, Ripaticum, hostaticum sive pedagium, nec districtum aliquod cuilibet faciant, nec fiat eis contradictio venandi, piscandi, aucupandi per totum Lacum Benacum. Hanc similiter libertatem, tradimus, et confirmamus quod ipsum comune et universitas de materno tam mares, quam feminas cum heredibus suis, et coheredibus, servis et ancilis, et omnibus proprietatibus suis usque in infinitum in posterum patiantur, et gaudeant, nullo unquam successore irrumpente vel mutante. Et hoc facimus ex certa sciencia, et ex consilio procerum et cet. et finit. Acta sunt hec Anno Anativitate domini. Millesimo ducentessimo tregessimo secundo. Indictione quinta. Imperante domino nostro Frederico Romanorum imperator gloriosissimo ierusalem et sicilie rege. Anno romani regni eius vigesimo, in sicilia vigesimo quinto. Imperij vero undecimo. Dat. apud Aquilegiam ultimo marcij. Et etiam ex forma cuiusdam Alterius privilegij confirmantis omnia et singula suprascripta. Tenor cuius privilegij omittitur ad presens propter sui prolixitatem. Et etiam presentavit, et legi fecit dicto domino vicario, et coram ipso litteras eidem domino Vicario comuni et officialibus Brix. ex parte ipsius domini Regis transmissas. Tenor quarum talis est. Robertus dei gratia rex ierusalem et sicilie, ducatus apulie et principatus capue provincie forchasquerij ac pedemontis comes, vicarijs et ceteris officialibus comunis brixie presentibus et futuris fidelibus suis gratiam suam, et bonam voluntatem. Pro parte comunis et hominum de materno districtus Brixiensis nostrorum fidelium fuit nostre nuper expositum magestati quod licet gaudere debeant prerogativa omnis libertatis, et exemptionis

Auctoritate cunctorum sufficientium privilegiorum eis exinde concessorum, tam comune brixie, ac ejusdem comunis officiales, et nonnulla terre, ville, sive loca singularia districtus brixienis contra dictorum privilegiorum tenorem indebite venientes predictum comune materni multipliciter inde opprimunt, et molestant in immensam iniuriam, et hominum dicti comunis materni grave preiudicium et iacturam. Circa quod provisionis nostre remedio suppliciter implorato. Nos nolentes ipsum comune materni de premissis contra Justiciam aggravari, fidelitati vestre sub obtentu gratie nostre precipimus. quatenus si est ita iam dicto comuni materni dicta privilegia predictarum libertatis et exemptionis prout iustum fuerit observetis, et faciatis efficaciter observari ac medietatem justicia revocari si quod contra ipsa privilegia per predictos officiales, vel alios foret actum. Presentes autem literas post opportunam earum inspectionem restitui volumus presentanti efficaciter in antea valituras. Dat. Avinioni per magistrum mafeum filmannum de neapoli utriusque iuris professorem Locum tenentem prothonotarij regni sicilie, dilectum familiarem, consiliarium et fidelem nostrum. Anno dom. millesimo Trecentesimo Vigessimo primo die secundo septembris, V. Indictionis. Regnorum nostrorum Anno decimo tercio. Petentes etiam dominus prodominus dicto nostro et nomine coram ipso domino Vicario, et ab ipso, et per ipsum pronunciari et sententiarum debere dicta privilegia omnia et singula, et quodlibet ipsorum et contenta in eis, et quodlibet eorum vera esse, et integra sana, et incorrupta et cum veris sigillis pendentibus, et omnis suspitione carere, et ea omnia et singula, et quodlibet ipsorum predictorum per ipsum dominum vicarium, et eius successorem, et quoslibet officiales regios, et comunis Brixie, et per quaslibet alias personas et universitates civitatis brixie et districtus, et officiales comunis cuiuscumque status, ordinis, et dignitatis vel conditionis existant perpetuo observari debere, et non contrafacere vel venire debere nec posse contra ipsa, vel aliquod ipsorum et ipsum comune et homines de Materno debere eximi et canzelli de omnibus libris comunis brixie, et officialium dicti domini Regis et comunis Brixie, vel utriusque ubicumque

scripti essent, vel reperirentur pro taliis salis et focolariorum vel pro qualibet vel ad quamlibet ipsarum, seu quacumque alia de causa quam dici, vel excogitari possit quocumque modo. Et generaliter de omnibus libris ubicumque dictis comuni, et hominibus de materno, honus hinc retro nunc, vel in futurum scriptum et impositum reperiretur, sine aliqua prestatione, seu solutione pecunie fienda texaurario, vel alicui alio officiali regio, vel comunis brixie, vel utriusque, vel alteri persone, et ex nunc prout ex tunc pro canzellatis et exemptis haberi debere modo et forma predictis. Et etiam ipsum comune, et homines de materno non posse nec debere nunc, vel in futurum de predictis, vel pro predictis, vel aliquo predictorum, vel etiam pro aliquo alio onere hinc retro, vel nunc imposito, vel in posterum imponendo impediri, aggravari, seu aliququaliter molestari in persona. vel rebus. Et predicta et quodlibet predictorum dictus prodominus dicto modo, et nomine, dicit, protestatur et petit debere pronunciari, sententari, et firmari per dictum dominum Vicarium rationibus predictis, et quampluribus alijs dicendis, et allegandis suo loco et tempore non obstante contradictione alicuius in contrarium se opponentis. Salvo et reservato dicto prodomino dicto modo, et nomine et per eum dicto comuni et hominibus de materno, omni suo iure et cet.

Ego Agnelinus de Lacarzia notarius dicti domini simonis Vicarij predictum preceptum et predictos processus eius verbo et mandato de privata forma in publicam reduxi, et me quoque Notarius subscripsi.

XXXII.

1331 — 10 APRILE.

Investitura feudale dei Conti di Castelbarco.

Inedito 1).

Hoc est exemplum cujusdem Instrumenti facti et celebrati infra-scriptas personas, et Rogati per Notarium in fine dicti Instrumenti nominatum, et anotatum cujus Instrumenti tenor hic sequitur.

In Chripsti Nomine Amen millesimo trecentesimo trigesimo primo Indictione quarta, die decimo mensis Aprilis in Palatio Civitatis Parme in Camera ubi jacebat et assistebat Serenissimus Princeps Dominus Dominus Johannes divina Providentia Bohemie et Polonie Rex, Luxemburghi Comes, et Civitatis Brixie Dominus in presentia Magnificorum Militum DD. Ludovici de Sabaudia, Thomasii de Septem Fontanis, Coradi Sehtac, Marescalchi prefate Regie Majestatis, Certonberti de Palatio Notarii Regii ad hec testium vocatorum, et Rogatorum. Cum prefatus Dominus Johannes Dei Gratia Bohemie Rex Luxemburghi Comes, ac civitatis Brixie et districtus Dominus, ut de ipso Dominio, Collatione, et translatione domini dictae Civitatis, ejusque Territorii et districtus dato, translato, et collato eidem Domino Regi ejusque filiis et heredibus, et successoribus apud Civitatem Tridenti in Ecclesia Sancti Apollinarii per Nobiles et Potentes Milites Dominos Coradinum de Confaloneriis, Jacobinum de Palazolo, Jacobum de Advocatis Legum Doctorem, et Gerardum de Palatio omnes de dicta Civitate Brixie solemnes Syndicos constitutos, et ordinatos ad dictam Collationem, et translationem Domini faciendam nomine vice dictae civitatis Brixie ejusque Territorii et districtus in Generali et Majori Concilio dictae civitatis coadunato, congregato, et convocato super Palatio ipsius civitatis Brixie voce preconum, et sono campanarum more solito, ut in ipso syndicatu continetur de quo constat publico Instrumento

1) Archivio della famiglia dei Conti di Castelbarco in Milano.

tradito, Rogato et scripto manu Johannini de Gamoriis de Brixia Notarii millesimo tercentesimo trigesimo Indictione decima tertia die Sabati tertio mensis novembris, et de translatione, datione et collatione domini prefati facti, dati, et collati, et translati in dicta Ecclesia S. Apollinarii apud dictam civitatem Tridenti per suprascriptos Syndicos constat publico Instrumento scripto, et rogato manu Lafranchini Clarelli de Brixia Notarii infrascripto proximo millesimo et Indictione die Jovis octavo mensis novembris ac etiam de dicto Dominio prefate Civitatis Brixie ejusque Territorio, et districtus dato, translato et collato post dictam dationem, collationem, et translationem datam et factam in dicta Ecclesia de Dominio dicte Civitatis Brixie ejusque Territorii, et districtus eidem Domino Regi ejusque filiis, et heredibus in pleno et generali consilio tractatu, et generali et publico arengo Communis Comunium dicte civitatis Brixie convocatis et congregatis de mandato nobilis militis domini Federici de Castrobarco Vicarii Brixie prefati Domini Regis Bohemie voce preconum, et sono campanarum, ut moris est in platea arengi Communis Brixie cum omni Jurisdictione Civitatis predictae, Territorii et districtus et mero et mixto imperio, et totali Dominio Civitatis prefate plene et libere in omnibus et per omnia prout erat, et esse debebat, et poterat in civitate Brixie ejusque Territorio et districtu penes Universum Populum Civitatis prefate Brixie et districtuales ipsius per nobiles et potentes milites Dominos Coradinum de Confaloneriis, et Gerardum de Gambaris omnes de dicta civitate Brixie solemnes syndicos constitutos et ordinatos in dicto Consilio et Arengo, et in ipsum consilium et arengum ad dictam dationem, translationem, et collationem Domini facendam, ut de ipsorum constitutione, ordinatione, sindacatu, et etiam de dicta datione et translatione Domini dati et collati eidem Domino Regi, ejusque filiis et heredibus per nostros Dominos Coradinum, et Gerardum Syndicos antedictos constat publicis Instrumentis scriptis, rogatis, et traditis per Florianum de Gambara civem Brixensem Notarium nostrum millesimo trecentesimo primo. Indictione decima quarta die vigesimo nono mensis Januarii ipsisque omnibus Instrumentis tam

Syndacatus est. Syndicorum, quam Dationis, translationis, et collationis Dominii factis, scriptis et Rogatis per nostros Notarios me Notario infra-scripto visis et lectis. Teneretur et esse debitor. et obligatus Dom. Federico de Castro-Barco Militi, et filio q. Dom. Aldrigeti de Castro-Barco fidei Consiliario suo dilecto, et Vicario suo Brixiensi solvere, dare, et integre restituere duodecim milla Florenorum boni, legitimi Auri, et ponderis, quos ab eodem Dom. Federico confessus, et contentus fuit se habuisse et integraliter recepisse ex causa veri, puri, et legitimi sibi ab eodem pro suis evidentibus utilitatibus concessi in pecunia numerata; et quam summam duodecim milla Florenorum, prefatus Dom. Rex per se et suis heredibus solemniter stipulantibus promisit dicto Dom. Federico dare et restituere sine aliqua denuntiatione sub obligatione bonorum suorum, ut de predicto mutuo constat publicis et autenticis Litteris Regiis factis ab Incarnatione Domini millesimo ter-centesimo trigesimo primo Indictione decima quarta die Sabati vigesimo quarto mensis Januarii, sigillatis sigillo magno Cere pendente ipsius Regie Majestatis in quo ab una facie sculpte est Imago Regia Armata super Equo capto ad signa, seu Leonem habens Elmum in Capite et ense in manu dextera, et Clypeum in sinistra circumscriptis hiis verbis Johannes Dei gratia Rex Bohemie ac Lucemburghi Comes, in alia parte seu facie dicti sigilli sculpta est Aquila, et super ipsam Aquilam est Clypeus cum Leonibus super ipsam sculptis ad Insigna dicte Regie Majestatis circumscriptis his verbis Sercetum Johannis Regis Bohemie et Comitis Lucemburgensis a me dicto Notario infra-scripto visis et lectis, et ut hec omnia et prefatus Dominus Rex in presentia mei Notar. infrascripto et Testium dixit et asseruit sic esse et fuisse in omnibus et per omnia ut superius est expressum, et in ipsis Litteris continetur. Volens igitur prefatus Dominus Rex prefatum Dominum Federicum pro se nomine et vice Dominorum Azonis, Guilielmi, et Marcobruni Fratrum suorum, et filiorum quondam Domini Aldrigeti de Castro-Barco de dictis duodecim millia Florenis assecurare eidem Domino Federico presenti per se et suis filiis et heredibus stipulanti et recipienti nomine et vice dictorum Fratrum suorum et

cujuscumque ipsorum, et mihi Notar. infrascripto tamquam persone publice stipulanti et recipienti nomine et vice Dominorum Azonis, Guilielmi, et Marcobruni Fratrum suorum et suorum filiorum et heredum et cujusque ipsorum pro dicta summa duodecim milia Florenorum dedit et pignori obligavit specialiter et expresse infrascripta Castra, Terras, et Fortilitias Videlicet Castrum et Terram *Gavardi*, cum Villis, et pertinentiis suis, Castrum et Rocham et Terram *Boarni*, Castrum et Rocham et Terram *Manerve*, Castrum et Terram de *Schovolo*, sive *Sancti Felicis*, Terram et Villam de *Portexis*, Terram et Villas de *Salodo* et Terram de *Gardono*, Castrum et Terram de *Materno*, Terram et Villas de *Tusculano*, Terram et Villas de *Gargnano*, Terram et Villas de *Tremosine* et Terram de *Limono* cum Villis et pertinentiis dictorum Castrorum et Terrarum et Fortilitiorum et cujuslibet ipsorum seu ipsis Castris Terris et Villis et Fortilitiis et cujuslibet ipsorum seu ipsis Castris aliorum ipsarum quomodolibet spectantibus et pertinentibus et cum omni translatione bonorum Dominio et proventibus quibusque dictorum Castrorum, Terrarum, et Villarum et cujusvis ipsarum et ipsis Castris, Terris et Villis et Fortilitiis et cujuslibet ipsarum nostro Domino Regi omni modo forme et jure pertinentibus et spectantibus cum mero et misto Imperio, ita quod abinde in antea prefatus Dominus Federicus et Fratres, seu cujuslibet ipsorum et eorum filii, et heredes habeant in perpetuum liberum et totale Dominium et Jurisdictionem omnimodam dictarum Terrarum, Castrorum et Villarum et cujusque ipsorum Territorium et districtus et merum et mixtum Imperium in omnes homines et singulares personas et districtuales dictorum Castrorum, Terrarum et Villarum et Fortilitiorum et pertinentium ipsarum in universo Territorio et districtu et Fortia dictorum Castrorum Terrarum, et Villarum, seu ipsis Castris, Terris et Villis et cujuslibet ipsorum spectantibus et pertinentibus quoquomodo que omnia et singula ipsi Domino Federico et Fratribus suis et eorum et cujusque ipsorum filiis et heredibus per se, vel per suos Vicarios ab eis et quolibet ipsorum constituendis et substituendis per illum modum et formam quo, et quam constitutum et ordinatum est per ipsam

Regiam Majestatem et etiam aliter, et alio modo prout ipsis et cui-
libet ipsorum visum fuerit expedire . . . liceat exercere, et quod uni-
versi singuli redditus et proventus ubicumque, et quantecumque sint
in presenti vel fuerint in futurum ad ipsum Dominum Regem ejusque
filios et heredes in dictis Terris Castris et Villis et Territorio . . .
et occasione.... et cujusque eorum situs ipsis Territoriis Castris et Villis
et cujuslibet ipsarum quomodoque spectantes et pertinentes; spectantes
sive quod ipsi Domino Regi ejusque filiis et heredibus spectarent et
pertinerent seu spectare et pertinere possent quoquomodo forma
vel Jure si ad ipsi Regie Majestatis suorumque filiorum et heredum
obedientiam effectu semper cum pactis, modis, formis et con-
ventionibus infrascriptis, ita quod deinceps predicti Domini Federicus
suique Fratres, et eorum filii et heredes perpetuo habeant, teneant
et possideant dicta Castra Terras et Villas et Territorium ipsarum et
cujusque ipsarum cum omni Jurisdictione Dominio taglia et potestate
mero et mixto Imperio ut supradictum est pleno Jure de omnibus
ipsis Castris Terris Fortilitiis Villis et quolibet ipsarum Territorio de
cetero faciant et facere possint tanquam de re sua, ita quod deinceps
predicti DD. Federicus et Fratres ejus, et eorum filiorum et heredes
habeant et percipere possint et valeant in dictis Castris, Terris et Villis
et Communibus eorum et cujusque ipsorum Castrorum Terrarum et
Villarum et ab omnibus et singulis personis et districtualibus dictor.
Castrorum Terrarum et Villarum quolibet ipsorum et generaliter a
quolibet alio qui aliquo modo causa vel ingenio in aliquo tenerent
nunc et in futurum omnem et totam et universam quantitatem pe-
cunie qua eidem Domino Regi ejusque filiis et heredibus nunc debetur
sive debetur in futurum sive deberetur ex aliqua causa modo vel in-
genio tam ex utilitate salis mestrui et fochi, et salis vivi de novo or-
dine quam ex alia quacumque imponi modo vel forma quo vel
qua vel quibus aliqua quantitas pertinere deberetur ipsi Domino Regi
seu ejus Camere Regie ab ipsis Terris Castris et Villis ac aliquibus
ipsarum si ad mandata et obedientia ipsius Domini Regis suorumque
filiorum et heredum existerent et per illum modum et formam

solumodo quo vel quibus prefatus Dominus Rex seu ejus Camera Regia percipiet exiget et habebit et percipere exigere et habere debebit et poterit ab aliis Terris Castris et Villis et Communibus et districtualibus districtus Brixie obedientibus et subjacentibus sibi et mandata ejus existentibus vel esse debentibus, et secundum quod imponet et exigetur ab aliis Castris, Terris et Villis atque Communibus districtus Brixie dicto Domino Regi obedientibus et subjacentibus et non aliter et non alio modo quo supradictum est, et generaliter omnia alia facere, statuere, et ordinare, tollere, mutare et corrigere et facere possit, quod valeat predicto Dom. Federicus et Fratres et eorum filii et heredes in dictis Terris, Castris, et Villis et Fortalitiis, et Universo Territorio dictorum Castrorum Terrarum et Villarum et cujuscumque ipsius in omnibus et per omnia quemadmodum potest, et posset prefatus Dominus Rex ejusque Filii et heredes et quod per ipsos Dominos Federicum et Fratres eorumque Filios et heredes et quilibet ipsorum Fratrum dictum statutum ordinatum et constitutum decretum scriptum sententiatum vel preceptum correctum toltum vel mutatum fuerit perinde abstineat roboris firmitatem, et ab omnibus districtualibus dictorum Castrorum Terrarum et Villarum, et in toto districtu et Territorio predictorum Castrorum Terrarum et Villarum debeat denotari et inviolabiliter observari ac si propriam Regiam Majestatem ejusque Filios et heredes factum dictum decretum scriptum sententiatum vel preceptum correctum toltum vel mutatum foret. Concedens et dans prefatus Dominus Rex per se suosque heredes et filios predictis Dominis Federico pro se suis filiis et heredibus et nomine et vice dictorum fratrum suorum eorumque filiorum et heredum stipulanti et recipienti et mihi Notario infrascripto tanquam publice persone stipulanti et percipienti ut supra omnem auctoritatem potestatem et bayliam atque Jurisdictionem . . . in dictis Castris Terris et Villis, Territorio et pertinentiis eorundem, que omnia in ipsos Dominos Federicum et Fratres et eorum filios et heredes per hoc presens Instrumentum et in hoc Instrumento cum modis pactis formis et conditionibus presentis et infrascriptis sint et esse intelligant libere et per idem translata et collata

sine ullo exceptione aliquibus statutis reformationibus Decretis et provisionibus sive ordinamentis factis vel faciendis seu privilegiis gratis factis vel concessis non obstantibus quoquomodo, quibus omnibus et singulis exprese et ex certa scientia renunciavit et renunciatum et derogatum esse irrevocabiliter voluit et mandavit, que omnia et singula Castra Terras et Villas et quelibet ipsorum cum pertinentiis et Territoriis eorum Prefatus Dominus Rex per se suosque heredes nomine et vice predict. Federici et Fratrum et eorum filiorum et heredum se constituit possidere donec ipsorum Castrorum Terrarum et Villarum et cujuslibet ipsarum possessionem acceperint corporalem quam accipiendi sua auctoritate deinceps eis et cuilibet ipsorum licentiam omnimodam dedit, ponens ipsos Dominum Federicum et Fratres et quilibet ipsorum pro se et suis filiis et heredibus in locum suum, ita quod de cetero ipsi Domin. Federicus et Fratres et eorum filii et heredes faciant et facere possint de dictis Castris Terris et Villis, et eorum Jurisdictione et Territorio prout sibi placuerit in omnibus et per omnia prout supra dictum est et infra in presenti Instrumento. dicetur et continetur, et ut faceret et facere posset ipse Dominus Rex ejusque filii et heredes si ipsa Castra, Terre et Ville essent ad ipsius Domini Regis ejusque filiorum et heredum obedientia et mandata. Promittens prefatus Dominus Rex per se suosque filios et heredes predict. Domin. Federico per se suisque filiis et heredibus et nomine et vice Fratrum suorum et cujuscumque ipsorum filiorum et heredum stipulanti et mihi Notario infrascripto tanquam publice persone stipulanti nomine quo supra de dictis Castris Terris et Villis nec aliqua ipsarum Jurisdictione Territorio et pertinentiis eorundem dict. Domin. Federico et Fratribus seu eorum filiis et heredibus sive alicui ipsorum litem vel questionem vel controversiam non movere nec inferre nec inferenti seu moventi contextare immo dicta Castra Terras et Villas et qualibet ipsarum cum pertinentiis Jurisdictione et Territorio eorum et cujusque eorum defendere auctorizare et distrigare sub pena duplicis dicte quantitatis duodecim milia Florenorum qua soluta vel non predicta omnia et singula firma perdurent. Eo acto

per pactum apposito inter ipsum Dominum Regem ex una parte, et Dominum Federicum ex altera, quod predicti Domini Federicus et Fratres et eorum filii et heredes et quilibet ipsorum possint et valeant et eis licitum sit de dictis Castris Terris et Villis seu Fortalitiis et qualibet ipsarum pro securitate reatatione et fortificatione dictorum Castrorum Terrarum et Villarum alicujusque ipsarum facere et fieri faceat expensas necessarias predicta occasione ascendentes usque summam duorum milia Florenorum boni auri et justis ponderis et non plus extimandas ut inferius proximo capitulo continetur, salvo et reservato, et etiam per pactum speciale appositum inter ipsum Dominum Regem, ex una parte, et dictum Dominum Federicum pro se et dictis suis Fratribus pro quibus promisit de rato habendo sub obligatione bonorum suorum, ex altera, quandocumque prefatus Dominus Rex ejus filii et heredes hinc ad tres annos proxime futuros restitueret daret et solveret dictis Dominis Federico et Fratribus vel eorum filiis et heredibus seu alium ipsorum dicta duodecim milia Florenorum cum expensis, damnis et interesse passis et substantatis predicta occasione et dicta duo milia Florenorum occasione dictarum expensarum factarum in dictis Castris, Terris et Villis et Fortalitiis ut supra proxime dictum est si dicte expense sic facte absorberent usque ad dictam summam et quantitatem duo milia Florenorum, vel usque ad illam summam et quantitatem que caperent et ascenderent, que quod expense in casu litigationis faciende de dictis Castris Terris et Villis per prefatum Dominum Regem vel ejus filios et heredes si contingat fieri infra dictum terminum trium annorum extimentur et extimari debeant per duos bonos et legales Magistros lignaminis et lapidum qui se cognoscant de dictis expensis et quod extimatum fuerit per dictos Magistros dictas expensas sit factas ascendere et usque ad illam quantitatem qua ascenderint teneatur, et debeat solvere et restituere uno cum dictis duodecim millia florenis, damnis, expensis et interesse jam dictis. Dictus Dominus Rex seu ejus filii et heredes dummodo non ascendant nec existinent dictam summam duo millia Florenorum quod tunc et eo casu predicti Domini Federicus et

Fratres et eorum filii et heredes receptis dictis duodecim milia Florenis cum damnis expensis et interesse et dicti duo millia Florenis occasione dietar. expensarum factarum in dictis Castris Terris et Villis et Fortalitiis seu aliqua ipsorum pro securitate relatione et fortificatione ipsorum Castrorum Terrarum et Villarum et Fortalitiorum, ut dictum est si tantum ascenderet vel secundum quod ascenderent secundum modum et taxationem suprascriptam teneantur et debeant cum effectu dimittere restituere et relaxare dicta Castra Terras et Villas et Fortalities ut nunc sunt et que fierent in ipsis Castris, Terris, et Villis et Fortalitiis et qualibet ipsorum ut dictum est, cum omni Iurisdictione et honoribus et preminentis quibuscumque dictis Castris, Terris et Villis et Fortalitiis et cuilibet ipsarum quomodocumque et qualiterumque spectantibus et pertinentibus in omnibus et per omnia ut ab ipso Domino Rege habuerunt et habent. Salvo quod si continget per Dictum Dominum Regem vel ejus filios et heredes infra dictum terminum trium annorum non luere dicta Castra, Terras et Villas et Fortalities a dictis Dominis Federico et Fratribus, vel eorum filiis et heredibus, pro dictis duodecim millia Florenis et pro expensis factis et taxatis ut supra dictum est quod eo casu ex nunc prout ex nunc dicta Castra, Terre et Ville et Fortalitia et qualibet ipsarum cum omni Jurisdictione, honoribus, Juribus et pertinentis quibuscumque dictis Castris Terris et Villis et Fortalitiis seu ipsi Dom. Regi suisque filiis et heredibus pertinentibus et spectantibus quoquomodo sint et esse intelligentur date et concessa et pro datis et concessis habeantur et intelligentur per dictum Dominum Regem ejusque filios et heredes dictis Dominis Federico per se et Fratribus suisque filiis et heredibus masculis et feminis ex eo legitime descendantibus et nomine et Vice predictorum DD. Azonis, Gulielmi, et Marcobruni Fratrum suorum et eorum filiorum et heredum stipulanti et recipienti et mihi Notar. infrascripto tamquam publice persone stipulanti et recipienti nomine et Vice predict. DD. Federici fratrumque suorum et eorum et cujuscumque ipsorum filiorum et heredum masculorum et feminarum ex eis et aliquo ipsorum legitime descendantium

in Feudum honorificum et Jure recti et honorifici in perpetuum ex nunc prout, ex tunc et ex tunc prout ex nunc, prefatus Dominus Rex in caso predicto quod non lueret dicta Castra Terras et Villas ut dictum est per se suosque filios et heredes dict. Domin. Federico et Fratribus pro se et suis filiis et heredibus ut supra dictum est et mihi Notario infrascripto stipulanti et recipienti nomine ut supra dedit et concessit Jure recti et honorifici Feudum in perpetuum dicta Castra Terras et Villas et Fortalities cum omni Jurisdictione honoribus et Juribus quibuscumque ipsis Castris Terris et Villis et Fortalitiis ut supra dictum est spectantibus et pertinentibus quoquomodo ad habendum tenendum et possidendum et quodquod sibi eorumque filiis et heredibus masculis et feminis ut supra dictum est salvo debito fidelitatis prestande deinceps placuerit faciendum cum omni Jurisdictione, honoribus Dominio, Juribus et proventibus quibuscumque dictorum Castrorum Terrarum et Villarum atque fortalitiarum et cujuscumque ipsorum et ipsis Castris Terris et Fortalitiis et Villis, et cuilibet ipsarum seu ipso Domino Regi ejusque filiis et heredibus quoquomodo pertinentibus et spectantibus cum mero et mixto imperio ut supra dictum est, ita quod elapso dicto termino trium annorum, predicti Domini Federicus et Fratres sui eorumque Filii et heredes Masculi et Femine ex eis seu aliquo eorum legitime descendentes habeant teneant et possideant dicta Castra Terras et Villas et Fortalities et qualibet ipsorum Jure recti et honorifici Feudi et de ipsis, et qualibet ipsorum et cujusque eorum Territorio et districtu faciant et facere possint pleno jura tamquam de re sua in omnibus et per omnia prout eis eorumque filiis et heredibus masculis et feminis ut dictum est placuerit faciendum. Constituens se dicta Castra Terras Villas et quaslibet ipsorum nomine dict. DD. Federici et Fratrum et eorum filiorum et heredum possidere et tenere. Promittens ipsis Domin. Federico et Fratribus et cuilibet ipsorum et eorum filiis et heredibus masculis et feminis de legitima descensione ut supra sub suprascripta pena ut supra. Qui predictus Dominus Federicus pro se suisque filiis et heredibus masculis et feminis ex eo legitime

descendentibus et nomine et Vice dictorum Fratrum suorum suorumque filiorum et heredum masculorum et feminarum et eis vel aliquo eorum legitime descendentes ibidem incontinenti de dictis Castris Terris et Villis et Fortalitiis et qualibet ipsarum atque earum Territorio et pertinentiis et districtu prefato Domino Regi per se suisque filiis et heredibus stipulanti et recipienti promisit et juravit corporaliter ad sancta Dei Evangelia sacris scripturis, se et dictos Fratres suos et quoslibet ipsorum et eorum filios et heredes casu predicto adveniente quod dicta Castra, Terre et Ville non luerent ut supra dictum est, ex nunc prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc, sibi suisque filiis et heredibus fideles esse Vassalos ipsumque D. Regem ejusque filios et heredes res Jura et honores et ipsorum pro posse fideliter conservare et ab ipso Domino Rege suisque filiis et heredibus tenere et recognoscere tamquam veri et honorifici Vassalli dicti Domini Regis ejusque filiorum et heredum et eidem D. Regi suisque filiis et heredibus servire et fidelitatem debitam et legitimam facere et jurare toties quoties de Jure debuerint et alia omnia facere pro dictis Castris Terris et Villis et Fortalitiis et qualibet ipsorum sic in Feudum datorum que tenentur et debent facere veri et honorifici Vassalli de jure et sive consuetudine Feudi honorifici, ita quod ad modo in casu predicto si prefactus Rex in dictum tempus trium annorum non lueret et restitueret nominatam quantitatem pecuniarum ut supra dictum est, quod ex nunc, prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc predicti DD. Federicus et Fratres et eorum filiorum et heredum masculi et femine ut dictum est sint et intelligant veri et honorifici Vassalli de dictis Castris Terris Villis et Fortalitiis et qualibet ipsarum prefate Regie Majestatis ejusque filiorum et heredum in omnibus et per omnia ut supra dictum est, et ex adverso predictus D. Rex pro se suisque filiis et heredibus promisit solemni stipulatione predicto D. Federico stipulanti et recipienti per se suisque filiis et heredibus masculis et feminis ut dictum est et nomine dictorum suorum Fratrum eorumque filiorum et heredum et mihi notar. infrascripto stipulante et percipiente ut supra, quod elapsi dicto termino trium annorum de dictis Castris Terris et

Villis et Fortalitiis et quolibet ipsorum jure recti et honorifici Feudi ipsos Dominum Federicum et Fratres, et quemlibet ipsorum per se suisque filiis et heredibus masculis et feminis ut dictum est legitime investire. Que omnia et singula nominata prefatus D. Rex pro se suisque filiis et heredibus predictus D. Federicus pro se suisque filiis et heredibus et nomine et vice predictorum suorum Fratrum eorumque filiorum et heredum pro quibus promisit ut supra se sibi ad invicem solemnibus stipulantibus hinc inde intervenientibus promiserunt convenerunt unus alteri et alter alteri firma rata habere et tenere perpetuo, et nunquam contrafacere vel venire per se vel per alium aliqua causa vel ingenio de Jure vel de facto sub pena nominata in singulis capitulis hujus contractus in solidum promissa qua soluta vel non predicta omnia et singula forma producent cum refectione damnorum expensarum litis et extra pro quibus omnibus et singulis firmiter attendendis et observandis obligavit unus alteri, et alter alteri vicissim se et suos heredes et omnia sua bona presentia et futura.

Supscriptus = Ego Petrus de Lama Imperiali auctoritate Notarius his omnibus interfui et rogatus scripsi.

In Christi nomine Amen, anno a Nativitate ejusdem millesimo quingentesimo quarto decimo Indictione secunda die Sabati primo mensis Decembris. Hoc exemplum per me Christophorum de Sachono de Ripa Notar. sumptum ex autentico scripto manu notarii Petri de Lama Notarii spectabil. D. Faustini Frussii Doctoris Vicarii et Locum Tenentis Magistri D. Gulielmi de Castilia Hispani honorandus Capitaneus Riperie Salodii sedens pro solito Tribunali sub Logia Magna Palatii dicte Terre Salodii insinuatum fuit, et in ejus presentia per me ipsum Christophorum Notarium et alios infrascriptos Notarios ipsum diligenter cum autentico auscultavimus qui cognoscens ipsum exemplum cum ipso autentico productum concordare ut eidem exemplo de cetero plena adhibeatur fides, suam et prefate spectabilis Communitatis, Riperie auctoritatem prestitam et Judiciale decretum interposuit.

Subscript. cum signo Tabellionatus anteposito. Ego Joannes natus Ser Bartholomei Bernarii de Lux.... Imperiali auctoritate Notarius hoc exemplum una cum infrascriptis Notar. D. Bernardino Monsilvanensi et Arcelino Alcherio de Marzno... et per infrascripto D. Cristophoro Notar. ab autentico Instrumento scripto manu notarii D. Petri de Lama Notarius coram prefato Domino Vicario et Locumtenente ut supra diligenter et fideliter auscultavi, et quia utramque concordare inveni de ipsius Judicis mandato in ejus exempli plenam fidem, et testimonium me subscripsi relictis tamen non nullis verbis que propter vetustatem Litterarum autentici dignosci non potuerunt, et propterea dimissa fuerunt spatia quinque de quibus apparet in presenti exemplo et cum rasatura in linea trigesima septima erroris.

Subscript. cum signo Tabellionatus anteposito. Ego Bernardinus Monsilvensis fil. D. Joan. Baptiste de Marzno.... Imperiali auctoritate Notar. hoc exemplum una cum notarii et infrascripto D. Cristophoro et Joanne et Arcellino Notariis ad autenticum Instrumentum scriptum manu notar. D. Petri de Lama Notar. coram prefato D. Vicario et Locumtenente ut supra diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrumque concordare inveni de ipsius Judicis mandato in ejus exempli plenam fidem et Testimonium me subscripsi dimissis tamen nonnullis verbis que propter vetustatem litterarum autentici dignosci non potuerunt, et propterea dimissa fuerunt spatia quinque de quibus apparet ipso exemplo et cum rasatura in linea trigesima septima.

Subscript. cum signo Tabellionatus anteposito. Ego Alvelinus fil. Eg.... Vidi Jacobi Donati de Alcheriis Marzno.... auctoritate Imp. Not. hoc exemplum una cum notar. D. Jo. et Bernardino Notariis et infrascripto Cristophoro ad autenticum instrumentum propria manu prefati D. Petri de Lama Notar. coram prefato D. Vicario et Locumtenente ut supra diligenter et fideliter auscultavi, et quia utrumque concordare inveni de ipsius Judicis mandato in ejus exempli plenam fidem et Testimonium me subscripsi dimissis nonnullis verbis que propter vetustatem

litterarum autentici dignosci non potuerunt et propterea dimissa fuerunt spatia quinque de quibus apparet in presenti exemplo et cum rasatura in linea trigesima septima erroris.

Sub iterum cum signo Tabellionatus ut supra. Ego Cristophorus quondam strenui D. Antonii de Saccono Civis Ripae, et ad presens habitator Terrae Salodii publice Imperiali auctoritate Notarius hoc exemplum ex autentico scripto manu nostri D. Petri de Lama Notarii fideliter scripsi, et postmodum in presentia spectabilis Legum Doctoris D. Faustini Trunii honorandi Vicarii et Locumtenentis Magnifici D. Gulielmi de Castilia honorandi Capitanei Ripperie Salodii una cum supradictis Tabellionibus Videlicet Dominis Joanne Bernario, Bernardino Monsilvensi, et Arcelino diligenter cum ipso autentico auscultavi et quia utrumque concordare inveni de ipsius Judicis mandato in ejus exempli fidem me subscripsi signoque meo Tabellionatus coroboravi relictis tamen nonnullis verbis quae propter vetustatem litterarum autentici dignosci non potui, et propterea dimissa fuerunt spatia quinque de quibus apparet in ipso exemplo, et cum rasatura in trigesima septima linea ut dictum est, in nostris aliis subscriptionibus etiam facta mentio ad tollendam omnem legitimam suspicionem.

Quoniam saepe numero de Officio, et legalitate dubitare solet, ideo Nos Gulielmus Consilius Salodii et Riperie Provisor et Capitaneus notum facimus quod admodum notarius D. Cristophorus de Sachono qui exemplum nostri Instrumenti ut supra apparet, et alii Tabelliones D. Joannes Bernarius, Bernardinum Monsilvensi et Arcellinus qui ipsum exemplum cum suo originali auscultaverunt, et firmauerunt et supradicto exemplo se subscriberunt ut veri et legales ac autentici et publici Tabelliones ac integerime fidei et probitatis quorum Instrumentis et scripturis tam publicis quam privatis hic et ubi plena fides adhibeatur et in quorum fidem etc.

Salodii die primo Decembris 1514.

Subscript. Joannes Breus Cancellarius et Notarius subscripsi et sigillavi.

XXXIII.

1334 — 11 OTTOBRE

Sulla riforma degli Statuti della Riviera.

Inedito 1).

Continentia partis pridie hic capta cum diligentia exarata cum conditione consuluerunt sapientes quod illis de Riperia denotentur, quod nostrae intentionis est procurare presentem modum quod statum eorum periculosum ad presens persistens reformetur et sic debite reguletur quod de bono in melius augeat et accrescat, recisis et reiectis quibuscumquam volentibus contrarium generare, quod quidem primam extimationem nostram fieri poterit faciendo quod omnium bamnitorum minuta gens et minus culpabiles revertantur domum et habitent ibidem pacifice, et quiete et reliqui videlicet caporales confinentur ubi et sicut melius apparebit, gaudendo tamen bonis suis et quod propae dictis ad nos mittant cum voluntate et beneplacito suorum consiliorum, scindicatum, ad plenum notificando etiam bamnitis riperiae qui sunt hic quod ex suis aliquos huc venire faciant causa antedicta quibus utriusque partibus hic venientibus cum ipsorum voluntate et bono ac honore nostro procurabitur quod predicta adimpleantur.

Super facto statutorum et regiminis consulunt quod scribatur predictis de Riperia quod reducant in scriptis eorum statuta quae faciant coram et justa secundum Deum et justitiam et honorem nostrum ac bonum statum suum, ita quod non respiciant ad aliquam specialitatem, vel partem seu inimicitiam, ea nobis mittentes per scindicos antedictos, quibus statutis hic venientibus deputabuntur aliqui sicut Dominio apparebit, qui sic deputati cum sindicis antedictis ipsa statuta iterato examinentur. Ita quod sint et reducantur ad formam contenta de quibus statutis sic formatis una copia stet hic in cancelleria nostra, reliqui vero in Riperiam destinet nec possit per homines riperie

1) Raccolta Nob. Clemente Di-Rosa *Miscellan, varior. rerum*, Mss. tom. XI, pag. 11 verso.

menorare ipsis statutis aliquid addi, vel minui corrigi, vel mutari nisi prius hic fuerit examinata illa talis additio, diminutio, correctio, vel mutatio quod fienda videbitur, et omnes rectores illuc in futurum accessuri teneantur et debeant et sint astricti ad observantiam dictorum statutorum nec ab eorum observantia recedere possint et si facerent contra ea, vel aliter in dicto Regimine quicumque volent conqueri per Advocatus nostre Comunitatis debeant audiri, et Advocati Communis facere teneantur, et debeant officium sicut faciunt contra Rectores omnium terrarum nostrarum.

XXXIV.

1334 — 4 NOVEMBRE

Forma da osservarsi per la definitiva approvazione degli Statuti.

Inedito 1).

Cum homines Riperiae secundum partem captam in isto Consilio heic veneriunt cum Sindicatu ad plenum pro refformatione statutorum Riperiae, et super ordinationem statutorum suorum, et hic etiam sint de extrinsecis dictae Riperiae, et terminus sapientium, qui fuerunt electi super dicto facto exprimerint. Vadit pars ut factum possit bonum finem recipere, quod dicti sapientes reffermentur cum libertate examinandi et consulendi super praedictis, et super eis dent vobis suum Consilium in scriptis, cum quo erimus hic, et fiet, sicut videbitur, et quilibet possit ponere partem, et vocare Consilium, sub poena solidorum decem et expediat se usque ad XL dies proximos de suo Consilio, et si ante forent expediti de parte, vel de toto possint venire ad istud Consilium.

*) Dal libro IV delle Ducali Venete pag. 83

XXXV.

1339 — 24 GENNAIO

Ratifica dei comuni ed uomini della Riviera di Garda.

Inedito 1).

Ratificatio comunium et hominum riperie Garde.

In Christi nomine, anno ab incarnatione eiusdem millesimo trecentesimo trigesimo nono, inditione septima, die vigesimo primo mensis aprilis. Cum pax et concordia facta et firmata sit inter illustrem dominum ducem et comunia Venetiarum et florentie seu scindicos eorum ex parte una, et magnificos dominos Albertum et Martinum dela Scala fratres, civitatis Verone etc. dominos generales seu procuratorem eorum ex altera, de qua constat instrumento publico scripto per me Jacobum notarium infrascriptum anno ab incarnatione domini MCCCXXXVIII. inditione septima die XXIII. mensis Januarij 2), et in dicta pace et concordia seu instrumento eiusdem inter cetera contineatur et actum fuerit, quod communia et homines riperie lacus Garde brixienis qui adhererunt dictis comunibus Venetiarum et Florentie in guerra per ipsa communia habita cum dictis dominis dela Scala sint et includantur et pro inclusis habeantur cum locis et terris suis et quas tenent in pace et concordia supradicta, prout et quemadmodum in quodam speciali capitulo ipsius pacis et concordie plenius et distinctius continetur. Ecce vir providus Franzonus quondam Anthonioli Serici de Materno Scindicus et procurator domini potestatis, abbatis, dutianorum consilij totiusque comunitatis et comunium riperie lacus Garde brixienis ad infrascripta specialiter et solemniter constitutus ut constat instrumento scripto per Jacobum

1) Estratto dalle Ratifiche del Trattato di pace tra i Veneziani, Fiorentini, e Signori della Scala, che si conserva nell' Archivio di Stato in Milano, in copia autentica del 15 aprile 1399, come rilevasi in fine del Documento.

2) A Venezia l' anno incominciava ai 25 di Marzo; per cui l' anno qui sopra notato corrisponde, secondo il nuovo stile, al 1339 al quale concorda anche l' indizione VII.

quondam Federici de Mezano notarium anno a nativitate domini MCCCXXXVIII, inditione septima, die XIII, mensis Aprilis a me Jacobo notario infrascripto viso et lecto, scindicario et procuratorio nomine pro eis, ad laudem Dei et pro reverentia et honore domini ducis et comunium Venetiarum et Florentie, ac pro bono quietis et pacis locorum comunium et hominum riperie supradicte, sponte, pure et ex certa scientia et omni modo et forma quibus melius et efficacius potuit et potest, in presentia et audientia testium infrascriptorum et mei notarij, ac presente discreto viro Manfredo de Ubliacis procuratore legiptime substituto ut constitit dictorum dominorum dela Scala, dictam pacem et concordiam laudavit acceptavit gratificavit, admisit, approbavit et confirmavit, et laudat acceptat gratificat admittit approbat et confirmat, promittens scindicario et procuratorio nomine supradicto eidem Manfredo presenti ac stipulanti et recipienti nomine et vice dictorum dominorum dela Scala et suarum gentium, et terrarum ac mihi notario infrascripto tamquam publice persone eodem modo et nomine stipulanti, ipsam pacem et concordiam et omnia in ea contenta que et in quantum spectent et pertineant dictis comunibus comunitati locis et hominibus riperie supradicte aut que de eis et locis eorum, aut terris tentis per eos faciant mentionem firmam et ratam et firma et rata habere et manutenere attendere et observare, et non contrafacere vel venire per se vel alios aliquo modo vel ingenio in pena et sub pena in contractu seu instrumento dicte pacis apposita et contenta solemnii stipulatione promissa. Qui Manfredus procurator et procuratorio nomine dictorum dominorum dela Scala et pro eis dictos potestatem, abbatem, ancianos, consilium, comunitatem, comunia et homines riperie supradicte et terras omnes eorum et quas tenent, ac dictum Franzonum Scindicum et procuratorem, scindicario et procuratorio nomine pro eis, ad dictam et in dictam pacem et concordiam recipiens et admittens promisit e converso et simili modo, pacem ipsam et concordiam et omnia et singula in ea contenta que et in quantum pertineant ipsis dominis dela Scala, et terris et gentibus eorundem. et que per eos

promissa sunt, aut que de eis mentionem faciant erga dictam comuniatem, comunia et homines riperie supradicte et terras eorum et quas tenent firmam et ratam et firma et rata habere, manutenere attendere et observare et non contrafacere vel venire per se vel alios in pena et sub pena apposita et contenta in contractu pacis et concordie supradicte solemni stipulatione promissa. Que pena hinc inde totiens comittatur et per partem observantem et ex parte non observante vel fallente peti possit, et exigi cum effectu quotiens in predictis vel aliquo predictorum fuerit contrafactum vel contraventum seu non observatum et pena soluta vel non nichilominus omnia et singula supradicta perpetuo in sua firmitate perdurent cum eadem stipulatione pene. Pro quibus omnibus et singulis attendendis et observandis obbligaverunt sibi invicem omnia bona eorum quorum sunt procuratores et scindici presentia et futura, remittentes et perdonantes ex pacto perpetuo et expresse sibi invicem nominibus antedictis omnes et singulas offensiones iniurias violentias occupationes rebelliones, damna, et odia que hinc inde intervenissent vel illata fuissent hactenus, tam occasione guerre et discordie dictorum comunium Venetiarum et Florentie cum ipsis dominis dela Scala, quam alia quacumque causa vel forma, ac renuntiantes omni exceptioni defensionis juri et legum decretalium et constitutionum auxilio que contra possent opponi. Et insuper dictus Franzonus in animabus et supra animabus eorum quorum Scindicus et procurator est, juravit corporaliter ad Sancta Dei Evangelia tactis scripturis attendere et observare et attendi et observari facere in omnibus et per omnia ut superius est narratum. Dictus vero Manfredus ista vice non juravit quod tempore dicte pacis firmate inter comunia Venetiarum et Florentie et dictos dominos dela Scala, procurator legiptimus ipsorum dominorum dela Scala de predictis et alijs solemne prestitit juramentum.

Actum Venetiarum in plathea Rivo alti presentibus nobilibus viris dominis Petro de Canali cive veneto, Gerardo de Baldachinis milite cive tarvisino, Novello Ganzerra cive vicentino testibus rogatis et alijs.

Ego Jacobus quondam Johannis imperiali auctoritate notarius predictis interfui et rogatus scripsi.

L. T. = Ego Thomasius de Fanis quondam Veronesij de Sancto Stephano Verone habitator nunc in contrata Sancti Marci Verone, publicus imperiali auctoritate notarius, de mandato et commissione Reverendi in Christo patris domini Dei gratia Episcopi Vincentini et spectabilium dominorum de consilio Verone autenticum, hoc vidi et legi et hic superius fideliter exemplavi, nichil augendo vel minuendo quod sensum vel sententiam mutet in aliquo, una cum Johanne notario de Fanis dato in collegam michi ad auctenticandum opus predictum et hoc fuit die martis XV mensis aprilis MCCCCLXXXVIII indictione septima et signum meum thabellionatus consuetum in principio huius operis et in capite huius mee subscriptionis apposui ad maiorem roboris firmitatem.

L. T. = Ego Johannes de Fanis quondam Ottoboni de contrata Sancti Marci Verone publicus imperiali auctoritate notarius, autenticum huius exempli vidi et legi et una cum predicto Thomasio notario diligenter ascultavi nil addito vel diminuto quod sensum vel sententiam mutet in aliquo bona fide et sine fraude fideliter me subscripsi et ad maiorem roboris firmitatem signum meum thabellionatus apposui consuetum.

XXXVI.

1339 — 20 LUGLIO

Missione di due Ambasciatori Veneti ad Azzone Visconti.

Inedito 1).

Quod respondatur Nuntio D. Azonis Vicecomitis, et Communis Brixiae super facto Riperiae Brix. quod nos intendimus ipsi D. Azoni

1) Da Cart. 50 del Registro 18 del Sen. Misti, Archivio di Stato di Venezia.

respondere per nostros Ambasciatores et quia convenit pro nostro honore facere et operam quidquid possumus boni in favorem praedictorum, mittantur duo sollemnes Ambasciatores ad ipsum D. Azonem ad respondendum sibi in facto praedicto ad vigendum, et requirendum, quod dicti de Riperia remaneant in statu, in quo sunt, et quod novitas, vel gravitas eis non fiat, quam reputaremus nostram, et quod bene scit quod nos, et ipse, et aliis ad hoc tenemur, et sumus adstricti; et scit bene, quod ipsi fuerunt causa totius boni secuti, et de Civitate Brixie, quae recessit ab inimicis nostris, et cum his et aliis verbis, quae videbuntur nostris Consiliariis, et Capitibus, et vadant ad expensas solidorum duo grossorum pro quolibet in expensis grossorum XVIII, et possint accipi de omni loco, et cum responsione quam habuerint Venecias revertantur. Hieronymus bonus Duc. not.

XXXVII.

1339 — 18 SETTEMBRE

Protesta per le innovazioni del dazio imposto dal Podestà della Riviera.

Inedito 1).

Quod respondeatur ser marco Dandulo potestati Riperie quod Intelleximus litteras suas de datijs impositis de novo in Riperia, de quibus sunt conquesti homines Brixie sicut continetur in Ambaxata eorum quam nobis misit quibus intellectis miramur de novitate per eos facta de ipsis datiis. nam non erat tempus faciendi novitatem sed pertransire cum omnibus suis circumvicinis quiete et amicabiliter. Et si volebant ad nos mittere pro faciendo beneplacitum nostrum, hoc debeant facere antequam facerent novitatem de ipsis dacijs, sed contrarium ipse fecit, quod nobis non placet. Et ideo nobis videtur quod dicta datia omnino faciat revocari et pertranseat cum vicinis suis in amore et quiete sive novitate habendo semper bonam custodiam de locis Riperie atque curam.

non sinceri 3.

omnes alij de parte.

1) Da carte 34 del Reg. 19 Sen. Misti, Arch. Secreto di Stato di Venezia.

XXXVIII.

1340 — 15 GENNAIO

*Nomina di tre Savi per riferire sull'ambasciata
della Riviera Bresciana ecc.*

Inedito 1).

capta

Quod eligantur Tres Sapientes per dominum ducem consiliarios
et capita super ambaxata Riperie Brixie et litteris domini Episcopi
Vicentini et det nobis suum consilium in scriptis usque ad diem Jovis
proximam post nonam quo die et hora sit vocatum istud consilium
sub pena solidorum X et fiet sicut videbitur et quilibet possit po-
nere partem.

Electi Sapientes super dicto facto

Ser Andrea Erizzo

» Petrus Mauroceno

» Marcus Ruzini

XXXIX.

1340 — 18 GENNAIO

*Proposte dei Savi intorno ai reclami del Podestà e del Comune
della Riviera Bresciana per controversie insorte coi Signori di Milano.*

Inedito 2).

Examinata Ambaxata potestatis et comunis hominum Riperie Bri-
xiensis Consulunt sapientes et primo.

capta

Super primo Capitulo ipsius Ambassiate per quod conqueruntur,
quod per dominos Mediolani seu eorum mandato datum est bannum

1) Registro 19 Misti carte 53 Archivio Secreto di Stato in Venezia.

2) Reg. 19 carte 53 come sopra.

BATTONI - *Storia della Riviera di Salò*, V, III

tribus Comunibus dicte Riperie propter fracturam aliquorum poncium etc. — Consulunt. Quod scribatur dominis Mediolani narrando querelam hominum Riperie et Rogando eos cum illis pulcris verbis que videbuntur quod dicta tria comunia sic bannita, de bannis eximi faceant nam potestas et homines Riperie quibus efficaciter scribimus super hoc parati sunt dare operam quod dicti pontes reficiantur et fiant ita quod ipsi domini poterunt contentari, Et scribatur potestati et hominibus antedictis quod provideant taliter sicut nobis dici fecerunt, quod dicti pontes reficiantur ita quod dicti domini contententur nec ob hoc possint habere iustam causam novitatis vel querimonie contra eos.

capta

Super secundo Capitulo per quod ipsi de Riperia conqueruntur quod domini Mediolani fecerunt habere tractatum de subvertendo Riperiam etc. Consulunt. Quod nulla fiat mencio super hoc.

capta

Super tercio Capitulo continente de protestatione facta ad requisitionem domini Mediolani coram potestate Riperie in requirendo dominum Nigrum de Bruxatis eorum bannitum etc. Consulunt. Quod scribatur ipsis dominis Mediolani in illa pulcherima forma que videbitur narrando quomodo potestas et homines Riperie nobis scribunt quod tempore dicte requisitionis ipse dominus Niger non erat in districtu riperie eo quod anno ad requisitionem Vicarii potestatis brixie licentiatus fuerat de riperia per potestatem predictum, quod ipse potestas fecerat pro complacendo domino antedicto ita quod in hoc potuerunt et possunt eum habere merito excusatum.

capta

Super quarto capitulo per quod conqueruntur quod banniti Riperie faciunt damna et raubarías in Riperia et posmodum receptantur in brixiam et districtu et etc. Consulunt. Quod scribatur dictis dominis Mediolani cum illis abilibus verbis que videbuntur dicendo quomodo alias per litteras et nuncium specialem Requisivimus et amicabiliter Rogavimus dominos antedictos ut homines riperia nostra eciam consideratione recomendatos haberent, et sperabamus habita eorum grata

Responsione non oportere nos pro inde amplius faticari et quod nunc ipsi de Riperia conqueruntur quod per eos peius tractantur quam ante et quod banniti sui discunt super eorum territorio et vijs faciendo damna et raubaras in riperia et postmodum in districtu brixiense receptantur et sic ista spe eis multiplicat desiderium malignandi, Et quod Rogamus eos quatenus cum statu Riperie nobis sit cure velint nostro amore sic effectualiter ordinare quod banniti dicte Riperie que damna vel gravitatem contra dictam Riperiam vel eius subditos committerent non receptentur in eorum districtibus ut deficiente tali refugio postponant attentare aliquid contra statum Riperie supradicte. capta.

Scribatur quoque dominis supradictis quomodo sicut dictum est supra homines et status Riperie nobis sunt multis ex causis plurimum commendati et gauderemus valde si dicta Riperia conservaretur in statu pacifico et quieto tam qui de suis beneplacitis essemus multipliciter consolati et converso de suis sinistris graviter doleremus, Et quod propterea Rogamus dominos antedictos quatenus pro bono pacis et nostre considerationis intuitu velint dictos homines Riperie et ipsam Riperiam penes se recommendatos habere et non sufferit (*sic*) quod eisdem fiat novitas vel gravamen et potissime per suos districtuales et subditos quia hec citra res quam valde ad bonum habebimus et que nos eis strictius obligabit. capta.

Et scribatur potestati comuni et hominibus dicte Riperie quomodo super ambaxata quam nobis miserunt providimus speciales litteras dominis Mediolani transmittere cum illis verbis et forma quam pro conservatione status eorum et bono negotiorum vidimus convenire, Et quod nos Rogamus et ortamur eos in quantum possumus quod se et loca sua disponant ad permanendum in pace et quiete et desistant ab attentando novitatem aliquam contra dominos Mediolani vel aliquem alium que posset dissensionem inducere vel errorem quia eorum condicio sic requirit, et faciendo sic status eorum de bono in melius multiplicabitur et acrescet, et nos qui suum bonum velunt proprium peroptamus ad sua beneplacita largius disponemur.

XXXX.

1340 — 18 GENNAIO

*Risposta al Vescovo di Trento sopra lagnanze da lui mosse
al Podestà della Riviera.*

(inedito 1).

capta

Super litteris vero missis predicto Episcopo tridentino Consulunt, quod Rescribatur ipsi domino Episcopo quo nuper suas Recepinus litteras ad quas sic respondemus quod eidem regraciamur quam plurimum de insinuatione nobis facta per tenorem litterarum ipsarum cum id procedat a vera amicitia et amore, Et ad factum quod primo in dictis suis litteris scribit scilicet quod potestas Riperie ipsum requisivit ut certos suos bannitos expelli faceret de suo districtu etc. Respondemus quod optantes quod nostri benivoli et devoti in amicitia et Reverentia cum eius paternitate vivant et transeant providimus scribere ipsi potestati et speramus quod effectualiter subsequetur quod cum districtualibus et subditis dicti domini Episcopi manere debeant pacifice et quiete ita quod a parte sua recidatur omnis materia questionis, Et quod Rogamus ipsum dominum Episcopum quatenus eidem placeat facere modo simili ordinari quod sui subditi in amore et quiete cum subditis Riperie maneant ut dilectio mutua huic inde ut optamus valeat conservari. Et Rogando ipsum dominum Episcopum quatenus eidem placeat pro bono quietis ordinare quod si aliqui ex banniti dicte Riperie forent qui damnum vel gravamen facerent in dicta Riperia vel contra eius districtuales quod talis in districtu suo non faciat receptari.

capta.

Ad id vero quod ipse conqueritur de certis eius subditis quos miserat in Riperiam captis et molestatis per ipsum potestatem,

1) Dal Reg. 19 carte 34 del Sen. Misti, Archivio di Stato in Venezia.

Rescribatur eidem quod habentes sinceram affectionem ad ipsum dominum Episcopum et eius subditos cum veritate dicimus quod displicet nobis valde si per potestatem predictum factum vel attentatum est aliquid contra honorem vel bonum dicti domini Episcopi et subditorum suorum, Et quod super hoc scribimus ipsi potestati et hominibus Riperie nostras litteras efficaces occasione predicta per quas speramus sine dubio, quod ea que facta sunt sinnodum (*sic*) sunt reformata debito reformabunt et de cetero a similibus et alijs que viderint contra sue paternitatis honorem cavebit offerendo nos ad singula ei grati.

capta.

Et scribatur potestati et comuni Riperie quomodo nuper Recepinus litteras domini Episcopi Tridentini in quibus de eis conquiratur graviter et scribatur eisdem distincte querela domini episcopi dicendo quomodo ea que scribit dictus dominus Episcopus esse facta per eos si ita sunt nos gravant et turbant quam plurimum cum sint contra omnem equitatem et iusticiam et possent de levi scandalum inducere inter ipsum dominum Episcopum et homines Riperie antedictae, Et quod predicta et alia que fecissent contra dictum dominum episcopum provideant taliter reformare quod ipse dominus Episcopus plenarie contentetur nec nobis amplius conqueratur dessistentes de cetero a similibus, nam nostre intencionis extat et sic efficaciter scribatur eisdem quod cum dicto domino episcopo et eius subditis conversentur et transeant more solito in omni Reverentia et amore sicut eorum conditio postulat et requirit cum aliis verbis que circa hec videbuntur opportuna. Et scribatur etiam eisdem quomodo ad eorum Requisitionem scribimus nostras litteras domino episcopo prelibato recomendando eidem homines Riperie et Rogando eum ut si qui baniti Riperie forent qui ipsius Riperie circarent (*sic*) molestiam vel sinistrum sibi placeat eos in suo districtu non facere receptari.

XXXXI.

1340 — 10 LUGLIO

*Sentenza del Doge di Venezia pronunciata nella causa vertente
fra Ubertino da Carrara ed Alberto Mastino della Scala.*

Inedito 1).

In Christi nomine amen, Cum in pace facta et firmata inter inclitum dominum ducem et Comune veneciarum ex una parte, et Magnificos dominos Albertum et Mastinum fratres de la Scala Civitatis Verone etc. dominos generales ex altera sub anno domini millesimo trecentesimo trigesimo octavo Indicione VII die vigesimo quarto mensis Januarii, inter alia duo capitula sint inserta quorum unius tenor talis est. Item quod magnificus miles dominus Ubertinus de Carraria Capitaneus et dominus generalis Civitatis Padue ac Comune et homines Civitatis ipsius cum locis et castris baxani et castribaldi, nuper concessis et traditis per Comune Veneciarum eisdem domino Ubertino et Comuni, cum omnibus aliis terris castris et locis, ac hominibus suis et sui Comitatus et districtus includantur et sint in pace presenti, et pro inclusis et insertis in ipsa pace ex nunc et penitus habeantur, Et quod securitate et beneficio pacis ipsius gaudeant, et gaudere debeant quemadmodum Comunia Veneciarum et florentie et unumquodque ipsorum Comunium, et quod contra eos vel contra statum eorum seu terrarum vel locorum suorum dicti domini Albertus et Mastinus per se vel alios non inferant nec attentent novitatem, gueram, detrimentum vel sinistrum aut aliquod contrarium nec inferrentibus vel attentantibus seu inferre vel attentare volentibus consenciant nec favorem transitum vel consilium exhibeant ullo modo vel ingenio sub pena et sacramenti et pecunie adiecta in contractu presenti promittere volentibus et promittentibus e converso dictis domino Ubertino et comuni padue vel sindicis et procuratoribus

1) Commemoriali III. N. 508, c. 177. (184).

eorum, erga dictos dominos de la Scala, et terras eorum cum stipulationibus et solempnitatibus opportunis. Hinc inde Alterius vero capituli tenor talis est. Item quod tam super facto domini episcopi Parme et dominorum de rubeis et amicorum suorum, quam super facto domini Vicarij et aliorum Vincentinorum et Domini Episcopi Vincencie, et suorum, et Jacobuzij de Arzignano et hominum de Monticulo, et illorum de Riperie garde brixienensis, et aliorum superius expressorum si forsitam aliquis vel aliqui eorum dicere vel conquerit voluerit, quod aggraventur a dominis de la scala, vel a comunibus Civitatum et terrarum eorum seu ab aliquibus officialibus vel rectoribus nomine vel occasione ipsorum dominorum de la scala vel Comunium predictorum aut alicuius eorum, seu ab alijs personis realiter vel personaliter directe vel indirecte aut contra formam premissorum quoquo modo vel quod ei vel eis non observentur ea que dicta sunt et in hoc instrumento et tractatu pacis continentur. Et e converso si dicti domini de la scala vel alij pro eis aut pro comunibus supradictis vel alijs aut aliquo eorum conqueri vel dicere vellent, quod dicti domini de rubeis vel dominus Vicarius aut alij predicti seu aliqui eorum non observarent premissa, aut contrafacerent tenori premissorum quoquomodo, vel mala tractarent de eis possit et possint et semel et pluries ad dominum ducem Veneciarum habere recursum. Et dictus dominus dux super talibus querimonijs expositionibus et gravaminibus possit quecumque audire et intelligere ac providere et ordinare et terminare partibus citatis et non citatis presentibus et non presentibus Juris ordine servato et non servato et omni tempore id quod et pro ut sibi videbitur esse iustum in processum determinationem et sententiam cuius vel suorum officialium quibus ipse committere ex nunc prout ex tunc ipse partes et queque ipsarum et quicumque conquerentes vel se aggravantes, vel aggravatores debeant stare et esse contente et contenti et de presenti et integre observare attendere et executioni mandare sine aliqua exceptione Juris vel facti quicquid per ipsum dominum ducem vel per officiales suos quibus ipse committeret determinatum, sententiatum vel declaratum fuerit sub omni

strictura condicione et pena quam dictus dominus dux vel officiales eius vellent ordinare vel imponere et pena in partem observantem vel aggravatam, vel pro qua determinatum foret, si observatum non fuerit, debeat de venire (*sic*). Et tam pro observatione premissorum quam pro pena exigenda et aliis circa hoc opportunis, Idem dominus dux possit in favorem partis seu persone aggravate vel osservantis seu pro qua determinatum foret providere et procedere omnibus modis et remedijs quibus sibi videbitur expediens rato semper manente contractu huius pacis cum contentis in eo Cumque prefatus dominus Ubertinus pluries per litteras et nuncios speciales conquestus fuerit nomine suo et comunis Padue. Et exponi fecisset inclito domino domino Bartholomeo gradonico dei gratia Veneciarum Dalmacie atque Crohacie inclito duci ac domino quarte partis et dimidie totius Imperij Romani et comuni Veneciarum post dictam pacem factam prefati domini Albertus et Martinus fecerunt fieri unam ruptam sive taliatam aggeris fluminis aricis in partibus sive confinio ville bigexij veronensis districtus non longe a confinio ville castri baldi paduani districtus, per quam maxima quantitas acque dicti fluminis labebatur et inundabat multa territoria quam plurium villarum paduani districtus, in desolationem preiudicium et manifestam sterilitatem et damnum territorij prefati. Item quod dicti domini Albertus et Mastinus de la scala fieri fecerant, sive eorum subditi, unum fossatum pro scolandis aquis suis in partibus sive confinio Villarum Maratice et illius contrate Veronensis districtus, Et ipsum fossatum produci seu protendi fecerant in territorium et terrenum Ville Sancti Selvarij paduani districtus usque in foveam que appellatur la fratta sive fovea bandezata paduani districtus in novitatem et manifestum sinistram dicti domini Ubertini et Comunis Padue, Item quod dicti domini Albertus et Mastinus de la Scala seu subiecti de Civitate Vincencie fieri fecerant duas pallificatas seu steyonatas in alveo fluminis publici et comunis per quod olim fuerat et erat iter navigiorum publicum et Comune a terra de Est paduani districtus, usque ad terram Montagnane paduani districtus, et quod dicte pallificate seu steyonate facte fuerant in dicto

alveo in partibus ville zotte paduani districtus, ex uno alvei latere, et ville de caselis vincentini districtus, ex alio latere dicti alvey, Et quod per eas impeditum et clausum erat dictum flumen et iter navigiorum predictum in evidens dicti domini Ubertini et Comunis Padue gravamen et damnum. Item quod dicti domini Albertus et Mastinus de la Scala, sive eorum subditi de Civitate Vincencie et districtu occupabant citra brentam territorium paduanum in novitatem preiudicium et gravamen dicti domini Ubertini et Comunis Padue. Et propterea fecisse supplicari dictus dominus Ubertinus pro se et Comuni Padue dicto domino duci et Comuni Veneciarum quatenus cum predicta omnia et ipsorum quodlibet facta forent et essent in eorum gravamen et in novitatem sinistram et damnum eorum, et sui territorij et districtus quod erat contra formam capitulorum predictorum pacis, que capitula et omnia et singula contenta in dicta pace, in quantum ad eos spectabat ipse dominus Ubertinus et Comune Padue promiserant servare et servaverant servabant et perpetuo intendebant servare, placeret domino duci et Comuni Veneciarum prefatis, vigore arbitrij auctoritatis et Jurisdictionis, quam habebant per formam pacis, seu capitulorum pacis predictorum providere in predictis et predictorum quodlibet determinare et ordinare id quod et pro ut eis videretur iustum, Cumque prefatus dominus dux et Comune Veneciarum consideraret quod premissa omnia erant talis condicionis quod nisi ad oculum examinarentur, iuste non poterant terminari, Et propterea optans pacis observanciam et supradictorum capitulorum et quietem partium, et in casu quolibet secundum justiciam definire misisset ad dicta loca viros nobiles dominos Nicolaum gradonico eius natum, Petrum bragadino et Michaletum faletro honorabiles cives Veneciarum, eisque commississet quod diligenter viderent et examinarent ipsa loca supra et infra et statum circumstancias et adiacencias eorum et quelibet alia faciencia ad veram et plenam informationem cuiuslibet premissorum Et postmodum refferrent et consulerent dictis domino duci et comuni Veneciarum quid eis videretur providendum determinandum et ordinandum in predictis differentiis et

qualibet earum, Et ipsi nobiles ducale mandatum fideliter adimplentes ivissent ad ipsa loca, et de ipsis et quolibet eorum visis dictis locis ad oculum et auditis partibus et omnibus que allegare ad oculum ostendere et dicere voluerunt, se plenarie informassent per modum eis commissum, postmodum dicti nobiles volentes Venecias remeare secundum ducale mandatum partibus preceperunt quod infra certum terminum compararent coram ipso domino duce in Venecijs cum omnibus suis Instrumentis et scripturis, ut per ipsum dominum ducem possent predicta secundum Justiciam terminari. Cumque post premissa providi et sapientis viri domini Bonaventura qondam domini Francisci de Castegneto de ponte petre et Joanes de merzarij qondam domini Guidonis merzarij de Sancto Thoma Jurisperitus civis Verone procurator dictorum dominorum Alberti et Mastini de la Scala ut de ipsorum procuratorio constat publico istrumento scripto manu Nicolai qondam magistri civis Verone, Imperiali auctoritate notarii, a me notario infrascripto, viso et lecto, sub anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo Indicione octava die Jovis decimo quinto Junii. Et dictus Dominus Bonaventura Syndicus Communis et hominum Verone ut de ipsius sindicatu constat publico istrumento scripto manu Silvestri qondam domini Isnardi civis Verone Imperiale auctoritate notario sub anno et indicione predictis die martis decimo tertio Junii a me notario infrascripto viso et lecto. Et discretus vir dominus Marcius qondam Jacobini de Angarano civis Vincencie, procurator substitutus a Bomporto notario de porto cive vincentie sindaco Communis et hominum Vincentie ad substituendum habente libertatem, ut de ipsius Marcij procuratorio constat publico Istrumento scripto manu Phylippi notarii qondam domini Zamboni de Andrea Imperiali auctoritate notario sub anno domini et indicione predictis die decimo mensis Julii, a me notario infrascripto viso et lecto et providi et Sapientes viri domini Aldrigetus de Montagnana decretorum doctor, et Aleardus de Basiliis civis padue procurator dicti domini Ubertini, ut de ipsorum procuratorio constat publico instrumento scripto manu alberti filij domini Albertini de la porta Imperiali auctoritate notario

sub anno et indictione predictis die martis vigesimo Junij a me notario infrascripto viso et lecto ac sindici comunis et hominum Padue ut de ipsorum sindicatu constat publico instrumento scripto manu Alberti prefati sub anno et indictione predictis die sabati primo Julii, a me notario infrascripto viso et lecto secundum ducale mandatum partibus factum comparuissent contra dicto domino duce et instassent suppliciter quatenus sibi placeret in predictis et quolibet predictorum ordinare mandare sententiare disponere et ordinare, sicut sibi iustum videretur. Et idem dominus dux commississet nobilibus antedictis quod iterum deberent audire partes, videre et examinare omnia instrumenta et scripturas que ostendere et producere vellent, et omnia que vellent dicere ed allegare et postmodum referre quid eis videretur. Et ipsi nobiles dictas partes audissent et diligenter examinassent omnes scripturas et Instrumenta que allegare et producere voluerunt. Superque eis diligenti et matura deliberatione habita relatione fecerunt dicti nobiles et suum consilium exhibuerunt eisdem domino duci et Comuni Veneciarum in forma subscripta. Et primo super facto rupte sive taiate aggeris fluminis aticis supradicto retulerunt quod rippe fluminis aticis cum fortitudine aggerum ab utroque latere conservantur. Et quod licet studium continuum adhibeatur circa conservatione ripparum ipsarum et aggerum tamen excrescente flumine propter multitudinem et impetum aquarum que currunt ad bassum fiunt rupte que postmodum reformantur aptantur et fortificantur et sic occurrit anno proxime elapso, quo anno impetus multitudinis aque que crevit ultra solitum a longissimo tempore citra fecit ruptas quatuordecim vel circa que nunc clause sunt fortificate et reaptate sicut oculata fide viderunt nobiles antedicti. Retulerunt eciam dicti nobiles quod habuerant quod modus prefatus tam circa conservationem aggerum et ripparum quam circa clausuras et reformationes ipsarum ruptarum semper erat servatus, Et quod nunquam fuerat auditum quod rupta aliqua fieret studiose, in dictis rippis aut earum aliqua ne pro conservatione aliarum possessionum nec alia occasione nisi nunc et in ista rupta de qua conqueritur ipse dominus Ubertinus et Comune

Padue licet per partem dictorum dominorum Alberti et Mastini dicatur quod facta fuerat pro conservatione et defensione residui territorii Veronensis, Et propterea consuluerunt quatenus attentis premissis atque considerato infinito detrimento et danno quod percipiebat ex dicta rupta territorium paduani quod per dictum dominum ducem deberet vigore arbitri Jurisdictionis et baylie predictae. Sibi concesse per pacem seo Capitula supradicta ordinari sententiari et terminari quod dicti domini Albertus et Mastinus deberent claudi et fortificari facere, et clausam et fortificatam et in aconcio facere teneri ruptam prefatam secundum formam predictam semper servatam in residuo fluminis antedicti, intelligendo quod semper incipiat clausura dicte rupte, et continuetur et sollicitetur ita quod sit in totum et perfecte clausa et fortificata et in concio per totum mensem septembris proxime secuturi. Super facto autem fossati sancti Selvarij consuluerunt quod dicta questio cum sit de confinibus, Et per ea que pars quilibet ostendit producit et dicit non possint in facto plenius terminari atque attento quod ipse fossatus parvum damnum infert territorio paduano, quod per dictum dominum ducem vigore arbitrij Jurisdictionis et baylie predictae, deberet ordinari sententiari et terminari quod idem fossatus deberet remanere et stare sicut nunc est, ita tamen quod ex hoc aliqui partium in facto confinium vel aliter nullum preiudicium generetur, super facto autem palificarum seu steionatarum predictarum consuluerunt quod cum dicte palificate seu steionate sint ab uno capite super territorio Vicentino, et ab alio capite super territorio paduano. Et quod ibi alveus dicti fluminis est publicus et comunis quod per dictum dominum ducem vigore arbitrij Jurisdictionis et baylie predictae deberet ordinari sententiari et terminari, quod dicte palificate seu steionate deberent inde removeri et tolli, Super facto autem occupationis territorij paduani quod citra brentam occupari dicebatur per homines Vincentie seu districtus. Consuluerunt quod nihil dici, aut terminari deberet quoniam existentibus dictis nobilibus ad dictum locum ad volendum examinare

differentiam antedictam tam per partem dictorum dominorum de la scala et Comunis Vinciencie quam per partem dicti domini Ubertini et Comunis Padue de comuni concordia fuerat contentatum quod quelibet partium stare, esse et permanere deberet in eo statu Jurisdictionis et possessionis in facto dicte differentie in quo fuerat a tempore facte pacis predictae citra. Idcirco prefatus dominus dux cum auctoritate suorum consiliorum minoris, Rogatorum et XL et vigore arbitrij iurisdictionis autoritatis et baylie quod et quam habent per pacem et capitula pacis supradicta, sedendo pro tribunali cum suo minori consilio in loco auditorij sui, Christi nomine invocato in scriptis terminavit, ordinavit et sententiavit, presentibus dictis procuratoribus et sindicis nomine et vice eorum quorum sunt procuratores et syndici, quod in predictis et quolibet predictorum fieri debeat per partes predictas et quamlibet earum et servari id quod et sicut per dictos nobiles consultum est et superius continetur, et sic mandavit quod de presenti integre et cum effectu observari deberet et executioni mandari per quamlibet dictorum partium sine aliqua exceptione Juris vel facti Sub illa pena que ipsi domino duci videretur imponenda, que per partem non observantem effectualiter solvi debeat et in partem aggravatam debeat pervenire ratis nichilominus manentibus omnibus et singulis supradictis, intelligendo et declarando quod per premissa aut aliquid premissorum aliqua partium predictarum per alteram inquietari, molestari, vel gravari, non possit occasione pene apposite in contractu pacis prefate que pena, in quantum est occasio premissorum et cuiuslibet eorum quod remissa utrimque ex nunc et penitus habeatur. Et de premissis omnibus mandavit idem dominus dux fieri duo publica instrumenta eiusdem tenoris danda unum si illud voluerint cuilibet partium predictarum.

Lata, lecta publicata et pronunciata fuit dicta sententia per prefatum dominum ducem pro tribunali sedentem ut supra sub anno domini millesimo trecentesimo quadagesimo Indicione octava die X mensis Julii: presentibus domino Cancellario Andrea de Capitaggeris

stephano qondam desiderati de franchino, Jacomelo Venerio Amedeo de banguadagnis omnibus ducatus Veneciarum scribis et aliis testibus ad hec vocatis.

L. T. Ego Nicolinus de Fraganesco Imperialis auctoritate notarius etc. ¹⁾

XXXXII.

1340 — 24 AGOSTO

*Istruzioni all' Ambasciatore che si decreta di mandare in Riviera
per ristabilirvi la tranquillità.*

Inedito 2).

capta

Quod mittatur unus Ambaxator pro isto facto Riperie qui faciat viam Verone, et rengreatietur ipsis Dominis de favore dato nostro Civi Potestati Riperie, et vadat ad Riperiam, et procurat ponere quietem, et concordiam ibi sicut videritur convenire pro honore nostro, et habeat Litteras credencie, et Brixie et Mantue, ut si ei videretur facere aliquam Ambaxatam pro bono negotiorum predictorum faciat sicut ei videbitur, et si poterit ponere rem in accontio dictis illis bonis verbis illi de Riperia, que sibi videbuntur pro sua conservatione, et quiete, redeat Venecias, et si aliquod impedimentum foret, rescribant, et suum Consilium, et nostrum expectet mandatum, et possit expendere soldos tres grossorum in expensis gross. XVIII. et respondeat hodie, et vadat cras.

Electi: = Ser Franciscus Delphino.

Plezius ser Philipus emo.

ser Zaninus Delphino.

¹⁾ Commemoriali tom. IV. cart. 178 Archivio di Stato di Venezia.

²⁾ Registro 19 carte 31 Senato Misti, Archivio cit.

XXXXIII.

1340 — 27 AGOSTO

Istruzioni all'Ambasciatore che si manda in Riviera.

Inedito 1)

capta

Quod committatur Ambaxatori nostro electo pro facto riperie quod vadat ad ipsam riperiam et ibi procuret tractare et ponere pacificum statum inter homines ipsius Riperie, ortando eos et inducendo ad conservationem pacifici et boni status eorum cum illis verbis que sibi videbuntur, Et quia dicitur quod aliqui de ipsa riperia qui sunt facti nostri cives fuerunt in novitate facta in ipsa riperia, sciat ipse ambaxator qui sunt illi qui fuerint in dicto facto, qui sint cives nostri, et eos faciat exercitari coram nobis pro Citadinancia ut compareant coram nobis ad illum terminum qui dicto Ambaxatore videbitur, et si dictus Ambaxator viderit quod riperia et homines ipsius sint in quieto et securo statu, et quod res sint quietate, redeat venecias, si vero esset aliquod impedimentum rescribat et suum consilium et expectet nostrum mandatum.

XXXXIV.

1340 — 19 NOVEMBRE

Elezione di tre savi.

Inedito 2).

Quod super ista ambaxata Riperie Brixie eligantur tres Sapientes per dominum, consiliarios, et capita que examinent eam et dent nobis

1) Registro 19 carte 32 Senato Misti, luogo citato.

2) Registro 19 carte 42, idem, luogo citato.

suum consilium usque ad diem jovis proximam cum quo erimus hic et fiet sicut videbitur. Et quilibet possit ponere partem.

Electi: = Ser Johanes Gradonico Grece.

Ser Marinus Faletro.

Ser Simonetus Dandulo.

XXXXV.

1340 — 23 NOVEMBRE

La relazione dei tre savì sopra eletti.

Inedito 1)

Examinata ambaxata comunitatis Riperie brixienensis et contentis in ea, Consulunt Sapientes, quod ad ipsam Respondeatur in forma subscripta.

capta

Et primo ad capitulum per quod homines dicte Riperie offerunt et petunt se per instrumenta publica subjcere dominio nostro, Respondeatur quod sicut ipsi sciunt tempore quo incepimus guerram cum dominis dela scala firmavimus reducere toto posse nostro cunctos ad statum pacificum et comunem et sic servavimus et de cetero quantum in nobis est intendimus observare, Et si nunc acciperemus eos sub nostro dominio sicut petunt non videretur quod nobis esset cordi communitas et status pacificus aliorum ex quo multa de facili possent insurgere que forent suo statui non utilia sed damnosa, et propterea quantum est ad subiunctionem in nobis faciendam per instrumentum nolumus assentire ut omnibus semper clareat velle nostrum, de communitate ubique optanda et hoc omnibus consideratis utilius putamus pro maiori conservatione ipsorum tamen eos semper habere intendimus et eorum augmento et bonum in omni casu optare et sic videre potuerunt hactenus in casibus necessariis et videre possent de cetero per effectum. Omnes. de non o. non sinceri o.

1) Registro 19 carte 43 Senato Misti, luogo citato.

capta

Ad factum autem daci de nouo impositi per eos mercationibus, Respondeatur, quod procuravimus semper habere cum omnibus larga pacta in favorem mercatorum et mercationum ut undique sine gravitate possint concurrere et inhibuimus toto posse ne nova dacia imponantur nedum nostris fidelibus et Venetis set nec etiam aliis quibuscumque et quod si assentiremus impositioni dicti daci novi aut ipsum non faceremus tolli alias incitarentur ad nova dacia imponenda quod omnino importabile foret nobis, Et propterea volumus quod omni occasione cessante in fine mensis prescriptis novembris, dictum dadium removeant in totum et quod ipsum ab aliquibus exigi vel accipi decetero non faciant ullo modo. Omnes.

Ad cetera autem in dicta ambaxata contenta Respondeatur quod nos gravat quantum potest et gravaret semper si qui procurarent vel vellent subversionem comunis status ipsorum et optantes quod cuncti abstineant a molestijs eorum, et ut appareat quod de offensis ipsorum turbamus et quod conservatio sua in bono statu nobis est cordi mittere intendimus secundum suam requisitionem ad quam benigne inclinamur nuncium nostrum ad dominos mediolani et ad comune brixie cum illa ambaxata quam per ipsorum quiete pacificencia et bono viderimus fructuosa.

Et ex nunc sit captum quod mittatur unus notarius ad dominos mediolani et ad comune brixie, Cui comittatur quod exponat de gravitatibus Attentatis contra statum quietum Riperie per suos brixenses, et rogando quod eos faciant a talibus effectualiter abstinere. Recommendet dictis dominis et Comuni Riperiam ipsam et statum eius ostendendo quod de statu tranquillo ipsius riperie gaudemus et quod molestie nos turbarent cum illis verbis que domino Consiliarijs et Capitibus videbitur. Et quia homines dicte Riperie dicunt quod pro comune brixie gravissima dacia sicut imposita omnibus rebus que portantur in riperia pro sua necessitate et usu, Comitatur dicto notario quod procuret cum dictis dominis quod comune brixie transeat de dictis rebus cum eis sicut consuevit temporibus retrohactis et quod de dictis dacijs insolitis non graventur.

XXXXVI.

1341 — 30 APRILE

Anticipazione di pagamento.

Inedito 1).

capta

Quod secundum requisicionem potestatis Riperie Brixie ser Petri Mauroceno soldentur due banderie balistariorum pro uno mense, solvendo Comune nostrum nunc pecuniam soldi, quam Comunitas Riperie teneatur restituere, dando hic securitatem de restituendo.

capta

Quod mittatur ser Nicolinus de Fraganesco pro facto novitatis Riperie tam ad ipsos de Riperia, quam ad dominos Mediolani, cum illis verbis que videbuntur. bb.

XXXXVII.

1342 — 6 FEBBRAIO

Elezione dei Sapienti per la Riviera.

Inedito 2).

capta

Quod super istis gravaminibus que dicuntur fieri hominibus Riperie Brixie de arbitrio quod tollunt potestates dicti loci et de donis et aliis Eligantur tres Sapientes per electionem in isto consilio qui examinent dictas gravitates et consulant totum id quod eis videbitur in predictis pro honore nostro et reformatione predictorum et boni status Riperie predictae, et cum suo consilio venietur huc et fiet sicut videbitur et quilibet possit ponere partem. Et expediant se usque ad

1) Reg. 19, carte 77, Senato Misti luogo cit.

2) Reg. 21, carte 11. Sen. Misti, luogo cit.

VIII dies et si ante fuerit expediti ante venire possint et vocetur consilium sub pena solidorum X. insuper dicti sapientes videant et examinent super ambaxata ambaxatorum Mediolani super qua dent nobis suum consilium in scriptis videndo pacta et habendo consilium et informando se etiam de querelis nostrorum qui conqueruntur de gravitatibus que eis fiunt contra pacta et possint in eis ponere partem et facere ut supra dictum est de aliis, omnes de parte.

Electi Sapientes 1342, die 27 feb.:

Ser Thomas Viadro

» Zaninus Dolphino q.m ser Benedicti

» Jacobellus Cornario

per electionem.

XXXXVIII.

1342 — 10 FEBBRAIO

*Ordine al Podestà della Riviera di recarsi alla Dominante
e istruzioni ai Provveditori inviati in Riviera.*

Inedito 1).

Vissa et diligenter examinata continentia partis, et habita omni informatione que potuit super gravitatibus que fieri dicuntur hominibus Riperie Brixienensis per suum Potestatem et super inde collatione pluries habita, Consulunt concorditer sapientes pro honore dominationis et bono statu dicte Riperie et reformatione predictorum ut inferius continetur.

capta

Quod scribatur et precipiendo mandetur nobili viro ser Andree Zeno potestati Riperie Brixienensis lacus Garde quod infra quintum diem immediate sequentem a presentatione ducalium litterarum sibi facta debeat de Riperia recessisse, et Venetias ad nos, sine aliqua

1) Reg. 21, carte 12, Sen. Misti, luogo cit.

inducia directo venire. Et statim dictis litteris receptis non faciat per se vel alium novitatem aliquam, vigore alicuius arbitrij sibi concessi.

Et quia gravitates de quibus conqueri dicuntur homines dicte Riperie, specialiter procedere videantur a facto arbitrij concessi dicto potestati. Vadit pars, quod eligantur per electionem in isto consilio, duo provisores, quibus committatur, quod ire debeant ad dictam Riperiam, et convocato generali Consilio Comunitatum dicte Riperie, exponant, cum illis pulcris verbis, que videbuntur sibi committenda per dominum, consiliarios et capita, qualiter ducalis dominatio, ob devotionem suam disposita semper fuit et est providere circa bonum statum, et conservationem eorum et sue devotionis et remotionem quorumcumque volentium contrarium generare.

Et ideo ducale dominium disposuit prefatos provisores ad ipsos transmittere ut predicta possint effectualiter adimpleri, Ortantes et inducentes comunitates predictas ut statuta et ordinamenta sua, in quibus dependet status et regimen eorum, vellint examinare et illa reformare, mutare et corrigere, tam in facto dicti Arbitrij, quam aliis quibus cumque, taliter quod qualibet mala causa cessante, possint regi et gubernari per illum modum qui melior, comunior et magis conformis sit ad conservationem sue devotionis et statum pacificum et quietem comunitatum et hominum terrarum Riperie antedictae.

De non — 12, non sinceri — 2, de parte — 37.

capta

Quod dicti provisores non possint refutare sub pena solidorum viginti grossorum pro quolibet, et teneantur respondere infra tercium diem, et ire ad beneplacitum dominationis. Et vadant ad expensas solidorum duorum grossorum in die pro quolibet de ratione de grossis XVIII de non — 15, non sinceri — 0, alii de parte.

Quod inhibitum sit Potestatibus Riperie Brixie lacus garde presentis et futuris de Venetiis, quod de cetero modo aliquo vel ingenio seu colore non possint ipse nec eorum vicarij socii vel notarij nec aliquis de sua familia recipere per se vel per alios directo vel

indirecto donum, provisionem vel angariam aliquam ultra id quod specificatum est vel fuerit in presentatione syndicatus electionis dicti potestatis. Et si receptum fuerit illud restitui faciant quam citius poterunt.

Sub pena dupli eius quod receptum fuisset.

De parte — 10. Non sinceri — 7.

capta

De non — 34.

Electi provisoires = Ser Petrus Faletro.

» Coloci Barbaro.

XXXXVIII.

1342 — 10 FEBBRAIO

Risposta dei Signori di Milano agli Ambasciatori.

Inedito 1).

Examinata Ambaxata exposita ducali dominio pro parte dominorum Mediolani per suos Ambaxatores, et habita collatione per sapientes tam cum ipsis ambaxatoribus quam sine, consulunt sapientes ut in sequentibus continetur.

capta

Primo, quod respondeatur dictis Ambaxatoribus, super primo capitulo de facto pontis de novis, quam asserunt rehedificatum et custoditum per potestatem Riperie lacus garde, quod attento affectu sincere dilectionis quem ducalis dominatio diutius gessit et gerit ad dominos Mediolani, dicta dominatio semper optavit et optat dictorum dominorum honorem et statum. Et alias per suas litteras ortata fuit dictum potestatem et homines, ut de dicto facto se compromittere deberent: Et ut bonum propositum partium, et ducalis domini quod est videlicet, ut factum istud amicabiliter cognoscatur possit melius

1) Reg. 21, carte 13, Sen. Misti luogo cit.

adimpleri dicta dominatio committet duobus nobilibus, quos presentialiter mittere intendit pro aliis negociis ad dictam Riperiam. Quod ortentur et inducant potestatem et homines dicte Riperie, ut declarent et notificent loca in quibus contentarentur, quod factum ipsum committi et determinari posset et de quibus domini Mediolani haberent merito contentari. Et habita intentione dicti potestatis et hominum, ducalis dominatio illam notificabit prefatis dominis et factum possessus procurabit, sicut pro honore suo et conservatione Juris utriusque partis viderit convenire.

Super secundo capitulo, quinti positi in theca de argento misso per dictos dominos pro pecunia deponenda apud officiales nostros frumenti et de quo gravantur dicentes quod est contra formam pactorum et allegantes quodam capitulum positum in pacto, quod habemus cum Mediolanensibus continens, quod mediolanenses et eorum factores possint et eis liceat portare et extrahere licite de venetiis pecuniam cuniatam auri et argenti etc. Cum dicti sapientes visso tenore dicti pacti, et participato consilio cum nostris salariatis et alijs sapientibus clare habeant quod id quod factum fuit, potuerit et debuerit legitime fieri. Respondeatur quod dictum quintum poni debuit et debeat in cecha sicut fit de argento nostrorum civium, unde causam non habent dicti domini conquerendi, cum pacta predicta ipsos melioris condicionis in hoc non faciant quam quoslibet nostros cives. Et nihilominus si de hoc contenti non essent, quod tamen iustum et Juri consonum est, parata est ducalis dominatio, quod simul de hoc et quam pluribus querellis nostratum, qui gravati sunt, et gravantur tam per officia Brixie quam Mediolani, cognoscatur de jure.

Super tercio capitulo. Respondeatur, quod placet ducali dominio, ut gratia alias benigne concessa prefatis dominis, gratiosius compleatur. Sic quod quatuor milia florenorum, quos dicunt restare ad deponendum, possint ponere apud nostros officiales frumenti.

L.

1343 — 10 MARZO

*Deliberazione per terminare amichevolmente la quistione
per la elezione del Podestà.*

Inedito 1).

Cum ista dominacio numquam voluerit illos de Riperia totaliter habere pro suis, sicut habet subditos suos, et propterea non simus eorum recti superiores vel Iudices in indicando inter eos, licet pro devotione ipsorum simus et esse intendamus eis favorabiles circa conservationem eorum in eorum necessitatibus. Et sic decet nos facere in presenti. Vadit pars, quod mittatur una bona persona sicut videbitur que vadat ad nostros provisores et dicat eis nostram intentionem et cum eis procuret quod consilium hominum riperie illorum silicet qui sunt consueti per tempora vocari et esse ad consilium commune et generale. Et inter eos in presentia nostrorum provisorum, dicat honesta verba ex parte nostra silicet de bona intentione nostra quam habemus ad suam conservationem et bonum statum eorum. Et quod scimus quod quando fecerunt electionem a capite de ipso ser Andrea, venerunt huc Syndici eorum ad notificandum eam nobis. Et quod tunc non comparuit aliquis que contradiceret et faceret questionem de ea et fuit eis responsum, sicut solitum erat aliis temporibus, quod de omni bono suo animus noster erat contentus et placebat nobis et modo apparebant aliqui contradicentes. Et propterea dicat eis quod nobis videtur pro meliori quod ipsi de dicto consilio sic congregato terminent inter eos per maiorem partem eorum, si volunt dictum ser Andream habere pro suo potestate, vel non. Licet consideratis omnibus, nobis videatur honestum et congruum quod habere eum debeant in potestatem. Tamen faciant et terminent sicut eis videbitur melius. — 19, 21, 37, 39, 40.

1) Reg. 21, cart. 18 e 19, Sen. Misti luogo cit.

Super eo quod opponunt Syndici Comunitatis Riperie Brixien-
lacus Garde asserentes electionem secundo factam de nobile viro ser
Andrea Zeno in potestatem dicte Riperie esse nullam et non valere
nec tenere de Jure tamquam indebite et iniuste factam et contra for-
mam statutorum suorum et quod nuper in consilio dicte comunitatis
dicta electio et confirmatio cassa et irritata est. Visis auditis intellectis
et diligenter examinatis per sapientes Juribus allegationibus et statutis
productis et allegatis per ipsos syndicos, ex una parte, et per dictum
ser Andream ex altera, et omnibus hijs que dicte partes dicere al-
legare et ostendere voluerunt. Et attentis quibusdam statutis productis
in favorem dicti ser Andree et modo et forma servatis in facto se-
cunde electionis facte per XII Abbates — cum tribus Syndicis cum
condicionibus prime potestarie et confirmatione facta per ducale do-
minium de ipsa secunda electione ad requisitionem Ambaxatorum
dicte Riperie.

Attento etiam generali et amplo arbitrio concesso et attributo
predicto ser Andree per consilium dicte Comunitatis circa principium
sui primi regiminis cum quampluribus aliis libertatibus sibi datis per
formam aliquorum statutorum. Premissis omnibus et singulis cum
omni diligentia inspectis et examinatis quam pluries habita colatione
vicisim. Et habito etiam respectu ad honorem ducalis domini, et in
omnem partem cum diligenti deliberatione, videtur dictis sapientibus
concorditer. Quod electio et confirmatio facta secunda vice de dicto
ser Andrea in potestatem dicte Riperie fuit rationabiliter facta.

Sed per dominationem expresse iniungatur dicto ser Andree, quod
modo aliquo vel ingenio, non utatur aliquo arbitrio, seu libertate
hactenus sibi concessis, nec decetero arbitrium aliquod recipiat, sed
regat dictam comunitatem et homines secundum eorum statuta, non
molestando aliquos, occasione huius novitatis sed ipsos et reliquos
nostros devotos habendo potius commendatos. Et ad removendum
quamlibet dubitationis causam et ad inducendum securitatem in pre-
dictis. Consulunt dicti sapientes quod ante quam dictus ser Andreas
ad dictum regimen revertatur, dominatio mittat ser Nicolinum de

Fraganesco ad comunitates et homines dicte riperie, cui committatur quod esse debeat cum nostris provisoribus, declarando eis nostram intentionem. Et convocato generali consilio dictarum comunitatum, enarret eis qualiter ob amorem sue devotionis quam ducale dominium habet specialiter commendatam dicta dominatio se semper dispositam invenit, circa conservationem eorum et sui pacifici status. Et ideo diligentem examinationem fecit, in facto electionis et confirmationis factarum, secunda vice de nobile viro ser Andrea Geno eorum potestate que dicebatur indebite processisse. Sed auditis intellectis inspectis et examinatis Juribus, allegationibus et statutis et aliis quibuscunque dictis et productis in contrarium dicti ser Andree. Visis etiam et examinatis Juribus ipsius et arbitrio sibi concesso, dicte dominationi videtur, quod dicta electio et confirmatio rationabiliter facta fuit. Ortando illos quod de hoc vellint merito esse contenti, et se disponant ad bonum et conservationem sue devotionis et pacifici status. Nam hoc eis erit honor et utile, et ducali dominio valde gratum. Et quod secure sperent omne bonum de regimine dicti ser Andree, cum specialiter per dominationem sibi iniunctum sit, quod nullo arbitrio utatur, nec aliquod arbitrium decetero recipiat, sed ipsos regat secundum eorum statuta, et eos habeat tamquam Karos devotos ducalis domini commendatos. Cum hijs et alijs pulcris verbis que sibi imponendi videbuntur domino, consiliarijs et capitibus. Et pro reformatione et reconciliatione predictorum tractet et operetur cum hijs que sibi videbuntur id boni, quod poterit cum honore dominationis. Et quidquid invenerit et facere poterit in predictis rescribat dominationi et providebitur et fiet in predictis, sicut melius videbitur. — 44 | 43

45 | 43 | 45 | 44.

de non — 3 | non sinceri — 5 | 8 | 9 | 9 | 7 | 7.

capta

Si videtur vobis quod predictae partes super facto Riperie possint ire circum pluries quam ter in isto consilio tamquam partes communis — 53.

vel non — | 24 non sinceri — 3.

ERTONI - *Storia della Repubblica di Venezia*, V. 11.

LI.

1343 — 15 MARZO

Si dichiara valida l'elezione di Andrea Geno a Podestà della Riviera.

Inedito 1).

capta

Cum Syndici comunitatis Riperie Brixienſis Lacus garde aſſerant electionem ſecundo factam de nobile viro ſer Andrea Geno in poteſtatem dicte Riperie, non valere nec tenere de Jure, tamquam injuſte et indebite factam et contra formam ſtatutorum ſuorum et quod nuper in conſilio Comunitatis predicte, dicta electio et confirmatio caſſa et irrita eſt. Et facta examinatione de predictis per ſapientes, et viſis Juribus utriusque partis, videatur domino, conſiliariis, Capitibus et Sapientibus quod electio et confirmatio dicti ſer Andree fuerit rationabiliter facta. Vadit pars ad removendam quamlibet dubitationis cauſam, et ad inducendam ſecuritatem in predictis, quod antequam dictus ſer Andreas ad dictum regimen remittatur, dominatio mittat ſer Nicolinum de Fraganefio ad Comunitates et homines dicte Riperie, cui committatur quod eſſe debeat, cum noſtris proviſoribus, declarando eis noſtram intentionem. Et convocato Comuni in generali conſilio dictarum comunitatum, ipſi noſtri proviſores cum dicto ſer Nicolino, exponant ſibi qualiter ob amorem ſue devotionis quam ducale dominium habet ſpecialiter commendatam dicta dominatio ſi ſemper diſpoſitam invenit circa conſervationem eorum et ſui pacifici ſtatus. Et ideo diligentem examinationem fecit in facto electionis et confirmationis facte ſecunda vice de nobile viro ſer Andrea Geno eorum Potestate que dicebatur indebite proceſſiſſe. Sed auditis, intellectis, inſpectis et examinatis Juribus allegationibus et ſtatutis et aliis quibuſcumque dictis et productis in contrarium dicti ſer Andree. Viſis etiam et examinatis Juribus ipſius et arbitrio ſibi conſeſſo dicte

1) Registro 21, carte 18-19, Sen. Miſti Inogo cit.

dominationi videtur, quod dicta electio et confirmatio rationabiliter facta fuit. Ortando illos quod de hoc vellint merito contentari et se disponere ad bonum et conservationem sue devotionis et pacifici status. Nam hoc eis erit honor et utile et ducali dominio valde gratum. Et quod secure speret omnem bonum de Regimine dicti ser Andree cum specialiter per dominationem sibi injunctum sit, quod nullo arbitrio utatur nec aliquod arbitrium decetero recipiat, sed ipsos regat secundum eorum statuta, et ipsos habeat tamquam Karos devotos ducalis domini commendatos. Cum hijs et alijs pulcris verbis que sibi imponenda videbuntur, domino consiliariis et capitibus. Et procurent dicti procuratores habere responsionem in predictis a Consilio dicte Comunitatis et hominum. Et pro reformatione et reconciliatione predictorum dictus ser Nicolinus ante convocationem dicti consilii tractet aperetur cum illis qui sibi videbuntur id boni quid poterit cum honore dominationis. Et quidquid invenerit et facere poterit in predictis, rescribat dominationi et tunc providebitur in predictis et fiet sicut videbitur. 43 — de non 13. — non sinceri 5.

LII.

1343 — 31 MARZO

*Relazione alla Serenissima
risguardante la nomina del Podestà della Riviera.*

Inedito 1).

capta

Cum ser Nicolinus notarius noster missus fuerit ad Riperiam Brixiensem ad nostros provisores ibi existentes pro facto ser Andree Geno cum intentione in hoc consilio firmata. Et ipsi provisores et dictus ser Nicolinus rescripserint nobis quod consilium dicte Riperie congregatum, terminaverant eos nolle habere eum pro potestate. Et noster civis ser Andreas conqueratur coram nobis quod ipsi de riperia faciunt

1) Registro 21, carte 20, Sen. Misti luogo cit.

ei obliquum, et quod ius credit habere per infrascripta publica que habet et alia Jura sua et non possit de Jure denegari quoniam audiatur in Jure suo quia nec ipse nec illi in suo facto possunt et Judices et negotium non bene stet tali modo. Vadit pars, quod dicantur illis de Riperia verba predicta et quod dixerunt et obtulerunt stare Juri, et quod hec via bona potest teneri. Quod unus sapiens Juris pro parte eligatur in loco comuni que examinent Jura partium in facto dicte electionis et salarij pene damnorum expensarum et interesse que petit dictus ser Andreas et eorum qui ipsi de Riperia vellent petere contra eum, et diffiniant in predictis et terminent sicut eis videbitur iustum, quorum terminationi partes stare debeant. Et quod ipsi de Riperia dent in Venetijs ydoneam plezariam de solvendo quod sententiatum fuerit pro nostro fidele. Et si recusarent dare tantam plezariam obtineatur de tanto quantum est salarium dicte potestarie per totum annum quo stare debeat in regimine. Ut si fuerit sententiatum per dictos electos pro parte dicti ser Andree illa plezaria solvere teneatur, Reservato tamen omni Jure dicto ser Andree in pena et expensis damnis et interesse in quibus non intelligatur fieri preiudicium, occasione dicte plezarie que prestatur solum quod salario nisi in tantum quantum cognosceretur per illos electos quod illi de Riperia non tenerentur. Et quod si illi duo electi non essent concordēs partes eligant tercium et si non essent concordēs de tercio, nos dare ipsum debeamus. Et fiat terminatio per majorem partem eorum. Et contentantibus de predictis illis de Riperia, et data plezaria, ut dictum est, Ipsi de Riperia eligant suam Potestatem et Rectorem secundum suum beneplacitum. Verum si isti qui sunt hic non haberent mandatum complendi predicta mittant solcite ad accipiendum ipsum, ut predicta possint procedere et compleri. Et si ipsi de Riperia de predictis vel aliquo eorum non essent contenti, quia apparebit manifestum, quod recusant iustum, non intendimus deserere nostrum civem in suo Jure sed providebimus sue indemnitati sicut videbitur isti consilio fore iustum. Et propterea veniri debeat ad istud consilium, et providebitur, sicut videbitur. — 37 | — 41.

Quod respondeatur Syndicis et Ambaxatoribus Riperie quod ioh. videtur quod electio facta secunda vice de ser Andrea Geno in suam potestatem fuit rationabiliter facta, Et sic per nostros provisos et Nicolinum, eisdem fecimus manifestum. Unde vellint et debeant ipsum habere in suam potestatem pro tempore contento in dicta secunda electione. Et si de hoc non contentantur solvere debeant totum salarium debitum dicto ser Andree pro tempore dicte secunde electionis. Et si aliquid predictorum facere noluerint, ex nunc prohibeatur, quod nullus noster civis ire possit nec debeat in Rectorem dicte Riperie modo aliquo vel ingenio sub penis et condicionibus contentis in consilio prohibente, quod aliquis noster civis non vadat rector ad terram et locum Tyrampni — 25 | — 27.
de non — 9 non synceri — | 4 | 10.

LIII.

1343 — 1 APRILE

Ordini trasmessi ai Provisori della Riviera.

Inedito 1)

capta

Quod scribatur nostris provisoribus Riperie Brixie id quod per nos captum est in factis potestatis, et quia illi de Riperia qui sunt hic dicunt quod non habent indicatum ad plenum et quod miserunt pro ipso mandetur provisio quod dimisso ibi Nicolino redeant Venectias et Nicolino scribatur quod remaneat ibi quousque aliud duxerimus ordinandum de suo reddito procurando bonum et quietem dicte Riperie cum honore nostro et quod mittant ad plenum secundum quod per nos ordinatum est.

1) Reg. 21, carte 23, Senato Misti Inogo cit.

LIV.

1344 — 1 APRILE

Elezione di tre savi per riferire sui fatti della Riviera.

Inedito 1).

capta

Cum riperia Brixiensis propter multas et varias novitates que occurse sunt ibidem postquam fuerunt ad factum potestatem sit in mallo statu et nisi aliter provideatur ad peius perventura sit et pro honore nostro faciat attenta devocione et fide quam onderunt nobis in causibus opportunis procurare, in quantum fieri potest, reformationem status dicte Riperie et quod taliter reguletur quod de cetero vivere valeant in quiete. Vadit pars quod eligantur tres sapientes per electionem in isto consilio qui consulant totum id quod eis videbitur bonum pro reconciliatione status dicte Riperie et super forma Regiminis eorum in posterum observanda per Rectores que illuc accedere debent et cum eorum consilio venietur huc et fiet sicut videbitur et quilibet possit ponere partem et vocetur consilium sub pena soldorum X parvorum. Et de ipsorum consilio expediant se usque ad octo dies proximos. 52.

Quod dicti Sapientes examinent et consulant super omnibus factis Riperie tam de dimittendo quam de retinendo dictam Riperiam quam ecciam de Rectore Riperie, quam de aliis omnibus tam in genere quam in specie quomodocumque spectantibus ad factum Riperie prefate 31.

Non sinceri — 1 de non — 1.

Electi	{	Ser Nicolaus Liono	}	pro redictis.
Sapientes		» Andreas Superancio		
		» Andreas Contareno frater ser Stephani		

1) Registro 22 ante Sen. Misti luogo cit.

LV.

1344 — 11 OTTOBRE

Sulle riforme del Comune della Riviera.

Inedito 1).

Pars Senatus pro reformando eorum periculoso statu causa Ban-
nitorum. Mittant ad Dominium Syndicum cum libertate etc. Et ban-
niti pariter illuc aliquos mittant.

Et ipsi Salodiani reducant in scriptis eorum statuta que presen-
tentur Dominio examinanda et approbanda, quibus nihil addi nec mu-
tatio fieri per homines Riperie, nisi talis additio examinata fuerit a
Dominio et observentur per Rectores accessuros in Riperiam, et si
contra fecerint querele audiantur per Advocatores Communis.

LVI.

1344 — 30 OTTOBRE

Processo della Chiesa di Salò contro il Comune di Volciano.

Inedito 2).

Richesius de Seniga clericus Ecclesie S. Joannis Baptiste et Vica-
rius capituli Ecclesie Brixie, Episcopali sede vacante, Comuni, Con-
sulibus et Rectoribus et etiam singularibus personis terre de Vulzano
Diocesis Brixie salutem eternam in Domino.

Cum appareat per quadam sententiam deffinitive latam p. q.
D. Ardezorum tunc Vicarium D. Azonis olim Episcopi Brixie, inter
sindicos Comunitatis... de Vulzano predicto ex una parte, et sindi-
cum plebis de Salodio ex parte altera, quod vos tenemini et con-
demnati fuistis adtribuendum et solvendum quartam partem expen-

1) Reg. 22, carte 52, Senato Misti luogo cit.

2) ODonici, Raccolta,

BETTONI - *Storia della Riviera di Salò*, V, III

serum pro campanis que solite sunt esse ad Ecclesiam et plebem dicte terre de Salodio, et similiter expensarum pro quarta parte et campanilis ipsius plebis et quartam partem expensarum crucis calicis et turribuli plebis predictae, et ex relatione Archipresbiteri et Canonicorum plebis memorate nuper intelleximus, quod vos approbantes dictam sententiam solvistis per tempora preterita dictam quartam partem.... Cum igitur ad presens immincat opus necessarium pro campania dicte plebis reparandis... et pro campanili dicte ecclesie et vos ut audivimus requisiti per Archipresbiterum.... quod vos debeatis restituere et prestare dictam quartam partem... Nunc autem... solvere recusatis indebite et injuste... Quare ad instantiam et requisitionem Archipresbiteri et capituli plebis supradicti.

Tenore presentium vos et quolibet vestrum requisimus et monemus in primo, secundo et tertio termino perentorio.... sub excommunicationis in personas vestras et interdicti in terram vestram penis percipienda mandamus quatenus dictam quartam partem expensarum.... pro reparatione et aptatione predictis solvere et prestare curetis etc.... Date in Episcopali Concistorio Brixie ubi jura redduntur per dictum dominum Vicarium Die XXX mensis Octobris millesimo CCCXLIIII. Ind. II. Ego Ognabenus de Seniga not. et scribe Capituli Ecclesie Brixie episcopali sede vacante et D. Vicarij ejus.^m mandato scripsi.

LVII.

1344 — 4 NOVEMBRE

Autorizzazione ai Savi di proporre le riforme convenienti.

Inedito 1).

Cum homines Riperie secundum partem captam in isto Consilio hic venerunt cum sindicatu ad plenum et reformatione statutorum Riperie, et super ordinatione statutorum suorum, et hic etiam sint

¹⁾ Reg. 22, carte 71. Senato Misii luogo cit.

de extrinsecis dicte Riperie et terminum sapientum qui fuerunt electi super dicto facto exputaverit, vadit pars ut factum possit bonum finem recipere eorum dicti Sapientes refirmentur cum libertate examinandi et consulendi super predictis. Et super eis dent nobis suum consilium in scriptis cum quo erimus hic et fiet sicut videbitur, Et quilibet possit ponere partem et vocetur consilium sub pena solidorum decem, et expediant se usque ad XV. dies proximos de suo Consilio, Et si ante forent expediti de parte vel de toto possint venire ad istud consilium.

LVIII.

1344 — 2 DICEMBRE

Determinazioni circa il regime della Riviera.

Inedito 12.

Cum facta correptione statutorum illorum de Riperia pro ut videbitur huic consilio indubie sit sperandum quod taliter regi poterunt et vivere in quiete quod nobis cedit ad gloriam et honorem tuum quia Rectores qui illuc in futurum accesserint, omnem bonam causam habebunt operandi quod statui dicte Riperie correspondeat, tum quia attentare contrarium formidabunt per ea que advocatoribus iam sunt commissa, vadit pars quod ista Riperia pernostrum Comune non accipiat nec relaxetur sed potius fiat et stet in statu presenti procedendo ad corectionem et reformationem dictorum suorum statutorum pro ut utilius apparebit pro conservacione status sui 40 | 47 | 44. capta

Cum omnes questiones que occurrunt in Riperia antedicta sint et veniant occasione potestarie que induxit et inducit eciam hic apud nos contenciones et suspectus non modicos non cum honore dominij sed cum multo onere et infamia per mundum in quo subveniendum est de remediis opportunis et auferre pro honore dominij, im-

12 R. 1. 127 v. 11, Senato Miati luogo cit.

pedimentum et causam tanti mali. Vadit pars, quod in facto Riperie nulla novitas fiat sed remaneat in statu solito excepto quod potestaria dicte Riperie eligatur et fiat per electionem in nostris consiliis sicut fiunt alie nostre electiones cum salario et condicionibus contentis suis statutis cum istud sit de voluntate et consensu hominum dicte Riperie, verum antequam de hinc fiat ulla electio debeat terminari factum electionis ser Marci Georgio sicut videbitur consilio Rogatorum et quadraginta. Et capta ista parte procedatur ad factum coretionis statutorum sicut videbitur. Et duret hec pars per duos annos et in capite dictorum duorum annorum per duos menses ante veniatur ad istud consilium et providebitur sicut videbitur. | 26 | 47 | 53.

Cum sit melius terminare prius factum ser Marci Georgio quam procedere super aliquibus alijs quia terminato negocio ser Marci Georgio melius et clarius poterit procedi ad alia, vadit pars quod dictum factum prefati ser Marci prius et ante omnia terminetur in consilio Rogatorum et quadraginta, et postmodum ibitur ad alia sicut videbitur isti consilio. 41. Quod ista Riperia de qua tot zizanie cotidie nascuntur ut videri potest et peius evenire posset, dimittatur et relaxetur sit quod modo aliquo vel ingenio aliquis noster civis pro Rectore illuc amplius et deinceps ire non possit. 22.

Non sinceri 9 | 6 | 4.

LIX.

1344 — 4 DICEMBRE

Riunione del Collegio per una deliberazione.

In rogatis.

Inedito 1).

Quod ordinetur Collateralem secundum usum quod habent libertatem pro maiori parte retinendi, examinandi, et tormentandi istos

1) Raccolta nob. Clemente Di Rosa nella Miscellan. varior. rerum, vol. XI, fol. 11 verso.

duos silicet pezolum de Bononia et Paulum de Rosillis captas pro factis qdm Petri Badoario olim Potestatis Riperie Brixienensis ut audistis pro habenda plenius veritate dicti facti et cum eo quod habetur et inveniatur huc et fiet sicut videtur et statim capta parte Collegium congregetur et sint super examinatione fiende.

Collegium

Marcus Barbadico
Bernardus Justinianus } Consil.

Aurettur Gradenico Capit. de 40.

Jo. fuscato Advocator Communis.

In dicto libro ad cart. 53.

LX.

1344 — 20 DICEMBRE

*Elezione di tre Savi, i quali esaminati i diritti delle parti,
emettano il loro consiglio.*

Inedito 1).

capta

Cum in isto facto ser Marci Georgio de potestaria Riperie fiant allegaciones per partes de scripturis et statutis que hic non possent bene examinari et sine diligenti examinatione non possit diffiniri iuste. Vadit pars, ut jura parcium melius examinari possint quod eligantur res sapientes per electionem que debeant audire et examinare Jura partium et omnes scripturas et statuta que ipse partes producere voluerint et super eis dent nobis suum consilium in scriptis, cum quo erimus hic et fiet sicut videbitur, et quilibet possit ponere partem, et possint dicti sapientes accipi de omni loco exceptis procuratoribus et patronis Arsenatus et habeant terminum expediendi se de suo consilio per totum istum mensem et ante venire possit ad consilium si

1. Reg. 22, carte 64. Senato Misti, luogo cit.

fuerint expediti et possint habere consilium si eis videbitur et cum quibus eis videbitur, omnes de parte

Sapientes ser Johanes Fuscareno.

» » » Dandolo

» » Nicolaus Sanuto.

LXI.

1345 ¹⁾ — 13 GENNAIO

Giudizio dei Savi sulla validità della elezione del Podestà della Riviera.

Inedito ²⁾.

capta

Pluries et pluries intellectis statutis, scripturis et Juribus illorum de Riperia, ac sindicatu et Juribus ser Marci Georgio, et ipsis partibus oretenus multociens auditis et super eis consilio et deliberacione habitis diligenter tam inter sapientes, quam cum alijs qui sibi apparuerunt Consulunt concorditer sapientes et sic eis videtur quod syndici qui presentaverunt electionem potestarie Riperie ser Marco Georgio, potuerunt illam presentare et ipse eam acceptare virtute sui sindicatus qui est ad plenum, et quod in hoc una pars se alteri potuit obligare et altera alteri statutis aliquibus illorum de Riperia non obstantibus de non 14 — non sinceri — 8 — de parte 53.

¹⁾ Tutte le copie portano la data del 1344 ma dall'argomento si arguisce che deve essere del 1345, come pure i documenti susseguenti del 15 e del 18 gennaio.

²⁾ Reg. 22, Carte 68, Senato Misti luogo cit.

LXII.

1345 — 15 GENNAIO

*Si ordina ai Savi di emettere il loro parere se la Riviera
sia tenuta a pagare la pena rifiutando la nomina del Podestà.*

Inedito 1).

capta

Cum isti de Riperia obtulerint nomine illorum de Riperia solvere penam promissam de libri V ut dicunt in facto electionis ser Marci Georgio, vadit pars quod committatur sapientibus alias electis qui sunt informati de factis qui videant et examinent sindicatum et baliā quam habent dicti de Riperia, et si habent libertatem presentandi dictam penam et tam super hoc quam super omnibus alijs tangentibus dictum factum in omni eo quod occurreret declarandum et ordinandum pro dicto facto usque ad finem facti dent nobis suum consilium in scriptis cum quo erimus hic et fiet sicut videbitur et quilibet possit ponere partem et possint audire partes et habere consilium cum quibus eis videbitur et habeant terminum veniendi huc usque ad dies VIII. et ante si fuerint expediti possint venire ad consilium. Et si consilium est contra etc. de non 16, non sinceri 1. de parte 57.

LXIII.

1345 — 18 GENNAIO

*Si interpella quelli della Riviera
se vogliono per Rettore ser Marco, o invece pagare le spese.*

Inedito 2).

capta

Cum iustum et honestum censeatur dubia quolibet remove, et forsitam hesitetur an syndici de Riperia qui sunt hic de voluntate .

1) Registro 22, carte 68, tergo, Senato Misti luogo cit.

2) Reg. 22. carte 70, Senato Misti, luogo cit.

universitatis Riperie faciant impugnacionem ser Marco Georgio quam faciunt, videlicet in presentando penam librarum V. cum de hoc non habeant sindicatum ad plenum. Consulunt sapientes quod unus notarius curie in Riperiam destinetur ad exponendum omnibus comunitatibus videlicet singuli ipsarum, si volunt ser Marcum prefatum pro Rectore, vel solvere ipsi ser Marco quod de Jure cognitum fuerit, ipsos ei teneri et cum eo quod habuerit Venetiis revertatur Verum si dicerent quod ante solvere vellent quid de Jure tenentur, tunc eis dicat quod sindicatum ad plenum super hoc mittant cum syndici sui super hoc sindicatum ad plenum non habeant. de non 5, non sinceri 2. Reliqui de parte.

LXIV.

1345 — 22 FEBBRAIO

La Riviera propone cinquanta uomini armati.

Inedito 1).

capta

Quod acceptetur gratiose oblatio illor. de Riperia qui offerunt ad nostrum servitium L homines armigeros usque ad guerram finitam ad suas expensas.

1) Reg. 23, carte 47, Senato Misti, luogo cit.

LXV.

1345 — 9 MARZO

La Republica propone l' accettazione, condizionata, degli statuti.

Inedito 1).

capta

Quod statuta illorum de Riperia confirmentur prout iacent, cum condicione quod comittatur nostro Rectori ituro in Riperiam, quod si aliquid in eis videret quod egeret corectione, mutacione vel adicione id suis litteris nobis debeat intimare, quia de hinc providebimus ut saluti dictorum de Riperia viderimus convenire.

LXVI.

1345 — 23 MAGGIO

Condono di pena a Bartolino Piccardo di Salò.

Inedito 2).

capta

Cum Bartholinus del picardo de salodo riperie brixienſi confinſatus fuiſſet per ſer Colocium Barbaro, tunc poſtatem, ad lignagum Veronenſis diſtrictus per octo menſes et ipſe diligenter obſervaverit dicta confinia, et in actis et quaternis dicti poſtatis non reperiatur ſcriptus terminus octo menſium quod omiſſum fuit ut dicit per negligentiam vicarii ſeu notarii dicti poſtatis et propter talem omiſſionem non poſſit reverti ad propria, cum propter ordinamenta firmata hic non poſſit nec potuerit adiuvari. Et dictus ſer Colocius dicat vere eſſe omnia ſupradicta et quod pium eſt ſibi ſubvenire. Vadit pars quod ſcribatur poſtati Riperie, quod non obſtantibus ordinibus ſuper confinſatis de dicta riperia concedat ei gratiam et licenciam redeundi domum.

1) Reg. 22, carte 81, Senato Miſti, luogo cit.

2) Reg. 23, carte 9, ivi.

LXVII.

1345 — 9 GIUGNO

Restituzione di beni a Pietro de Malesardo.

Inedito 1).

capta

Quod scribatur ser Nicolao Barbadico Potestati Riperie lacus Garde, quod faciat restitui Petro de Malesardo confinato in Mestrino bona sua que vendita sunt eo quod quadam die Venetias venit ad loquendum dominio attamen reversus fuit eo die ad confinia supradicta, et hoc fiat per nos de Gratia dicto Pedicto.

LXVIII.

1346 — 20 APRILE

La Repubblica scrive a Mastino raccomandando quelli della Riviera.

Inedito 2).

capta

Quod scribantur litteras domino Mastino super facto Riperie cum pulcris verbis, recommendando Sibi Riperiam, et rogando eum de bannitis Riperie ad evitationem scandali, quod placeat ei facere licentiarum dictos bannitos de suo distritu cum per alios etiam hoc servetur.

1) Reg. 23, carte 15, Senato Misti luogo cit.

2) Reg. 23, carte 58, Senato Misti. luogo cit.

LXIX.

1346 — 10 AGOSTO

*La Repubblica invia un Notajo a Luchino Visconti
per reclamare contro la cattura di un cittadino della Riviera.*

Inedito 1).

capta

Quod mittatur unus Notarius Curie ad dominum Luchinum dominum Mediolani in favorem nostrorum de Riperia brixienti qui aggravantur per illos de brixia, qui ceperunt et detinerunt captivum Stephaninum de dicta Riperia, ponendo eum et alios in suspectu cum illa commissione que videbitur domino consiliarijs et Capitibus de XL. Cum teneamur ad conservacionem dictorum de Riperia, pro fidelibus operibus eorum in omnem honorem nostrum.

LXX.

1346 — 12 AGOSTO

*La Repubblica accoglie la petizione presentata dagli Ambasciatori
della Riviera.*

Inedito 2).

capta

Cum illi de riperia brixienti nobis miserint ambaxatores et syndicos suos supplicando quod eos et riperiam teneamus et gubernemus ut fecimus hucusque et terminus ordinatus de dando eis rectorem usque ad duos annos compleat in brevi. Et factum responderit et respondeat cum honore nostro. Vadit pars quod gratiose acceptetur petitio eorum elongando adhuc terminum per alios duos annos post complementum aliorum duorum cum conditionibus consuetis.

1) Reg. 23, carte 54 Sen. Misti, luogo cit.

2) Reg. 23, carte 55 del Sen. Misti, luogo cit.

LXXI.

1347 — 26 GENNAIO

Investitura di beni in Maderno.

Inedito 1).

In Christi nomine. die vigesimo sexto Januarii. In Materno in ecclesia sancti Andre.... ecc.... Presentibus nicolao archipresbiter dicte ecclesie iohanne quondam magnifici iohannis de materno aiubobus notariis vegliano quondam bendacis obertus de materno et franchino de sabio habitant. eodam agri omnibus test. Ibi dominus Moreschus de Moreschis de brixia monachus monasterii sancte heuphemie et Syndicus ipsius venerabilis domini dominici decastelli dei gracia abatis monasterii S. heuphemie.... ecc.... Investivit Dominicum quondam D. Belezani rosegini de Materno ut supra de una domo copata cum sedumine suo in territorio de Materno *segue la descrizione delle pezze di terra coi confini e con le solite formole.*

Anno domini millesimo tercentesimo quadragesimo septimo. indictione quarta decima.

Ego Bertolinus filius pauli de boxettis notarius — Omissis —

LXXII.

1347 — 27 GENNAIO

Investitura di una casa posta in Bogliaco.

Inedito 2).

In Christi nomine die vigesimo septimo Januari. In Gargnano in villa di boyaco. In territorio heredum quondam benevenuti... ecc... et paganino quondam dothi petrobono quondam thomasini... ecc... omnibus

1) Archivio dei Benedettini presso l'Ospit. Magg. cassetta O n. 10.

2) Archivio idem cassetta O n. 12 ed il n. 13 e un'altra Investitura simile.

de Boyaco. ibi dominus Abbas de-Castello nomine monasterii s. heuphemie.... ecc.... investivit suprascriptum Franceschinum filium Johannis mezovete de Boyaco et Gargnano nominatim de una domo copata jacente in dicta villa de Boyaco cui coheret ecc. ecc. *come sopra*.

Anno millesimo tercentesimo quadringentesimo septimo. indict. quarta decima Ego Bertolinus filius de boxettis de tuscolo notarius affuj et Rog. hac carta scripsi.

LXXIII.

1348 — 4 GENNAIO

*Benadusi di Riviera, ottiene il rimpatrio.*Inedito 1°.

In Rogatis

Cum pro parte Benaduxij quondam fachinini de Riperia Brix. exponetur quod iam 4 annis cum dimidio vel circa stetit confinatus in serravalle juxta mandatum sibi factum per Nob. virum quondam Nicolaum Barbaro tunc Potestatem Riperia et quod tunc nunquam potuit eam et quatenus bonum statum Riperie effectat cum honore et fidelitate nostro Ducali Dominio et propter ea supplicavit ut dignaremur ipsum a confinibus predictis absolvere itaque repatriare valeat, et Potestas et homines Riperie de hoc videantur satis contenti, capta fuit pars quod scribatur Potestati Riperie quod nostro consilio et voluntate usum Riperia faciat super petitione istius Beneduxij id quod pro bono statu Riperie sic utilius apparebit.

1) Raccolta nob. Clemente Di-Rosa, Miscell. Varior, vol. XI, fol. 19 v.

LXXIV.

1348 — 13 GENNAIO

*La Repubblica rimette al Podestà della Riviera
una petizione di rimpatrio per due minori.*

Inedito 1).

In Rogatis

Cum Jacubinus et Benevenutus fil. quondam Avondini de Gargnano supplicaverint quatenus cum dictus procurator eorum fuerit confinatus cum omnibus ejus filiis per Dom. Marcum Dandolo tunc Potest. Riperie et condonato modo in dictus et stando in confinibus obierijt cum pluribus et filiis ejus nec remanserit nisi ipsi duo minoris qui tempore contumacie dicti eorum fratres erant etatis, unus annorum 9 et alter annorum 7 dignaremur eisdem cumpatiri et misereri benigne et repatriare possint et Potestas Riperie cui missa fuit petitio responderit quod ipsi pueri in nulla culpa fuerint et quod filius non debet ferre patris iniquitatem et quod possit partito in Consilio Riperie videlicet maiori parti dicti consilii quod ipsi repatriari possint et sic etiam consulit potestas.

Vadit pars sicut altera in simili casu facta est quod rescribatur domino Potestati quod in dicto facto facendi repatriare fratres predicti sumus contenti, et placet nobis quid quid ei ex dicto Consilio Comunitatis videretur melius pro bono statu eorum.

1) Raccolta nob. Cl. Di-Rosa I, c. 401, 20.

LXXV.

1348 — 26 GENNAIO

Paolo Roxelli, ottiene il rimpatrio, condizionato.

Inedito 1).

In Rogatis

Cum Paulus de Roxellis Riperie Brixiens. Lacus Garde fidelis nostr. ut asserit, steterit et observaverit confines siti datos alias per Rectorem nostrum Riperia iam 4 anni ellapsis et nunc supplicat nostro Dominio pro obtinenda gratia repatriandi et presens Potestas convocato Consilio et inde rescripsent nobis quod de LX2 personis qui interfuerunt dicto Consilio captum fuit p. LII ballot. eorum existentibus 13 in oppositione quod dictus Paulus coram nobis finem et remissionem faciat de omnibus his que sibi restitui petit in Communitate dicte Riperie de certis damnis sibi illatis et post modum cum nostro beneplacito Domum revertatur perstando tamen idoneam securitatem de parendo et stando mandatis nostris, et Rectorum nostrorum Riperie, capta fuit pars, examinata conditione facti, quem facta per dominum Paulum coram nobis remissione et fine predicto a confinibus libertatem ita quod redire domum possit cum conditionibus omnibus captis in Consilio de Riperia.

1) Raccolta nob. Cl. Di-Rosa l. c. fol. 20.

LXXVI.

1348 — 11 AGOSTO

La Repubblica decreta l'invio d'un Ambasciatore a Milano per gli affari di Riviera, e un ringraziamento a Mastino della Scala per beni restituiti.

Inedito 1).

In Rogatis

Quod pro istis Novitatibus que fieri et facte videntur hominibus Riperie Brixie per Potestatem Brixie mittatur unus Ambasciator eligendum per istud Consilium ad Dominos Mediolani ad procurandum quod hee novitates cessent, et quod si quid in actu factum est reformetur ad procurandum in Riperia istud bonum quod fieri poterit pro bono statu dicta Riperie et regretiatur Domino Mastino de eo quod fecit super restitutione bonorum hominum de Riperia cum illa commissione et verbis circa hec que Dominio videbantur pro bono hominum Riperie supradicte. In dicto libro 24. c. 92.

LXXVII.

1348 — 15 AGOSTO

Conferma del Decreto.

Inedito 2).

Propter novitates factas per Potestatem Brixie hominibus Riperie Brixie, mittatur unus Ambaxator ad Dom. Mediolani.

1) Raccolta nob. Cl. Di-Rosa, l. c. fol. 16.

2) Registro 24 carte 91. Senato Misti luogo cit.

LXXVIII.

1348 — 19 SETTEMBRE

Pederzolo di Salò, esiliato, ottiene grazia.

Inedito 1).

In Rogatis

Quod scribatur Potestati et Comuni Riperie Brixien-
sis petitionem Petersoli quondam Stefanini ser de Salodio olim confinati per Nico-
laum Barbaro Potestatem dicte Riperie quod intellectis litteris suis
respondentibus nobis in facto predicto in quibus dicit quod convo-
catis hominibus Riperie pium et misericors opus indicat facere gra-
tiam Petersolo predicto, et sumus contenti quod ipse convocatis Con-
silijs hominum Riperie possint facere gratiam dicto Petersolo, et
misericordiam de dicto processu et sic pro bono statu eorum vide-
bitur eis. In dicto libro c. 98.

LXXIX.

1348 — 18 OTTOBRE

*La Repubblica concede alla Riviera che il Rettore
continui per altri due anni.*

Inedito 2).

In Rogatis

Quod acceptetur gratiose petitio illorum de Riperie Brixie qui
per suos Ambasciatores, et Sindicos fecerunt nobis supplicari, ut eos
rogamus et teneamus dando eis Rectorem, ut fecimus usque nunc,

1) Raccolta nob. Clemente Di-Rosa. Miscell. Varior. Vol. XI fol. 16 verso.

2) Ivi fol. 19.

cum terminus duorum annorum in breve compleat, et elongetur eis terminus usque ad duos annos post complementum aliorum duorum annorum. In dicto libro c. 101.

LXXX.

1348 — 18 OTTOBRE

*Istruzioni all'Ambasciatore della Repubblica a Milano
risguardanti interessi della Riviera.*

Inedito 1¹.

capta

Quod rescribatur Ambaxatori nostro, qui est mediolani, quod intellectis litteris suis continentibus Responsionem habitam a dominis mediolani super factis sibi commissis illorum de Riperia et intellectis etiam hijs que procuravit et fecit pro obtinenda intentione nostra eius providenciam et sollicitudinem commendamus, Mandantes quatenus exponere debeat dominis prefactis quomodo multum habuimus ad bonum de bona dispositione et voluntate quam in eis reperimus cum per eorum Responsionem ostendant gravari, de damnis factis nostris devotis de Riperia offerentes scribere et mandare officialibus suis brixie, quod se abstineant in posterum ab ipsorum offensis. Verum quia Justitia magnitudinis sue, pro honore eorum debet velle quod ipsis de Riperia, quibus ut manifeste cognoscere petuerunt damna predicta iniuste et indebite sunt illate fiat debita satisfactio eisdem Roget et procuret apud dictos dominos quam efficaciter poterit, quod emenda et Reffectio damnorum huiusmodi fiat integraliter ut est iustum, ad quam obtinendam instet ipse Ambaxator quantum poterit, Et si forte satisfacionem totalem ipsorum obtinere non posset procuret quod satisfaciat de ipsis damnis illa et quam maiori pars poterit, procurando

1¹) Reg. 24 carta 98 Venet. Misti l. c.

penes dictos dominos, quod taliter regulent et admoneant subditos eorum quod offensiones similes ipsorum de Riperia non incurrant.
capta

Super Responsione facta per predictos dominos ad factum Episcopi Brixienſis qui dicunt nolle ſe de hoc intromittere in preiudicium Eccleſie Reſpondeatur dicto Ambaxatori quod attendentes quam benivole et curialiter Episcopi qui fuerunt pro tempora ſe habuerunt erga dictos de Riperia absque ulla molestia novitatis conveniens et honestum putamus, quod ipse Episcopus eciam cum eis amabiliter pertranseat quod maxime pro nostro intuitu sperabamus et speramus fieri debere per ipsum Dominum Episcopum et sperabamus eciam quod nostris precibus et amore ipsi domini de hoc, ipsi domino Episcopo persuadere debuissent cum ex inde nullum preiudicium paretur Eccleſie si episcopus ipse super hijs pertranseat sine novitate sicut fecerunt predecessores eius, ut superius dictum est. Et quia diligimus pacificum et bonum statum illorum de riperia, volumus quod tam apud dictos dominos quam apud ipsum Episcopum. Ipse ambaxator debeat procurare instanter, quod processus facti per ipsum totaliter revocentur, et quod novitas quelibet reformetur, ita quod dicti de Riperia possint vivere in eius gratia et amore sicut antea faciebant, quod ad speciale nobis servitium reputabimus. Et si forte non posset obtinere totalem revocationem processuum obtineat saltem quod suspensio eorum fiat ad quam maiorem terminum fieri poterit, faciendo eciam hoc id boni quod poterit cum reservatione honoris nostri.

LXXXI.

1348 — 18 OTTOBRE

Seguito di altre istruzioni all'Ambasciatore residente a Milano per altre quistioni risguardanti la Riviera, ed accettazione di una supplica della medesima.

Inedito 1).

capta

Et scribatur potestati et Comui Riperie mittendo eis exemplum litterarum, quas a nostro Ambaxatore recepimus super factis suis et exemplum litterarum quas mittimus dicto Abaxatori pro dicto facto, informando eos quod si quid viderent posse fieri cum honore nostro pro bono eorum rescribant nobis ut possimus debite providere.

capta

Quod secundum consilium provisorum nostrorum comunis qui examinarunt litteras nostri Ambaxatoris mediolani. Rescribatur dicto Ambaxatori nostro recommendando operam suam et studium, quod habuit in faciendo relaxare bollarum in mediolano arrestatas ante adventum suum. Et quod debeat dominis mediolani exponere et narrare maximam benivolenciam et amorem qui viguit inter predecesores suos et nostros et ipsos et nos quibus consideratis magnam fiduciam semper gessimus, et gerimus in eisdem et hoc monstravimus in casu presenti recencionis bollarum, quia posito quod esset retenta maxima copia bollarum nostrorum, in mediolano nos confidentes in sua benivolencia et caritate, nunquam curavimus ordinare nostralibus quod bollarum suas inde transire non facerent immo quotidie et successive applicuerunt bolle nostrorum, cum plena fide et securitate recipiendi ab ipsis dominis omnem gratiam et favorem. Et propterea ipsos instanter Roget pro nostra parte, quatenus pro conservatione et augu-

1) Reg. 24 carta 100, Senato Misti I, c.

mento amoris hinc inde, placeat eis, restituentes bollar, et que venirent decetero que non debent habere deteriore conditionem prioribus, sed potius meliorem occasionem supradictis, facere benivole expediri cum sumus parati, tam super preteritis quam super futuris in omnibus sic plenarie concordare et componere cum dominis antedictis quod cedet ad bonum et ad honorem utriusque partis, Et cum hijs et alijs verbis procuret ipse Ambaxator expeditionem ipsarum bollarum, Et si poterit obtinere intentionem nostram tam in facto premissis quam in facto illorum de Riperia sibi commissis Revertatur Venecias, sin autem rescribat nostrum expectans mandatum.

LXXXII.

1348 — 2 NOVEMBRE

Concessione di rimpatrio a Diolai de Pestiperio della Riviera Bresciana, al tempo di Ser Nicolò Barbaro Podestà della stessa Riviera, colle formole consuete.

Inedito 1).

LXXXIII.

1348 — 8 DICEMBRE

Proposta circa un reclamo del Vescovo di Brescia.

Inedito 2).

In Rogatis

Cum Episcopus Brixie per suas Litteras requisiverit Potestatem et homines Riperie, quod bona confiscata in Commune Riperie que fuerunt Clerici justificati per sententiam Ser Andree Lauredano olim Potestatis Riperie restitui faciant Heredibus dicti quondam Clerici, et

1) Raccolta nob. Di-Rosa Miscell. varior. Vol. XI f. 19.

2) Ivi fol. 19.

Potestatis et Homines Riperie scripserunt, quod hoc..... respondere debere cum bono Riperie et consulunt quod id fiat. Vadit pars cum etiam Ser Andree Lauredano id etiam vadeat, quod rescribatur Potestati Riperie, quod sumus contenti, quod super restitutione dictorum bonorum possit cum Consilio Communitatis Riperie providere et facere sicuti pro bono statu Riperie eis melius apparebit.

LXXXIV.

1349 —

*Concessione di giurisdizione alla città di Brescia sopra il suo territorio
eccettuate Vallecamonica e Riviera.*

Inedito 1).

Reperitur in Privilegio 1349 Magn. D. Bernabovis de Vice Comitibus olim D. Brixie, Capitulum tenoris infrascripti, videlicet: Quod omnes Terre, Ville, Loca et Castra districtus Brixie et eius Diocesis de cetero, et in perpetuum subjaceant Civitati nostre Brixie tam in Civilibus quam in Criminalibus et mixtis causis, et quod onerum quorumcumque tam realium quam personalium supportationem ab hoc tamen nostro exceptuantes Terras et Loca Jurisdictionis Vallis Camonice et Riperie Lacus Garde contra qua nullam volumus fieri novitatem.

1). Commemoriali IV. c. 148 (153).

LXXXV.

1349 — 1 MAGGIO.

Relazione intorno a trattative coll'Arcivescovo di Milano.

Inedito 1).

In Rogatis

Quod scribatur Potestati e Communitati Riperie benevola responsio, et grata oblatio quam fecit Dominus Archiepiscopus Mediolanensis Ambaxatoribus nostris in factis suis et quod alias suasimus eis pro eorum conservatione, et bono quod conventiones quam habent cum Brixiensibus plene attendentes servarent, et sic eos efficacius admoremus et hortamur quod per ante mentem et curam cum communi attentione quod Banniti Brixiensi et aliarum penarum. Domini Archiepiscopi non receptentur in locis eorum ita quod non detur dicto Archiepiscopo alia quam bona in dicto libro 25 c. 1.

LXXXVI.

1349 — 14 MAGGIO

Grazia d'esilio a Marchesini detto Regolato.

Inedito 2).

In Rogatis

Cum pro parte Marchesini dicti Regulatus de Riperia Brix. exponatur quem cum tempore Virorum Nobil. Marci Dandulo occasione novitatum occursarum subtus Gardon et Petri Baduario Potestatem et Rectorem Riperiæ fuit clamatus comparendum personaliter coram dictis Rectoribus pro deffensione facienda, et ipse timere aliquorum adherentium cum non fuerit ausus comparere, et propterea fuit per ipsos Rectores perpetuo bannitus de dicta Riperia, et ideo supplicaverit

1) Raccolta Rosa Misc. cit. f. 23. verso.

2) Ivi fol. 24.

nobis quatenus atenta sua debita conditione dignaremur |ei facere gratiam quod posset repatriare, et Potestas et homines Riperiæ videantur de hoc esse contenti. Capta fuit pars quod rescribatur dicto Potestati sicut alias in causa simili factum est, quod in dicto facto faciendi repatriare dict. Marchesinum sumus contenti, et placet nobis quidquid eis et dicto consilio ipsius comunitatis videtur melius pro bono statu eorum.

LXXXVII.

1349 — 5 AGOSTO

Il Podestà della Riviera spedisce alla Repubblica copia delle Sentenze di condanna.

Inedito 1.

Exemplum quarundam litterarum missarum ducali dominio per ser Marcum Mauroceno potestatem Riperie Lacus garde.

Excellentissime Domine sui, pro ut alias captum fuit per consilium Comunitatis Riperie, ut omnes condemnationes capitales que reperirentur in libris potestatum a tempore citra quo prefata comunitas subiecit se dominacioni Venetiarum exemplarentur et per presentem ambaxatorem dominationi vestre transmitterentur, adhuc solummodo finem determinatum, ut signi banniti ad prefatam celsitudinem gratiam postulantes accedant, cum per eosdem veritas non exponatur ut iacet, eorum culpe in prefatis exemplis, condemnationes appareant manifeste, quarum omnium exemplum iusta formam dicte reformationis transmitti nemine cancelatum in horiginalibus cancellando, cum etiam in principalibus libris reperui cancellatos quam plurimos a celsitudine vestra nunc gratias in eisdem noviter impetrantes hec in unquam scribere non posponi licet et presentium portatores fuerint in exponendis informati ut in hiis et alijs disponat pro ut libet. Date Materni die quinto Augusti. Secundo Indictionis.

1). Archivio segreto di Venezia, Commemoriali IV, c. 148 (153).

LXXXVIII.

1349 — 18 SETTEMBRE

Istruzioni al Podestà Marco Dandolo.

In Rogatis

Inedito 1).

Quod rescribatur Marco Dandolo Potestati Riperie quod intelleximus litteras suas de datiys impositis de nova in Riperia, de quibus sunt *conquesti* (?) homines Brixie sicuti continet in ambasciatis earum quas nobis miserunt. Quibus intellectis miramur de novitate per eos facta in ipsis datiys, nam non erat tempus faciendi novitatem sed pertransire cum omnibus suis circumvicinis quiete et amabiliter, et si volebant hoc facere debebant ad nos mittere pro sciendo beneplacitum nostrum, et hoc debebant facere antequam facerent novitatem de ipsis datiys, sed contrarium ipsi facerent, quod revocari, et pertranseant cum vicinis in amore et quiete sine novitate habendo semper bonam custodiam de locis riperie atq. curam.

LXXXIX.

1349 — 9 NOVEMBRE

*Invio di un Nunzio ai Signori di Milano e al Comune di Brescia
per reclamare per attentati contro la Riviera.*

In Rogatis

Inedito 2).

Ex nunc sit captum quod mittatur unus Nontius ad dominos mediolani et ad Commune Brixie, cui committatur, quod exponat de gravibus attentatis contra statum quietum Riperie per duos Brixien-
ses, et rogando eis quod faciant a talibus effectualiter abstinere,

1) Raccolta Odorici Cod. 61.

2) Archivio di Salò.

recomandando dictis Dominis et Communi Riperiam istam et Statum ejus, ostendendo quod de Statu tranquillo ipsius Riperie gaudeamus, et quod moleste nos turbarent cum illis verbis que Dominis Consiliariis et Capitibus videbuntur.

Nella Raccolta del Nob. Clemente Di-Rosa (Miscell. Varior. Vol. XI) vi sono le seguenti concessioni di rimpatrio di banditi, tutte presso a poco coll' istesse formole, onde crediamo sufficiente di riportare la data di esse ed i nomi dei Banditi.

1349 6 Febbraio. Gavazzola de Gargnano.

» 14 Maggio. Marchexinus dictus Tegnelinus de Salodo.

» 11 Giugno. Franceschinus quondam Dominici de Gargnano Rip. Brix.

» 13 Luglio. Paulus quondam Buratti de Salodo district. Riper. Brix.

» 10 Agosto. Joannes fil. Petri de Monega de Riperia (*nella copia di Venezia è al 4 di Agosto.*)

» 10 Agosto. Franceschinus quondam Botturini de Richebono: pro Joanne Marco et Benedicto fratribus quondam D. Federici de Salodio: pro Joanne quondam D. Martini de Medicis: pro Gratiano de Desenzano de Riperia (*nella copia di Venezia è al 4, e colle varianti — Franceschino Betyramini e Graciano de Segnano.*)

» 11 Ottobre. Thonellus notarius. Nicolinus Tuschani et multi alii scripti de Riperia possint repatriare.

LXXXX.

1350 — 1 APRILE

*Istruzioni al Podestà della Riviera circa i banditi
e agli Ambasciatori che si recano a Roma.*

Inedito 1).

Cum Pottas Riperie scripsit quod sunt multi banniti de ipsa Riperia pro condemnationibus pecuniarijs, qui non habentes unde solvere mendicant p. mundum, et quod ob diffectum Gentium, qui est propter mortalitatem extimaret fare bonum quod hujusmodi Bannitis possit fieri gratia solvendi dictas condemnationes p. terminos ut homines reddirent in Patriam suam.

Vadit pars quod respondeatur dicto Potti quod sumus contenti quod si videbitur maiori parte Consilij Comunitatis de faciendo aliquam gratiam predictis condemnatis possint hoc facere, ita tamen quod nunquam ponatur, nec poni ad Consilium de faciendo prefatas gratias nisi prius Pottas examinaverit processum et causas condemnationis, et si ei videbitur quod gratiam sit fiendam, tunc ponatur ad Consilium, et si ei non videbitur non procedat, et hoc duret per tempus Regiminis hujus Pottis.

Preterea ob merita laudabilis dispositionis quam invenimus in hominibus Riperie ad nostros honores committimus Ambasciatoribus nostris ituris ad Romanam Curiam, quod in via sua recomendet Domino Mastino et Domino Arciepiscopo Mediolani dictos de Riperia et statum eorum sicut pro honore nostro, et bono ipsorum de Riperia viderint convenire.

1) Arch. di Salò.

indictione et die predictis = In Domibus Ecclesie s. Dominici de Tusculano Brixienſi Diocesis, presen. etc. Rev. vir dominus frater Michael prepositus antedictus arbiter etc. *stabilisce il termine di dieci giorni alla decisione delle controversie fra Volciano e Salò.*

Millesimo et indictione predictis, die XXVI Maij in domibus Ecclesie S. Dominici de Tusculano in camera suprascripti domini prepositi presentibus sapiente viro D. Joanne de Lane Judice et vicario nobilis et sapientis viri domini Marci Bembo honorabili potestatis Riperie Brixie lacus Garde Paulo Bembo filio dicti domini potestatis, fratre Bertolino de Conzizio Monaco S. Dominici predicti, Rodulpho de ferraria stipendiario comunitatis predictæ, et aliis testibus etc. *frate Michele di consenso delle parti proroga la decisione a tutto il mese di Giugno.*

In Christi nomine amen. Nos frater Michel... arbitrator... electus per Petrum Rambici et Johaninum dictum Buxorolum de Vasanis de Salodio syndicos et procuratores domini Jacobi de Zijs Archipresbiter plebis S. Marie de Salodo, presbiteri Petri de Scovolo, presbiter, Delaidi de Tusculano, presbiterorum Vanelli de Cathaneis, Michelini, Franzini, Botese et Franchini quondam Zani clericorum confratrum et capituli plebis predictæ, ac etiam syndacos et procuratores comunis de Salodio... ex una parte et Bernardinum quondam Boni Blavadini de Agnano, et Nicolinum quondam Bertolini de Montecclaro ambos de Vulzano syndicos et procuratores comunis et hominum de Vulzano... ex altera. Per quos syndicos facte fuerunt petitiones... infraſcripte videlicet.

Pro parte Archipresbiteri... plebis de Salodio, hec petitio... Quod dictum comune et homines de Vulzano teneant facere expensas pro quarta parte de campanis... et similiter... pro quarta parte campanilis ipsius plebis, et quartam partem expensarum crucis, calicis et turribuli... et quod dictum comune et homines de Vulzano de jure canonico et civili tenentur, ... dare... quartam partem decime et juris decimandi terre et territorij de Vulzano et bonorum et rerum ipsius terre et territorij sub cujus plebatu sunt. Quare petitur...

quod compellatis . . . dictum Comune et homines de Vulzano ad dandum et solvendum eidem D. Archipresbitero.... sexcentas viginti-quinque libras planet pro parte eidem plebi pertinente de dicta decima pro vigintiquinque annis elapsis ad rationem vigintiquinque libras planet pro quolibet anno, et etiam quod ministret et faciat expensas pro quarta parte opportunas . . . ad campanile, campanas, calicem, turibulum et crucem dicte plebis = Item pro parte dicti comunis et hominum de Salodio hec petitio = videlicet quod q. bone memorie D. Berardus Episcopus Brixie investivit dictum comune et homines de Salodio, seu Sindicos ejus recipientes nomine ipsius comunis, juris pheudi honorevoli de tertia parte Decime et juris decimationis territorij et totius plebatus Salodij, ut apparet per instrumentum scriptum per Ayroldum de Fontanella not. et scriba Episcopalis Curie Brixie, retractum ex Registro pheudorum Episcopatus Brixie et ex Breviarijs Jacobi Ferrarini notari olim Curie Episcopalis, et quod venerabilis viri D. Guielmus Aglea Decanus decretorum doctor Vicarius generalis D. Jacobi Dei et Apostolice sedis gratia Episcopi Brixie, et Jacobus de Actis de Mulina Canonicus Ecclesie Sancti Pauli.... Sindici et procuratores prefati... D. Jacobi Episcopi Brixie etc.... investiverunt Joaninum quondam Bonaventure de Vasanis, et Joaninum Bonaventure quondam Jani et Bartholomeum quondam Paganini omnes de Salodio syndicos comunis et hominum de Salodio, et per eos dictum comune.... p. pheudum honorificum.... de tribus partibus quatuor partium totius terre.... de Salodo.... ut continetur in quodam publico instrumento (6 Ott. 1336)... redacto per Jacobinum Zanelle notar. Die Dominica sexta mensis Octobris millesimo trecentesimo trigesimo sexto Ind. IV et quod Discretus vir D. Bartolomeus de Tonolis de Tusculano Archipresbiter S. Marie de Salodio.... nomine dicte plebis et Capituli ex una parte et Johaninus Joannis Boccafrede, et Tonsera de Vasanis Sindici et Sindicario nomine comunis et hominum de Salodio ex altera compromiserunt se in... Dominos Richesium de Seniga Clericum et Canonicum Ecclesie S. Johannis Baptiste de Brixia . . . et Octobonum de Asula Judicem

tamquam in arbitros... de eo et super eo quod suprascripti Sindici... dicebant quartam partem decimarum.... de Vulzano.... que spectare et pertinere deberet dicte plebi de Salodio, in cujus plebatu est dicte terre et territorium de Vulzano, spectasse et pertinuisse ante Concilium Lateranensem (1215 IV Conc. Lateranense) et ab inde citra, et spectare et pertinere dicto comuni... jure pheudi antiqui a dicta plebe et de eo et super eo, quod dictus D. presb. Bartholomeus negabat dictam quartam partem dicte decime spectare dicto Comuni de Salodio, modo quo supra, dixerunt dicti de Salodio: qui suprascripti sapientes (Richesio et Ottobono) dixerunt... quod dicta quarta pars decime terre et territorij de Vulzano, que spectare.... deberat.... dicte plebi S. Marie de Salodio in cujus plebata est dicta terra.... de Vulzano, spectavit et pertinuit dicto comuni.... de Salodio jure pheudi antiqui et honorevoli ante Concilium Lateranensem a dicta plebe de Salodio et alium citra, et ipsa quarta pars dicte decime spectare et pertinere debeat in perpetuum dicto Comuni de Salodio... et quod dictus Archipresbiter.... debeat investire de novo dictos Sindicos comunis de Salodio jure dicti pheudi... de dicta quarta parte dicte decime.... de Vulzano: Et qui D. presb. Bartolomeus Arch.... investivit.... dictos syndicos dicti comunis Recipientes nomine et vire dicti comunis.... de dicta quarta parte dicte X dicte terre et territorij de Vulzano. Quod quidem compromissum et sententia arbitralis et investitura approbate fuerunt per Reverendum patrem D. Lambertinum Dei gratia Episcopum Brixie ut apparet per pub. Instr. scriptum.... p. Gregorium de fontanella not.... die IV Feb. mill.... trecentissimi quadraginti sexti Ind. XIV. Et quod Consules.... et hominus dicte terre de Salodio approbaverunt dictum compromissum.... et etiam investituram factam ut supra, et hoc apparet per Inst. scriptum per Calsonum de Calsonibus de Salodio not. die XIV mensis Februarii MCCCXLVI Ind. XIX.... Per que et alia petitur ut vos d. frater Michael.... velitis compellere et.... condemnare.... dictum Comune de Vulzano ad dandum et solvendum dicti Comunis et hominibus de Salodio duomilla septingentas libras planet pro comuni et

juxta estimatione partis pertinentis tertie partis dicte decime . . . a tempore dicte investiture facte per suprascriptum q. Dominum Berardum Episc. Brixie in suprascriptos comune et homines de Salodio . . . quod fuit in millesimo ducentesimo octuagesimo usque ad millesimum trecentessimum trigesimum sextum ad rationem quinquaginta libras planet per quolibet anno, et hoc in una parte et triamillia libras planet pro comuni et juxta estimatione partis pertinentis tribus partibus quatuor partium dicte decime . . . dicte terre et territorij de Vulzano, a tempore dicte investiture facte per suprascriptos . . . dom. Guiellum Aglegiens . . . Vicarius ut supra et Jacobum de Actis . . . Sindicos et procuratores supr. Rev. in Xristo patris D. Jacobi Ep. Brixie quod fuit in millo trecentesimo trigesimo sexto usque in millesimo trecentesimo quadragesimo sexto ad rationem trecentorum librarum per quolibet anno, et hoc in una alia parte, et mille ducentorum librarum planet pro toto decime dicte terra . . . de Vulzano spectanti . . . dicto comuni . . . de Salodio secundum formam suprascripte investiture facte in dicto comune . . . per supr. D. Guiellum et Jacobum . . . de tribus partibus dicte decime terre . . . de Vulzano, et secundum formam dicte investitura facte in millo trecentesimo quadragesimo sexto per suprascriptum D. presb. Bartolomeum Archipresbiterum . . . de reliqua parte dicte decime.

Item pro parte dicti comunis et hominum de Vulzano hec petitio = Petunt Nicolaus quondam Pollini de Morellinis et Gerardinus quondam Boni de Agnano predicti de Vulzano et tanquam syndicos . . . Quod omnes possessiones existentes in terra et territorio de Vulzano hominum de Salodio et aliunde tenentur et decimari debent pro comune et homines dicte terre de Vulzano tanquam per homines feudatos decimis dicti territorij per D. Episc. Brixie, ut in cortis suis continetur ac etiam per acquisitionem per dictum Comune factam a Chataneis de Salò hoc petunt:

Visis etc. . . . et habitis . . . consilio et deliberatione cum sap. viro D. Joanne de Lana jurisp. vicario nob. domini Marci Bembo hon. patris Riperie . . . nominati in consultore . . . per dictum dnum

potestatem... presentibus prefato domino Archipresbitero Gherardino quondam Boni Sindico comunis... de Vulzano et Gherardino de Zijs Sindico comunis et hominum de Salodio, ac confratrum et Capituli dicte plebis. Christi nomine invocato... sedentes pro tribunali in Ecclesia S. Andree de Materno.... Absolvimus predictos.... Sindicos..... comunis et hominum de Salodio et per ipsos Comune et homines de Salodio a petitione suprascripta porrecta et facta pro parte Comunis et hominum de Vulzano.... super contentis in ipsa petitione perpetuum silentium imponentes et eodem modo absolvimus predictos.... syndicos et procuratores comunis et hominum de Vulzano a petitione predicta et facta pro parte Comunis et hominum de Salodio.... Predictos vero comune et homines de Vulzano.... condemnamus.... quod de cetero.... solvere subire et prestare debeant predicto D. Archipr. Ecclesie S. Marie de Salodio ipsique plebi et ecclesie quartam partem expensarum quelibet fiendarum de cetero pro campanis et occasione campanarum solitarum esse ad ipsam plebem, et etiam quartam partem expensarum quomolibet fiendarum pro campanili, cruce, calice et turibulo.... ipsius plebis.... Et quod etiam solvant.... plebi et ecclesie predictis quartam partem decimarum terre de Vulzano pro quarta parte.... discernimus.... quod prefati homines.... de Vulzano quolibet anno p. totum mensem Januari dare et solvere debeant.... plebi predictae libras decem planet. Et quod per quibusquam decimis.... et expensis factis occax. campanili campanarum crucis, calicis et Turribuli ab hodierna die retro, predicti homines.... de Vulzano dare et solvere debeant pred. dominis Archipresbitero presbiteris et Capitulo Sancte Marie de Salodio usque per totum mensem Julii proxime venturi librarum vigintiquinque planet.

Lata et pronuntiata... per prefatum dominum prepositum arbitratorem predictum sedentem in Ecclesia predicta Sancti Andree de Materno, presentibus dictis partibus et presentibus testibus Jacobelli correrio de Venetia, socio dni potestatis predicti Joannino Benasuti de Faxano.... paulo Buxellis de Tuscolano.... et Jacobino Richettini de Materno notarijs, et scripta et publicata per me Vandinum notarum

infrascriptum anno domini nativitatis millimo trecentesimo quinquagesimo indictione tertia die ultimo mensis Junij.

Millesimo et indictione predictis die nono mensis Julij in sala palatij de Materno coram . . . d. Marco Bembo hon. potestate Riperie Brixie Lacus Garde; presentibus d. Joane de Lana de Regio Judice et vicario prefatis domini potestatis, Joanino de Seriano notaro etc. . . .
I sindaci di Salò confermano la soprascritta sentenza in uno coi sindaci e procuratori di Volciano.

LXXXXII.

1350 — 1. LUGLIO

*Invio all' Arcivescovo di Milano di Ambasciatori
nell' interesse della Riviera.*

In Rogatis

Inedito 1).

Quod pro procuranda apud D. Archiepiscopum Mediolani quod removeat se a requisitione facta p. ipsum de non impediendo nos de factis Riperie, et quod ipsa Riperia remaneat in statu solito. Mitantur duo solemnes Ambasciatores ad predictum D. Archiepiscopum cum illa commissione circa hoc juxta partem V sapientes V3 q. Justiniano Justiniani et soc. q. videbitur D. D. Consiliarijs et capitibus ac sap. vel maiori parte eorum.

1) Arch. di Salò.

LXXXXIII.

1350 — 13 LUGLIO

*Mastino della Scala si scusa verso la Repubblica di Venezia
di fatti attribuitigli circa lo stato della Riviera.*

Inedito 1).

Illustri et magnifico domino domino Andree Dandulo Veneciarum Dalmatie atque Chroatie Inclito duci, nec non domino quarte partis et dimidie tocius Imperii Romani. Mastinus de la scala cum recommendatione se ipsum. Intelleximus quod magnificentie Vestre falso suggestum est, quod nos suaserimus domino Archiepiscopo Mediolani cum quod induxerimus ad requirendum a vobis et dominio Veneciarum Riperiam Brixensem. Quare significamus Ducali Excellentie Vestre per litteras presentes ut eas quibuscumque volueritis ostendere valeatis quod de huiusmodi negocio quicquam non sensimus temporibus vite nostre, et quod qui hoc dicit falsum loquitur et recedit ab omni tramite veritatis et noverit dominacio vestra quod idem dominus Archiepiscopus a nobis se cavit dum requisitionem a vobis facere proposuit supradictam. Et ultra hoc deducimus ad noticiam vestram quod quando ligam fecimus cum dominis Lombardie quia vestri eramus et sumus amici primo et ante omnia vos exceptavimus et Comune vestrum et eadem ratione quia vestri sumus amici, cum ad aures nostras pervenit quod guerra oriebatur inter vos et Januenses continue explorari fecimus si procedebat guerra ipsa qui proposueramus et proposuimus si procedet nos et que in nostra possibilitate consistunt offerre cum effectum ad vestra obsequia et honores nec distulimus oblacionem facere nisi quia rei certitudinem expectabamus. Date Verone die XIII. Julij.

1) Archivio di Venezia, Comm. IV., n. 350, c. 171 r. (176).

LXXXXIV.

1353 — 12 GENNAJO

*Compromesso e sentenza arbitramentale in favore della Pieve di Salò
contro il Comune di Volciano.*

Inedito 1).

In Christi nomine. Anno dni millesimo trecentesimo quinquagesimo tertio Indic. VI die XII Mensis Januarii. In civitate Brixie, in concistorio Episcopatus Brixie ubi Jura redduntur ad Bancum offitij Vicariatus Dni Episcopi Brixie presentibus presb. Gervasio de Albri-
gonibus de Rudiano prep. S. Marie de Gusago, dno Antoniolo de Vicedomino canonico Brixie etc. . . . test. . . . rogat. . . . Ibi dnus presbiter petrus de Scovolo presbiter Ecclesie S. Marie de Salodio Brixien: Diocesis Syndicus. . . . et procurator et procuratio nomine dicte plebis S. Marie de Salodio, et Archipresbiteri et Canonicorum et Capituli plebis predictae. . . . Et Johanninus q. Johannis Bocche frigide et Calsonus de Calsonibus ambo de Salodio Sindici et procuratores. . . . comunis et hominum de Salodio. . . . pro parte una, et Contrinus q. Blavadini de Agnao de Vulzano, et Martinus q. Belotti de villa de Vulzano Sindici et procuratores. . . . comunis et hominum de Vulzano dicte dioc. Brix. de quibus Sindacatu et procura constat public. Instr. rogat. et scripto per Dominicum filium Bertoni de Gazanis de Vulzano notario. . . . parte altera. Constituiti coram presentiam R. viri D. Bertrami de Malcalzatis *de mediolano* Juris Canonici periti Capellani Ecclesie Sancte Valerie de Mediolano et Canonici S. Bartolomei de Mediolano ac Vicario ven. in Christo patris et Dni Dni Bernardi Dei Gratia Ep. Brixie etc. sedentis pro tribunali ad bancum dicti sui offitij. . . . maxime occasione quarte partis decimarum terre et territorij de Vulzano, quas dicebat dictus syndicus dicte plebis spectare et pertinere dicte plebis, tam per temporibus quam per futuris

1) Raccolta Odorici.

et occasione fructuum directe decime retente pro temporibus preteritis, que omnia dicebat dictus syndicus posse petere dicto comuni de Vulzano que omnia negabant dicti syndici dicti Comunis de Vulzano asserentes dictam quartam partem dicte decime nullo modo spectare dicte plebis sed spectare dicto comune de Vulzano ex justis titulis, quod negabat dictus syndacus dicte plebis, et etiam causa et occasione ad dictam plebem ecclesie S. Marie de Salodio posite in dicta terra de Salodio et etiam ad ecclesiam sancti Johannis Baptiste de Salodio, posite in dicta terra de Salodio, prope dictam ecclesiam S. Marie, et causa expensarum factarum et fiendarum occasione Campanilis campanarum, crucis calicis et turibuli et pro campanili cruce campanis calice et turibulo plebis predicte et qualibet ipsarum expensarum. Ad que omnia dicebat dictus syndacus etiam dicte plebis dictum comune et homines de Vulzano obligatos esse dicte plebi et capitulo ipsius plebis, maxime p. quarta parte ipsarum expensarum fiendarum in predictis et quolibet predictorum. Quod negabant dicti syndici dicti comunis de Vulzano asserentes . . . se ad predicta . . . non teneri, et etiam causa et occasione florenorum ducentorum auri, ad quos dicebant predicti syndici comunis de Vulzano predictam plebem et capitulum dicte plebis teneri et obligatos esse dicti comuni et hominibus de Vulzano, pro multis danariis et aliis rebus dicti comunis perventis ad manus et in utilitatem dicte plebis et capituli. Et hoc in una parte; et in centum libr. planet in una alia parte ad quas dicebant dicti syndici . . . dictam plebem, et capitulum dicte plebis teneri et obligatum esse dicti comunis et hominibus de Vulzano pro expensis factis per ipsum comune de Vulzano in litibus et questionibus versis inter ipsam plebem . . . ex una parte, et dictum comune . . . ex altera parte, pro eo maxime quod dicebant dicti syndici comunis de Vulzano predictam plebem indebite vessasse dictum comune et homines de Vulzano. Que omnia negabat dictus Syndicus dicte plebis asserens ipse syndicus dicte plebis in aliquo non teneri dicto comuni de Vulzano, et etiam cause et occasione aliarum trium partium dicte decime terre et territori de Vulzano quas dicebant dicti Syndic

comunis et hominum de Salodio dicto Comuni de Salodio spectare et pertinere tanquam investito legitime de dictis decimis ab Episcopatu Brixie, et ipse decime posse exigere ab hominibus comunis de Vulzano et etiam occasione dictarum trium partium decimarum terrarum et possessionum hominum de Vulzano sitorum sup. territorio de Salodio, ad quas dicebant dicti syndici comunis de Salodio homines de Vulzano habentes dictas possessiones obligatos esse ad solvendum dicto comuni de Salodio Que omnia negabant dicti Syndici de Vulzano tanquam comuni investiti ab Episcopo et Episcopatu Brixie legitime et solemniter de dictis tribus partibus. . . . Et per consequentes etiam teneri et obligatos esse omnes et singulas personas terre et territorij de Salodio habentes possessiones sup. dicto Territorio de Vulzano ad solvendum dictas tres partes dictarum decimarum dicto comuni et hom. de Vulzano Que omnia negabant dicti syndici comunis de Salodio asserentes dictas decimas non spectare. . . . dicto comuni de Vulzano, et etiam causa et occasione cujusdam sententie arbitralis tale interdicto Comune de Salodio et dictam plebem ex una parte et dictum comune de Vulzano ex altera per Rev. virum fratrem Michaellem prepositum Ecclesiarum Sanctorum Eustachijs de Clausuris Brixie et Dominici de Tuscolano, Rogat. et script. p. Sondrinum q. halti de Furlino not. die ultimo mensis Junij millesimo quinquagesimo Ind. III ibi vise et lecte et contentorum in ipsa sententia.

Et statim post predicta, die suprascripto loco et testibus Nos Petrus de Gastaldis et Bonfadinus de Carzago arbitri et Arbitratores. . . . electi et absunti in partes suprascriptas sententiamus atque precipimus ut inferius.

Primo liberamus dictos syndicos et per ipsos syndicos dictos Comune Universitatem et homines dicte terre de Vulzano ab omni solutione decimarum terre et territorij de Vulzano, ita et taliter quod dicta Universitas et dicti homines de salodio numquam possint nec debeant impedire nec molestare in iudicio nec extra dictam universitatem de Vulzano in dictis decimis,

occasione vel pretestum cujuscumque investitura que appareret vel videretur esse facta in dictos comunitatem et homines de salodio p. Dno Episcopo Brixie . . . de dictis decimis ipsius terre et territori de Vulzano . . . , et tam p. tribus partibus de dicte decime pro quarta , aut etiam causa . . . cujuscumque emptionis, vel alterius acquisitionis seu tituli etc. . . sub quibus decimis et earum occasione . . . imponimus perpetuum silentium dictis sindicis de Salodio = *Così pure si stabilisce che nessun gravame o decima abbiano ad avere que' di Volciano per beni che possedessero o lavorassero sul tener di Salè, e che gli uomini di Salò non abbiano a pagar decima alcuna per beni che possedessero o lavorassero sul tener di Volciano* = Item dicimus . . . atque precipimus quod dicti Universitas et homines ipsius terre de Vulzano teneantur . . . et obligati sint . . . ad dandum . . . quolibet anno dicte plebis S. Marie de Salodio et Archipresbitero, presbiteris et benefitialibus plebis predictae . . . decem libras planet pro extimatione taxationis quarte partis decime terrarum et possessionum quas teneant . . . dicti homines de Vulzano . . . in dictis terra et territorio de Vulzano, et hoc in festo Epiphanie vel in octava . . . et per preteritis decimis absolvimus dictum comune de Vulzano et ejus syndicos . . . Item absolvimus et liberamus dictum Capitulum et plebem de Salodio ab illis ducentis florenis aurei in una parte et a dictis centum libris planet in alia parte quas et quos dictum Comune de Vulzano petebat dicte plebi ut in dicto compromisso continetur . . . Item dicimus . . . atque precipimus quod dicti univers. comune et homines de Vulzano teneantur . . . et obligati sint . . . ad dandum . . . et contribuendum dicte plebi Archipresbitero et confratribus ipsius plebis . . . quartam partem omnium expensarum pro refectioe et reparatione Ecclesiarum S. Marie plebis de Salodio et S. Johannis Baptiste positarum in dicte terre de Salodio, et pro campanis et campanili calice, cruce et turribulo dicte plebis et tam reficiendis necessario, quam emendis si fuerit opportunum . . . Lata, lecta et dicte sententie arbitralis = Ego Jacobinus de Paitonibus not. civis Brixie,

ex concisione mihi facte p. D. Guidone de Cambiationibus de Regio
Judicem Malefitorum D. pottes Brixie publicandi et in forma pu-
blica etc. etc.

LXXXXV.

1353 — 30 MARZO

*Copia di una sentenza contro Gardone
per riparazione alla Pieve di Salò.*

Inedito 1).

Bertraminus de Malecalcentis Juris Canonici peritus Rector Ec-
clesie S. Valerie et Canonicus S. Bartolomei Mediolanensis. Vicarius
Rev. in Christi patris et dni D. Bernardi Dei et Aplice sedis gratia
Episc. Brixien Marchionis Ducis et Comititis, Comuni Consulibisque
terre de Gardono Riperie Lacus Garde Dioc. Brix. Salutem in Do-
mino sempiternam, Relationem coram nobis pro parte Archipresbi-
teri Canonicorum et Capellanorum plebis S. Marie de Salodio reci-
pimus continentem, et etiam nobis constat per publica Instrumenta
coram nobis producta quod omnes et singuli de plebatu dicte plebis
de Salodio, de cujus plebatu dicta terra de Gardono existit tenetur
et obligati sunt ad refectionem et aptationem Ecclesiarum S. Marie
de Salodio et S. Joanni Baptiste de Salodio, et etiam ad calices, tu-
ribula, Cruces, campanellas et campane plebi memorate. Quare ut ex
dicta relatione precipimus quod ad presens mutatio cujusdam cam-
panelle ponende et transferende super ecclesiam dicte plebis super
campanili plebis memorate . . . et ipsi homines de Gardono recu-
sant et contradicunt ad contributionem expensarum . . . campanelle
predicte . . . secundum consuetudinem temporum preteritorum, Id-
circo . . . tenore presentium vos et quelibet vestrum requirimus et
mandamus . . . sub penis excommunicationis in persona vestra et
interdictis in terram vestram de Gardono precipiendo mandatus . . .

1) Raccolta Odorici.

et assignamus quartam partem expensarum mutationis.... dicte campanelle vobis contingentem debeatis contribuere.... Quod si predicti nostri mandati fueritis transgressores, contra vos et dictum vestrum comune ad penas predictas excommunicationis et interdictis et ad alias penas spirituales et temporales infallibiliter procedimus etc.

Dat. in Concistorio Epalis Curie Brixie Jacobus de Sabio Not. Curie Epalis.

LXXXXVI.

1357 — 22 GENNAIO

*Procura fatta dall' Abate del monastero di S. Eufemia
per interessi dello stesso monastero.*

Inedito 1).

In Christi nomine die vigesimo secundo Januarii in plano Tuscolani in contrata communis Brixie — Omissis —

Ibi Bernabolus de-Carcano Abas monasterii sancte heuphemie nomine et vice dicti monasterii — Omissis — ordinavit discretos viros Dom. petrum nicolaum de-Boxettis de tusculano beneficiale ecclesie sancti Nicolay de serina de Tusculano et paganolum de parlatoriis de Mediolano not. pub. et Franceschinum dictum imperatorem filium de cunis — Omissis — quidquid melius possint specialiter ad fictos exigendum etc. — Omissis —

Anno domini millesimo tercentesimo quinquagesimo septimo Indictione decima.

Ego Bartolameus filius Pretroboni buci not. sacri palacij. — Omissis. —

1) Archivio Ospitale, Cass. O n. 15.

LXXXXVII.

1358 — 28 OTTOBRE

Enfiteusi di beni in Toscolano del monastero di S. Eufemia.

Inedito 1).

In Christi nomine. Die vigesimo octavo mensis Octobris. in tusculano. — Omissis — Ibi d. Petrus Nicolaus de boxetis de tusculano beneficalis ecclesie sancti Nicolaij de Tusculano — Omissis — nomine domini Bernaboli De-Carcano abatis Monasterii sancte euphemie ad infrascripta et alia constitutus ut patet per Instrumentum rogatum et scriptum per infrascriptum Bartolameum sub die XII mensis Januarii, anno millesimo trecentesimo quinquagesimo septimo indictione decima — Omissis. —

Investivit perpetualiter ad rectum livellum communis Brixie Delaydum filium q. Petri de Brachis de-Tuscolano nominatim et specialiter de una mura cum sedumine in territorio de Tusculano in villa de-Stignaga cui coherent — Omissis —

Anno Domini millesimo trecentesimo quingentesimo octavo indictione undecima.

Ego Johannes q. Benevenuti de Tusculano not. — Omissis. —
In Christi nomine Amen Bartolameus not. — Omissis. —

1) Ut supra.

LXXXVIII.

1376 —

Investitura episcopale di beni posti nel comune di Maderno.

Inedito 1).

Instrumentum quoddam Investiture ab Episcopo Brixie in quo legebatur Episcopus ejusdem civitatis Curiam episcopalem Materno habuisse hoc modo (Anno 1376 renovato anno 1532 Heronymo Nigro Not. die XX. Julij).

Investivit etc. nominatim de omnia et toto eo, quod predictus Rever. Dnus Episcopus et Episcopatus Brixie habet et sibi pertinet in Valle Surri, que Vallis est Curtis Materni, et Districtus curie Materni, que Curia est Domini Episcopi scilicet a terminis intus, qui sunt positi sub Ecclesia sancti Michaelis usque ad Crucem Clozachi, et a cruce Clozachi usque ad terminos Duarini, qui confinant inter ipsam Vallem, et illos de Buarno, et ab aliis terminis, usque ad terminos qui sunt positi juxta prata Donatalia, qui jacent in loco ubi dicitur ad prata; et sicut designant alii termini qui discernunt confines inter vallem Surri et Comune Materni, et quemadmodum vadit via in sursum, que vadit ad Suranam usque ad terminos Mandoali salva et reservata per ipsum Rev. Cardinalem et Epum de voluntate dictorum Sindicorum sorte Surina quam dictus Dnus Rev. Epus non comprehendit, nec comprehensam vult, et intendit in hac presenti Investitura; sed ipsam sortem dictus Rev. Dnus Epus retinuit et reservat in se. Ac etiam totum districtum et honorem et decimas totius Vallis Surri, et ceciam regalem que semel in anno fieri solet. Et duas galetas olei, quas Morescus et Roba de Gargnano dant de fictu omni anno in Curia Materni ad Canepam Rmi D. Epi et ulterius dictus R. Dnus Epus et successores sui possint et eis liceat in predicta Valle habere ligna ad voluntatem Curtis Materni, et non ad aliud per

1) VITALI: *Rerum Matern.* mss.

homines familie qui sunt soliti facere servitia, vel per alios missos in eo loco in quo tunc homines et Universitas Gardoni buscaverit. Et ab eo loco que predicta Universitas taxaverit et a quibus tunc abstinerit Revmus D. Epus et alii sui missi buscare non debeant. Sed abstinere se et Homines Ville (*Valle*) Surri, et alii qui faciunt servitia D. Episcopo Curie Materni, qui dicuntur de familia: videlicet Corvenum, Suriana, Buzadinum, Marclinum, Visinum, et Songinum potestatem habeant etc.

LXXXIX.

1381 — 17 OTTOBRE

Estensione del Comune di Maderno.

Inedito 1).

Extenditur versus Austrum ad lacum usque ad orientem vero in montibus fere per miliare, et in planicie ad medium usque fluminis sic transatione cum Tusculanensibus inita. Ad septemtrionem per dicemille passus usque ad Buarnum et Sycinum, et ad occidentem per miliare usque ad Fasanum, et etiam Vallem Surri, quam Vallem Maternensis esse districtus infra patebit. Intra hec ejus confinia plures ville continentur veluti Buzelij, Stine, Marclini, Vigle et Senici; et in mediis fere montibus edicula quedam divo Urbano dedicata, que constructa propter votum tunc creditur cum populus epidemia infesteretur... Hec edicula quotennis Maio mense cum clero, populo comitante solemniter invisitur... Item et Templum in eodem Agro inspicitur Divo Faustino in sumitate vicinioris collis prope lacum, ac veluti propugnaculum quoddam erectum. Ideo fortasse quod Philippensi exercitu civitatem Brixiam expugnante eundem cum beato Jovita super menibus adstare, ac civitatem ipsam defendere extra milites viderint. = In Oppido vero est Domus quam sacrum Pietatis montem appellant =.... Item ibidem est Hospitale....

11 VITALI, *Rerum Matern.* mss.

quo pauperes hospitio recipiuntur. = Preter hanc quam diximus cartarum negotiationem ac alia quoque exercitia, plurimos habent hortos.... citria fama ferentium, quos magno labore ac impensa colunt.

C.

1381 — 17 OTTOBRE

*Convenzione fra i Comuni di Maderno e Tuscolano
per la suddivisione delle acque del fiume.*

Inedito 1).

In Christi nomine Amen. Anno a nativitate ejusdem 1381. Ind. quarta, die 17 mensis Octobris, in Terra de Tuscolano in Ecclesia Sancti Stephani posita in contrata Cortenolis, Presentibus Pelacano f. q. Florioli del Go de Gargnano Combono.... de Viaveteri de Gargnano. Andriano f. q. Tonoli Bosini de Liano de Gargnano, Dominico dicto.... f. q. Joannini Bosii de Laido, et Michaelae f. q. Marchessi Contrini omnibus, ambobus ultimis Notariis de Tuscolano, et omnibus sup. testibus rogatis, et notis.

Cum verteretur lis per et inter Commune et Homines et Universitatem Terrae de Materno ex parte una, Homines et Universitatem Terre de Tuscolano parte altera, et steterit jam pluribus diebus, et ad presens pendent discordia, et contentio et lis, et questio oriri speraretur occasione acque labentis, et que labitur per vasum, seu alveum, et lectum fluminis positum inter d. terra de Materno et dictam terram de Tuscolano et occasione cujusdam laborerii seu edificii alias facti, et quod dicebatur noviter fieri velle per ipsos Commune et Homines de Tuscolano in dicto flumine in contrata delle Garde, seu ubi dicitur ad Zuchatam super territorio dicte terre de Materno causa fortificandi clusa molendinorum ipsorum Communis et Hominum de Tuscolano. Et etiam occasione cujusdam alterius

1) Dalla Raccolta Fossati in Tuscolano.

laboreri quod dicebatur factum per dictum Commune et Homines de Materno in dicto flumine iuxta pontem positum super ipso flumine super territorio dicte terre de Tuscolano pro fortificatione molen-
dinorum dictorum Communis et Hominum de Materno. In eo vide-
licet, quod pro parte dictorum Communis et Hominum de Tuscolano
dicebatur, et alligabatur, ipsum Commune et Homines ejusdem po-
tuisse et posse facere quodcumque laborerium et edificium eis risum
fuerit, et videbitur in flumine predicto, et in ejus lecto, et in con-
trata predicta pro fortificatione cluse eorum, et tam super territorio
de Materno quam de Tuscolano absque ipsorum Communis et Homi-
num de Materno conscientia et voluntate et maxime vigore iurium
ipsorum de Tuscolano, et cum fuerint et steterint in possessione
seu quasi faciendi, seu facere possendi quodlibet laborerium in dicto
flumine in contrata predicta, et super d. territorio de Materno oc-
casione predicta jam annis sexaginta, octuaginta et centum, et plu-
ribus ipsis Communi et Homines de Materno non potuisse, nec posse
aliquod laborerium facere in ipso flumine maxime super territorio de
Tuscolano juxta pontem, et hoc stantibus juribus ipsorum Communis
et Hominum de Tuscolano. Et ex adverso opponebatur per predi-
ctos Commune, et Homines de Materno dicentes et allegantes di-
ctum Commune et Homines de Tuscolano non potuisse, nec posse
facere, nec fieri facere in ipso flumine nec in ejus lecto maxime a
medio dicti fluminis ultra, super eorum territorium laborerium ali-
quod nec edificium, maxime in ipsorum Communis et Hominum de
Materno damnum et prejudicium, vel alicujus eorum. Immo si quod
unquam per eos Commune et Homines de Tuscolano factum fuisset
laborerium super dictum eorum dicte terre de Materno territorio
debere destrui, et tolli tamquam factum contra jus et justitiam et
pariter ipsorum de Materno conscientiam. Et dictos Commune et
Homines de Materno potuisse et posse temporibus preteritis, nunc
et in futurum facere et fieri facere in flumine predicto quodlibet
laborerium, quod voluerint, et ejs videbitur, et tam super territorio
dicte terre de Tuscolano quam de Materno pro fortificatione et

defensione clusarum suarum et aqua ipsius fluminis per ipsas clusas conducenda ad eorum molendinum, et alio per eorum territorium.... voluerint et volent, et de hoc ipsum commune et Homines de Materno fuisse et stetisse in possessione seu quasi pacifica et quietata tanto tempore quod in contrarium non est memoria.

Ea propter Albertus qui dicitur Betinus f. q. Pasini Salere de Tusculano Syndicus et Sindicario, ac procuratorio nomine supradictorum Communis et Hominum et Universitatis terre predictae de Tusculano ad infrascriptam et alia solemniter, et legitime et specialiter constitutus, ut patet publico instrumento dicti sindicatus et procure, a me infrascripto notario viso, et lecto, rogato et scripto per Michaellem q. Marchesii de Tusculano Notarium die 13 presentis mensis Octobris ex una parte, et Bartholomeus de Lancettis f. q. Maternini de Materno Syndicus, procurator, sindicario et procuratorio nomine dicti Communis et Hominum et Universitatis Terre de Materno solemniter et legitime et specialiter ad infrascripta constitutus, ut patet publico Instrumento ipsius ejus Sindicatus, et procure similiter a me infrascripto Notario viso, et lecto, rogato et scripto per Benamatura f. q. Joannini Benamati de Lancettis de Materno Notarium die octavo ejusdem mensis presentis ex altera parte, et uterque eorum per se se, et dictis nominibus, nolentes ipsa Communia, et homines eorundem ad invicem contendere, seu discordiam aliquam habere predictorum occasione, nec aliqua alia, et pro posse eorum prohibere velint, nec lites, seu questiones aut dissensiones aliquae inter ipsa Communia, et eorum homines et personas maxime occasione predicta de cetero oriantur, et oriri possunt. Immo velle potius ipsa Communia et homines et personas eorum ad pacem et concordiam pervenire, ut pax, amor, et bonavoluntas sint inter eos prout hactenus steterunt et magis crescat et omni alio meliori modo, jure, forma, causa, occasione, pretextu et respectu, quibus melius et validius potuerint unanimiter, et concorditer compromiserunt et compromissum fecerunt per se se, et dictis nominibus in prudentem, et discretum virum Tonolum f. q. Peterzoli Tebaci de Gargnano ibi

presentem, et hoc compromissum sponte et libere acceptantem tanquam in eos per se se, et dictis nominibus et d. d. Communium et Universitatum arbitrum, arbitratorem, amicabilem compositorem, et amicum communem ab ipsis pactibus pro se se, et dictis nominibus communiter et concorditer electum de, pro ac super omnibus et singulis litibus, questionibus et controversiis, et dissensionibus que de cetero inter ipsos homines oriri sperarent, aut sperarentur pro dictis superius dictatis, et allegatis pro partibus ipsorum Communium Hominum et Universitatum ut supra eorum occasione, et generaliter, et indifferenter de pro et super omne et toto eo, ratione omnis ejus et totius quod ipsa Communia et Homines et Universitates aut eorum syndici, et procuratores sibi ad invicem . . . una par alteri et e converso altera alteri facere et petere potuisset hinc retro, et de cetero possent causis et occasione supradictis, vel aliqua, et quavis earum et occasione quancumque ab eis, et qualibet earum dependentium, et sibi connexarum, et ad negotium facientium quovis modo, tali modo, jure et forma, quod ipse arbiter, et arbitrator pro suo libito voluntatis possit et valeat inter ipsas partes dicere, laudare, sententiarum, arbitrari, seu arbitramentari, componere, precipere, terminare, declarare, et diffinire, et disponere super premissis, et eorum causa, et occasionem, ac sibi connexis, et ab eis dependentibus et ad negotium facientibus ut supra, et quisquid sibi arbitro, et arbitratori visum fuerit, et placuerit de jure, et de facto, et de jure tantum, et de facto tantum, presentibus et absentibus dictis partibus pro se se, et dictis nominibus, una presente et altera absente, ipsisque citatis et non citatis, et una citata et altera non citata, eundo vel sedendo, in scriptis et sine scriptis, et juris solemnitate servata, et ommissa ubicumque, quomodocumque, qualitercumque, et quocumque, et sibi placuerit, non obstante aliquo pretermisso hodie per totum diem, ita quod omnia et singula per ipsum dicenda, laudanda, sententianda, arbitranda, sive arbitramentanda, componenda, precipienda, terminanda, declaranda et diffinienda, ac que dicet, laudabit, sententiabit inter dictas partes super predictis et quolibet predictorum,

et sibi connexis, et ab eis dependentibus ut supra intelligantur et sint, in presentes deducta et comprehensa, ac si de eis omnibus in ipso compromisso verbotenus facta esset mentio specialis et expressa. Promittentes ipsi Sindici pro se se, et dictis nominibus et solemnibus stipulationibus sibi ad invicem, vicissim, et mutuo promiserunt perpetuo stare, parere et integraliter obedire laudo, arbitrio, et arbitramento, precepto compositioni terminationi, declarationi, et definitioni dicti eorum Arbitri, arbitrationis, per ipsorum faciendis, ferentis et proferendis inter ipsas partes super predictis, et ut supra nullo tempore, nullaque causa, vel occasione in futurum coram aliquo iudicante, seu Rectore, vel Pretore proponere vel allegare dictum laudum, arbitrium, seu arbitramentum ipsius eorum arbitri et arbitratoris iniquum, vel injustum in aliqua sive, neque inique, dolose, aut culpa, vel fraudolose latum, aut iniquitatem aut injustitiam aliquam quodque ea, vel aliquod eorum numquam dicenti, nec petent aliquat redigenda esse, nedum posse, vel debere ad arbitrium boni viri, vel bonorum virorum, minusque ab eis, vel aliquo eorum unquam appellabunt, seu contra ea reclamabunt neque etiam contra ea, vel aliquod eorum unquam literas, vel rescriptum aliququaliter impetrabunt, sed ipsum compromissum et omnia et singula contenta in eo, et que inde ejus occasione, pretextu, vel occasione sequerentur perpetuo attendere, et observare pro se se, et dictis nominibus, et attendi et observari facient, ac ratum, rata et grata habebunt perpetuo, et tenebunt, et haberi et teneri facient, sub pena, ac in pena florenorum ducentorum auri valoris soldorum trigintaduorum planet pro qualibet applicanda parti attendenti, et observanti, per partem non attendentem, nec observantem seu contrafacientem, prout, et sicut per dictum eorum arbitrum, et arbitratorem declarabitur, et limitabitur in dicto laudo, arbitrio seu arbitramento et sententia, et toties committenda et exequenda cum effectu per partem attendentem, et observantem secundum limitationem et declarationem fiendam ut supra, quoties aliququaliter contrafactum seu contraventum, aut ommissum, vel eis non fuerit obtemperatum. Et pena commissa vel

non commissa, exacta, vel non exacta, nihilominus presens compromissum, et omnia, et singula in eo contenta, et que inde fierent in sua vi, robore et firmitate perdurent: pro quorum omnium, et singulorum observatione, ipsi Sindici, et uterque eorum, pro se et nominibus antedictis obligaverunt sibi ad invicem vel unus alteri vicissim, et mutuo se se, et homines, personas, et Universitates ipsorum Communium, et utriusque eorum personaliter, et omnia eorum et cujuslibet eorum bona presentia et futura pignori, que vicissim et mutuo precario nomine possidere constituerunt. Renunciantesque dicti Sindici pro se se, et dictis nominibus exceptioni non sic esse rerum, doli mali, sine causa, vel ex injusta causa, beneficio nove constitutionis, et Epistole Divi Adriani, et de duobus et pluribus reis debendis, et omnibus Statutis, decretis provisionibus, literis, et rescriptis Mag. Dni Dni Communis et Populi Brixie et Communitates Riperie lacus Garde, et alibi factis, et fiendis, omnibusque juribus communibus, et singularibus, decretis, favoribus beneficiis, privilegiis, exceptionibus, et defensionibus in contrarium facientibus, expressis, et etiam exprimendis . . . et expresse renunciantes, etiam si dicte tales exceptiones, defensiones, beneficia, privilegia, et jura tales, et talia forent, de quibus necesse esset mentionem facere specialem vel expressam.

Postque incontinenti d. Arbiter, et Arbitrator electus ut supra, volens dictas partes pro se et dictis nominibus, ac homines, et personas dictorum Communium, et utriusque eorum ad concordiam reducere, et ab eis omnem litem, et materiam litigandi remove, atque inter eos omnis amor, pax, et bona voluntas persistat, magisque crescat, viso prius, et intellecto tenore compromissi antedicti, auditis et intellectis omnibus et singulis juribus, rationibus, allegationibus, informationibus, dictarum partium pro se se, et dictis nominibus, que et quas coram eo facere, et producere, et fieri facere et produci voluerint post dictum compromissum. Auditaque, ante ipsum compromissum, et diligenter sepissime indagata voluntate dictarum partium, et uniusquisque earum, et nominum et personarum Com-

munium predictorum, et ipsis omnibus, et aliis, necessariis facentibus ad negotium ante ipsum compromissum diligenter examinatis, et matura deliberatione discussis — Christi nomine et Beate gloriose Virginis Marie ac beatorum apostolorum Andree et Petri Protectorum dictorum Communium nominis invocatis ex certa scientia, et omni modo, jure via, et forma causa et occasione respectu arbitrio et baylia quisque melius potuit, via arbitrationis, amicabilis compositionis, et Communis amici eligens, dixit, laudavit, sententiavit, arbitramentavit, seu composuit precepit declaravit terminavit definivit, et fecit inter dictas partes pro se se, et nominis antedictis, in omnibus, et per omnia ut infra, videlicet.

I.º In primis dixit laudavit ut supra. Quod. d. Betinus q. Pasini pro se, et sindicario nomine sup., et per eum dictum Commune, et Homines et Universitas dicte terre de Tusculano possint et valeant, et eis licitum sit libere facere, et fieri facere nunc, et in futurum in flumine predicto quodlibet laborerium eis utile et necessarium, et prout eis videbitur in Contrata delle Garde, seu ubi dicitur ad Zochatam a petra, que appellatur petra latina supra et usque ad dictam petram tantum et tam in flumine a medio ejus fluminis, et lecto ut supra ultra super Territorio de Materno, quam ab inde citra pro defensione Cluse molendinorum suorum, ita tamen quod per dictum quodcumque laborerium per eos fiendum ut supra nullum prejudicium generetur, nec fiat dicto Communi et Homines de Materno non habeant et habere debeant medietatem aque, que labitur, et labetur de cetero per ipsum totum flumen, seu alveum, et lectum ejus a dicto laborerio per ipsos de Tusculano fiendo ut supra dividendo ipsam aquam super ipso laborerio in duas partes, et suam partem dicto Communi, et homines de Materno videlicet medietatem ipsius aque labi permittendo per ipsum laborerium.

II.º Item dicit, laudavit et ut supra, et dicendo laudando pronunciavit, et declaravit: quod quotiescumque casus occurreret, quod ex causa, vel occasione alicujus laborerii fiendi nunc, et in futurum per ipsum Commune de Tusculano, seu homines ejusdem, seu quovis

modo habitantes, atque de cetero habitabunt super territorio dicte terre de Tusculano, ipsum Commune, et homines de Materno non haberent medietatem dicte acque ut supra, ita quod de hoc fieret prejudicium aliquod ipsis Communi, et hominibus de Materno, vel eorum molendinis dictum Commune et homines de Tusculano, et persone ejusdem incidant, et ex nunc incidisse intelligantur in penam florenorum decem auri pro qualibet vice applicanda, et que applicari debeat per ipsum Commune, et Homines de Tusculano eisdem Communi et hominibus de Materno, et reficiendi ipsis Communi et hominibus de Materno omne damnum et expensas, quod et quas inde usque ad restitutionem dicte acque paterentur predicta occasione arbitrio duorum bonorum hominum de dictis Communibus vel aliorum Communium Communitatis Riperie predicte communiter eligendorum per Communia de Materno, et Tusculano, seu per tunc Consules ipsorum Communium, sub pena predicta, applicanda per Commune, seu Consules hoc facere recusantes Communi, seu Consulibus hec requirentibus et attendentibus, et obedientibus, non autem ob hoc incidat pars ipsa committens contra contenta in presenti capitulo in penam compromissi predicti, sed tantum in ipso presenti capitulo limitatam.

III.º Item dixit, laudavit ut supra — quod licitum sit dictis Communi, et hominibus de Materno, et possint, et valeant quotiescumque expedierit, et eis placuerit facere, et fieri facere a clusa *fullorum a papiro*, qui appellantur, *fulli* Bellinzani infra quodlibet laborerium, quod et prout ipsis Communi et hominibus de Materno videbitur eis utile, vel necessarium in lecto dicti fluminis, et tam super territorio dicte terre de Tusculano quam de Materno pro colligendo et coadunando omnem quantitatem acque labentis et que labetur per ipsum flumen, et per ipsam clusam fullorum ab nide supra usque ad finem ipsius Cluse et ipsam aquam conducere, et labi facere per clusam molendinorum a blado ipsorum Communis et hominum de Materno, prout melius poterunt, et hoc sine aliqua scientia, et conscientia vel notitia dictorum Communis et hominum de Tusculano, et eorum etiam contradictione non obstante.

IV.º Item quod ipsum Commune, et Homines de Materno possint, et valeant, et eis licitum sit nunc et in futurum de aqua labente, et que labetur per dictam eorum clusam et dictum flumen, extraere per quemcumque modum eis videbitur et placuerit quamtuncumque quantitatem aque que et prout eis videbitur a tecto dictorum molendinorum a blado dicti Communis de Materno versus pontem positum supra ipsum flumen in quacumque parte eis placuerit ab ipso ponte infra. Et ipsam aquam conducere et labi facere ubique et prout voluerint per eorum territoria ad eorum liberam voluntatem, dummodo non accipiant nec extrahant de dicta aqua ut supra ultra dictam medietatem eis tangentem in partem de dicta tota aqua dicti fluminis, quo casu videlicet, si extraherent ultra dictam eorum partem videlicet: ultra dictam medietatem incidant, et ex nunc incidisse intelligantur in penam florenorum decem tantum, et non ultra, non autem in penam compromissi predicti.

V.º Item quod dictum Commune et Homines de Materno nunc et in futurum cum, et prout eis placuerit, et possibile fuerit possint, et valeant et eis licitum sit facere, construere, et edificare, et fieri construi, et edificari facere quodlibet edificium, quod et prout eis videbitur et placuerit super Clusis, seu alveis fiendis, et fieri faciendis pro predicta aqua extraenda, et conducenda ut supra proxime, non obstante aliqua et quavis contradictione ipsorum Communis et Hominum de Tusculano, et absque eo, quod de hoc eisdem Comuni, et Hominibus de Tusculano fiat notitia et conscientia aliqua.

VI.º Item quod postquam aqua, que de cetero labetur per dictam clusam molendinorum a blado de Materno, ut supra descursa fuerit a dicto tecto ipsorum molendinorum infra versus lacum, dictum Commune de Materno ab ipso tecto infra non possit, nec valeat extrahere nec extrahi facere de dicto flumine aliquam aquam in prejudicium, d. d. Communis et Hominum de Tusculano, vel alterius eorum juris videlicet pischerie, dicti fluminis sed ipsa Pischeria intelligatur et sit ipsorum Communium de Materno et Tusculano sub pena predicta, videlicet florenorum decem auri, applicanda ut supra, nisi hoc fieret

per dictum Commune de Materno tempore guerre, quo casu licitum sit ipsis Communi et Hominibus de Materno, et possint et valeant, absque eo, quod incidant penam aliquam extrahere, seu extrahi facere totam aquam dicti fluminis que labetur a supradicto ponte infra, et ipsam aquam ponere, et conducere, et labi facere per quemcumque modum eis placuerit, in et per fossas quascumque existentes et que fierent super eorum territorio, et ab ipso flumine, usque ad Palacium, seu Castrum ipsius terre de Materno causa implendi ipsas fossas dicta aqua pro eorum defensione, et tutela.

Quodque etiam dicto casu guerra adveniente ut supra licitum sit dictis Commune et Hominibus de Tusculano absque eo, quod incidant in aliquam penam extrahere de aqua dicti fluminis, et ducere et labi facere in et per fossas, quas fecerint a dictis Molendinis de Materno infra tantum, et super eorum territorio, et aliter nisi in dicto casu, videlicet tempore guerre aliquam aquam extrahere non possint de dicto flumine a dictis molendinis de Materno infra sub pena predicta.

VII.º Item quod per aliqua, que superius dicta et laudata sunt non fiat, nec generetur, nec fieri nec generari possit, nec intelligatur, aliquod prejudicium dictis Communi, et Hominibus de Materno inclusa molendinorum, et a fullo, maxime circa ipsius Cluse refectionem, quando indigeret refectione, sed ipsam Clusam quotiescumque necesse fuerit reaptare, et reficere more solito in dicto casu pro conducendo per ipsam Clusam aquam necessariam de dicta medietate dicte aque eis tangente ut supra, et per ipsam Clusam conducere possint et conduci et labi facere ipsam aquam eis necessariam ut supra, absque eo quod aliquam penam incidant.

VIII.º Item dicendo, laudando, et ut supra cassavit, annullavit, et nullius valoris et efficacie pronunciavit, et declaravit quascumque sententias arbitrales hactenus datas, et latas inter ipsa Communia, seu eorum Sindicos occasione predictarum, et quavis earum, et quibuscumque, aliis, et ab eis dependentibus, et sibi connexis, et quodcumque compromissum per ipsa Communia, sive eorum Sindicos factum

hinc retro cujus vigore late essent d. tales sententie una seu plures et omnia, et singula in ipsis sententiis, et compromissis contenta. Absolvens et liberans supradictos Sindicos et utrumque eorum, et pro se se, et antedictis nominibus, et per eos dicta Communia; et quodlibet eorum, et Homines et Universitates eorundem ab omnibus et singulis, que hactenus sibi ad invicem, videlicet una pars alteri, et a converso dicere, vel petere potuissent occasione predictam, vel aliqua ed quavis earum, salvis semper manentibus suprascriptis, et infra-scriptis.

Item quod dicti Sindici, et uterque eorum pro se se, et dictis nominibus, et per eos dicta Communia, et utrumque eorum, ac Homines et Universitates eorum teneantur, et debeant attendere, et observare omnia, singula suprascripta per ipsum arbitratorem dicta, laudata et ut supra, sub pena et in pena in compromisso apposita, toties committenda, et exigenda ad . . . quoties ipsis omnibus suprascriptis fuerit contrafactum per aliquam partium predictam, et sub pena tantum in suprascriptis capitulis limitata per eum toties committenda, et exigenda ut supra, quoties ipsis capitulis, vel alteri eorum contrafactum, videlicet, secundo quarto et sexto capitulis presentis sententie. Quodque sub dicta pena in dicto compromisso contenta ipsi Sindici pro se se, et dictis nominibus teneantur et debeant sententiam, laudum, et arbitramentum suprascriptum adprobare, ratificare et omologare infra secundam diem.

Lata, aperta, lecta et publicata fuit suprascripta sententia arbitralis, seu latum, apertum, lectum et publicatum fuit supradictum laudum et arbitramentum per suprascriptum Tonolum Pedrezoli arbitratorem, amicabilem compositorem et commune amicum, communiter electum ut supra, et ita laudatum, sententiatum, et arbitramentatum fuit per eum ut supra in omnibus et per omnia ut supra diei supradicto 17 Octobris millesimo, et indictione supradictis, stantem in supradicta Ecclesia Sancti Stephani, in qua sibi elegit Tribunal. Et hec omnia in presentia, audientia, et intelligentia supradictorum Sindicorum pro se se, et nominibus supradictis, et utriusque eorum

approbantium, et rathificantium, omologantium, et confirmantium dictam sententiam, et laudum; et arbitramentum predictum, et omnia, et singula in eo contenta. In presentia, et intelligentia, dicti arbitratris, et presentibus testibus supradictis, omnibus notis et rogatis. De quibus omnibus et singulis ego Bartholomeus q. Joannis Not. infra-scriptus rogatus sum a dictis partibus pro se se, et nominibus antedictis publica conficere Instrumenta.

(L. T.) Ego Bartholomeus Not. filius q. Joannis a Bonaventure de Gaino de Tusculano omnibus predictis presens fui, et rogatus hoc Instrumentum tradidi, rogavi, scripsi et me suscripsi.

(L. T.) In Christi nomine - Amen - Ego Augustinus f. q. m. Antonioli de Calappis de Materno Notarius copiam presenti Instrumenti ab ejus originali forma extracti per supradictum Bartholomeum Notarium in publicam formam redactam ab ipsius originali forma redigi, et extraxi de verbo ad verbum. Et quia ipsum exemplum cum dicto ejus originali facta diligenti auscultatione concordare inveni ideo me suscripsi, signumque meum in fidem et robur omnium premisorum ad eternam rei memoriam apposui consuetum.

(L. T.) In Christi nomine amen. Ego Constantius de Sandrinis de Calvagesio Imperiali auctoritate Notarius suprascriptum exemplum compromissi, et sententie per supradictum Augustinum Notarium ab originali suo extractum et exemplatum vidi, legi et auscultari, et quia cum predicto suo originali facta diligenti auscultatione concordare inveni. Ideo me subscripsi, signumque meum in robur, et testimonium omnium premissorum, ad eternam rei memoriam apposui consuetum.

(L. T.) In Christi nomine Amen - Ego Hector Joanni de Rochis de Salodio Imperiali auctoritate notarius suprascriptum exemplum compromissi, et sententie per supradictum Augustinum notarium ab originali suo extractum, et exemplatum vidi, legi, et auscultari. Et quia cum predicto suo originali facta diligente auscultatione concordare inveni, Ideo me suscripsi, signumque meum in robur, et testimonium omnium premissorum ad eternam rei memoriam apposui consuetum.

(L. T.) In Christi nomine Amen. Ego Zazanes olim natus Francisci de Ferrariis Salodiensis Notarius publicus auctoritate Imperiali suptum exemplum sententie et compromissi per supradictum Augustinum de Calappis notarium, transumptum ab ejus originali publico, et autentico de verbo ad verbum fideliter auscultavi et secum concordare inveni. Ideo me ad fidem et eternam memoriam premissorum subscripsi cum solita attestazione mei signi tabellionatus.

(L. T.) In Christi nomine Amen. Ego Petrus f. q. Joannis Septi de Materno Notarius Publicus auctoritate imperiali suptum exemplum sententie et compromissi per suprascriptum Augustinum de Calappis Notarium transcriptum cum ejus originali publico et autentico de verbo ad verbum fideliter et diligenter auscultari et secum concordare inveni. Ideo me ad fidem, et eternam memoriam premissorum subscripsi cum solita attestazione mei signi tabellionatus.

CI.

1383 — 28 GENNAJO

*Locazione in enfiteusi di case del Monastero di S. Eufemia
in tenere di Bogliaco.*

Inedito 1).

In Christi nomine anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo tertio. Indictione sexta. die vigesimo octavo mensis Januarii — Omissis —

Dominus Antonius De-Casate — Omissis —

1) Arch. Ospedale Civ. di Brescia, Cassetta O, N, 23.

Nella parte dell'Archivio dell'Ospedale Civile di Brescia che riguarda il Monastero di S. Eufemia, trovansi nella medesima cassetta citata altri documenti dello stesso genere, colle date 28 Gennaio 1383, 21 Maggio 1390, 19 Febbrajo 1392, 20 Marzo 1392, 23 Maggio 1392, 20 Marzo 1398 che omettiamo per brevità.

Investivit ad ratum livellum D. Franceschinam De-Boxelli et uxorem Bartolamey homezoli de Boyacho — Omissis —

De duobus domibus simultaneiter in contrata de Boyacho, — Omissis — cum omnibus et singulis earum domorum husantiis — Omissis.

Ego Antonius de papis not.

CII.

1385 — 14 GIUGNO

*Il Conte di Virtù concede alla Riviera l'integrità del suo territorio
e a Maderno la residenza del Podestà.*

Inedito 1).

Nos Dominus Mediolani et Comes Virtutum Imperialis Vicarius generalis. Receptis capitulis pro parte fidelium nostrorum Comunium et Hominum Universitatis nostre Riperie Lacus Garde tenoris infrascripti, fecimus ipsis Capitulis responsiones nostras prout in fine uniuscujusque ipsorum capitulorum singulariter annotatum est, quorum quidem capitulorum et responsionum tenor talis est.

Illustrissime Pie et eccelse Dominationi vestre ad conservationem et bonum statum comunium et Universitatis Riperie Lacus Garde, ac Terrarum unitarum dictis Universitati et comunibus, ad augmentum et vestre celsitudinis et ut alii confinantes cum dicta Riperia vestra, hoc est Mantuani Tridentini Veronenses et ceteris secum confinantes videant bonam et immensam voluntatem prelibate celsitudinis vestre que semper fuit et est erga ejus subditos in manutenendo eos in bono et pacifico ac quieto statu, et ut possint vivere penes Dominationem vestram cum patrimoniis augumento et personarum, humiliter ac devote suplicant infrascripti fideles, subditi, servitores, syndici et Ambaxiatores predictae Universitatis vestre Riperie, et suis nominibus propriis, ac nomine et vice dicte Universitatis vestre

1) VITALI. *Rerum Matern.* mss. citato.

Riperie et comunium habentes super his et singulis infrascriptis mandatum legitimum et literas legitimas a dictis Universitati et Comunibus hoc est.

Mag. Mapheus de Gargnano.

Ser. Laurentius de Lancettis de Materno.

Ser. Raymundus de Portexio.

Ser. Benedictus de Vulzano.

Ser. Bellottus de Patingulis.

Quatenus degnimini infrascripta capitula eis concedere et mandare de vestra summa et absoluta potestate inviolabiliter observari debere.

In primis, quod cum olim et temporibus semper retroactis dicta vestra Universitas et Comunia fuerint Universitas per se, et Terra per se, omnimodo separata, et nihil respondente nec summissa in aliquo comuni Brixie, quod remaneant in eo statu et gradu et libertate in quo semper fuerunt et steterunt tempore regiminis Dominorum Vicecomitum, Et in casu quod aliquod Comune seu aliqua Comunia ad suasionem alicujus seu aliquorum de Brixia vel ex eo, quod dictum Comune seu Comunia male tractassent ceteros de dicte Universitate et dictis Comunibus, vel quacumque alia causa, que dici posset vel excogitare vellent se subtrahere a corpore Universitatis antedicte, et comunium, et sponte se subijcere Comuni Brixie, vel aliter per se vivere se se quocumque alio modo de dicta Universitate eximere, quod nullo modo audiantur, sed penitus cogantur in Universitate stare et perseverare, dictis Universitate et Comunibus, alias si aliter fieret diverse voluntates et partialiter insurgerent, et esse maximum scandalum et detrimentum hominum et personarum dictarum Universitatis et Comunium destrutioque eorum, et diminutio status vestri, quod non credant fare benigne vestre intentionis. Et predicta dignemini concedere, non obstantibus aliquibus concessis vel impetratis noviter per aliquos forte ex aliqua importunitate vel causa alia.

Responsio Domini = Placet nobis quod tota Riperia sit et regetur in illo statu et gradu in quibus solita est stare temporibus retroactis. =

Item quod Potestas vester novus qui illuc venit, et per tempora futura aderit, teneatur et debeat stare, et moram assiduam trahere in terra et Castro vestro Materni, et non in terra Salodii, et hoc ex causis infrascriptis: Primo quia terra Materni est magis comunis ad ceteras terras universitatis Comunium Predictorum, quam terra Salodii. Item quia ipso existente in terra Materni est in loco meliori protectione et defensione terreni vestri, et tempore guerre respectu confinantium vobiscum, et tempore pacis respectu bannitorum: Nam postquam ivit ad standum ad Terram Salodij multa homicidia, rapine, et alia multa sunt ibi perpetrata, que nunquam fuere perpetrata ipso existente in Terra Materni. Item quia temporibus retroactis dictus Potestas semper fuit et est solitus stare in dicta terra Materni, nisi ab anni octo citra (1377) quo tempore Domina Regina ipsum inde movit, non considerata utilitate hominum predictorum. Item quia in terra Materni stat cum multo minori impensa, hoc est Librarum quadraginta octo quolibet mense hominum predictorum quam in Terra Salodij. Item ipsa Potestate esistente in Terra Materni, evitabitur expensa castellani qui non erat solitus, nec debere stare ibi, et quia ibi stat cum expensa dictorum hominum magna. Dignemini igitur quod Potestas illuc veniat et Castellanus inde recedat.

Responsio Domini = Placet nobis quod Potestas presens et futuri dicte Riperie moram trahet in terre et castro nostro Materni, et quod complacere experta eorum fidelitate attenta, presentium tenore volumus edicimus. et mandamus omnibus et singulis Potestatibus et Capitaneis, Vicariis et Officialibus, et subditis nostris ad quos spectat, et spectabit, quatenus predictas nostras litteras, et Responsiones prout superius scripte sunt usque ad nostri beneplacitum effectualiter observent, et faciant inviolabiliter observari sub pena nostri arbitrio auferenda. In quorum testimonium presentes fieri jussimus, et registrari nostrique sigilli appensione muniri.

Dat. Papie Die XIII Mensis Junij MCCCLXXXV Ind. VIII.

CIII.

1388 — 11 GIUGNO

*Rinnovazione e ricognizione di diritti feudali del Vescovo di Brescia
sui comuni di Gardone e Salò.*

Inedito 1).

(L. S.) In Christi nomine Amen. Anno a nativitate ejusdem millesimo trecentesimo octuagesimo octavo. Indictione undecima die undecimo Mensis Junij in civitate Brixie, super sala superiori palatij magni Episcopalis Curie Brixienensis presentibus Venerando Viro dno Vincentio de Cumis licentiatum in Jure Canonico Archijpresbitero Plebis S. Marie de Travazano placentine Diocesis Vicario Dni Episcopi Brixienensis, dno Marcho de Vicomercato Canonico Brixienensi, Johanino de Vezatis Notario Cive Brixie, et Pecino de Spetris Cive Brixie Notario pro 2° Notario, Testibus vocatis et rogatis. Reverendis. in Christo Pater et Dnus, Dnus Thomas Dei et Apostolice Sedis gratia Episcopus Brixie, Marchio, Dux et Comes, studens pro viribus in bene gestis predecessorum suorum, vestigia imitari ac acquisitum, atque relictum sibi Dno Episcopo per ipsos predecessores thesaurum incomparabilem amicos videlicet et fideles Vasallos, omni qua potest cura et sollicitudine conservare, lecto prius eidem Dno Epo privatim et aperte quodam publico et solemnibus Instrumento concessionis in feudum facte per Reverendum et circumspexit Virum dnum Johanem de Bulgaro Legum Doctorem Canonicum Vercellensem Red. in Christo Patris et Dni Dni Andree Dei et Apolce Sedis gratie olim Episcopi Brixie, Marchionis, Ducis et comitis tunc Vicarium generalem prefatique olim Dno Epi Concessarium et Delegatum in Syndicum Communis et Hominum terre de Salodo riperie lacus garde Brixienensis diocesis de inrascriptis Decimis, et Jure decimandi, et colligendi, ac percipiendi ipsas Decimas infrascriptas, ut plenius constat in ipso Instrumento

1) Raccolta Odorici.

concessionis in Feudum rogato per Bartholomeum de Castoldis Imperiali auctoritate Notarium publicum Brixie, prefatque olim Dno Epi et Epalis Curie Brixienensis tunc Notarium et Scriba anno Nativitatis Dni millesimo trecentesimo septuagesimo quarto, Indictione duodecima die decimosesto mensis Augusti, et in publicam formam redacto per Johanem de Vezatis de Sextis Notarium Civem Brixiensem ex commissione sibi facta per dictum Bartholomeum eandem concessionem in Feudum per predictum dnum Johanem de Bulgaro Vicarium et Commissarium predicti in Sindicos et Procuratores dicti Comunis de Salodo factam ut supra, et omnia et singula in ipso Instrumento contenta, ac etiam concessionem in Feudum factam in Syndicum dicti Comunis et Hominum dicte terre de Salodo per Red. in Christo Patrem et Dnum Dnum Fratrem Andream olim Episcopi Brixienensis predecessorem prefati Dni Episcopi de dictis Decimis infrascriptis, et de Jure decimationis et decimandi, et percipiendi ipsas Decimas, de qua concessione rogatum fuit Instrumentum per suprastum Bartholomeum de Castoldis Notarium anno Nativitatis Dni millesimo trecentesimo octuagesimo tertio Indictione sexta die decimo mensis xbris et omnia in ipso Instrumento contenta, ceteraque circha hec a suprastis dno Johanne de Bulgaro nomine suprasto, et Dno Fratre Andrea olim Epo Brixie, acta et gesta, ut, et tanquam perinde, et utilitate facto approbavit, ratificavit et confirmavit, nec non presentis renovate concessionis auctoritate plenissima per annulum aureum, quam in suis manibus tenebat suo nomine, et nomine et vice Episcopatus Brixienensis suorumque suorumque solemniter et legitime Investivit per Feudum et Jure Feudi honorabilis et antiqui dicti Episcopatus Michelinum filium Francisci Boteije de Salodo ibi presentem Syndicum, et procuratorem, et Sindacario et procuratorio nomine Comunis, et Hominum Vicinie et Universitatis dicte terre de Salodo ad infrasta et alia solemniter et legitime constitutam, ut patet Instrumento pub. ipsius Sindacatus et procurij rogato et scripto per Bartholomeum f. Johannis q. Bertholini de Calsonibus de Salodo Not. anno Dni millesimo trecentesimo octuagesimo octavo Indictione

undecima die vigesima octava mensis maji ibi a me Not. infrasto
viso et lecto instatem et devote suspicientem procuratorio et sindi-
cario nomine Communis Hominum Vicinie et Universitatis dicte terre
de Salodo, Nominatim de tribus partibus quatuor partium totius de-
cime, terrarum, et territorium de Salodo, et de Gardono Riperie, su-
praste Lacus garde, Brix: Diocesis, et Decimatione et Jure decima-
tionis, et decimandi, ac percipiendi, et habendi ipsam Decimam, et
fructus, redditus, et proventus ejusdem in ipsis terris et territorijs de
Salodo et de Gardono. Hec prius expresse dicto et protestato per
ipsum Dnum Episcopum quod dictus Syndicus, nec dictum Comne,
Homines, Vicini, et Universitas terre pred. de Salodo non intelligan-
tur esse, nec sint investiti de aliqua Decima Jure Feudi, possessione,
vel honore de quibus ipse dnus Epus et Epatus Brixienensis esset in-
possessione vel quasi, vel que devenissent, seu de jure devenire de-
buissent in prefatum Dnum Epum et Episcopatum Brixiensem, et
specialiter de Decima et Jure decimationis Vallis Surri, de qua dictus
Dnus Episcopus et Episcopatus est in possessione, et etiam de Decima
et Jure Decimationis terrarum et possessionum spectantium et per-
tinentium Heredibus q. Stephani f. q. Flemenisi, et Heredibus q. Ugo-
lini q. dni Zeni de Catanijs de Salodo, quam Decimam dictarum ter-
rarum et possessionum predictorum Heredum q. Stephani et Ugolini
suprastorum iacentium in terra et territorio de Salodo, prefatus Dnus
Epus pacto speciali sibi et Episcopati Brixienensi reservavit; tali modo
et ordine dictus Dnus Episcopus fecit presentem Investituram, quod
dicti Comne et Homines, Vicinia et Universitas ipsius terre de Sa-
lodo, amodo imperpetuum habeant, teneant, gaudeant, possideant,
colligant, percipiant et usufructuent dictas tres partes Decime supraste
in Feudum concessas ut supra, cum omni Jure, ratione, usu honore
et Jurisdictione dicto Dno Episcopo et Episcopatu Brixienensi in dicta
Decima quommodolibet spectantibus et pertinentibus. Dans, cedens,
et mandans idem Dnus Episcopus predicto Sindico et procuratori re-
cipienti n. et vice quibus supra, et per eum dictis Communi, Homi-
nibus, Vicinie et Universitatis dicte terre de Salodo, omnia Jura,

omnesque rationes, et actiones competentes et que competere possent prefato Dno Episcopo et Episcopatui Brixienti in dictis tribus partibus Decime supraste in Feudum, ut promittitur concessis, ponendo dictum Syndicum dicto n. et per eum predictos Homines, Viciniam, Universitatem et Comne terre predicte de Salodo in Locum, Ius et statum ipsius Dni Episcopi et Epatus Brix. ut in rem Feudalem dicti Episcopatus. Constituendo ipsos Nuntios et Procuratores suos irrevocabiles ad pred. Ita quod possint licite agere defendere, petere, exigere, causari, experiri, et se teneri et cetera facere exercere, quemadmodum prefatus Dnus Episcopus et Episcopatus Brix. undique peterat, vel potuisset et posset; pro cuius numeris datione et Feudi recognitione pred. Michelinus, Syndicus et procurator ut supra Iuravit ad sancta Dei Evangelia manu tactis corporaliter scripturi fidelitatem prefato Dno Episcopo pro se suisque successoribus, et Episcopatui Brix. receipienti secundum formam Juramenti fidelitatis vasallorum dicti Epatus, ipsi Sindico lectam et vulgarizatam per me Notarium infrastum ad ejus intelligentiam. Cujus tenor talis est. Juro ego Michelinus syndicus suprastus sindicario, et procuratorio n. quo supra etiam in Animas mei, et Hominimum et personarum terre pred. de Salodo, quodammodo in Antea, usque ad ultimum diem vite nostre, Ego et dicti Homines, Comne, Vicinia, et Universitas ipsius terre de Salodo erimus fideles Vasalli dicto nostro Dno Thome Dei et Apolice sedis gratia Episcopo Brixienti, Marchioni Duci et Comiti suisque successoribus et Episcopatui Brix. contra omnem Hominem, salvis fidelitatibus priorum Dnorum. Et quod non erimus in facto, vel consilio aliquo modo, quod perdat vitam, vel membrum, vel honorem, vel aliquod Ius sibi, vel Episcopatui competens, vel quod aliquid detrimentum patiat in persona, vel rebus, et si sciverimus, vel audiverimus aliquem velle ledere ipsum Dnum Episcopum, seu aliquod suprastorum facere in persona, vel rebus, vel honore, vel jure sibi, vel Episcopatui Brixienti competentibus bona fide pro posse prohibebimus et si non potuimus prohibere, ipsi Dno Episcopo, vel ejus Nuncijs, quam citius potuimus, manifestabimus verum consilium, et

auxilium, si a nobis postulaverit bona fine pro posse prohibebimus remoto odio, amore timore, precio, precibus sibi dabimus. Et si contingeret rem aliquam, quam idem Dnus Episcopus et Episcopatus nunc haberet, vel antea habuit, vel habebit in posterum, injuste vel fortuito casu amisisse, seu amittere, eam recuperare juvabimus, et recuperatam omni tempore retinere. Credentias si quas pro se, vel per Nuncios seu litteris nobis manifestavit, secretas habebimus, et tenebimus, nec aliquo modo vel ingenio alicui pandemus, vel per quod pandantur faciamus in damnum vel detrimentum seu detractio- nem ipsius Dni Episcopi et Episcopatus; si vocati fuerimus ab ipso Dno Episcopo vel ejus Nuncijs, vel liberis, quam citius potuimus, veniemus nisi justo de impedimento fuerimus impediti, eum, et ejus Nuncios defendemus, salvabimus, et ad salvandam ipsius Dni nostri Personam, Honores, et munitiones per quas tutus esse potest, pos- sessiones, et Jura, consilium, auxilium, et Juvamen ipsi Dno nostro et ejus Nuncijs bona fide pro posse nostro dabimus et nunquam ex nostris Personis aliquid faciemus scienter quod pertineat ad ipsius Dni nostri et Episcopatus predicti injuriam, damnum, vel contume- liam, nec id bonum, quod ipse Dnus noster Epus leviter facere potest faciemus ei difficile, nec ne id quod possibile est, faciemus ei im- possibile. Insuper ipsi Dno nostro Epo in omnibus obediendo in quibus Vasalus Dno suo obedire tenetur. Et predicta omnia juro ego Syndicus suprastus dicto nomine bona fide attendere et observare, remotis odio, timore, favore, precio et precibus specialibus damno et utilitate et quibuscumque alijs que humanum inditium pervertere consueverunt. Quibus ita pactis statim prefatus Dnus Epus recepit dictum Syndicum dicto nomine, et per eum dictos Commune, et Ho- mines, et Viciniam ac Universitatem dicte terre de Salodo in suos et Episcopatus Brixie, Vasallos honorevolos prout moris est dicti et Vasallorum dicti Episcopatus.

Ego Jacobinus de Ustiano Notarius Civis Brixien- sis prefatique Dni Episcopi et Episcopalis Curie Brix. Notarius et scriba hijs om- nibus affui, et de eis rogatus sum publicum conficere Instrumentum.

CIV.

1389 —

Supplica del Comune di Tignale al Conte di Virtù.

Inedito 1).

Illustri et excelse dominationi vestre que semper fidelibus suis subditis in aliquibus non deficit humiliter exponitur per vestros fideles subditos homines, comunium et terrarum vestrarum Riperie, territorii tignallis tridenti episcopatus quod per aymum de marliano potestatem vestram suprascript. porectum fuit quoddam decretum generale continens quod suprascripta comunia debeant et teneantur curie ac uti vestro et non alio de quo decreto dicta comunia multum aggravantur nec credunt fare vestre bone intencionis quod hoc decretum eis debeat habere locum. Cum hoc sit quod nunquam emerunt tallem sallem. In dictis locis sed semper sunt usi emere et vendere salem ac accipere ubi volunt, et hoc tempore episcoporum tridentinorum ac dominorum dela scala quod etiam velent tunc tamen foret de ipsius dominationis beneplacito eis observari et hoc procedet in maiori comodo intractarum vestrarum de floreno de aureo quolibet anno quam alio modo. Nam ipsi homines temporibus ipsorum episcoporum et dominorum de la scala solvebant florenos X. pro quolibet centenario fallis de clozia et conducebant ipsum sallem de clozia ad ipsam terram Ripperie per veronam et pro introitu Verone solvebantur suprascripti floreni X qui ascendebant ad summam quolibet anno florenorum decem et plus et hoc faciebant absque eorum gravamine et sic velent per vestram benignam dominationem, confirmari et isto modo ipsi homines ferventiori animo se exhibebunt promptiores ad servitia vestra et erit bonum speculum per vos allijs circumstantibus et si hoc vestre dominationi non cedit ad gratum eis concedere suplicant quatenus saltem dignemini eis illam concedere

1) Arch. Com. di Tignale.

gratiam quam a viginti diebus citra concessistis comuni Leudri videlicet quod uti possint salle teotonicho ad hoc ut non efficiantur deterioris conditionis ipsius loci quam homines suprascriptorum locorum semper fuerunt legales uti omnibus vestris mandatis, et in futurum intendunt etiam multo magis esse antes vobis quod si hoc non duxeritis faciendum deteriorabitis terras vestras et alienas circumstantis facietis melioris conditionis et etiam dominus Johannes azo et dominus guilielmus de bevilaqua promisserunt suprascriptis comunibus quando habuerunt terram nostram Ripperie suas consuetudines confirmare et etiam meliorare. Item suplicant homines dictorum communium et terrarum quatenus cum ipsi habeant quoddam antiquissimum Statutum per vos alias confirmatum eis concedens posse ferre arma tute et libere per districtum ipsorum locorum et terrarum et nuper per ipsam vestram potestatem videatur velle infringi ut apparet vigore cujusdam cride pro eis parte nuper facte dignemini consideratto quod ipsa terra Ripperie est confinis ad unum milliare ad allienas terra allieno domino sub positas et est terra mercati et accidunt ad mercatum homines diversarum partium illud statutum non fringere quod confirmatum fuit suprascriptis occaxione per antedictos dominos aymo potius confirmare.

CV.

1389 — 7 AGOSTO

Risposta del Conte di Virtù al Podestà della Riviera Aymo de Marliano.

Inedito 1).

Virtutum Imperiallis vicarius generallis.

Receptis literis tuis ad nostras responsivis super facto decreti nostri et cride tui parte facte quod nulla persona iurisdictionis per nos tibi comisse auderet ferre arma in partibus predictae tue iurisdictionis nec non partiti parte positi in consilio terre nostre Ripperie in

1) Arch. Com. di Tignale.

executione premissarum literarum nostrarum. Respondamus quod postquam de beneplacito Communis et hominum predicte terre nostre procedit Contentavimus est pro armis portandis quod statutum ipsius nostre terre de quo ipse tue litere faciunt mentionem quantum est pro armis portandis ut in eo continetur servetur et locum habeat non obstante decreto nostro predicto et crida tui parte facta de quibus supra fit mentio.

Datum Mediolani VII. augusti M. III. LXXXVIIIJ.

Francischolus.

A tergo vero scriptum erat

Nobili viro aymo de marliano potestati nostro Ripperie prope tridentum.

CVI.

1395 — 14 MARZO

*Testamento di Zambellini fu Bersanini Bolzati
con cui fonda un ospitale in Salò ecc.*

Inedito 1).

In Christi nomine. Anno a Nat. ejusd. millimo trecent. nonagesimo quinto Ind. III die quatordecimo mensis martii. In Salodio in domo infrascriptis testatoris in qua ipse habitat sita in contrata capitis burgi dicte terre Salodii subtus Rochani dicte terre presentibus etc. Ibi Zambellinus f. q. Bersanini Bolzati de Salodio p. Dei gratiam etc.

In primis quidem reliquit et legavit in gaudimento due sibille ejus uxoris dicta domum in qua habitat dictus testator positam in Salodio ut supra toto tempore vite sue, ipsa stante honesta et casta, ac sine marito, et post mortem dicte ejus uxoris, vel si aliam vitam teneret quam vitam vidualem voluit et judicavit, quod semper sit et esse debeat unum hospitem ecclesie sancti Johannis capitis burgi

1) Raccolta Odorici.

de Salodio deputatum pro hospitando in ea pauperes et miserabiles personas.

Item legavit conventui S. Antonij de Salodio unum florenum in remedio anime sue. Item legavit ac voluit et judicavit quod post mortem ipsius testatoris una domus ipsius testatoris murata et copata jacens in territorio de Vulzano in villa de Cripiano cui coheret (*mancano i confini*) sit et esse debeat semper una ecclesia edificata ad reverentiam et sub nomine beati S. Antonij, et quod semper sit capella plebis Dne Sancte Marie de Salodio - Item legavit in gaudimento dicte ejus uxoris toto tempore vite sue unum cortivum jacentem in villa predicta de Cripiano ibi prope, et una petia terre arat. vit. et oliv. jacentem in dicta contrata cui coheret ab una parte heres q. Zanini signori de Cacavero, ab alia parte heres q. Franceschini de Rochis de Salodio salvisque stante honesta et casta ac sine marito, et post mortem dicte ejus uxoris vel si aliam vitam teneret quam vitam vidualem ut supra, tunc deveniet ad dictam ut premittitur Ecclesiam san. Antonii tamquam jure ipsius ecclesie pro adottando eam. Item legavit in gaudimento dicte ejus uxoris toto tempore vite sue una petia terre arat. vit. oliv. jacentem in dicto territorio et contrata, cui coheret ab una parte Gerardus mazij de Cacavero, ab alia parte Butturinus mazij de Cacavero, et ab alia parte fossatum. Ipsa stante honesta etc. et post mortem dicte ejus uxoris vel si aliam vitam observaret . . . voluit quod tunc deveniat domo dicti ut premittitur hospitalis dicte Ecclesie S. Johannis capitis burgi de Salodio, in subsidio possendi pauperes et miserabiles personas in ea habitantes.

Item legavit jure legali in gaudimento dicte ejus uxoris toto tempore vite sue unam petiam terre arat. vit. oliv. jacentem in territorio de Salodio in contr. Montis Rotundi . . . et quod post mortem dicte ejus uxoris vel etc. . . . quod tunc dicta petia terre deveniat in et ad dictam Ecclesiam S. Iohannis Capiti burgi de Salodio, et quod sit et semper esse debeat jure ipsius Ecclesia in subsidio vite unius presbiteris manentis et celebrantis divina officia in dicta ecclesia . . . Item legavit de suis bonis d. francisce de Villa Salodij am. ipsius

testatoris libras quinque planet, in remedio anime sue. Item legavit Antonio Reguliani de Senico de Materno, dominico Sachetti de Scovolo, et d. Jacobe de Scovolo libr. quinque planet. Jubens eos esse tacitos et contentos....

Ego ptholomeus f. q. Lazari de Ferraris de Salodio.... not. suprascriptum testamentum fideliter accopiavi ab originali suo rogato p. Pasquittinum dictum Capellinum q. Tondini de Salodio not. In fide etc.

CVII.

1396 —

Statuti di Salò sotto la dominazione Viscontea.

Inedito 1).

VOLUMEN Statutorum et Ordinamentorum Communis de Salodo correctorum et provissorum per Infrascriptos Correctores per Generale Consilium ipsius Communis ellectos ad hoc de mense.... anni cursi millesimi trecentissimi nonagessimi sexti. Indictione quarta (*sillaba cancellata*). Ad honorem domini nostri ihesu christi et Gloriose Virginis Marie Matris ejus ac ad eorum Reverenciam tempore dominationis Illustrissimi Principis (*c'è un' abrazione*).

Nomina quorum Correctorum sunt hec oidelicet:

Francibonus de Giroidis,
Bertabonus de Picardis,
Michelinus de botelijs,
Guielminus de Catanijs,
Pasquetinus dictus Capelinus et
Antoniolus de Picardis predictis,
omnes de Salodo.

1) Ateneo di Salò, mss. perg.

Rubricae dictorum Statutorum dicti Comunis de Salodo.

S.

Sacramentum Rectorum	i
De Ambaxiatis	ii
De Vetantibus precepta Rectorum	iii
Quod Consul vel Vicarius possit dare bannum cuilibet persone	iiii
De pena facientis dedecus officialibus dicti comunis	v
Quod Consiliarii teneantur venire ad consilium	vi
Quod unus pro foco teneatur venire ad Viciniam	vii
De pena Consulendi in consilio sive Vicinia ultra prepositum	viii
De pena dicendi contra Rectores	viii
De expensis fiendis per facientes Rixam	x
De mensuribus pensibus et passis templandis	xi
De pena vendentis cum aliqua mensura pense vel passo non bulatis	xii
De pena operantis falsas mensuras passos vel penses	xiii
Quod officiales dicti comunis teneantur tentare mensuras penses et passos	xiii
De querimoniis fiendis	xv
Quod Rectores dicti comunis possint facere Rationem	xvi
De pena facientis querelam extra terram de Salodio	xvii
Quod Jus summarium reddatur	xviii
De preceptis fiendis	xviii
De contumaciis et preceptis	xx
De mercatis observandis	xxi
De non appellantis de aliquo consilio	xxii
De pena promittentis adiuuare et postea recusantis	xxiii
De solutionibus fiendis laboratoribus forensibus	xxiii
De solutionibus fiendis laboratoribus tererijis	xxv
De pena tenentis panem minus de pensa	xxvi
Quod non accipiatur pignus alicuius mercinarij	xxvii
De pena scorzantis arbores	xxviii

De pena incidentis arbores	xxix
Quod notarius non possit esse Massarius	xxx
Quod notarij sorte elligantur	xxxi
Quod massarij sorte elligantur	xxxii
De Rationibus Massariorum fiendis	xxxiii
Quod massarius teneatur designare denarios et pignora	xxxiiii
Quod massarius non expendat de avere comunis sine licencia	xxxv
De pigneribus accipiendis per massarios	xxxvi
De pena recipien- is officium sine licencia consilij	xxxvii
Quod consules sorte elligantur	xxxviii
De officialibus in fraude inventis	xxxviii
Quod notarij dicti comunis teneantur scribere reformatio- nes etc.	xl
De Salario notariorum pro exemplando fodra	xli
De Salario notariorum taxando pro cartis sindicatus	xlii
De Solucione fienda notarijs pro dictis testium	xliii
Quod fides adhibeatur raxis seu accorsis factis sive fiendis per officiales	xliiii
De Camparijs elligendis	xliv
De accusis fiendis cum uno teste fide digno	xlvi
De pena damnum dantis in rebus alienis	xlvi
De pena eundi per vineas et clausuras	xlvi
De eodem	xlvi
De Bestiis pasculandis in plano Salodi	l
De pena pro capra vel Ircho pasculantibus	li
De pena pro pecoris et castronibus pasculantibus intra con- fines	lii
De eodem	lii
De pena custodientium bestias pasculantes	liii
De pena gubernantis bestias forensium	lv
Quod siqua persona de Salodo tenebit aliquam personam fo- rensem	lvi
De pena manifestantis secreta comunis	lvii

De conservare debentibus indemnem dictum comune pro damno	lviii
De eodem	lviii
De negligencia officialium dicti comunis	lx
Quod quelibet persona teneatur factiones (solvere) cum dicto comuni	lxi
Quod Raxe non exigantur donec fuerint publicate	lxii
De appellacionibus fiendis pro Raxis	lxiii
De eodem	lxiii
De eodem	lxv
De conquerentibus de dicto comuni	lxvi
De volumine presentium statutorum leggendo	lxvii
De pena petentis dupliciter solutiones dicto comuni	lxviii
De stratis terminandis	lxviii
De pena projicientis lapides in viis	lxx
De pena cavantis in viis	lxxi
De pena impediens vias	lxxii
De dugalibus vacuandis	lxxiii
Quod consules et Rectores teneantur exigere raxas	lxxiii
Quod exigatur totum quod dictum comune habere debet	lxxv
De pena recusantium solvere dicto comuni	lxxvi
De pena dantis auxilium banditis	lxxvii
Quod si qua persona laborat possessiones alicui teneatur sol- vere pro eo	lxxviii
De pena defficientis terminos	lxxviii
De terminamentis fiendis	lxxx
De hominibus elligendis pro terminando	lxxx
De pena transeuntis terminos	lxxxii
De viis aptandis per confinantes	lxxxiii
De perjuramento	lxxxiii
De pena negantis veritatem coram Rectoribus dicti Comunis	lxxxv
De pena moventis Ruinas et aquas de loco consueto	lxxxvi
De Arboribus umbras facientibus incidendis	lxxxvii

De pena absolvendi aliquos dare debentes dicto comuni	lxxxviii
De pena negligentium precepta officialium dicti comunis	lxxxviii
Quod Rectores non possint licenciare aliquam personam	lxxx
De pena vindemiantis	lxxxix
De probationibus super Accusationibus factis per camparios non admittendis	lxxxix
De re inventa designanda	lxxxix
De pena recusantis solvere dicto comuni	lxxxix
De non largiendo aliquid de dicto comuni	lxxxv
De eodem	lxxxvi
De pena recusantis precepta Anzianorum Andatarum	lxxxvii
De ordine emendandi guasta et incendia	lxxxix
De diebus festivis celebrandis	lxxxviii
De pena permittentis ire porcos per terram Salodi	c
De porcis caritanis occidendis	ci
De Frondibus facientibus umbras incidendis	cii
De pena elligentis aliquem de sua familia ad aliquod officium	ciii
Quod nemo uno et eodem tempore possit habere bina officia	ciiii
Quod duo de una familia non possint habere officium	cv
Quod aliquis non possit confirmari in aliquo officio	cvi
De pena tendentis Retia super alienam tesam	cvii
De pena facientium immondicias in fontibus	cviii
De pena advocantis aliquem in potestatem vel vicarium in dicto comuni	cviii
De designatoribus ad designandum vias	cx
De pena guastantis vias	cxi
De ordine terminandi inter tererium et forensem	cxii
De pena blutandis uvas	cxiii
De pena exclamantis heuforas	cxiii
De pena vendentis vinum male mensuratum	cxv
De pena rumpentis raxam	cxvi
De pena deguastantis aliquam raveram	cxvii

De pena addentis vel diminuentis aliquid super volumine presentium Statutorum	cxviii
De pena recusantis precepta officialium dicti comunis in solvendo dicto comuni	cxviii
De pena evitantis facere officialem dicti comunis	cxix
De verbo dando alicui de aliquo	cxxi
De pena Arengantis sedendo	cxxii
De litteris presentandis officialibus dicti comunis	cxxiii
Quod officiales dicti comunis teneantur notificare in con- silio dicti comunis precepta sibi facta	cxxiii
De partitis fiendis in consilio sive vicinia dicti comunis	cxxv
De sonando Campanam in sero	cxxvi
De pena euntis per burgum Salodi sine lumine	cxxvii
De pena tenentis apertas tabernas de nocte	cxxviii
Quod aliquis non stet in taberna de nocte	cxxviii
De pena extimantis aliquod dampnum sine voluntate consilij	cxxix
De extimationibus elligendis	cxxxi
De termino limitato faciendi extimare dampna	cxxxi
De modo vendendi vinum ad minutum	cxxxi
Quod parentes teneantur pro secum stante ad solutionem debiti dicto comuni	cxliii
Quod acusatores habeant terciam partem acuse	cxliii
De pena acusantis et non substinentis	cxliii
De supstantibus dicti comunis elligendis	cxliii
De camparijs elligendis tempore congruo	cxliii
Quod non sit pena extrajendi capillos minori	cxliii
De malis inquerendis	cxli
De eodem	cxli
De banis non scribendis nisi de voluntate rectoris	cxlii
De probacionibus non fiendis	cxliii
De pena dantis ad garaldelum	cxliii
De curendo ad plateam cum armis	cxlv
De pena sonantis campanam ad stornum	cxlvi

De salario facientis rationem masarij	cxlvii
De faciendo rationem per Rectores dicti comunis usque ad sumam soldorum xx	cxlviii
De promittentibus aliquos adiuvere ad laborandum	cxlviii
De laborantibus alicui debenti dare dicto comuni	cl
De Bestiis non tenendis pro pasculando	cli
De Remis aganzarijs	clii
De pena ligantis naves ad ganzeras	cliii
De pena vendentis carnes morbosas	cliii
De carnibus non emendis per Becharios	clv
De Bechariis	clvi
De Immondiciis bechariorum	clvii
De dictis Bechariis	clviii
De eodem	clviii
De eodem	clx
De eodem	clxi
De eodem	clxii
De eodem	clxiii
De pena proicientis aquam seu turpitudinem de pontili in stratis	clxiii
Quod dugaglia teneantur aperta	clxv
De pena scortichantis bestias morticias in Salodo	clxvi
De pena ementis pisces pro revendendo	clxvii
De eodem	clxviii
De eodem	clxviii
De pena euntis in sandalos piscatorum	clxx
De pena ementis bladum pro revendendo	clxxi
De eodem	clxxii
De satis dacionibus dandis in dicto comuni	clxxiii
De pena custodum clausorum laborantium	clxxiii
De pena custodum clausorum demorantium in Salodo	clxxv
De pena lavantis pelles	clxxvi
De pena facientis injuriam officiali dicti Comunis	clxxvii

Quod Consul teneatur pignerari facere ad instantiam Massarij	clxxviii
Quod Quilibet etatis annorum quatuordecim et abinde supra teneatur ad custodias	clxxviii
De pena procurantis contra comune predictum	clxxx
Quod quilibet de mense septembris teneatur ire ad reaptandas vias	clxxxi
De eodem	clxxxii
De satisfacionibus dandis in dicto comuni quolibet anno de mense Januarij	clxxxiii
De eodem	clxxxiii
De circhis fiendis cum crucibus per tres dies ante A- scensionem domini nostri	clxxxv
De eodem	clxxxvi
De pena ligantis bestias subter domum dicti comunis	clxxxvii
De pena tenentis imbrigatam dictam domum dicti comunis	clxxxviii
Quod ministralis dicti comunis teneatur desbrigari fa- cere dictam domum	clxxxviii
De pena plantantis arbores prope confines	clxxxix
Quod quilibet persona teneatur accipere salem infra terminum limitatum	clxxxxi
De Racione salis fienda	clxxxxii
De mensuratoribus vini olei et aque	clxxxxiii
De eodem	clxxxxiii
De mensuratoribus ablado	clxxxxv
De pensatoribus	clxxxxvi
De pena pensantis sine pensa comunis	clxxxxvii
Quod Reformationes habeant unum statum	clxxxxviii
Quod aliqua statuta non sint contraria decretis domini nostri ducis etc.	clxxxxviii
Quod quilibet consiliarius possit accusare	cc
Quod tererius possit accusare forenses	cci
De damnis reficiendis in vili dicti comunis	ccii
De expensis masariorum legendis in consilio dicti comunis	cciii

Sacramentum Rectorum.

i

Juro Ego Consul vel Vicarius comunis de Salodo et eiusdem hominum et universitatis ad Sancta dei Evangelia Quod Bona fide sine Fraude Regam et gubernabo Comune de Salodo Avere et personas tam Masculos quam feminas tocius districtus dicti comunis et omnes Raciones dicti comunis. Et specialiter raciones orfanorum viduarum et miserabilium personarum. Et eciam omnium aliarum personarum Que Jurabunt Fidelitatem et suimentum Michi Consuli vel Vicario toto tempore mei Regiminis et attendam et observabo omnia que in hoc ordinamento continentur vel que ordinata fuerint et ordinabuntur per consilium sive Viciniam dicti comunis aut per Majorem partem dicti consilii sive vicinie toto meo posse. Et hoc ad voluntatem Majoris partis dicti consilij aut dicte vicinie. Et predicta omnia attendam et observabo Remotis odio Amore timore precio precibus Cujuslibet persone.

De Ambaxiatis.

ii

In primis statutum et ordinatum est Quod siqua persona appellata fuerit seu citata per Ministralem vel nuncium dicti comunis quod deberet comparere coram consule seu Rectore dicti comunis pro racione alicui facienda et Recusaverit comparere, Solvat pro banno comuni de Salodo sive ejus Masario qualibet vice planetos Sex. Et qui fecerit querelam et eciam non compaverit sequutum tantundem solvat qualibet vice de bamno dicto Comuni.

De Velantibus precepta Rectorum.

iii

Item statutum et ordinatum est, Quod si qua persona esset coram Consule sive Vicario dicti comunis Et vitaret eius precepta solvat de bamno soldos duos planetorum qualibet vice vel minus ad voluntatem dicti consulis vel vicarii. Et si appellata fuerit per ipsum Consulem vel Vicarium sive nuncium qui Juret mandata ipsius consulis sive Vicarii. Et si recusaverit Jurare quod tunc consul aut Vicarius

possit facere sonari campanam ad consilium. Et tunc talis persona recusans Jurare sua mandata solvat pro bamno dicto comuni soldos quinque planetorum et hoc qualibet vice.

Quod Consul vel Vicarius possit dare bannum cuilibet persone. iiii

Item quod consul vel Vicarius dicti comunis possit dare bannum cuilibet persone vitandi sive recusandi venire ante se, sive coram eo usque ad sumam Soldorum duorum planetorum qualibet vice, si appellata fuerit personaliter vel ad habitationem eius aut dictum, et denunciatum fuerit alicui de sua familia per Ministralem, aut nuncium dicti comunis.

De pena facientis dedecus officialibus dicti comunis. v

Item quod siqua persona fecerit dedechus consuli vel Vicario dicti comunis aut eius locum tenentis faciendo officium comunis solvat pro banno soldos quinque planetorum qualibet vice.

Quod consilarii teneantur venire ad consilium. vi

Item quod quilibet consiliarius dicti comunis teneatur venire ad consilium dicti comunis pena imperialium duodicim pro qualibet vice et minus ad voluntatem dicti consulis. quociens appellatus fuerit, personaliter vel ad eius habitationem per ministralem vel nuncium comunis vel audiverit campanam sonari ad consilium, et si venerit postquam propositum erit solvat medietatem (*segue in carattere diverso scritto in margine*): et quod nullus possit esse de consilio dicti comunis nisi sit oriundus comunis Salodi. salvo quod qui sunt et hodie fuerunt admissi pro consiliariis, intelligantur et habeantur ipso facto pro oriundis de Salò.

Quod Unus pro foco teneatur venire ad Viciniam. vii

Item quod quilibet mayor de domo videlicet unus pro foco teneatur ed debeat venire ad Viciniam quociens precepta fuerit de mandato Rectoris dicti comunis pena et bamno sex planetorum pro

quolibet et qualibet vice, et si venerit posquam fuerit propositum solvat medietatem tantum (*segue in carattere diverso ma cancellato*): Et quod aliqui non possint esse de vicinia n.

De pena Consulendi in consilio sive Vicinia ultra prepositum. viii

Item quod nemo consulat in consilio nec vicinia dicti comunis ultra propositum bamno sex planetorum qualibet vice nec consulat id quod aliter consuluerit sub dicto bamno.

De pena dicendi contra Rectores. viiii

Item signis coram Rectoribus dicti comunis notario vel massario eiusdem comunis aut nunc dictorum rectorum dixerit quod faciet malum aut damnum dicti comunis vel quod perorabit dictum comune solvat pro bamno qualibet vice soldos duos planetorum.

De expensis fiendis per facientes rixam. x

Item quod si qua persona fecerit rixam in districtu de Salodo teneatur solvere omnes expensas quas comune de Salodo substituerit illa de causa.

De mensuribus pensibus et passis templandis. xi

Item quod omnes mesure penses et passi debeant templari aestari et bolari bullo comunis Salodi sive comunitatis riperie prout ordinatum fuerit.

De pena vendentis cum aliqua mensura pense vel passo non bulatis. xii

Item quod aliqua persona non audeat nec presumat emere nec vendere cum aliqua mensura pense vel passo que non erit bulata et atemplata per officiales dicti comunis sub pena soldorum duorum planetorum pro qualibet vice.

De pena operantis falsas mensuras passos vel penses. xiii

Item quod aliqua persona non debeat tenere nec operari aliquam mensuram pensem nec passum falsum aut falsam in territorio Salodi sub pena soldorum decem planetorum pro qualibet persona et qualibet vice, et qualibet mensura pense vel passo et cumburendi in platea pubblica dicti comunis talem mensuram falsam pensem aut passum falsum.

Quod Officiales dicti comunis teneantur tentare mensuras penses et passos. xiiii

Item quod officiales de Salodo facere teneantur tentare omni mense ad minimum in die martis semel mensuras penses et passos vel tentari facere si sunt iuste vel iusti et plus ad suam voluntatem et solutionem non accipere nec permittere accipi ab illis quorum essent mesure penses et passi nisi semel in mense et specialiter de una quaque dictarum mensurarum unum planetum pena et bamno soldorum duorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De querimoniis fiendis. xv

Item quod si fieret querimonia per aliquas personas coram rectore comunis de Salodo quod aliquis non debeat dicere in servicio alicuius partis occasione dicte querele bamno tres planet. qualibet vice, nisi specialiter electus fuerit per aliquam dictarum parcium ad dicendum rationem suam.

Quod Rectores dicti comunis possint facere racionem. xvi

Item quod rectores comunis de Salodo possint et teneantur facere et reddere rationem cuilibet persone conquerenti de aliqua persona comunis de Salodo coram eis usque ad summam soldorum centum ¹⁾ viginti planetorum.

¹⁾ La parola *centum*, ad eccezione del *c*, è scritta sui margine con inchiostro sbiadito, e la parola *viginti* è sotto punteggiata come soppressa.

De pena facientis querelam extra terram de Salodo. xvii

Item quod aliqua persona comunis de Salodo non debeat facere aliquam querelam de aliquo vel aliqua de Salodo extra terram de Salodo usque ad summam soldorum viginti ¹⁾ planetorum pena quinque soldorum planetorum cuilibet contrafacienti et qualibet vice et refaciendi omnis damni et expense illi — de quo querelam fecerit contra predicta.

Quod Jus sumarium reddatur. xviii

Item quod dicti Rectores Jus sumarium facere et reddere teneantur cuilibet conquerenti de aliquo coram se usque ad summam soldorum quinque ²⁾ planetorum. et nemo usque ad dictam summam petat sibi dari petitionem inscriptis sub pena soldorum sex planetorum pro qualibet vice et a quinque soldis planetorum supra *procedant de Jure*.

De preceptis fiendis. xviii

Item quod dicti rectores faciant preceptum de mercato cibo et potu ad decem dies et de mutuo ad quindicim dies.

De contumacijs et preceptis. xx

Item quod siquis vel siqua Recusaverit comparere pro faciendo Racionem alicui persone ter et descriptus fuerit in bamno in actis comunis, vel preceptum ei factum fuerit voluntarie ad decem vel ad quindicim dies, ut continetur, et ad dictum terminum non solverit, vel si preceptum factum fuerit per dictos rectores ad terminos predictos, vel aliquem eorum retenta in, et non solverit, vel non

1) Sopra la parola *viginti* trovasi scritta l'altra parola *centum*; ma in carattere un po' diverso e con inchiostro più languido; e ciò prova che nel suesposto § il *centum* fu sostituito al *viginti*.

2) Sopra la parola *quinque* sta scritto con carattere più minuto ed inchiostro più sbiadito la parola *centum*.

probaverit legitime de Jure suo, quod rectores predicti possint et debeant mittere ad instanciam creditoris ad Intromittendum de bonis mobilibus talis debitoris eius. Et postea elapsis tribus diebus, si debitor non comparuerit debito modo in Jure dicto creditori suo, quod rector faciat fieri solucionem creditori de rebus intromissis. Visa prius et cognita debiti declaratione.

De Mercatis observandis.

xxi

Item quod rectores comunis de Salodo teneantur et debeant facere facere firmum esse stabile et attendi omne mercatum factum in districtu Salodi aut spalmanum vel benedictum et de eo Jus reddere et facere cuilibet conquerenti coram eis 1) *usque ad summam S. centum planetorum.*

De non appellantis de aliquo consilio.

xxii

Item quod aliqua persona non possit nec debeat se appellare extra terram de Salodo de aliquo consilio, vel Sentencia dato et lata coram officio sive rectoribus comunis de Salodo, et per eos vel aliquem eorum aliqua de causa, usque ad summam soldorum centum planetorum. St. se appellare possit ad sapientem illius terre de Salodo eo modo, quod dicti Sapientes qui affirmantur ad ipsam appellationem diffiniendam, si placuerit alicui partium possint et debeant expensis partium deliberare cum sapientibus Juris, et qui contra fecerit non valeat. et solvat pro banno comuni de Salodo soldos quinque planet. qualibet vice.

De pena promittentis adjuvare et postea recusantis.

xxiii

Item quod siqua persona promiserit adjuvare aliquem laborare, et recusabit eum adjuvare Solvat Soldos duos planet pro quolibet die, et qualibet persona, et si promiserit adjuvare cum bobus, et non

1) Le parole in corsivo sembrano state aggiunte dopo, essendo diverso il carattere e più sbiadito l'inchiostro.

servaverit Solvat pro banno soldos quatuor planet qualibet vice, et si ille cui promitteretur adiuvari non vellet laborem ponere ad opus, solvat ut supra pro qualibet die, et hoc si querela de eo fieret, affirmando facere ille qui faceret querelam sic esse verum.

De solutionibus fiendis laboratoribus forensibus. xxiii

Item quod si quis poneret laborem forensi ad opus, incontinenti solvat ei mercedem suam. Alioquin maneat ad eius expensas donec ei satisfecerit, et rectores comunis teneantur predicta facere attendi.

De solutionibus fiendis laboratoribus tererij. xxv

Item si quis poneret aliquam personam tereriam ad laborem teneatur ei solvere mercedem suam ad terciam diem, et si de eo querela fieret, Rector dicti comunis faciat Jurare debitorem solvere creditori de mercede, ad dictum terminum incontinenti.

De pena tenentis panem minus de pensa. xxvi

Item quod aliqua persona non debeat apportare nec tenere panem minus de pensa nec turpem nec male coctum in districtu de Salodo pro vendendo sub pena soldorum duorum planet. pro qualibet vice et ultra denariorum sex pro quolibet pane et amittendi dictum panem sic repertum ut supra.

Quod non accipiat pignus alicuius mercenarij. xxvii

Item quod aliqua persona non debeat accipere aliquod pignus alicuius mercenarij, hominum de Salodo banno soldorum duorum planet cuilibet contra facienti qualibet vice, et restituendi dictum pignus sine aliqua prestacione pecunie, sub dicta pena et banno, et nichilominus teneatur ad Restitucionem dictorum pignorum.

De pena scorzantis Arbores.

xxviii

Item siquis Scorzaverit vel Scorzari fecerit in districtu Salodi aliquam olivam pomum pirum vel aliquam aliam arborem fructiferam Solvat pro banno soldos decem planet. si fuerit in die. et si fuerit de nocte Solvat soldos viginti planet qualibet vice, et pro qualibet arbore, et de ramo inciso dictorum. solvantur de banno soldos duos planet. qualibet vice, et damnum in duplum Reficiat patienti.

De pena incidentis arbores.

xxviii

Item quod siqua persona inciserit in districtu Salodi aliquam olivam ficum pirum pomum vineam vel eius ponticium solvat pro banno soldos decem planet si fuerit in die, et si fuerit in nocte Solvat soldos viginti planet, qualibet vice, et qualibet arbore fructuum ut supra, et damnum in duplum restituat patienti.

Quod notarius non possit esse Massarius.

xxx

Item quod aliquis notarius non possit esse massarius generalis comunis de Salodo.

Quod notarij sorte elligantur.

xxxi

Item quod unus notarius sorte elligatur in consilio vel vicinea qui duret per unum mensem et habere debeat pro suo Salario soldos quatragenta planet, pro mense et facere tenetur scripturas comunis videlicet recepta et expensas massarij et Reformationes comunis sine aliquo precio, et omnes alias scripturas comunis, preter Cartas atestatas in inquisitores, et Retractum de quibus habeat ut ordinatum est vel fuerit per dictum Comune, et cesset ab ipso officio per unum annum.

Quod Massarij sorte elligantur.

xxxii

Item quod unus Massarius Generalis sorte in dicto consilio vel vicinea elligatur qui duret per unum mensem et habeat quatragenta

soldos planet. pro mense, pro suo Salario, et cesset ab illo officio per tres annos, qui perfecte debeat Jurare de gerendo dictum suum officium bene et legaliter et de salvando avere et rationes dicti comunis que pervenerint ad suas manus in dicta Massaria, et de faciundo et reddendo in exitu sui officij dicto comuni bonam et legalem ratiomem de omni Eo quod ad eius manus pervenerit in sua massaria de avere dicti comunis.

De Rationibus Massariorum fiendis. xxxiii

Item quod Rectores predicti comunis fac.¹⁾ teneantur facere fieri rationem massarij dicti comunis infra octo dies post exitum sui officij pena massario ²⁾, et consoli et vicarijs eorum, quinque soldos planet pro qualibet die. et quod sancta Ratione sue massarie, item Massarius debeat novo massario designasse et dedisse infra terciam diem totum quod debet reffondere sub dicta pena pro qualibet die.

Quod Massarius teneatur designare denarios et pignora. xxxiiii

Item quod massarius comunis teneatur et debeat designare facientibus rationem suam omnes denarios ed pignora dicti comunis que habet, et ad eius manus pervenerint anno quo incipiant facere dictam rationem pena quinque soldorum planet si invenietur penes se decem soldi planet vel inde supra non dessignatos, Et decem soldos planet si invenietur penes se viginti soldi planet vel abinde supra non dessignatur qualibet vice.

*Quod Massarius non expendat de Avere comunis
sine licencia.* xxxv

Item quod dictus massarius non possit expendere de Avere comunis absque licencia consilii dicti comunis.

1) Questa parola *facere* è certamente cancellata.

2) Le parole in corsivo trovansi aggiunte sopra la riga.

De pignoribus accipiendis per massarios xxxvi

Item quod si dictus massarius sponte et voluntarie acciperis aliquod pignus ab aliqua persona pro eo quod deberet dicto comuni teneatur facere cancelari illam personam de libris dicti comunis de eo pro quo illud pignus acciperit, et pro illa persona solvere id, de quo fuerit cancelata.

De pena recipientis officium sine licencia consilij. xxxvii

Item quod si quis recipit officium consularie, notariatus vel massarie, vel aliquod officium, unde habeat salarium, sine licencia consilij dicti comunis, solvat pro banno qualibet vice soldos quinque planet. Et nihilominus dimittat dictum officium, et se de eo non Intromittat.

Quod consules sorte elligantur. xxxviii

Item quod Consules dicti comunis sortibus elligantur in consilio vel vicinea dicti comunis, et durent per unum mensem, et habere debeant, pro suo salario soldos quatragenta planet. pro quolibet mense, et cesset ab ipso officio per unum annum pena et banno cuilibet contrafacienti soldos quinque planet, pro quolibet, et qualibet vice.

De officialibus in fraude Inventis. xxxviiii

Item quod si quis officialis comunis de Salodo inventus fuerit in fraude sui officij solvat pro banno quinque soldos planet qualibet vice, et si de avere comunis aliquo modo per fraudem acciperit, solvat de banno viginti soldos planet. Et damnum in duplum restituat, et ab omni officio dicti comunis cesset per quinque annos.

*Quod notarii dicti comunis teneantur scribere
Reformationes etc.* xl

Item quod notarius comunis teneatur scribere omnes Reformationes, et concordancias utiles factas in consilio vel vicinea dicti

comunis in uno quaterno per se, vel fiendas, et exemplum unum expensarum factarum per tunc eius massarium, quod remaneat in archivio comunis sub pena soldorum quinque planet. pro qualibet Reformatione, et concordatione, ac exemplo non facto.

De salario notariorum pro exemplando fodra. xli

Item quod dictus notarius habere debeat de quolibet fodro per eum scripto et affirmato soldos quatuor planetorum.

De salario notariorum taxando pro cartis sindicatus. xlii

Item quod dictus notarius debeat facere brevarias de cartis sindicatus comunis quas ordinabit et illas cartas facere sufficientes, et habere de qualibet carta a dicto comuni secundum taxationem fiendam per Racionatores dicti comunis.

De solutione fienda notariis pro dictis testium. xliii

Item quod dictus notarius de dicto cuiuslibet testis loquentis ad factam Inquisitionem per rectorem dicti comunis habeat quatuor planet. usque ad quatuor testes, et non de pluribus, et de non loquentibus ad facta nihil habeant, salvo si fecerit inquisitionem, de qua aliquod non reperiatur tunc a dicto comuni habeat sex planet pro scriptura, et non plus.

Quod Fides adhibeatur raxis seu Accusis factis sive fiendis per officiales comunis. xliiii

Item quod credatur dicto et accusationi consulis dicti comunis et illius qui esset loco alicuius predictorum, et cuiuslibet de consilio et cuiuslibet notarii et massarij comunis de Salò. Ita quod quilibet predictorum possit acusare quamlibet personam, et bestiam facientem vel venientem contra statuta dicti comunis et ordinamenta. Et contra provisiones eiusdem comunis, et contra reformatores consilij et vicinie eiusdem comunis. Ita quod sic accusatus baniatur et condemnetur, tamquam esset accusatus per officiales ad hoc prestantes dicti comunis

electos. Et eciam scripture notarij dicti comunis vel alterius loco eius facte similiter credantur.

De Camparijs elligendis.

xliv

Item quod Camparij Elligantur per consiliarios dicti comunis ad voluntatem consilij dicti comunis et durent per *unum* ¹⁾ *mensem*. Et accusare possint et teneant ²⁾ quamlibet personam et bestiam facientem vel damnum dantem supra territorio de Salò, in possessionibus vicinorum dicti comunis. Et acta facta per aliquem eorum credatur et valeat ³⁾ qui habeant soldos quatráginta planet. pro quolibet in mediam partem accusantes per ipsos *factores* dempto campario, qui possit ad sermer. qui tunc habeat soldos decem planet et tria planet accusatores et plus et minus arbitrio consilii.

De Accusis fiendis cum uno teste fide digno.

xlvi

Item quod quilibet possit accusare cum uno teste fide digno quamlibet personam vel bestiam facientem et damnum dantem in territorio Salodi, ipso jurante tunc vera esse que in dicta accusa continetur, et valeat tamquam facta foret talis accusa per supstantem seu camparium ad hoc ellectum.

De pena damnum dantis in rebus alienis.

xlvii

Item quod aliqua persona non debeat facere nec dare damnum in rebus alienis in territorio Salodi pena soldorum quatuor planet pro quolibet, et qualibet vice si major, si vero minor soldorum

1) Le parole *unum mensem* sono soprascritte in carattere diverso alle parole primitive *medium annum*.

2) Dopo la parola *teneant* trovasi un segno di richiamo ad alcune altre parole soprascritte alla riga stessa ed in carattere diverso, e sono: « *in qualibet squadra sed non sua cuiuslibet juris* ».

3) Dopo la parola *valeat* trovasi cancellate con una riga le seguenti parole: « *ita quod proba vel deffensio in contrarium non recipiatur, et si recepta vel producta fuerit, pro nulla habeatur* ».

duorum planet. si fuerit in die, et si fuerit in nocte solvatur duplum
Et intelligatur a quatuordicim annis supra, Et minor a XIII. annis
infra, Et damnum in duplum patienti emendetur. Et illud idem
damnum intelligatur de personis et bestiis dantibus damnum vicinis
de Salò in suis rebus extra districtum Salodi.

De pena cundi per vineas et clausuras. xlviii

Item quod aliqua persona non vadat per alienos ortos, blavas,
vineas et clausuras per totum annum ¹⁾ a Kalendis etc.

De eodem. xlviii

Item quod aliqua persona non vadat per alienum a kalendis no-
vembris usque ad kalendas aprilis banno sex planet. qualibet vice.
Et soldum unum cuilibet conducenti bestias sine plaustro et soldos
duos planet cuilibet conducenti plastrum qualibet vice, Et hoc ubi
non sint blave nec labores.

De bestiis pascuendis in plano Salodi. 1

Item quod Bestie bovine Equine Muline et asenine non debeant
pascolare in plano Salodi videlicet a foramine vexani et cengulo de
pontino et a pontesello de sarniga inferius pena soldorum duorum
planetorum pro quolibet et qualibet vice illi, cuius essent dicte bestie
vel bestia, nisi foret super suum, et Emendandi damnum. si fuerit
in die. et si fuerit de nocte solvendi duplum.

De pena pro capra vel ircho pasculantibus. li

Item quod aliqua capra vel ircus non debeat pascolare in plano
Salodi a dictis confinibus inferius super alieno banno soldi unius ²⁾

¹⁾ Le parole *per totum annum* sono soprascritte con inchiostro più sbiadito alle
primitive, e sembrano sostituite alle seguenti *a kalendis aprilis usque ad kalendas novem-*
bris sub dicta pena et banno che sono sottosegnate.

²⁾ Sopra *unius*, che pare cancellato, trovasi *duorum* pur esso cancellato; poi *viginti*
in carattere ed inchiostro diverso.

planet pro qualibet, et qualibet vice, si fuerit in die, et si in nocte banno dupli, et emendandi damnum.

De pena pro pecoris et castronibus pasculantibus intra confines. lii

Item quod aliqua pecora, aries. Agnus Castronus vel Montonus non debeat pascolare a dictis confinibus inferius super alieno, banno soldi unius planet. pro qualibet dictarum bestiarum, et qualibet vice, et emendandi damnum.

De eodem. liii

Item quod sique bestie de suprascriptis Maneriebus pascholarent super alieno in laboribus ultra dictos confines solvant bannum superius nominatum, preter quod si dicte bestie pascholarent in Vegris, vel nemoribus solvant bestie bovine Asenine equine et Muline pro qualibet et qualibet vice, vel capre, vel irci ¹⁾ medietatem banni superius nominati, pecore vero et alie similis condicionis solvant tantum soldos pl. duos pro qualibet et qualibet vice.

De pena custodientis Bestias pasculantes. liiii

Item quod siqua persona custodierit aliquas bestias pascholantes contra predicta statuta, solvat de banno qualibet vice soldos *duos* ²⁾ planet si fuerit in die, et si fuerit in nocte solvat bannum in duplum et duplicetur dicta pena eidem.

De pena gubernantis bestias forensium. lv

Item quod aliqua persona non debeat tenere nec gubernare in districtu Salodi aliquas bestias alicuius forensis causa pascolandi pena, vel banno soldorum duorum planetorum qualibet vice et solvendi bannum pro ipsis bestiis, et emendandi damnum in duplum quod facerent vel darent ipse bestie vel hoc in territorio Salodi.

1) Dopo *irci* c'è un richiamo alle parole *et pecore ut supra* scritte sopra la riga.

2) Sulla parola *duos* trovasi scritta con inchiostro più nero la parola *quatuor*.

*Quod siqua persona de Salodo tenebit aliquam personam forensem
teneatur emendare damnum etc.* lvi

Item quod si aliqua persona de Salodo hospitaret vel teneret aliquam personam forensem per octo ¹⁾ dies, quod pro ipsa forense persona teneatur solvere bannum et emendare damnum quod daret, vel faceret illa talis persona forensis in districtu Salodi. Et eciam extra districtum in rebus vicinorum de Salodo.

De pena manifestantis secreta comunis. lvii

Item quod si quis manifestaverit aliquid quod dictum sit per credentiam occasione alicuius negocij dicti comunis debere taceri et secretum teneri solvat pro Banno soldos quinque planet qualibet vice et cesset ab omni officio dicti comunis per decem annos.

De conservare debentibus indemne dictum comune pro damno. lviii

Item quod si damnum daretur super teritorio de Salodo, et comune inde substinent aliquod damnum ea de causa, ille qui fecerit vel dederit dictum damnum teneatur dictum Comune et eius officiales indemnes conservare.

De eodem. lviii

Item quod si aliqua persona occasione fractionis banni vel alia de causa, fecerit vel dixerit aliquid, unde comune predictum paciatur damnum, teneatur dictum comune indemnem conservare suis proprijs expensis.

De negligencia Officialum dicti comunis. lx

Item quod si per negligentiam alicuius officialis, vel sindici comunis, vel per fallum, damnum comune sustineret, vel supportaret aliquod damnum, Ille talis officialis, aut sindicus, cuius negligentia

1) Al di sopra della parola *octo* sta scritto in carattere diverso *tres*.

vel fallo dictum comune illud damnum substineret vel supportaret, teneatur et debeat dictum comune indemnem conservare suis propriis expensis.

*Quod quilibet persona teneatur solvere factiones
cum dicto comuni.*

lxi

Item quod quilibet persona habitatur Salodi vel ejus teritorj solvere teneatur et subire onera et factiones tam civilia quam vicinia cum comuni de Salodo, et tam realia quam personalia, et solvere fodra datias. Banna vel raxas prout et secundum quod solvunt alij Vicini dicti comunis pena, et banno contenta in statutis et ordinamentis comunis predicti factis aut fiendis.

Quod Raxe non Exigantur donec fuerint publicate.

lxii

Item quod Banna et raxe dicti comunis non exigantur per aliquam personam donec scripta fuerint per notarium comunis vel per alium qui esset loco eius super libris dicti comunis, et donec lecte et publicate fuerint in consilio publico, vel in publica vicinia dicti comunis. Et quod aliquis non recipiat denarium nec avere dicti comunis, nisi Massarius ipsius comunis, vel alius qui sit loco eius, et de eius voluntate.

De appellacionibus fiendis pro Raxis.

lxiii

Item quod siqua persona lecta et publicata fuerit aut eius bestia in vicinia vel consilio comunis predicti de Salodo de bannis Raxis condemnationibus et aliis causis possit et ei liceat infra octo dies, ex quo lecta et publicata fuerit in dicta Vicinia, vel in consilio se ad sapientes Juris appellare, de qua appellacione appellans faciat fieri publicum instrumentum, et tunc deponat in manibus Masarij dicti comunis quinque soldos planetorum pro expensis fiendis per dictum comune, et eius syndicos. Alioquin Appellatio non Valeat, nec admittatur, et si se appellaverit aut non adimpleverit omnia predicta id de quo lecta et publicata fuerit, Solvere teneatur dicto comuni

sine ulla probatione vel deffensione in contrarium recipienda, et si producta vel Recepta fuerit, pro nulla habeatur.

De eodem.

lxiii

Item quod siqua persona movere voluerit questionem de aliqua re super aliquo negotio cum comuni de Salodo, Appellans se ad sapientem Juris vel ex parte Judicis vel alterius officialis communis Riperie litteras produxerit, quo teneatur in manibus Masarij dicti comunis deponere soldos quinque planet pro expensis nuncij, vel nunciorum comunis pro ipsa questione fienda ad voluntatem rectoris dicti comunis. Et si questionem amiserit vel eam relinquerit solvat pro banno soldos duos imperiales qualibet vice comuni predicto et omnes expensas quas dictum comune substinuerit occasione llius questionis.

De eodem.

lxv

Item quod siqua persona se ad sapientem Juris appellaverit pro aliquo quod teneretur dicto comuni, vel alia de causa, et amiserit questionem vel eam relinquerit solvat omnes expensas, quas dictum comune substinuerit dicta de causa, et si dictam questionem vincerit nichil Solvat de expensis comuni, nisi illas quas fecerit videlicet suam partem.

De conquerentibus de dicto comuni.

lxvi

Item quod si qua de districtu comunis predicti conquereretur de comuni de Salodo et amiserit questionem vel eam relinquerit Solvat omnes expensas quas dictum comune inde substinuerit.

De volumine presentium Statutorum legendo.

lxvii

Item quod notarij dicti comunis facere teneantur ad minus semel suo tempore legere in vicinia publica dicti comunis presens volumen Statutorum.

De pena petentis dupliciter solutiones dicto comuni. lxviii

Item siqua persona petierit solutionem dicto comuni alias sibi factam Solvat pro danno duos Soldos planet qualibet vice, et si illam solutionem receperat solvat quinque soldos planet. de banno et in duplum restituat quod recepit a dicto comuni.

De stratis terminandis. lxviii

Item quod strate et Vie comunis debeant terminari in districtu Salodi ad voluntatem consilij dicti comunis, et ipsis terminatis debeant expediri et aptari videlicet quilibet iuxta suum banno duorum sold. planet. pro qualibet persona, et in quolibet loco, et qualibet vice, ad terminum eis datum per Rectores dicti comunis. Et predicta Rectores dicti comunis teneantur facere adimpleri et fieri facere in voluntatem consilij vel Vicinie dicti comunis.

De pena proicientis lapides in viis. lxx

Item quod aliqua persona non ponat lapides in viis nec in stratis dicti comunis banno soldorum duorum qualibet vice, nisi esset verbo consilii. Et qui illos posuerit in dictas vias et stratas remove et exportare debeant extra dictas vias et stratas ad voluntatem rectorum dicti comunis sub dicta pena, et banno duorum soldorum planetorum pro qualibet vice.

De pena cavantis in viis. lxxi

Item quod aliqua persona non faciat nec fieri faciat aliquod cavamentum in Viis vel stratis comunis de Salodo predicta pena, et banno duorum soldorum planet qualibet vice. Et sub dicta pena et banno teneatur illud cavamentum Implere ad voluntatem Rectoris comunis predicti.

De pena impediētis vias.

lxxii

Item quod aliqua persona non impediāt nec imbriget nec impedi-
diri nec imbrigari faciat Vias nec stratas comunis predicti pena sol-
dorum duorum planetorum qualibet vice, et omne impedimentum
factum vel habitum in eiusdem viis et stratis tollatur et removeatur
ad voluntatem dicti rectoris comunis predicti, sub dicta pena et banno.

De dugalibus vacuandis.

lxxiii

Item quod dugalia debeant designari in territorio Salodi ad vo-
luntatem consilij dicti comunis, et ipsis designatis debeant vacuari
et expediri ad voluntatem rectoris comunis predicti. Et vacuatis et
expeditis teneri et manuteneri pena cuilibet contrafacienti soldorum
duorum planetorum qualibet Vice.

Quod Consules et Rectores teneantur exigere raxas.

lxxiiii

Item quod Vicarius vel consules aut rectores dicti comunis aut
eorum locumtenentes ¹⁾ teneantur exigere omnia banna raxas, fodra
et datias exigenda et exigendas tempore sui officii, et qui imponen-
tur tempore predicto per dictum comune et eius consilium vel vi-
ciniam, et hoc si dicta banna vel raxe lecte et publicate fuerint
in publica vicinia sive consilio dicti comunis. Et si non Exigerint
predicta banna raxas fodra et datias a qualibet persona habente in
bonis. Unde comuni possit satisfieri. dicti vicarius, consules ²⁾ aut
Rectores vel eorum locumtenentes de suo proprio solvere teneantur
id, quod predictae persone solvere tenerentur.

1) In carattere ed inchiostro diverso è stato aggiunto in margine: « aut massarij si
non est massarius deputatus ».

2) Come sopra è stato aggiunto in margine: « massarij etc. ».

Quod exigatur totum quod dictum habere debet. lxxv

Item quod dicti Rectores ¹⁾ comunis predicti Exigere teneantur sacramento et toto suo posse totum quod dictum comune deberet habere aliqua de causa.

De pena recusantium solvere dicto comuni. lxxvi

Item quod Rectores dicti comunis teneantur dare bannum *sed factum primum statutum* ²⁾ cuilibet persone debenti aliquod dare dicto comuni aliqua de causa, si non venerint parere Mandatis eorum.

De pena dantis auxilium banditis. lxxvii

Item quod aliqua persona comunis de Salodo et ejus teritorio non debeat prebere nec dare alicui bandito vel bandite comunis de Salodo lecto et lecte publicato et publicate in publica vicinia seu consilio dicti comunis auxilium consilium, juvamen, aut favorem nec bibere nec comedere cum eo, vel ea, nec in domum suam, nec in quam habitet nec cum eo vel ea contrahere, nec ad laborem ponere banno cuilibet contrafacienti et qualibet vice soldorum quinque planetorum.

Quod siqua persona laborat possessiones alicuius teneatur solvere pro eo. lxxviii

Item quod si aliqua persona de Salodo et habitatrix Salodi et ejus teritorij in districtu dicti comunis, et labore aliquam possessionem vel teneret domum alicuius persone debentis aliquid dare et solvere dicto comuni de Salodo, teneatur et debeat solvere eidem comuni totum quod talis persona teneretur dicto comuni quacumque de causa usque ad quantitatem quam ascendunt res dicti dare debentis comuni predicto.

1) Dopo *Rectores* c'è un segno di richiamo alle parole *sive Massarij* scritte sopra la riga in carattere diverso.

2) Le parole in corsivo furono aggiunte in carattere diverso.

De pena defficientis terminos.

lxxviii

Item quod aliqua persona non debeat defficare aliquos terminos in districtu Salodi nec aliquem terminum, nec eciam afficare, nisi hoc faceret debito modo ad voluntatem partium aut precepto rectorum dicti comunis pena et banno cuilibet contrafacienti de soldis viginti planet. qualibet vice et pro quolibet termino.

De terminamentis fiendis.

lxxx

Item quod Rectores comunis de Salodo teneantur compellere quamlibet personam districtus comunis de Salodo ad terminandum inter se, vel alium ad postulacionem cuiuslibet confinantis secum. Et siquis citatus fuerit ex parte dictorum rectorum quod venire debeat coram eis pro terminatoribus elligendis inter se vel alliam personam secum confinantem. Et non venerit, rectores tunc ad postulacionem petentis dare possit et debeat terminatores, et elligere ad faciendum dictum terminamentum, et valeat sicut electi fuissent comuniter per utramque partem.

De hominibus elligendis pro terminando.

lxxxi

Item quod quilibet volens terminare inter se et aliam personam possit Elligere pro se duos terminatores quos voluerit, et totidem alia pars. Et si non possent se concordare Rector elligat et jungat unum hominem bona fide et valeat ubi erit in concordia maior pars.

De pena transeuntis terminos.

lxxxii

Item quod aliqua persona non debeat transire terminos positos inter se et alterum nec confines arando zapando vel alterum labore-rum faciendo pena et banno cuilibet contrafacienti et qualibet vice de soldis duobus planet, et damnum in duplum Reficiat pacienti.

De vijs aptandis per confinantes. lxxxiii

Item quod quelibet persona que habeat teram que confinet ad stratam vel vias comunis teneatur iuxta suum aptare stratam et vias, et eas Juxta suum aptas tenere sub pena cuilibet contrafacienti soldorum duorum planetorum qualibet vice vel qualibet pecia tere.

De perjuramento. lxxxiiii

Item quod siqua persona perjurata fuerit de sacramento precisso solvat qualibet vice soldos quinque planetorum pro banno si de ea facta fuerit querela.

De pena negantis veritatem coram Rectoribus dicti comunis. lxxxv

Item quod siqua persona Inquisita fuerit per Rectores dicti comunis per aliquem eorum de aliquo furto. Ludo rixa vel aliqua alia re et veritatem dicere negabit tam de se quam de altero solvat de banno qualibet soldos quinque planet.

De pena moventis Ruinas et aquas de lecto consueto. lxxxvi

Item quod Aque nec Ruine non removeantur de lecto consueto de Jure. Et si remote essent, retornentur in locum et statum consuetum per illam personam vel personas que illas removessent pena et banno soldorum duorum planet qualibet vice.

De Arboribus umbras facientibus Incidentibus. lxxxvii

Item quod omnes umbre frundolentes Incidantur ad arbitrium bonorum hominum nisi esset umbra de oliva fico piro pomo vinea vel eius ponticio. Et si esset umbra de dictis arboribus vel cazata esset incidatur arbitrio bonorum hominum elligendorum per rectores dicti comunis qui extiment damnum bona fide quod solvat ille qui voluerit umbram talium arborum incidi.

De pena absolvendi aliquos dare debentes dicto comuni. lxxxviii

Item quod Rectores comunis de Salodo non possint nec debeant ponere ad consilium vel ad viciniam de absolvendo aliquam personam de aliquo quod dare teneretur dicto comuni. Et si quis consulerit quod talis persona absolvatur de aliquo quod deberet dicto comuni solvat soldos quinque pro banno qualibet vice. Et non valeat aliquid id quod factum dictum vel consultum fuerit contra predicta.

De pena negligentis precepta officialium dicti comunis. lxxxviii

Item quod siqua persona recusaverit precepta vicariorum consilij aut rectorum vel eorum locumtenentium aut alicuius eorum, et comune de Salodo inde damnum aliquod pateretur solvat de banno soldos duos planet qualibet vice et dictum comune conservet indemnem et illa de causa.

Quod Rectores non possint licenciare aliquam personam. lxxxix

Item quod rectores comunis de salodo non possint licenciare aliquam personam de aliquo capitulo huius statuti et ordinamenti, nisi cum voluntate maioris partis consilij dicti comunis, si esset damnum dicti comunis.

De pena vindemiantis. lxxxix

Item quod aliqua persona non possit vindemiare nec facere mustum in districtu Salodi, nisi cum voluntate consilij dicti comunis vel maioris partis eiusdem consilij banno soldorum quinque planet qualibet vice, aut per maiorem partem vicinie dicti comunis.

*De probacionibus super accusacionibus factis per camparios
non admittendis.* lxxxix

Item quod aliqua proba vel deffensio non recipiatur nec admittatur super accusacionibus quas facient Custodes olivarum, vinearum

et frugum existentium in teritorio Salodi nec extra dictum teritorium in possessionibus dicti comunis, et si recepta fuerit pro nulla habeatur.

De re Inventa designanda. lxxxxiii

Item quod siqua persona Invenerit aliquam rem in teritorio Salodi et eam acceperit illam ea die, vel sequenti qua eam acciperit, et invenerit, designare et dare debeat Masario dicti comunis pena et banno duorum soldorum planet pro qualibet vice.

De pena recusantis solvere dicto comuni. lxxxxiiii

Item quod siqua persona deberet dare aliquid dicto comuni, et promiserit venire ad domum habitacionis sue causa exigendi, Rectores et officiales dicti comunis solvant de banno qualibet vice soldum unum planet.

De non largiendo aliquid de dicto comuni. lxxxxv

Item quod mutuum vel donum non fiat de avere dicti comunis. Et siquis rector ipsius comunis proposuerit de mutuando aut donando de avere dicti comunis tantum amittat de suo vel eius salario quantum dixerit, vel proposuerit debere donari vel mutuari. Et siquis consuluerit in consilio vel vicinia dicti comunis de mutuando vel donando de dicto avere dicti comunis in consilio vel vicinia solvat pro banno soldos viginti planet qualibet vice, et eius dictum non valeat, et ab omni officio dicti comunis cesset per quinque annos ¹). Salvo pro elimosina fratrum minorum, que eis fiat ad voluntatem consilij.

De eodem. lxxxxvi

Item quod Rector sive Rectores comunis predicti sacramento teneantur infrascriptum bannum soldorum viginti planet exigere suo posse.

¹) Dopo annos c'è un segno di richiamo alle parole *si fuerit de voluntate Comunis*, scritte in margine con carattere ed inchiostro diverso.

De pena recusantis precepta anzianorum andatarum. lxxxxvii

Item quod Anziani andatarum fiendarum per dictum comune et ordinandarum, possint comuniter et divisim dare bannum cuilibet de cernedis dictarum andatarum non servanti precepta Eorum vel alicuius eorum, sicut possent rectores dicti comunis cuilibet persone eorum precepta vetanti spiritualiter occasione eius quod pertineat illi andate.

De ordine emendandi guasta et incendia. lxxxxviii

Item quod Guasta et incendia que fient, et dabuntur in teritorio de Salodo debeant substineri et emendari patientibus per illos qui solverint fodra hoc modo quod tot solvat pro foco pauper quam dives.

De diebus festivis celebrandis. lxxxxviii

Item quod aliqua persona tam terigina quam forensis cuius condicionis existet non debeat laborare in districtu Salodi, nec eciam aliqua persona stans et habitans in dicto districtu non debeat ire ad laborandum extra dictum districtum sibi, nec alteri Infrascriptis diebus festivis cum personis, nec bestiis banno soldorum duorum planet qualibet vice si maior erit. si vero minor solvat unum soldum planet. Preter quod quelibet persona possit spargere, volvere, sicare et adunare fenum, meverinas et panigales, ac vencillos et stodire Granum Impune, et asportare bestiis ad comedendum, et preter quod becharij possint scortegare, et facere carnes in dictis infrascriptis diebus.

Que dies sunt hec videlicet:

Nativitas domini nostri yhesu christi.

Sanctus Stefanus.

Sanctus Johannes evangelista.

Epiphania domini nostri Jhesu Christi.

Purificacio sancte Marie virginis.

Annunciatio ejusdem Virginis.
Resurrectio domini nostri Jesu Christi.
Dies duo sequentes.
Sancti Jacobus et philippus.
Asensio domini nostri Jesu Christi.
Festum corporis et sanguinis ejusdem.
Consecratio ecclesie Sancte Marie de Salodo die xviii Junii nisi duobus diebus subsequentibus.
Pascha pentecostes.
Sanctus Johannes baptista.
Sanctus petrus de mense Junij.
Vincula Sancti petri die primo Augusti.
Sanctus paulus.
Sanctus Georgius.
Sanctus Nicolaus.
Sanctus Faustinus.
Sancti Simonis et Jude.
Sanctus Bartolomeus.
Assumptio sancte Marie.
Nativitas ejusdem.
Sanctus Matheus.
Sanctus Michael.
Festum omnium Sanctorum.
Sanctus Antonius de mense Januarij.
Sanctus Christoforus de dicto mense Januarij.
Sanctus Andreas.
Sanctus Tomas.
Sanctus Mathias.
Cathedra sancti petri.
Sanctus Martinus.
Sanctus Benedictus.
Sanctus Nazarius et Celsus.
Sanctus Joannes de barbarano et decolatio.

Dies Dominichales.

Sanctus laurencius.

Inventio ed exaltatio sancte crucis.

Sanctus Bernardus.

Sanctus Franciscus.

Sancta Margarita.

Festum septem Fratrum.

Sanctum Bernabas.

Sancta Maria Magdalena.

Sanctus Sebastianus ¹⁾.

De pena permittentis ire porcos per teram Salodi.

c

Item quod aliquis porcus vel porcha non permittantur ire foras nec per teram Salodi banno soldi unius planet qualibet vice, et quolibet porco seu porca, nisi quando curantur eorum porciles, dummodo non dent damnum alicui sub dicto banno.

De porcis caritanis occidendis.

ci

Item quod Rectores seu consules dicti comunis teneantur et debeant occidi facere omnes caritanos existentes in tera de Salodo qui sint ponderis trium pensium et abinde supra. Et quod as et extra circe Salodi non possit in terra Salodi ponere nec rimittere caretarios.

De Frondibus Facientibus umbram incidendis.

cii

Item quod omnes umbre ²⁾ pendentes super alienum stantes prope terram sic quod homines de subter non possint ire erecti idest inpedibus Incidantur verbo rectorum comunis de Salodo in teritorio dicti comunis ³⁾. Et idem fiat si penderent super viam dicti comunis

¹⁾ Questo santo venne aggiunto dopo.

²⁾ Al di sopra della parola *umbræ*, cancellata, vi è sostituito *frondes sive rami arborum*.

³⁾ Le parole da « *Ed idem fiat* » sino alla fine dall'Art. sono aggiunte posteriormente.

et inter declinarent ad stratam quod de subter duci non possit plaustrum oneratum quacumque re.

De pena elligentis aliquem de sua famiglia ad aliquod officium. ciii

Item quod aliquis non Eligat se nec aliquem de sua famiglia ad aliquod officium dicti comunis unde habeant salarium banno soldorum quinque planetorum qualibet vice.

Quod nemo uno et eodem tempore possit habere bina officia. ciiii

Item quod nemo uno et eodem tempore possit habere bina officia unde habeatur salarium.

Quod duo de una familia non possint habere officium. cv

Item quod duo de una familia uno et eodem tempore non possint habere officium sive officia unde habeatur Salarium.

Quod Aliquis non possit confirmari in aliquo officio. cvi

Item quod aliquis non possit nec debeat confirmari in aliquo officio ad quod sorte fuerit ellectus, et qui consuluerit quod confirmari debeat, solvat soldos quinque planet de banno qualibet vice et non valeat eius dictum.

De pena tendentis retia a turdis super alienam tensam. cvii

Item quod aliqua persona non tendat Recia aut rete a turdis super alienam tensam banno soldorum duorum planetorum qualibet vice In districtu comunis de Salodo, et quilibet possit eum accusare ¹⁾ cum uno teste fide digno affirmantibus ambobus sacramento sic esse verum, et eciam extra dictum districtum super tensis vicinorum comunis de Salodo.

1) Dopo la parola *accusare* c'è un segno di richiamo alle parole soprascritte in carattere più piccolo: *si prestiterit*. — Le parole poi da *cum uno teste* ecc. sino ad *ambobus*, compresa, sono sottolineate e con leggiera linea cancellate.

De pena facientium immondicias in fontibus. cviii

Item quod aliqua persona non lavet pannos nec faciat immundicias in aliquibus fontibus comunis de salodo in burgo Salodi nec alibi in teritorio Salodi banno soldorum duorum planet. pro quolibet et qualibet vice, Et quilibet possit accusare cum eius sacramento, et teneatur secretus (*le parole in corsivo sono aggiunte*).

*De pena advocantis aliquem in potestatem vel vicarium
in dicto comuni.* cviii

Item quod aliquis non audeat nec presumet in consilio neque in vicinia dicti comunis nominare nec advocare aliquem in potestatem advocatum nec vicarium comunis de salodo banno soldorum quattroginta planet qualibet vice et quod Rectores comunis de Salodo sacramento et pena decem soldorum planet pro quolibet et qualibet vice teneantur facere scribi ad raxam statim talem contra predicta dicentem vel venientem, et Infra tercium diem illud bannum quattroginta soldorum planetorum exigere suo posse. Et quod omnes qui essent in consilio vel vicinia cum audierint aliquem sic nominari in potestatem vel vicarium aut advocatum dicti comunis in contrarium se dividere debeant de dicto consilio aut vicinia in quo vel qua essent banna quinque soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De designatoribus ad designandum vias. cx

Item quod Rector sive Rectores comunis de Salodo sacramento teneantur infra terciam diem postquam eis fuerint requisiti dare quatuor designatores bona fide et de illis qui melius sciant veritatem ad designandum vias vicinales in teritorio Salodi ad postulacionem requirentis prius adversa parte appellata.

De pena guastantis vias.

cxii

Item quod aliqua persona non debeat guastare aliquam viam communem vel divisam in teritorio Salodi nec eas impedire banno duorum soldorum planetorum qualibet vice.

De ordine terminandi inter tererium et forensem.

cxiii

Item quod siqua persona districtu Salodi confinaret in dicto districtu cum aliqua persona forense in aliquo loco ubi aliquis tererius pro ea laboraret et vellet tererius facere terminari inter se et dictam forensem personam, laborator teneatur facere venire vel procurare facere ad faciendum terminari ad voluntatem rectorum dicti comunis. Alioquin non debeat illam possessionem plus laborare banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De pena blutantis uvas.

cxiiii

Item quod aliqua persona non debeat blutare uvas in districtu Salodi banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De pena exclamantis heuforas.

cxv

Item quod aliqua persona non debeat exclamare heuforas in teritorio Salodi banno quinque soldorum planetorum nisi Justa de causa qualibet vice.

De pena videntis vinum ad minutum male mensuratum.

cxvi

Item quod quelibet persona vendens vinum ad minutum in teritorio Salodi teneatur illud vendere cum iusta bozola et bene mensurata pena duorum soldorum planetorum qualibet vice.

De pena rumpentis raxam.

cxvii

Item quod aliqua persona tam tereria quam forensis non debeat rumpere raxam ordinatam per consilium vel viciniam dicti comunis

super oliva vel uva non colligenda, et quod contrafecerit solvat pro banno quinque soldos planet pro quolibet et qualibet vice.

De pena deguastantis aliquam raveram. cxvii

Item quod si aliqua persona desfaceret aliquam raveram cesam vel positam inter se et aliam personam in districtu Salodi solvat pro banno duos soldos planet, qualibet vice et reducat eam in statu pristino suis expensis nisi fuerit de voluntate rectorum dicti comunis et ipsarum parcium.

De pena addentis vel diminuentis aliquid suber volumen presentium Statutorum. cxviii

Item quod aliquis non debeat rescare in hoc ordinamento nec super eo scribere addendo minuendo vel vacando in aliquo capitulo huius statuti et qui contrafecerit solvat de banno quatráginta soldos planet, qualibet vice nisi fuerit de voluntate consilij vel vicinie dicti comunis. Et tunc si cum voluntate consilij dicti comunis vel vicinie eiusdem comunis fuerit ordinetur de hac carta que remanet penes massarium dicti comunis de illis scripturis que super hoc quaterno statuti fient de addendo minuendo vel vacando, et insuper cesset ab omni offitio comunis per quinque annos.

De pena recusantis precepta offic. dicti comunis in solvendo dicto comuni. cxviii

Item quod si qua persona deberet dare aliquid dicto comuni aliqua de causa, Et causa exigendi id quod dare deberet rectores irent ad domum habitationis eiusdem debentis eidem comuni, et illa persona dicta de causa recusaret precepta dictorum rectorum, et tunc dicti rectores irent cum hominibus de consilio aut de vicinia, solvat illa talis debetrix comunis quinque soldos planet de banno et sex planet pro quolibet de consilio vel vicinia qui iverit cum dictis Rectoribus dicta de causa qualibet vice.

De pena evitantis facere officium dicti comunis. cxx

Item quod aliquis non possit nec debeat evitare nec refutare aliquod officium sibi datum et ad quod sit sorte electus pena decem soldorum planet qualibet vice et nichilominus constringatur ad dictum officium faciendum.

De verbo dando alicui de aliquo. cxxi

Item quod aliqua persona non debeat nec possit dare verbum alicui persone de suo pothere, banno duorum soldorum planetorum qualibet vice, nisi verbum sit scriptum per notarium comunis et in actis dicti comunis, et verbum aliter datum non valeat.

De pena arengantis sedendo. cxxii

Item quod aliquis non debeat arengare nec consulere in consilio neque in vicinia dicti comunis sedendo banno sex planetorum qualibet vice.

De litteris presentandis officialibus dicti comunis. cxxiii

Item quod si que litere exempte alicuius officialis comunis Riperie presentate fuerint alicui vicario consuli vel officiali comunis de Salodo teneantur illas aut exemplum earum manifestare et legi facere in consilio comunis predicti sub pena omnis damni inde dicto comuni inairentis, et hoc debito temporis.

Quod officiales dicti comunis teneantur notificare in consilio dicti comunis precepta sibi facta. cxxiiii

Item quod si fieret aliquod preceptum alicui officiali vel sindaco dicti comunis vel alicui alteri persone de Salodo nomine ipsius comunis teneatur talis officialis syndicus aut persona an fieret tale preceptum manifestare in consilio dicti comunis ut comune predictum Jure suo uti valeat pena conservandi ipsum comune indemne de omnibus expensis quas pateretur dicta de causa.

De partitis fiendis in consilio sive vicinia dicti comunis. cxxv

Item quod rectores comunis predicti teneantur sacramento facere et fieri facere omnes partitas in consilio et vicinia dicti comunis cum busolis et balotis ponendo ambas manus in busolis, vel delevando ad ferendum.... *de voluntate consilii.... minoris partis (le parole in corsivo sono tutte abrase).*

De sonando campanam in sero. cxxvi

Item quod Rectores dicti comunis teneantur quolibet sero facere sonari campanam ter, Ita quod sonator tantum sonet campanam aut differatur tantum a primo sono usque ad tercium quod una persona possit decenter ire ab uno capite burgi de Salò ad aliud.

De pena euntis per burgum Salodi sine lumine. cxxvii

Item siquis fuerit per burgum de Salodo sine lumine post tercium sonum campane de sero solvat pro banno duos soldos planet pro qualibet vice inspecta qualitate persone et delicti per Rectores comunis de Salodo.

De pena tenentis apertas tabernas de nocte. cxxviii

Item quod aliqua persona vendens vinum ad minutum in teritorio Salodi non debeat tenere tabernas apertas nec vinum vendere alicui post tercium sonum campane banno duorum soldorum planetorum qualibet vice.

Quod aliquis non stet in taberna de nocte. cxxviiii

Item quod aliquis non vadat nec stet in taberna de sero post tercium sonum campane que pulsatur de sero banno duorum soldorum planet qualibet vice et totidem tabernario vel tabernarie, exceptis familijs domus.

De pena extimantis aliquod damnum sine voluntate consilij. cxxx

Item quod aliquod damnum datum. super teritorio Salodi, nec quod dabitur de cetero non debeat extimari nisi cum voluntate consilii dicti comunis, et eo facto, legatur in ipso consilio, et extimum aliter factum non valeat.

De extimationibus eligendis. cxxxi

Item quod quatuor extimatores eligantur sorte in consilio qui durent per quatuor menses, et jurent extimare damna data et facta super teritorio Salodi bona fide, et non debeat confiteri extimum per eos factum, nisi in consilio, et si omnes quatuor haberi non possent, mayor pars vel duo ad minus illud facere possint et videre, et aliter non valeat.

De termino limitato faciendi extimare damna. cxxxii

Item quod si damnum fuerit factum in teritorio Salodi, teneatur illud facere extimari persona cui factum erit infra decem dies, aut denunciare Rectori infra decem dies, ex quo factum fuerit, alioquin non extimetur nec uneatur.

De modo vendendi vinum ad minutum. cxxxiii

Item quod aliquis vel aliqua non vendat vinum cum aliquo vase non tenentem bozolam in teritorio Salodi banno unius soldi qualibet vice.

Quod parentes teneantur pro secumstante ad solutionem debiti dicto comuni. cxxxiiii

Item quod si qua persona teneretur aliquod dare vel solvere comuni de Salodo, quod ad ipsam solutionem teneantur patres matres sorores fratres filij filie mariti et uxores, si simul habitant in familia.

Quod acusator habeat terciam partem acuse. cxxxv

Item quod quilibet qui acusare potest secundum formam statuti comunis predicti habeat et habere debeat pro sua parte acusionum, quas faciet terciam ¹⁾ partem banni sive condemnationis facte de personis et bestiis per eum acusatibus, exceptis Rectoribus ²⁾ dicti comunis, et superstantem panis qui non debent habere partem acusionum factarum per eos.

De pena acusanter et non subinrentis. cxxxvi

Item quod si quis acusan fecerit de aliqua persona vel bestia et eam subinere non potuerit, solvat bannum aut condemnationem contentam in ipsa acusa, et duos soldos planet de banno ultra dictam acusan qualibet vice.

De superstantibus dicti comunis elligendis. cxxxvii

Item quod octo supstantes buscaciaron et paneogolorum et duo supstantes becaciaron et duo supstantes piscatorum et vendencium et emencium pisces, et duo supstantes super umbris ³⁾ fraudolentibus Elligantur secundum voluntatem consilij dicti comunis qui durent in suo officio per duos menses. Et sic tales officiales quolibet tempore Elligantur, et sint, et accusare possint et teneantur quamlibet personam facientem et venientem conformam statutum et ordinem comunis predicti videlicet quilibet de his qui spectant ad suum officium, et eorum ⁴⁾ accuse, et cuilibet eorum credatur et

1) Sopra le parole *terciam partem* solcate da una piccola linea leggonsi le altre *mediam partem*; ma in carattere diverso ed inchiostro sbiadito.

2) Dopo la parola *Rectoribus* trovasi un segno di richiamo alla parola *et consulibus* soprascritta in carattere diverso.

3) Dopo la parola *umbris*, in margine, trovansi scritte in carattere ed inchiostro diverso le parole: *sint frondibus vel ramis*.

4) Dopo la parola *eorum* trovasi un segno di richiamo alle seguenti parole soprascritte in carattere minuto: *dicto sive relationi et*.

valeat. Ita quod nulla proba vel deffensio in contrarium recipiatur. Et si recepta vel producta fuerit, pro nulla habeatur.

De camparijs elligendis tempore congruo. cxxxviii

Item quod Rectores dicti comunis teneantur quolibet tempore congruo facere elligi custodes olivarum uvarum et aliarum frugum in teritorio de Salodo Existentium secundum voluntatem Consilij aut Vicinie comunis predicti. Et quod in suis contratis aut piardis damna emendare teneantur, Salvo de incendijs et arboribus incisis, et de emendacione predictorum damnorum et officio Eorum bene et legaliter exercendo debeant dicto comuni *satisfare* ¹⁾ *perfecte*, tam quam se Intromittant de illo offitio.

Quod non sit pena extraiendi capillos minori. cxxxviii

Item quod pena non sit alicui qui minorem per capillos cepit causa corectionis.

De malis inquirendis. cxl

Item quod Rectores dicti comunis teneantur Inquirere de omnibus malis et furtis que fierent in teritorio Salodi si Ei per aliquam personam fuerit denunciatum, pena conservandi comune predictum indemnem illa de causa, et Inquisitores facere legi in consilio, et secundum voluntatem dicti consilij vel mayoris partis procedere, et Inventis delictis seu Maleficijs denunciare domino potestati seu eius Vicario, et eciam Vicario Salodi, ut possit fieri processum secundum formam Juris etc.

De eodem. cxli

Item quod si qua persona denunciabit Rectoribus vel Rectori dicti Comunis quod inquirat aliquod malum vel furtum quod factum esset in teritorio de Salodo, de quo mallo aut furto veritas nullo modo

¹⁾ Al disopra delle due parole *satisfare perfecte* sta scritto *promittere*.

Inveniretur, solvat illa persona que dictam denunciam fecerit quinque soldos planet. de banno qualibet vice, et Expensas quas inde substineret dictum comune et tempore denunciationis tenetur satisfacere, de hoc solvat sub dicta pena.

De bannis non scribendis nisi de voluntate rectoris. cxlii

Item quod notarius dicti comunis non debeat nec possit aliquem in bannis scribere, nisi cum voluntate Rectoris dicti comunis, non scribat aliquas expensas in libro expensarum ipsius massarij dicti comunis, non recipiat testes super aliqua Inquisitione, nisi cum voluntate Rectoris predicti.

De probationibus non fiendis. cxliii

Item quod aliqua proba non fiat in territorio pena cuilibet contrafacienti duorum soldorum planet qualibet vice, et quod omnibus personis mutuantibus vel dantibus carnes vel alias res ad faciendum probam teneantur solvere duos soldos planet pro quolibet et qualibet vice.

De pena dantis ad garaldellum. cxliiii

Item quod aliquis non det ad Raijmondinum sive garaldellum neque ad mezaplantam banno soldorum duorum planetorum qualibet vice et de hoc non fiat aliqua ratio alicui.

De curendo ad plateam cum armis. cxlv

Item quod quilibet teneatur currere ad plateam cum armis quum audiunt campanam sonari ad stornum, et rectorem aut Rectores dicti comunis sequi pena et banno cuilibet contrafacienti vel predicta facere recusanti de soldis quinque planet qualibet vice.

De pena sonantis campanam ad stornum. cxlvi

Item quod aliquis non debeat sonare campanam ad stornum in territorio Salodi nisi verbo rectorum dicti comunis banno quinque

soldorum planet qualibet vice et conservandi indemnem dictum comune et ejus officiales.

De salario facientis rationem massarij. cxlvii

Item quod illi qui elligentur ad rationem massarij faciendam vel aliam rationem comunis debeant illi rationi superesse et pro suo salario habere ¹⁾ illud quod eis videbitur esse congruum.

*De faciendo Rationem per Rectores dicti comunis
usque ad summam soldorum xx.* cxlviii

Item quod Rectores et Consules dicti comunis de Salodo possint et voleant et tentant ²⁾ facere rationes usque ad sumam soldorum centum ³⁾ planet cuilibet persone.

De promittentibus aliquos adiuuare ad laborandum. cxlviii

Item quod si aliqua persona que promisserit adiuuare aliquam personam colligere olivas suas Recusaverit solvat pro banno soldos duos planet qualibet vice et die prius hec constant rectori comunis ⁴⁾ de salodo pro carta vel testes si de hoc facta fuerit querela coram dicto Rectori.

De laborantibus alicui debenti dare dicto comuni. cl

Item quod aliqua persona non labore nec teneat de terris et possessionibus debentium solvere aliquod Comuni de Salò pena soldorum duorum planet id quod talis deberet comuni solvere teneretur eidem comuni.

1) Le parole da *illud* a *congruum* sono come cancellate da una piccola linea, e seguono scritte in carattere diverso, più piccolo ed inchiostro più sbiadito le altre: *soldos tres pro quolibet*.

2) Questa parola fu aggiunta.

3) Questa parola fu aggiunta sostituendola a *viginti*.

4) Questa parola fu aggiunta.

De bestiis non tenendis pro pasculando.

cli

Item quod aliqua persona non debeat tenere a confinibus viam ¹⁾ inferius contra instantiam dicti comunis aliquas capras becos pecoras castronos montonos nec aliquas bestias similis conditionis in teritorio Salodi pena soldorum duorum planet pro quolibet et qualibet vice. Excepto quod becarij possint tenere de dictis bestiis in domibus suis vel ubi habitant et tenent ²⁾ causa faciendi carnes per tres dies et non ultra non permittendo illas bestias ire ³⁾ ad pascolandum, Et salvo quod si opus foret alicui pascere propter Infirmitatem una capra quod Rector comunis possit dare licenciam ⁴⁾ cum voluntate consilij.

De Remis aganzarijs.

clii

Item quod remi aganzarijs comunis debeant bollari, et quod aliquis non accipiat nec teneat de dictis Remis banno unius soldi planet pro quolibet et qualibet vice.

De pena ligantis naves ad ganzeras.

cliii

Item quod aliquis non liget navem vel navesellum ad gazarias comunis nec tendat pannos super eis banno unius soldi planet pro quolibet et qualibet vice.

De pena vendentis carnes morbosas.

cliiii

Item quod aliqua persona non vendat in districtu salodi carnes morticinas nec morbosas banno quinque soldorum planet qualibet vice.

1) Questa parola è cancellata.

2) In fine di pagina sono richiamate le parole « *vel aliam causam quamvis* ».

3) Dopo *ire* c'è un segno di richiamo alle soprascritte parole: *per alienas possessiones nisi ut supra*.

4) Sost. a *verham*.

De carnibus non emendis per becarios. clv

Item quod aliquis becarius non emat carnes mortuas recentes occasione revendendi banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice Exceptis carnibus porcinis.

De becarijs. clvi

Item quod becarij tam tererij quam forenses teneantur et debeant tenere in die ad becarias omnes carnes recentes mortuas et non in domibus banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice et totidem gubernanti in domibus suis vel quas teneat de dictis carnibus Exceptis carnibus porcinis.

De immondicijs becariorum. clvii

Item quod Becarij predicti nec eciam aliqua alia persona non debeat facere nec ponere sanguinem bestiarum in viis comunis nec sub platea comunis nec facere nec ponere immondicias sub domo nec in platea dicti comunis pena duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice, nec eciam lavare ad portum dicti comunis Juxta dictam plateam aliqua viscera sub pena predicta pro qualibet vice.

De dictis becarijs. clviii

Item quod dicti becarij non debeant portari facere de dictis carnibus mortuis preter de carnibus porcinis extra burgum Salodi banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De eodem. clviii

Item quod becarij predicti non debeant vendere carnes de una bestia pro altera nec implere argenos banno soldorum duorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De eodem.

clx

Item quod aliquis becarius non dimittat aliquam insignam de pelle alicui bestie mortue excepto castro vel ovolo banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice et quod non debeant reparare carnes per aliquam personam de aliqua Re que non teneatur se cum ipsis carnibus sub dicta pena et bamno.

De eodem ¹⁾.

clxi

De eodem.

clxii

Item quod becarij non emant aliquas bestias vivas nec mortuas comuniter causa revendendi, Exceptis illis duobus qui erunt socij pena et bamno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De eodem.

clxiii

Item quod aliquis becarius non debeat tenere ad aliquas bestias mortuas venales figatum melzam polmonum butellum ariculam pellem nec de grapulo banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice in districtu Salodi.

*De pena proicientis aquam seu turpitudinem de pontili
in stratam.*

clxiiii

Item quod aliqua persona non proyciat aquam vel turpitudinem de pontili in stratam vel vias comunis bamno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice, et quatuor supstantes ad hoc Elligantur ad voluntatem conscilij.

Quod dugalia teneantur aperta.

clxv

Item quod dugalia teneantur aperta et expedita in teritorio salodi in burgo et extra, et quod aliquis Ea non impediat banno duorum

¹⁾ Manca.

soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice, et super hoc elligantur duo supstantes.

De pena scortigantis bestias morticias in Salodo. clxvi

Item quod aliqua persona non debeat interficere nec scortegare aliquas bestias vel bestiam morticiam, que non sint carnes ad vendendum vel comedendum penes burgum de Salodo ¹⁾, nec eas in lacu aliquo modo proicere, nec ponere ²⁾, banno quinque soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice, et nihilominus teneatur eas exportare a longe per spacium predictum.

De pena ementis pisces pro revendendo. clxvii

Item quod aliqua persona non emat pisces nec sardenas causa revendendi a cornu de piro et apertha viganola citra, usque ad terciam, banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice, et totidem cuilibet vendenti, et IIII^{or} supstantes super hec elligantur ad voluntatem consilij, Exceptis tabernariis qui possint emere usque ad duos soldos planet.

De eodem. clxviii

Item quod quilibet piscator vel Revenzarolus conducens pisces In districtu Salodi debeat vendere et dare de dictis piscibus cuilibet de Salodo emere volenti precio Justo, sub pena duorum soldorum planetorum cuilibet contrafacienti pro quolibet et qualibet vice ³⁾.

De eodem. clxviii

Item quod piscatores et revenzaroli conducentes pisces ad terram de Salodo conducant illos ab uno capite ad aliud, et dare et vendere

1) Dopo *Salodo* trovasi scritto al di sopra della riga: « per factum unius baliste ».

2) Dopo *ponere* sta scritto superiormente alla riga: « nisi faciant ipsas carnes profundari ».

3) Seguono poi, come aggiunte posteriormente e sul margine e sulla riga al disotto, parecchie altre parole mezzo cancellate e inintelligibili.

de eis secundum modum suprascriptum cuilibet de Salodo emere volenti sub dicta pena et banno duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De pena euntis in sandalos piscatorum. clxx

Item quod aliquis non vadat in Sandalos piscatorum vel vendendum pisces et conducentium sub pena et banno soldorum duorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De pena ementis bladum pro revendendo. clxxi

Item quod aliqua persona non debeat emere in districtu Salodi bladum causa revendendi banno quinque soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De eodem. clxxii

Item quod aliqua persona non emat nec emere debeat In teritorio Salodi in una epdomoda ultra unam somam sub dicta pena et banno.

De satisfacionibus dandis in dicto comuni. clxxiii

Item quod quelibet persona habitatrix Salodi et eius teritorii non substinentis honera cum dicto comuni de Salodo teneatur et debeat satisfacere bene et decenter comuni de Salodo, de non dando damnum in possessionibus et bonis super teritorio de Salodo tam ipse quam pro familijs et bestijs suis pena continente in ordinamentis comunis de Salodo, et qui dictam satisfacionem non dederint sive fecerint, bona eorum non sint in protectione nec in custodia comunis de Salodo.

De pena custodum clausorum laborantium. clxxiiii

Item quod omnes custodes clausorum et possessionum ¹⁾ de Salodo qui nunc sunt et per tempora erunt non audeant neque presu-

¹⁾ Dopo *possessionum* leggesi la parola *hominum* cancellata, e sopra questa le parole: *situatarum super comuni.*

ment de cetero laborare sibi nec alteri pena et bamno cuilibet de dictis custodibus contrafaciente et pro qualibet vice de quinque soldis planetorum dandis et solvendis comuni de Salodo in pecunia numerata.

De pena custodum predictorum demorantium in Salodo. clxxv

Item quod dicti custodes de cetero non audeant neque presument stare neque demorare de die in terra de Salodo seu in burgo Salodi *vel aliis in terris comunis* ¹⁾ nisi essent qui veniunt pransum et cenatum et qui veniunt ad faciendum accusas Et qui contrafecerit solvat pro bamno pro quolibet et qualibet vice de soldis duobus planetorum.

De pena lavantis pelles. clxxvi

Item quod nemo audeat facere aliquod scarnamentum pellamentum nec lavamentum alicuius corij bovis nec alicuius conditoris pellicium bestiarum videlicet *a mercato bladi* ²⁾ versus burgum Salodi et *a domo galearum* ³⁾ versus burgum predictum pena et bamno quinque soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice videlicet in laco ⁴⁾.

De pena facientis injuriam officiali dicti comunis. clxxvii

Item quod aliqua persona dicti comunis non audeat nec presumat dicere nec facere aliquam Injuriam alicui consuli notario seu Masario vel officiali dicti comunis sub pena et in pena soldorum quinque planetorum et minus secundum voluntatem dictorum officialium. (*Leggesi poi di seguito, in carattere più sbiadito: pro quolibet et qualibet vice*).

1) Le parole in corsivo sono scritte in carattere diverso ed aggiunte.

2) Le parole *a mercato bladi* sono cancellate con una linea.

3) Le parole *a domo galearum* sono traversate come da una linea di cancellature, ed al di sopra trovansi scritte le altre parole *a guarda nova*.

4) Dopo la parola *laco* trovansi aggiunte in carattere più minuto le parole: *et super hoc elligantur duo superstantes*.

Quod consul teneatur pignori facere ad instantiam Massarii. clxxviii

Item quod quilibet Consul comunitatis et hominum de Salodo possit teneatur et debeat ad instantiam cuiuslibet Masarij dicti communis pignori facere omnes dare debentes quacumque de causa dicto comuni, Infra terminos et secundum ordines dicti comunis. et quecumque pignora sic accepta cuilibet persone dicta occasione, idem Consul incantari possit et vendere cuilibet persone dicti comunis erueri volenti, et ea pignora sic vendita, quelibet persona cui fuerint sic accepta dicta pignora, possit et licitum sit ea infra *terciam diem* ¹⁾ exigere ab ipsa tali persona que sic ea emerit solvendo sibi precium Incantus cum expensis. Alioquin elapso dicto termino nullum Jus sibi fiat petendi nec exigendi ea.

*Quod Quilibet etatis annorum XIII. et abinde supra teneatur
ad custodias. clxxviii*

Item quod Quilibet tam terigina quam Forensis etatis annorum quatuordicim et abinde supra stans et habitans que de cetero stabit et habitabit in terra et teritorio de Salodo et ibi tenens seu tenebit locum et focum teneatur et debeat facere et solvere omnia onera realia et personalia cum dicto comuni et maxime facere seu fieri facere custodias diurnas et nocturnas fortilie tere de salodo sibi spectantibus et pertinentibus facere seu fieri facere secundum ordines dicti comunis pena et banno cuilibet contrafacienti soldorum *quinque* ²⁾ planetorum pro qualibet custodia que non sic fuerit facta. Salvo quod aliquis scholaris eo tempore quo iverit ad scholas invilatas molestetur nec aggravetur ad faciendum aliquas ex dictis custodiis.

1) Le due parole *terciam diem* trovansi cancellate da una linea, e su di esse leggesi in carattere ed inchiostro diverso: « octo dies postquam est data noticia. »

2) Sopra la parola *quinque* sottopuntata trovasi scritto in inchiostro più nero *trium*.

De pena procurantis contra comune predictum. clxxx

Item quod aliqua persona stans et habitans in dicto comuni de Salodo cuiuscumque status existat non audeat nec presumat procurare nec dicere aliquid in iudicio vel extra in preiudicium dicti comunis ad instanciam alicuius persone sub pena soldorum quinque planetorum pro quolibet et qualibet vice contrafacienti.

*Quod quilibet de mense septembris teneatur ire
vel mittere ad reaplandas vias.* clxxxi

Item quod quilibet persona cuiuscumque condicionis existat habens seu tenens ab aliis possessiones super teritorio de Salodo teneatur et debeat quolibet anno ad omnem requisicionem consulis vel officialis dicti comunis de mense septembris ire vel mittere unum laboratorem ubi sibi impositum fuerit ire per dictum consulem sive per superstantem ad hoc ellectum ad aptandum et reaptandum stratas dicto comuni sub pena duorum soldorum planetorum pro quolibet et qualibet vice et de solvendo unum sufficientem laboratorem qui ellectus et positus fuerit per dictum consulem seu per superstantem ad hoc ellectum per consilium dicti comunis qui habeat bayliam ponendi unum laboratorem loco cuius persone negligentis, et ad dictum laborerium venire recusantis.

De eodem clxxxii

Item quod quilibet consul dicti comunis teneatur et debeat de dicto mensibus ¹⁾ Madij et septembris aptari et reaptari facere et excutioni mandare omnia contenta in precedenti statuto de (.....bus) ²⁾ sub pena amittendi eius salarium dicti mensis.

¹⁾ Pare corretto poi così: « de dictis mensibus madij et ».

²⁾ Correzione ed aggiunta posteriore: « in precedentibus Statutis disponentibus de stratis magistris et vijs dicti comunis reaplandis ».

*De satisfacionibus dandis in dicto comuni**quolibet Anno de mense Januarij.*

clxxxiii

Item quod quelibet persona tam Masculus quam Femina stans et habitans in comuni de Salodo ¹⁾ teneatur ed debeat quolibet anno de mense Januarij promittere et satisfacere legitime in Manibus consulis seu officialis dicti comunis ab hoc ellecti de solvendo fodra, taleas salem et raxas ac alia bamna et omnia alia et singula que solvere teneretur et deberet dicto comuni quacumque de causa sub pena contenta in reformatione facta seu que in futurum fiet occasione dictarum satisfacionum ²⁾.

De eodem.

clxxxiiii

Item quod quilibet Consul cuiuslibet mensis Januarij quolibet anno teneatur et debeat satisfari facere omnes et singulas personas stantes et habitantes in tera et teritorio de Salodo secundum provisionem factam sive fiendam circa predictas satisfaciones dicti comunis ad terminum XXIII. dierum cuiuslibet mensis Januarij et dictas satisfaciones datas in dicto termino dictus consul et notarius qui ellectus erit ad predicta teneantur et debeant lapso dicto termino et in eius officio legi et publicari facere in Vicinia seu consilio dicti comunis omnes satisfaciones per eos receptas. Alioquin predicti Consul et notarius si predicta non adimpleverint vel in legendo et publicando et in legi et publicari faciendo sint et esse intelligantur fideiussores omnium personarum que ut premititur in dicto termino non satisfacissent. Et quod quilibet Consul et officialis dicti comunis

¹⁾ C'è un segno di richiamo alle parole scritte in margine: « *vel etiam extra ripariam qui habeant bona sub dicto comuni de Salodo* ».

²⁾ Seguono come aggiunte posteriormente ed in carattere diverso le seguenti parole: « *et ulterius quod bona dictorum non promittensium nec satisfantium, non sint, nec intelligantur esse in custodia et protectione comunis et hominum de Salodo* ».

subsequentes possint et valeant ac teneantur et debeant ipsos consulem et notarium et quemlibet ipsorum compellere ad solvendum pro ipsis talibus que non satisdedissent ut supra, omne id et totum quod dare deberent dicto comuni tamquam fideiussores ipsarum talium personarum.

† *De circhis fiendis cum crucibus per tres dies
ante Ascensionem domini nostri.* clxxxv

Item quod quilibet major seu caput cuiuslibet domus teritorij dicti comunis stans et habitans ac possidens bona immobilia in dicto comuni teneatur et debeat ire vel mittere ad circhas cum crucibus que fiunt, et in futurum fient per achipresbiterum de Salodo vel eius socios per tres dies ante Festum Ascensionis domini nostri Iesu xpi et ad quamlibet ipsarum circharum sub pena soldorum duorum ¹⁾ planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De eodem. clxxxvi

Item quod aliqua persona cuiuscumque condicionis existat non audeat nec presumat laborare nec laborari facere in aliquo super dicto comuni aliquibus diebus predictis in quibus fient dicte cirche ²⁾ donec complete erunt dicte cirche, et intelligantur cirche predictae esse complete quolibet die dictorum trium dierum quando dictus Archipresbiter et dicti eius socij cum dictis crucibus reversi erunt ad plebem dicti comunis et tunc sic factis dictis circhis ut supra quolibet dictorum dierum quilibet possit laborare et laborari facere.

1) Sopra la parola *duorum* trovasi scritta in carattere ed inchiostro diverso la parola *quinque*.

2) Sopra la parola *cirche* trovasi scritto in carattere ed inchiostro diverso: *sub predicta pena soldorum quinque*.

De pena ligantis bestias subtus domum dicti comunis. clxxxvii

Item quod non sit aliqua persona tereria nec forensis que audeat nec presumat ligare nec ligari facere aliquam bestiam cujuscumque condicionis existat sub domo comunis predicti sub pena cuiuslibet contrafacienti unius soldi planet. pro quolibet et qualibet vice. *Salvo quod sit licitum becharijs ligare bestias pro Interficiendo eas ad becharias dicti comunis* ¹⁾).

De pena tenentis imbrigatam dictam domum dicti comunis. clxxxviii

Item quod aliqua persona tereria nec forensis non audeat nec presumat tenere impeditam nec imbrigatam dictam domum nec portum ²⁾ dicti comunis de aliquibus rebus seu merchatandijs ultra spacium trium dierum sub pena soldorum duorum planetorum pro quolibet et qualibet vice ³⁾).

Quod Ministralis dicti comunis teneatur desbrigari facere

dictam domum. clxxxviii

Item quod quilibet ministralis dicti comunis teneatur et debeat expediri facere dictam domum et dictum portum qualibet vice sub pena predicta dicto Ministrali et similiter licitum sit consulibus et officialibus dicti comunis.

De pena plantantis arbores prope confines. clxxxx

Item quod aliqua persona non possit nec valeat facere nec fieri facere aliquod plantamentum aliquibus arboribus juxta terminos seu confines

1) Tutto il corsivo è cancellato con una linea fatta posteriormente.

2) Al nome *portum* c'è un segno di richiamo alle seguenti parole soprascritte in carattere ed inchiostro diverso: « *nec etiam plateam.* »

3) Dopo *vice* seguono scritte un po' più in alto della riga consueta, ed in carattere ed inchiostro diverso, le parole: « *et dicta res non sint in protectione nec custodia dicti comunis.* »

secum confinantibus per spacium unius brachij per mensuram sub pena soldorum quinque planetorum pro quolibet et qualibet vice, et quod quilibet consul impune teneatur possit ed debeat desplantari facere omnes plantas plantatas contra formam presenti statuti.

*Quod quilibet persona teneatur accipere salem
infra terminum limitatum.* clxxxxi

Item quod quilibet persona teneatur et debeat accipere suum salem secundum taxam que fiet in dicto comuni a masario dicti comunis qui sic deputatus erit ad dandum dictum salem in illo mense de quo dictus talis Masarius erit sic electus. Alioquin elapso dicto mense quilibet persona que non acciperit dictum salem in dicto mense ut supra, perdat dictum salem et sibi nullum Jus fiat.

De Racione salis fienda. clxxxxii

Item quod quilibet consul teneatur et debeat fieri facere rationes salis cuiuslibet Masarij deputati ad dandum salem de illo mense quo dictum Sal distributum erit sub pena soldorum quinque planetorum pro quolibet et qualibet vice.

De mensuratoribus vini olei et aque. clxxxxiii

Item quod quilibet Incantator seu mensurator qui a modo emet ad Incantum mensuras comunis de Salodo pro mensurando vinum oleum ed aquam in dicto comuni possit et valeat et sibi licitum sit accipere et recipere ab illa persona que vendet de dictis vino et oleo et que facit mensurare aliqua vasa cum aqua vel denarios duos ¹⁾ pro quolibet modio olei, denarios duos pro qualibet quarta vini et denarios duos pro qualibet quarta aque et similiter accipere et Recipere a quilibet persona emenete de dictis oleo et vino videlicet denarios duos ²⁾

¹⁾ Sopra la parola *duos* trovasi scritto in carattere più piccolo: *quatuor*.

²⁾ *Duos* sembra coretto in *duodecim*.

pro quolibet modio, et pro qualibet quarta ¹⁾, si dictum vinum et oleum in vasselabitur, et non ultra ²⁾ sub pena soldorum quinque planetorum pro qualibet vice contrafacienti, et sic intelligatur de socijs dicti incantatoris seu mensuratoris qui similiter observare debeant presens statutum sub pena predicta pro quolibet. Ulterius dictus mensurator et eius socii nihil habere debeant pro accipiendo oleum de finis causa mensurandi de dicto oleo.

De eodem.

clxxxiii

Item quod aliqua persona non audeat nec presumat mensurare nec mensurari facere vinum, oleum nec aquam in comuni de Salodo absque mensuribus dicti communis vel sine speciali licencia dicti Incantatoris sive mensuratoris quod quidem Statutum non habeat locum circa torculatores qui torculant olivas tempore yemali et mensurant oleum Illis qui torculaverint, sub pena soldorum duorum planetorum pro quolibet et qualibet vice: et etiam solvat in duplum. . . .

De mensuratoribus a blado.

clxxxv

Item quod quilibet Incantator et mensurator a blado dicti comunis possit et valeat accipere denarios tres pro qualibet Soma cuiuslibet bladi et leguminis et non ultra sub pena soldorum duorum planetorum qualibet vice contrafacienti.

De pensatoribus.

clxxxvi

Item quod quilibet Incantator et pensator stadere dicti comunis de Salodo possit et valeat accipere pro quolibet pense denarium unum

1) Dopo la parola *quarta* più sopra la riga trovasi scritto in carattere ed inchiostro diverso: « *viui denarios sex* ». Le parole poi da « *et alios* » fino a *qualibet quarta* sono come cancellate da una riga sottopuntata.

2) Dopo la parola *ultra* c'è un segno di richiamo alle seguenti parole scritte in margine con carattere più sbiadito: « *quocumque portetur qui portare teneatur per lerum Salodi ad donum cuiuslibet persone si petitum fuerit.* »

cuiuslibet rei venalis et non ultra sub pena predicta. Salvo quod non Inteligatur de ferro nec de calcina.

De pena pensantis sine pensa dicti comunis. clxxxvii

Item quod aliqua persona non audeat nec presumat pensare in teritorio dicti comunis aliquid venale ab uno pense supra, sine pensa et stadera dicti comunis vel absque licencia dicti Incantatoris sub pena proxime predicta ¹⁾).

Quod Reformationes habeant vim statuti. clxxxviii

Item quod quelibet Reformatio seu provisio que fiet in consilio sive vicinia dicti comunis ²⁾ sit derogatoria et abrogatoria omnibus et singulis statutis quibus specialis mentio de verbo ad verbum fiet in ea et habeat vim statuti aliquo non obstante.

Quod aliqua statuta non sint contraria decretis domini ³⁾ nostri ducis ⁴⁾ mediolani etc. clxxxviii

Item quod omnia statuta in aliquo contraria decretis Illustrissimi principis ⁵⁾ et excelsi domini nostri domini ducis Mediolani et cet....

1) Dopo la parola *predicta* havvi un segno di richiamo alle seguenti parole scritte superiormente alla riga in carattere ed inchiostro diverso: « *et solvendi in duplum dictam stattheram Incantatoris.* » Dopo la stessa parola *predicta*, e sulla stessa riga, trovansi aggiunte, in carattere più piccolo ed in inchiostro diverso, le seguenti parole: « *Et quod quilibet possit constringi ad iurandum ac ponderaverit aliquid venale, vel quod erat venale ad petitionem Incantatoris.* »

2) Dopo la parola *comunis* tutte le altre seguenti sino alla fine, sono cancellate da una linea in inchiostro diverso; e, pure in inchiostro e carattere diverso, sopra la riga, trovansi scritte le seguenti parole: « *in futurum videlicet habeat vim statuti.* »

3) Sopra la parola *domini*, cancellata da una linea, trovansi scritte le due lettere iniziali delle parole *Serenissimi domini*.

4) Anche le due parole *Ducis mediolani* sono cancellate da una linea, ed al disopra fu scritta posteriormente la parola *venetiarum*.

5) Le parole da *principis* a *virtutum* sono come cancellate da una riga; ed al di sopra della parola *principis* venne scritto posteriormente du. do. n. d.

comitis virtutum ac Statutis comunitatis riperie lacus garde brixie non valeant nec teneant in ea parte in qua essent contraria. Sed potius ipsa decreta statuta ordines et mandata prefati domini ac dicte comunitatis riperie in omnibus prevaleant et preceteris observentur, in alia vero parte non contraria plenam obtineant firmitatem ¹⁾.

Quod Quilibet consiliarius possit accusare. cc

Item quod quilibet consiliarius de consilio dicti comunis possit et valeat accusare quascumque personas et Betias damnum dantes et facientes super territorio dicti comunis secundum formam presentium statutorum et eidem fides plena adhibeatur circha accusas fiendas ut premittitur per eum absque aliqua alia probatione ²⁾ et habeant terciam partem accusarum.

Quod tererius possit accusare forenses. cci

Item quilibet tererius et qui solvit pro testa in dicto comuni et eciam onera et Factiones in eo possit et valeat accusare cum eius sacramento quascumque personas forenses et eorum bestias damnum dantes et facientes in territorio dicti comunis sine aliqua alia probatione, secundum formam presentium statutorum.

De damnis reficiendis in villis comunis. ccii

Item quod si aliquod damnum daretur de nocte et de die quacumque de causa super territorio de Salodo et si daretur in piarda de-vila, quod tunc illi homines habitantes in Vila de Salodo teneantur emendare dictum damnum patientibus. Salvo quod si darentur damnatores quod tunc non teneantur ad emendacionem illius damni, et simili modo quod si daretur damnum de nocte et de die in pertinenciis de muro de salodo de Puvignaga de renzano de Buzeniga de monte de salodo et de Siniga quod tunc illi homines de dicta

1) La parola *firmitatem* venne scritta posteriormente in margine.

2) Le parole *et habeant* sino al termine sono state aggiunte posteriormente.

vila ex dictis vilis in qua daretur damnum de nocte et de die te-
neantur ad emendacionem illius damni pacienti. Salvo ¹⁾

CVIII.

1407 — 17 GIUGNO

*Privilegio di Pandolfo Malatesta
concesso al Comune di Tignale.*

Inedito ²⁾.

Pandulfus de malatestis Brixie.

Perlecta nobis exhibita supplicatione Comunis et hominum terre nostre de tignalio tenoris sequentis. Videlicet Magnifice et excelse dominationis vestre humiliter et cum omni debita reverentia supplicatur pro parte eiusdem fidelissimorum servitorum hominum de tignalio diocesis Tridentini Q. cum ob famam et clementiam dominationis vestre prout diu optaverunt se subicerint prefate dominationi vestre parati Juramentum fidelitatis subire ed inviolabiliter observare sperantes melius favorabilius et graciosius sub umbra prelibata dominationis tractari et gubernari debere quam unquam fuerint sub aliqua alia dominatione per tempora retroacta, Ea propter ne dicta spes et fiducia eorum quam gesserunt et habent in Inclita dominatione vestra evanescat aut deficere reperiatur. audent devotissime supplicare. Quatenus omnia et singula privilegia consuetudines honores pacta conventiones et exemptiones quas et que habuerunt et habebant temporibus retroactis eisdem que observata fuere dictis supplicantibus confirmare dignetur ac inviolabiliter facere observari. prout eisdem extitit promissum per dominum Capitaneum Riperie vestre nec non fidelissimum servitorem Joanellum de lancetis fieri facere per prefatam dominationem precipue quod dicti supplicantes et

¹⁾ Manca il termine di questo articolo e manca pure il seguente ed ultimo cioè:

De expensis masariorum legendis in consilio dicti comunis.

cciii

²⁾ Dall'Arch. del Com. di Tignale.

devoti non sit suppositi aliquibus terris et specialiter Comunitati Riperie nisi in Criminalibus prout et quemadmodum erant sub terra Riperie tridentine quodque non astricti sint nec suscipere teneantur aliquem pro officiale qui habeat eisdem ministrare iusticiam in Civilibus, cum per eisdem temporibus retroactis ordinaverint unum ex eorum territorio, qui eisdem et specialiter tam terrigenis quam alienigenis habet iusticiam facere in Civilibus ut prefertur. Ac etiam nunquam artati fuerint ad subsistendum aliqua onera nec factiones imposite tam per eorum quondam Dominos quam per terras quibus suppositi fuerunt ulterius etiam ad substinendum aliquod onus reale nec personale vigore aliquorum fortiliciorum dominationis eorundem. Ac etiam semper fuerunt liberi et exempti ad possendum libere et tute, absque aliquali datij solutione mercimoniari, vendere et alienare eorum mercimonia super eorum territorio salvo et exceptato quod quolibet anno solvere teneantur libras octuagintaunam planet. in duobus terminis videlicet, medietatem de mense septembris et aliam medietatem de mense maij, et quas offerunt se velle solvere modis et consuetudinibus sopradictis. Alioquin dicti supplicantes in eorum confidentia et spe quam habuerunt et habent in his que eisdem promissa fuere, deficere reperirentur, quod non creditur fore nec esse intentionis pie ac solite dominationis antelate. Matura insuper deliberatione prehabita super continentia supplicationis per tacte gratiam que nostram eisdem supplicantibus volentes concedere, tenore presentium omni modo. Jure via forma et causa quibus melius possumus, eisdem Comunitati, hominibus, et singularibus personis dicte nostre terre Tignalis Confirmamus omnia et singula Privilegia, honores, consuetudines, pacta et exemptiones que abuerunt et eis hactenus observate fuerunt per alios nostros precessores. Concedimus insuper et volumus sicuti requirunt ipsi supplicantes quod iidem supplicantes jurisdictioni Comunitatis nostre Riperie lacus garde brixiensis. seu Officialibus ipsius Comunitatis nullatenus sint, nec esse intelignantur suppositi nec submissi preterquam in criminalibus in quibus volumus et jubemus supplicantes eosdem jurisdictioni et officio Capitanci nostre Riperie antedictæ,

fore et esse de cetero submissos atque suppositos , Etiam contenti sumus et nobis placet quod supplicantes antedicti ex hominibus et subditis nostris tenere debeant et elligere possint Unum Idoneum qui in civilibus habeat iusticiam ministrare terrigenis et etiam alienigenis terre nostre predictae. Possint etiam in onerosis et alijs questionibus et controversijs civilibus decidendis et fine debito terminandis interponere recursum ad capitaneum nostrum riperie predictae, sumus quoque contenti quod supplicantes ipsi ac homines et singulares persone dicte nostre terre Tignalis in ipsa terra et eius territorio libere et absque dacijs pedagijs vel gabelle solutione mercimoniari vendere et alienare possint eorum mercimonia ipsis supplicantibus solventibus prout solvere obtulerunt omni anno texaurario nostre Riperie antedictae libras octuaginta unam planetarum in terminis infrascriptis. videlicet, medietatem per totum mensem junij et aliam medietatem per totum mensem septembris cuiuslibet anni. Quoque artari non possint ad substinenda aliqua onera vel factiones imponenda per nos seu officiales nostros neque ad expensas aliquorum fortiliciorum Mandantes Universis et singulis Potestatibus, Vicarijs, Capitaneis ceterisque Officialibus et subditis nostris. Quatenus ipsos supplicantes et quemlibet eorum debeant in singulis propicie pertractare tanquam ipsos fideles subditos et devotos hanc confirmationem et presentes literas nostras ac in eis contenta observare, et facere inviolabiliter observari. In quorum testimonium has fieri et registrari iussimus nostri sigilli impressione muniri.

Datum Brixie. In domibus Episcopatus solite residentie nostre. Die decimoseptimo Junij Millesimi quadringentesimi septimi quindecime Jurisdictionis.

Loc. sigilli.

Paulus.

CIX.

1426 — 13 MAGGIO

Privilegi confermati alla Riviera dalla Repubblica Veneta.

Inedito 1).

Franciscus Foscari Dei gratia Dux Venetiarum etc. Universis et singulis presentis privilegium inspecturis facimus manifestum. Quod ad capitula et petitiones nostro Dominio presentatas per Discretos viros Materninum de Lancettis de Materno: Georgium de Tabachis de Gargnano: Cominum guielmini de Gardono: Johannes dictum pergaminum de materno: Johannem Bartholi de portexio: et Pasinum de Zechis de Bedizolis Oratores nostrorum Subditorum et fidelium devotorum Communitatis et hominum Ripperie nostre Lacus garde brixie. Quorum petitionibus inclinati Dedimus responsiones: et eisdem concessimus et Concedimus prout in subsequentibus responsionibus nostris continetur. Volentes et mandantes omnibus et Singulis Rectoribus, officialibus et subditis nostris ad quos pertinet, vel poterit pertinere. Quantas omnes et singulas infrascriptas nostras responsiones in presenti nostro Privilegio anotatas, debeant effectualiter prout jacent observare et adimplere, ac observari facere et Adimpleri. Ipsorum quem capitulorum et petitionum suarum: ac responsionum nostrarum tenor sequitur et talis est videlicet.

Et P.^o Ad primum Capitulum sic inquirens. Quod Communitas ejusdemque homines habeant et habere debeant merum et mixtum Imperium de per se: Quodque sit et esse debeat a Civitate brixie separata: ad Comunia ejusdem Comunitatis qui sunt numero Treginta quatuor dividi nec separari possint in toto nec in parte a dicta Communitate prout hactenus: et per tempora retroacta usitatum fuit et

1) Leggi e Privilegi della Riviera. Cod. perg. XVI secolo fol. 1. (codice Queriniiano senza registro).

observatum. Et quod dicta Communitas in futurum non possit astringi vigore alicuius Compartitionis que fieret in Civitate Brixie: respectu alicujus oneris, tam realis, quam partialis ad assegnandum dicte Communitati aliquam portionem: quod onus contingetur per Civitatem brixie supportari ex impositione Sereniss. Duc. Domin. nec alio quovis modo.

Respondemus quod sumus contenti. Quod habeant merum et mixtum Imperium deperse sicut hactenus habuerunt: Et quod ipsa communia dividi non possint: ac quod non astringantur vigore alicujus compartitionis qui fuerit in Brixia pro oneribus tam realibus quam personalibus.

Ad secundum: Quod eadem Sereniss. Dominatio propter varias immensissimasque expensas. variaque onera hactenus virulenter supportata et passa per prefatam Comunitatem et homines et que usque ad prescriptorum adepti Domini totius ripperie supportavit; et supportare contingit pro adeptione Castri de tignali: ac etiam propter certas erroneas et enormes expensas factas et supportatas per antedictam Comunitatem occasione reparationum factarum in fortificijs Comunitatis memorate et circa ea, mandato officialium domini Ducis Mediolani: que expensa est vehementer excessiva. A dicto quod pro presenti anno difficilimum erit posse eam extenuare: propterea dignetur ipsos clementer exaudire, in relaxando sibi pro presenti anno Datia ipsius Comunitatis. Ipsi Salarium Capitanei totiusque eius familie deputandi per prefatam Dominationem solventibus ad computum librarum centum quinquaginta trium et sold. duodecim in mense. Et pagas castellanorum secundum taxam et numerum hactenus limitatum ad Computum librarum quatuor pro paga. Et librarum viginti planetarum pro residentia Vicarij Materni: que volumus pro maiori parte ipsius Comunitatis ab inde revocari debere per Donationem Memoratam. Quodque totum Capitaneatus officium unitum remanere debeat in uno loco: seu prout per Dominationem memoratam declarabitur.

Respondemus quod Sumus contenti. Quod habeant Datia presentis anni videlicet usque ad mensem Januarij. Ipsis solventibus expensas in capitulo contratas. De vicario autem Materni providebitur per nostrum Dominium prout utile nobis videbitur pro meliori ipsius ripperie.

Ad Tertium: Quod finito dicto anno. Dicta Datia remanere debeant Sereniss. Duc. dom. memorate cum pactis, quod pro quolibet Modio olei solvantur soldi quatuor planet.: pro quolibet plaustro vini pro exitu soldi duodecim planet. Et pro qualibet libra extimationis bestie vendite denarij octo: et Datium introitus et exitus bestiarum quadrupedum: quamvis anno presenti solvantur pro quolibet modio olei sold. sex pro exitu et pro quolibet plaustro vini solvantur sold. xx. pro exitu. Et pro introitu cuiuslibet plaustri vini selani et vernatie sold. xii. Et pro quolibet plaustro vini nostrani soldi octo pro introitu. Et pro qualibet libra bestie vendite soldus unus. Et hoc Additio facta fuit ob nimias et insupportabilem impositionem Dathiarum et onerum que dicte Comunitati imponebantur occasione diminueri aliquam partem dictorum onerum. Quodque si contingeret per antedictam Dominationem acceptare ipsa Datia, quod ponantur ad incantum per presidentes dictis Datijs in terra Salodij. Et quod ab alijs oneribus tam realibus quam personalibus perpetuo sint exempti. Ad hoc ut possint sub solita umbra suprafacte Dominationis se reconciliare et restaurare: Cum sint usque nunc maximis usuris suppositi. Et quod dicta Dominatio solvere debeat expensam Capitanati eiusque familia et castelanorum.

Respondemus quod sumus contenti. Quod de oleo solvantur soldi quatuor: pro vino soldi quatuordecim. De extimatione bestiarum: denarij octo pro libra: quod ultra hoc Datium introitus et exitus dictarum bestiarum: que datia vendantur in Salodo prout petunt. De angarijs non Respondemus: quod non consuevimus imponere contra subditis nostris, nisi maxima et urgenti causa que redundat ad eorum commodum, et debent esse certissimi, quod eos tractabimus dulciter et humane prout faciemus alios subditos nostros.

Ad Quartum: Quod si quo tempore contingerit velle construere aliquod fortilicium per prefatam Dominationem: seu reparationis aliquam in dicta Comunitate facere, nec alibi. Quod dicta Dominatio dignetur velle dictos homines exemptos et immunes facere a talibus oneribus et quod sumptibus prefati Dominationis fieri debeat.

Respondemus quod adveniente causa qua necesse nobis videretur aliquod Fortilicium de novo construi facere sumus contenti illud fieri facere ad expensas nostri Domini. Reparationes vero que fieri essent necessarie fiant juxta consuetum.

Ad Quintum. Quod Comunitas et homines ejusdem non debeant cogi ad faciendum aliquam munitionem, nec guarnimentum in dictis Fortilitijs quo quo tempore: Et quod omnes munitiones bladi reseruate in fortilitijs, et que erant ipsius Comunitatis solvantur vel quod restituantur.

Respondemus quod considerato, quod dicta fortilitia male starent ad presens sine aliqua munitione volumus quod munitiones quas in ipsis esse reperiuntur, remaneant in eis. Sed quod decetero nullo modo cogantur ad faciendum munitionem nec guarnimentum: secundum conserventur in eorum antiquis consuetudinibus.

Ad Sextum: quod per prefatam Dominationem non debeant dicte Comunitati imponi aliquod oneris extraordinarium: neque aliqua Factio extraordinaria.

Respondemus: quod ad hoc superius ad tercium capitulum responsum est.

Ad Septimum: Quod dictis hominibus Immunitas et Privilegium concedatur quod non artentur ad solutionem aliquarum bulitarum: si contingerit eos ire equestres seu pedestres ad Civitates Verone, Vincentie, Padue, seu per eas transire.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad Octavum. Quod liceat et licitum sit dicte Comunitati et hominibus posse levare in terris Civitatibus atque locis quibuscumque Sereniss. Dominationis prefate tam adeptis, quam in futurum acquirendis per ipsam Dominationem, omnem et quamcumque bladi et leguminis quantitatem quam levare voluerint pro eorum usu, et familiarum suarum: Ipsis Datia imposita per prefatam Dominationem in dictis talibus terris civitatibus et locis solventibus.

Respondemus quod sumus contenti eis in hoc complacere, habendo semper bonam advertentiam quod loca unde illa blada vellent extrahere non recipiant incomodum.

Ad Nonum quod dicta Dominatio Illustrissima dignetur sua Clementia nolle aliqua Datia alia innovare nisi dum taxat illa que erant ipsius Comunitatis, et que sunt in dicta Comunitate usitata respectu ipsius Comunitatis. Quodque eisdem nullatenus imponatur aliquod Datium Imbotamentum vini Manerve fundugi feraritie, nec aliquod aliud Datium ipsis hominibus exosum.

Respondemus quod sumus contenti quod eis nova Datia non imponantur sed quod solvantur illa datia que solvebant antequam venissent nunc ultimo sub Dominio Domini Ducis Mediolani.

Ad Decimum quod antefacta Dominatio manutenere debeat in locis ipsius Comunitatis, et ubi districtus manutenendum salem rubrum et cyprianum ad sufficientiam pro vendendo dictis hominibus et buris existentibus in dicta Comunitate ad rationem denariorum quinque pro libra brixienne et quod nulla alia Salis impositio eisdem imponatur.

Respondemus quod videtur nobis conveniens nec iustum est ponere Sali unum pretium in uno loco et aliud in alio. Sed volentes in cunctis possibilibus complacere. Sumus contenti non dare eis illa vigintiquinque plaustra Salis que eis dare solebant. Sed vendi facere Salem robrum et cyprianum ad denarios sex pro libra prout semper extitit consuetum. Ita tamen quod ipsi sint astricti non accipere alium Salem quem nostrum sub illis penis quas nobis iuxta videbuntur.

Ad Undecimum. Quod omnia Decreta domini Ducis Mediolani sint irrita vana et cassa nulliusque valoris: nec non quodam Statutum in Volumine Statutorum insertum positum sub R. *De faciendo cessionem bonorum*. Et quod nulla prima possit carcerari. Cum multi sint qui sub pretextu talis statuti faciunt alienationes: et contractus simulatos in fraudem creditorum ab eis habere debentium quod non fuerint: si tale Statutum non sub esset. Quod non credit et cessit ad maximum mercatorum detrimentum. Hoc salvo quod alia statuta confirmantur: et aliud decretum quod incipit *Nos Joannes Galeatius* subvertendo tamen nomine ipsius, et reddigendo ipsum sub nomine Ducalis Dominationis: et omnes eius partes et capitula, quod divulgatum fuit die vigesimo secundo octobris 1386. Nec non aliud decretum quod incipit *Nos dominus Mediolani*: quod divulgatum fuit die XIIIJ. novembr. 1386. Salvo quod dato iudice in causa appellationis libellus possit porrigi coram iudice ordinario seu Vicario domini Capitanei ripperie et ibidem totus processus agitari secundum terminos in dicto decreto assignatos. et quod postquam datus fuerit iudex, qui dari debeat post appellationem interpositam ad instantiam partis requirentis infra unum diem utilem. Et quod tunc incipiat currere tempus instantie et ellapsis terminis probandi et reprobandi. Quod dictus Iudex datus intra tempora in dicto statuto limitata videlicet dierum vigintiquinque utilium, debeat suam sententiam in scriptis protulisse, usque quo super ipsis statutis et decretis provisum fuerit aliter et alio modo per prefatam Dominationem et secundum morem et stilum ipsius soprafate Dominationis: et pro ut sibi videbitur. subvertendo tamen nomen Ducis Mediolani in dictis decretis expressum. Et quod ipsa statuta et decreta aliququaliter non habeant derogare aliquibus literis decretis, et rescriptis que per prefatam Dominationem emanarentur vel ediderentur.

Respondemus: quod fiat sicut petitur.

Ad Duodecim. Quod quelibet persona Comunitatis predicte seu in ea stans et habitans pro debitis eius tam contractis quam in

futurum contrahendis et inhiendis possit personaliter deveniri, si non habuit in bonis, ut precludatur via faciendi aliquos contractus simulatos prope quos excludere intendunt creditum mercatorum, aliarumque personarum, que dant res suas ad credentiam. Si non fuerit ex terra, quamvis haberet in bonis extra ipsam ripperiam possit teneri personaliter detineri si contractus fuerit celebratus in ripperia: vel si aliquid emerit, vel perceperit aliquovis alio titulo a persona dicte Comunitatis in dicta ripperia propter quod fuerit debitrice talis persone ipsius Comunitatis, seu in ea stantis et habitantis. Salvo quod hoc Decretum non habeat opitulari personis habentibus publicam vocem et famam foenerandi, nec eo uti possint. Quod quam aliam provisionem factam et reformatam per Comunitatem predictam confirmare. Que est posita sub Rubrica Qualiter fides adhibeantur infra-scriptis indigentibus subscriptione ferundi notarij. Et quam incipit. Item quod si reperiatur. et finitur, quam in futurum fiendis. Item aliud statutum quod incipit, Item statutum est. et finitur, alio statuto in contrarium disponentur. Item aliud statutum positum R. . . . *De compromissis fiendis debitibus*. Et quod incipit item statutum est: quod de qualibet lite, et finitur de preceptis fiendis ad quindecim dies utiles retenta vi. Et que confirmata fuerunt ad petitionem dicte Comunitatis et hominum per dominum Ducem Mediolani, et multum redundant in favorem ipsius Comunitatis et hominum: Cum ex eis releventur a multis laboribus et expensis.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad Tertium decimum: Quod omnis immunitas et exemptio concessa per Dominos de vicecomitibus aliquibus comunibus et singularibus personis sint irrita, vana et cassa: nulliusque valoris et momenti nec sibi quoquomodo opitulare, nec in futurum opitulari possit, nec debeat per prefatam Dominationem aliququaliter confirmari: nec aliam personam ejus nomine: et si confirmata esset aboliri debeat, et abolita esse intelligantur per inde ac si nullatenus confirmata fuissent per Dominationem memoratam.

Respondemus quod fiat sicut petitur.

Ad quartum decimum: Quod prefata Dominatio dignetur nolle alienare, infeudare, nec quovis titulo quocumque censentur trasferre aliquo tempore, nec perpetuo ipsam ripperiam alicui domino, seu potenti viro: aut alicui singulari persone, comuni, collegio, et Universitati: nec aliquam ejus partem: nec cum alia terra Civitate loco et Castro permutare: nec ipsam dividere et dimembrare quoquo modo: etiam si ducali Dominio succederet in maiori comodo, quam foret ipsa ripperia.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad quintumdecimum: Quod omnes banniti tunc existentes super Comunitate predicta tempore quo adeptum fuit integram totum Dominium ipsius Ripperie, dummodo non sint banniti de rebellionem: ab eorum bannis et contumacijs eximantur: et ipsi Cancellentur et aboleantur de quibuscumque libris, lischis, filsis et scripturis: habendo tamen partem cum offensis: et casu quo pax haberi non posset cum hijs: quod saltem possint libere et impune stare et habitare in dicta ripperia bene se abendo et gerendo. Salvo quod gratia vera non debeat dispensari cum quodam Francisco Cazoni Satellite occisore cuiusdam sui fratris: et ejus Compatri et condemnato de falso monita et que delecta fuere partis comissa super territorio verone: et partim super Comunitate predicta: super quibus nullatenus possit, nec debeat stare nec habitare.

Respondemus quod sumus contenti, quod banniti habentes cartam pacis exceptis ribellibus extrahantur de banno et possint impune stare in ripperia: non habentibus vero cartam pacis, non: pro rumoribus evitandis.

Ad xvi.^o capitulum. Quod Capitaneus deputandus per Dominationem prefatam in Comunitate predicta, non possit, nec debeat tenere, nec secum ducere, aliquem Vicarium, Cancelarium, Contestabilem Collateralem: nec aliquem familiarem: qui steterit cum Capitaneis positus, seu ibidem deputatis tempore Dominorum de viceco-

mitibus. Et quod prefata Dominatio dignetur nobis assignare pro Rectoribus et Capitaneis nostris, de Magnatibus, et probatis viris felicissime terre Venetiarum: qui conducere possint Vicarios, Cancellarios, Collaterales et familiares terrarum Dominationis suprafate: Dummodo non sint, seu fuerint Vicarij, Cancellarij seu Collaterales temporibus retroactis Capitaneorum deputatorum tempore Dominij de vicecomitibus ut profertur: et qui non sint nimis domestici seu vicini terrarum ipsius Comunitatis: seu personarum eiusdem.

Respondemus quod fiat sicut petitur.

Ad Decimum septimum. Quod dicta Comunitas, et homines ejusdem: non teneantur, nec cogi possint per aliquos Rectores, seu officiales ibidem deputandos ad dandum, nec eisdem concedendum aliquas massaritias durante eorum officio, nec aliquas per alios de eorum familia.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad xvij.^m Quod cum tempore Domini Pandulfi: et ejus Dominio pendente per officiales ejusdem ejus nomine et alios judicantes vendita et alienata fuerunt quam plura bona non nullorum de dicta ripperia forensicorum rebellium et inhobedientium Dominationi sue, ejusque statui confacentium: ac data fuerunt insolutum aliquibus eorum forensicorum rebellium, et bamnitorum creditoribus: Que quidem bona quam valde fuere bonificata et meliorata, tam plantarijs et ellevamentis murorum, alijsque melioramentis: de inde que cum ipsa ripperia pervenisset ad Dominium domini Ducis Mediolani. Idem dominus Dux per suas litteras et capitula concessa certis hominibus ipsius ripperie, Cassavit et irritavit et annullavit dictas venditiones alienationes et insolutum dationes fodras ut supra. nullo interveniente pretio: tam respectu emptionis, quam respectu melioramentorum super inde factorum: privando dictos emptores possessione dictorum bonorum: et sibi denegando refectiones melioramentorum, in forma quod ipsi Emptores penitus exclusi remanserunt, eorum

relicto pretio et melioramento super inde facto. Reristituendo eos ad possessiones dictorum bonorum absque alio juris ministerio et contra omne juris debitum. Pro inde Dominationi memorate supplicant, Quare dignetur alterum de duobus conceditur dictis hominibus dicte Comunitatis emptoribus et creditoribus aut quod ponantur restituantur et inducantur in et ad tenutam et corporaliter possessionem bonorum per ipsos tunc temporibus acquisitorum in qua erant tempore domini pandulfi et ante spoliationem factam vigore literarum domini Ducis prelibati de dictis bonis facta, juxta taxationem bonorum viro- rum reficiantur. Ad quam taxationem fiendam dicti boni viri, seu amici communes compellantur omnibus juris remedijs etiam per personarum detentionem causa quo ipsam taxationem facere, seu dirimere recusarent: Et non obstantibus aliquibus taxationibus seu sententijs super inde factis et latis.

Respondemus quod eos ortamur: ut consideratis conditionibus temporis presentis velint habere pro nunc part. sed cum tempore habita super inde bona informatione, erimus parati facere eis tamquam bonis servitoribus nostris omnia que honeste facere poterimus.

. Ad xviiiij.^m Quod cum tempore predicto, videlicet pendente dicto Dominio Domini Pandulfi plures venditionis alienationis insolutum dationis contractus, transationes, instrumenta, obligationes et distractus facti et facte fuissent voluntarie per non nullos de dicta Comunitate et alios habentes bona super dicta comunitate, certis hominibus et primis ejusdem Comunitatis: Fiunt que per ipsum Dominum Ducem Mediolani postmodum revocati et revocare, nullo habito respectu iudice vigore terrarum ejusdem. Adeo quod quam plures ejusdem Comunitatis, immensissima damna supportaverunt: et quasi ad eorum totalem consumptionem sunt deducti contra omnem juris formam. Nullo habito respectu ad aliquam melioramentorum refectionem. Propterea dignetur Dominatio memorata Considerato tam furori ardori partialitatis vigente in prefatum Dominum Ducem, quod contra non nullos de dicta ripperia suis litteris fulminavit, In volendo eos

deducere ad extrema supplicia, Approbare, confirmare, ratificare dictas venditiones, alienationes, contractus, insolutumdationes, transationes, obligationes infrascriptas et districtus taliter factos prout jacent. Et subsequenter irritare, cassare et annullare decreta et ordinamenta edita super inde facta, per prefatum Dominum Ducem Mediolani: nec non sententias et transationes latas et factas super inde. Et quod dicte tales persone, que tunc temporis possidebant dicta bona sint in eodem statu prout erant tempore domini Pandulfi, dictis talibus sententijs et transactionibus latis et factis super inde, non obstantibus.

Respondemus. Quod considerato, quod sunt res que vadunt a spetialibus partis, ad spetiales partes: captato tempore habili mitteremus aliquam personam: que auditis partibus nos informet super inde: Et sint certissimi quod faciemus et disponemus pro ut jus postulat et requirit.

Ad Vigesium. Quod cum multi fecerunt, qui non confesi fuerunt jus suum consequi, nec experiri pendente Dominio domini Ducis Mediolanij, tum quia semper comorabantur in actu se absentandi perpetuo favores immensos uni parti prostitos: tum quia non habebant sua jura. Quod aliquibus personis dicte Comunitatis prope temporis cursum: et spetialiter pendente ejus Dominio: non intelligatur esse cursa aliqua prescriptio pro eo tempore quo stetit in Dominio, a dominio Domini Pandulfi citra: et quod restituantur, et restituti esse intelligantur ad eorum jura.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad vigesimum primum. Quod quelibet persona Datiaria, que habere debuisset et deberet ab aliqua persona vigore alicuius Datij: quod non intelligatur esse cursum aliquod tempus vigore aliquorum pactorum dicti Datij quo minus consequi possint eorum creditum a personis sibi debentibus.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad vigesimum secundum. Quod omnia bona existentia super Comune de Salodo, et quem solita erant solvere cum ipso Comuni solvere debeant, ubi persone quarum sunt dicta bona habitant. Exceptis domibus extimatibus in ipsa terra Salodij, que solvere debeant cum ipso Comuni de Salodo: seu cum alijs bonis ipsorum hominum Salodij: Et hoc dum fiet mutatio, seu correctio foculariorum.

Respondemus quod fiat sicut petitur.

Ad vigesimum tercium. Quod cum sit magna discrepatio inter Comunia de materno, de Tuscolano, de Gargnano, de Tremosigno, et de Limono ex una parte, seu pluribus partibus, et que Comunia sunt numero quinquetregintaquatuor Comunium ipsius Comunitatis: Et alia Comunia que sunt numero vigintinovem, ubi debeat officium Capitaneatus residentiam facere cum tota ejus familia. An in terra Salodij, an in terra Materni, cum ipsa quinque Comunia allegent debere morari in terra Materni, saltem pro medietate temporis: et ibidem pro dicto tempore debeant rationes Comunitatis calculari, Citra vero Comunia asserant debere morari in terra Salodi. Cum ipsa terra sit in centro omnium Comunium, et magis apta et congruor locus omnibus Comunibus, quam sit ipsa terra Materni. Istud decretum debere dirimi et declarari per Serenissim. Dominationem vestram et nostram. Et ita ipsius dispositionis de partium voluntate remissum est.

Respondemus quod providebimus De residentia Capitanei nostri, prout nobis pro meliori Comoditate omnium fidelium nostrorum riperie videbitur.

Ad vigesimum quartum. Quod omnes homines de terra et territorio tignalis, qui se reduxerunt in castro tignalis: Et qui se exposuerunt ad offensam dicte Dominationis. Banniantur et rebellentur eorumque bona assignentur Comunitati nostre: que succedant loco expensarum factarum et fiendarum per dictam Comunitatem circa dictum Castrum, in casu quo se non reducant infra certum tempus per nostram Dominationem statuerj. Sub extranie prefate Domina-

tionis. Et quod homines abitanti a Comunitate nostra ripperie: et quod perseverant in contumacia, et ad offensam prefate Dominationis. Et specialiter quidam Joannes dictus bereta et Marcus et ceteri eius fratres seu eorum filijs et dependentibus qui insistent sedulo detractioni Serenissime Dominationis prefate: Et quidam bertherius marchesini de picardis de Salodo: Joanninus petrinij de tremosigno: Dominus Nicoloxij de turellis, et Massarius cum filijs eius: et Bertherius et Benvenutus ac Andreas fratres de Bertazolis cappe: et Antonius Contri guerinj: et Tonolus peterboni et pasquettus Bertheri et frater eius: et Antoniolus petrebonj et Albertinus et mafeus cum tota ejus familia. Et Manfredus guielminj omnes de Gargnano, et qui die nostrumque se exponunt contrastatum memorate Dominationis.

Respondemus quod fiat veluti petit: Assignando terminum illis qui sunt in Tignali octo dierum: et illis qui essent ex unius mensis a die proclamationis facte.

Ad vigesimum quintum. Quod omnes Condemnationes que devolute erant domino Duci, et omnia credita eidem pertinentia sint irrita, vana et cassa et nullius valoris: et dictis debitoribus ipsius camera remissa censeantur, Exceptis debitis texaurariorum ad quorum manus pecunie ipsius comunitatis sunt pervente que non fuerunt solute ipsi domino Duci, restituantur ipsi Comunitati omni exceptione remota, si non constat de eorum confessione.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad vigesimum sextum. Quod omnes Condemnationes, que sunt per dominum Capitaneum ripperie et ejus familiam sint et spectant ipsi Comunitati: Et specialiter ille que similiter fiebant tempore domini Ducis Mediolani.

Respondemus quod observetur consuetudo solita.

Ad vigesimum septimum. Quod si quo tempore Serenissima duc. Dominatio. acquireret terra Ripe Tridentine quod dens annuat quod

dicti homines nostri ripperie non teneant solvere maius Datium pro Muta ipsius ripe seu pro Datio olei quod conduceretur per ipsos homines ripperie quem solvatur per homines veronenses.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad vigesimum octavum. Quod si causa occurreret, quod aliquis committeret homicidium seu furtum, seu aliud delictum ex quo pena Sanguinis veniret imponenda in terra, seu terris Comunitatis per aliquam personam istius Comunitatis. Quod propter talis homicidium, furtum, vel delictum non possit, nec debeat se transferre ad Civitatem Verone, Vincentie seu eorum districtum et diocesim, nec ibidem residentiam facere.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad vigesimum nonum: Quod omnes intrate que pervenerint ex dicta Comunitate: et que essent devolute, seu spectarent Sereniss. Duc. Dominationi seu Comunitati suprascripte, debeant percipi per unum texaurarium deputandum per dictam Comunitatem, dummodo dicte Camare fiat bona cautio per ipsam Comunitatem de ipsis intratis percipiendis omni mense. Et quod ipsas intratas portari faciet in fine cuiuslibet mensis Brixiam seu Veronam: seu prout per prefatam Dominationem deliberabitur Camerlengo deputando, et nominis prefate Camare recipienti: et omnes officiales ipsius Comunitatis deputandi per prefatam Dominationem compellent omnes debitores ipsius Camare omnibus Juris remedijs ad omnem requisitionem dicti texaurarij. Lapsa termino stabilito dictis debitoribus, ut portatura dictorum denariorum fieri possit quecumque prefate Dominationis placuerit.

Respondemus quod sumus contenti, quod elligant per suum consilium de anno in annum unum exactorem fidum et sufficientem, qui prestet sufficientem plezariam de eo quod percipiet et administrabit, et Mandabimus quod detur favor conductoribus Datorum contra suos debitores.

Ad Trigesimum. quod Mercatores et alie que vis persone Comunitatis ripperie conducentes, portantes seu conduti et portari facientes oleum ad civitatem venetiarum, seu ad alias terras prelibate Dominationis. Quod pro dicto eorum oleo conducendo non solvatur majus Datium in ipsis Civitatibus et terris ipsius Dominationis per ipsos de ripperia quam solvatur per homines veronenses.

Respondemus quod fiat ut petitur.

Ad Trigesimum primum. Quod cum alias tempore adeptionis roche de Manerba facte per Dominum Ducem Mediolani essent reducti in dicta rocha sub spe tuitionis personarum eorum, multi et specialiter aliqui ex infrascriptis. Et Castellanus tunc temporis ibidem existens certam fecerit Compositionem cum Zanon de Capodistria Thomasio de la rosa, et Joanne de nitia: In qua compositione dictus Castellanus dedit dictos homines dicto Zanon pro pretio ducatorum Mille ducentorum quinquaginta: quamvis introitus aliquis pecunie non affuerit: Et ex hoc ipse Zanon fecit fieri certam obligationem de dictis ducatis per prefatos homines, fingendo se illos exbursasse dicto Castellano: Titubant que ne in processu temporis dicta obligatio exigatur per aliquos que forte se submitterent Dominationi memorate quamvis facta fuerint fictitie et simulate. Proinde transmiserunt Joannem de paterno: et Joannem baroli ad Magnificum dominum Marcum dandulo verum provisorem in brisia: Et dunc predicta per ipsos forent explicata, affirmando eidem quod servarent modos, ut Rocha poneretur in vicibus vestre dominationis. Si talis exatio non sortiretur effectum. Ex quo prefatus dominus Marcus imposuit prefatis Joanni, et Joanni, ut audactor promitterent antedictis hominibus. Si dicta rocha poneretur in fortia et potestate nostre Dominationis. Quod non pateritur Dominatio prefata, ut talis contractus executionem habueret quod ipse solverit de habuere Dominationis prefate. Proinde dignetur dictis hominibus concedere prefata Dominatio, ut talis contractus fit simulatus et fictitijs, et nullo tempore sub felici umbra ejusdem locum habere debent. Et de

promissis etiam Magnificus dominus Comes Franciscus Carmignola est informatus. Quorum nomina sunt hec videlicet. Petrus Boturinj. Bertinus Vechij. Antonius Gandulfi: Perusius de Moniga. Antonius Jacobi avantij. Zenebonus nicolini. Bertenus sartor. Joannes guardinelli Joannes peterzoli avantij. Berthinus manfrede. Bertherus Stefaninj omnes de manerba.

Respondemus quod fiat sicut petitur.

Ad Trigesimum secundum. Quod cum magna pars Vallis tenensis et Campanie sit sub dyocesi Episcopatus Verone: et titubet quod eidem imponatur collecta decime per dominum Episcopum, quod non fuit usitatum a tanto tempore quod non extat memoria in contrarium. proinde dignetur Dominatio memorata mandare et concedere dictis squadrīs. Quatenus eisdem non imponatur aliqua Collecta decima prout assueti sunt: et quod aliud eisdem hominibus non innovetur.

Respondemus quod fiat veluti petitur.

Ad Trigesimum tertium vero et ultimum. Quod cum alias vigore partialitatum dominus Dux Mediolani diruere fecerit certa opida: Videlicet Castrum de Bedizolis: et Castrum de polpinatiis que opida multum conferebant et magne utilitatis erant ipsis hominibus, et comunitati, propterea dignetur Dominatio memorata de novo concedere. Et licentiam impartire dictis hominibus: Quatenus dicta opida rehatificare possint et valeant: cum multum succedent ipsi Dominationi et Comunitati nostre in maximum comodum et robur suprafate Dominationis.

Respondemus quod sumus contenti quod fabricare possint, sicut petunt suis tamen expensis in quorum omniū fidem et evidentiam pleniorē, hoc presens privilegium fieri jussimus et bulla nostra plumbea pendente muniri.

Datum in nostro Ducali palatio Die terciodecimo mensis Maji: Indictione quarta. M. CCCC. XXVJ.

CX.

1437 — 15 MARZO

Disposizioni circa le appellazioni sì civili che criminali.

Inedito 1).

In die XV mensis Martij hoc Statutum confirmatum fuit per Serenis. Dominationem nostram cum Consilio Rogatorum, cujus tenor talis est.

Item Statutum et ordinatum est quod cum homines dicte Riperie penitus fuerint separati a Jurisdictione Civitatis Brixie, et prelibatum Ducale Dominium videantur Jurisdictioni et Officio Magnificorum Rectorum dicte civitatis in causis appellatorum interpositam a sententijs latis per D. Potestatem Riperie, et ejus Vicarium absque Consilio Sapientis submissis, quod omnes ipse appellationes devolvantur et devolute intelligantur ad nostros Auditores novos. sent. novor. in Venetiis, et prout decidebuntur appellationes Civitatis Verone, et aliam Civitatem prelibate Ducalis Dominationis Nostre, ut sic dici nequent omnes dicte Riperie Jurisdictioni Civitatis Brixie a que semper in civilibus et in criminalibus fuerunt separati, fore submissos.

CXI.

1438 — 16 GIUGNO

Si determina d'invviare un Provveditore a Salò.

Inedito 2).

Quia considerata importantia loci nostri Salodij, si bonum quod apud Rectorem sit unus Provisor. Vadit Pars, quod per Collegium mitti possit unus noster nobilis pro provisoro ad dictum locum Salodij,

1) Ex capit. Ill.mo D. Audit. Nov. Senat. Capit. Cart. 44. 1.

2) Reg. 14, cart. 117 t. Senato Secreto.

cum stipendio ducatorum triginta in mense, et cum illa expensa et commissione que dicto collegio videbitur.

De parte — 131.

De non — 14.

Non sinceri — 4.

die suprascripto

Electus fuit

Ser Andreas Marcello.

CXII.

1440 —

Privilegio concesso alla Comunità della Riviera.

Inedito 1).

Franciscus Foscari dei gratia Dux venetiarum etc. Nobilibus et Sapientibus viris potestati et Capitaneo Brixie, ceterisque Rectoribus Provisoribus et officialibus nostris in Brixia et ripperia Brixiensi constitutis presentibus et futuris: Fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Cum Comunitas et homines fideles nostri Ripperie Brixiensis lacus garde: per suos Ambaxiatores Nobis fecerint presentare Infrascripta Capitula. Nos illis examinatis, volentes in his que nobis honesta visa sunt suis supplicationibus annuere: Deliberavimus ad unum quodque Capitulum responsiones nostras prebere, ut inferius latius cavetur. Rectoribus itaque nostris Provisoribus et officialibus predictis, et unicuique verum scribimus et Mandamus. Quatenus secundum quod in ipsis nostris responsionibus continetur. Ita facere et observare ac observari inviolabiter debeatis. Tenor autem Capitulum et Responsionum. Talis est. Videlicet.

Primo Quod Comunitas Ripperie lacus garde Brixiensis ejusque homines habeant et habere debeant Merum et Mixtum Imperium de

1) Leggi e Privilegi della Riviera, Cod. perg. del secolo XVI, fol. 12 (Cod. Queriniiano senza registro).

per se: Quod que sit et esse debeat a Comunitate Brixie separata: ac Comunia ejusdemque: sunt numero Triginta quatuor dividi, nec separari possint a dicta Comunitate in toto, nec in parte: sed potius in unum corpus remanere prout hactenus, et jam annis ultimis ducentis extitit. Et quod ipsa Comunitas non possit astringi vigore alicuius Compartitionis, que fieret in Civitate Brixie, respectu alicujus oneris tam realis, quam personalis ad substituendum aliquam portionem dicti oneris, quod onus contingerit per ipsam Comunitatem Brixie supportari ex impositione prefate duc. dominat. venetiarum, nec alio quovismodo: et quod Capitulum alias etiam fuit per prefatum ducale Dominium Confirmatum.

Ad primum respondeatur. Quod sumus contenti, Quod habeant merum et mixtum Imperium sicut hactenus habuerunt hoc tamen excepto et declarato, quod Casus in quibus pena sanguinis veniret imponenda sint reservati Rectoribus Brixie. Et quod ipsa Comunia dividi non possint: Et quod non astringantur vigore alicuius Compartitionis pro oneribus tam realibus quam personalibus, exceptis tamen factionibus occurrentibus tempore guerre. Ad quas non graventur, nisi secundum quod videbitur Rectoribus Brixie.

Item quod prelibata ducalis Dominatio dei gratia speciali Digne-
tur et debeat dicte Comunitati dare et assignare de tempore in tempus, et prout ipsi ducali Dominationi nostre videbitur pro rectore et potestate ejusdem Comunitatis de Nobilibus et Magnatibus viris ejusdem Fidelissime terre nostre venet. et non alterius Civitatis, nec terre: Qui conducere et traere secum teneant et debeant vicarios qui sint Doctores legum, Collaterales, Cancellarios, Conestabiles, et Famulos terrarum prefate nostre ducalis Dominationis. Dummodo ipsi non fecerunt officiales, seu famuli temporibus retroactis dominorum et Capitaneorum tempore Dominij dominorum de vicecomitibus, et nimis domestici: seu vicini terris ipsius Comunitatis, seu hominibus ejusdem. Et quod totum officium Potestarie ipsius Comunitatis unitum remanere debeat in uno loco ejusdem Comunitatis: et ubi per

eandem Ducalem Dominationem declaratum fuit: et quod capitulum etiam alias fuit ut supra Confirmatum et observatum.

Ad secundum quod volumus libenter sibi complacere. Sed sicut faciunt per Capitula concessa nostre fidelissime Comunitati Brixie potestas, illius ripperie debet esse Civis Brixie. Quibus capitulis aliquantulum derogare non possumus. Verum volumus quod vicarius ejusdem potestatis sit jurisperitus Forensis et quod qui fuerint ibi officiales non possint redire ad dictum officium ante quinque annos, et quod illi de Materno possint habere vicarium residentem in Materno. Ipsi tamen de Materno habentibus Datium Banchi juris dicte terre in Civilibus tantum.

Item quod dicta Comunitas nec homines ejusdem teneantur, nec cogi possint per aliquos ad Dandum, nec concedendum prefatis dominis Rectoribus in dicta Comunitate deputandis per prefatum ducale Dominium, nec alijs officialibus dicte Comunitatis, aliquas massariatas, nec utensilia seu suppellectilia quecumque per aliquod tempus.

Ad Tertium fiat ut petitur.

Item quod prelibata ducalis Dominatio vestra, seu clementia dignetur ipsi Comunitati ripperie Dimittere et relaxare, seu etiam et donare Datium notariatus, seu officij Banchorum Civilium causarum ipsius Comunitatis ita ut facere et disponere possint ad sui libitum amodo, et ad dictum officium eligere et deputare personas idoneas: et sufficientes et bone conditionis et fame, et quibus lites sint exose: Et qui eas toto suo posse extinguant et concordent ad hoc ut in ipsa Comunitate non insurgant lites que hinc retro quodammodo fiebant immortales, et ut etiam homines ipsius Comunitatis possint de tempore in tempus modificare excessivas expensas et solutiones quas hinc retro notarij pro suis scripturis recipiebant.

Ad quartum fiat quod servetur consuetudo servata tempore Domini nostri.

Item quod eadem Sereniss. ducalis Dominatio propter varias et immensissimas predas et robarias ac Domorum combustiones supportatas per ipsam Comunitatem et ejus homines in Guerra presenti in

servitio ipsius vestre Ducal. dominat. pro conservatione status ejusdem. Dignetur eos clementer exaudire, et eis per decem annos proxim. futuros dimittere et relaxare omnia Datia ipsius Comunitatis. Ad hoc ut in isto tempore ipsi de ripperia possint se de aliquo recuperare: et eorum possessiones que steterunt incultis jam annis duobus preteritis reaptare, et eorum domos rehedificare, et sub vestra Duc. Domin. umbra feliciter degere: ipsis tamen de Ripperia interim soluctibus salarium domin. potestatis dicte ripperie et suorum officialium ad Computum consuetum.

Ad Quintum Respondeat: Quod vident et clare percipiunt nostras magnas expensas, quas habemus et habituri sumus et maxime pro conservatione eorum et aliorum nostrorum fidelium: propter quas non possumus sibi complacere: Ideo opus est, ut Datia nobis remaneant ut ipsis expensis suppetere possimus.

Item Quod Finitis dictis Decem annis ipsa omnia Datia dicte Comunitatis: excepto dicto Datio officij seu notarie Bancorum civilium causarum quod in futurum ipsi Comunitati remanere debeat ut supra remaneant et remanere debeant nostre ducali Dominationi, cum pactis et ordinibus que servabantur et usitabantur tempore Dominij vestri. Que pacta et ordines petitur per eandem Comunitatem confirmari debere per vestram ducalem Dominationem eodem nostro Ducali Dominio solvente salarium dicti domini potestatis ripperie et suorum officialium et pagas Castellanorum. Et quod ipsa Datia ponantur ad incantum in terra Salodij per dominum potestatem ejusdem.

Ad sextum Respondeatur quod servetur, quod tempore Dominij nostri solitum est servari.

Item quod prefata ducalis Dominatio nostra Dignetur sui Clementia nolle aliqua Datia innovari nisi dumtaxat illa que erant ipsius Comunitatis. Et que hinc retro in ipsa Comunitate sunt usitata respectu ejusdem. Et quod eisdem nullatenus imponatur aliquod Datium imbotatur, vini, olei, macine fundegi, farine et bladi: nec aliquod aliud Datium ipsi Comunitati exosum et hominibus nec permittitur in ipsa Comunitate aliquos officiales alicuius Datij alterius Civitatis vel terre.

Ad septimum Respondeatur. Quod eis non imponetur nova Datia. Sed quod solvant illa Datia que solvebant ante quam venissent nunc ultimo sub Dominio Ducis Mediolani De officialibus autem alicujus Datij qui non permittantur stare in ea Comunitate etc. Fiant ut petunt.

Item quod prefata ducalis Dominatio dignetur et velit Cassare et revocare Datium statu verone. Quod a decem annis citra innovatum fuit super rebus et mercantionibus que conducunt per lacum garde a partibus tridentinis ad partes inferiores ripperie et Brixie, Et quod pro ipsis rebus nihil exigi possit nec debeat pro Datio stat. verone. Et quod ipse Lacus sit comunis et liberis prout erat ante innovatione dicti Datij.

Ad octavum Respondeatur. Quod servetur Consuetudo.

Item Quod prefata Dominatio nostra dignetur et velit sua potestate et auctoritate excomiare Bannire et rebellare de toto territorio vestre ducalis Dominationis omnes et singulos infrascriptos cum eorum familijs ac filijs, et eorum bona confiscare. Cum ipsi sint, ac fuerint ex principalioribus. Qui suos viros opposuerunt contra statum nostr. Ducal. dominat. et amicos ejusdem in accusando amicos ejusdem de dicta Comunitate, dum quererint destinare vectualia ad civitatem Brix. vestram et eidem subvenire in possibilibus et in faciendo plurimos ex eis captivare et confinare eorum domos destruere et concremare. Et in faciendo plures ex eis cruciari et mortem subire salvum per personas interpositas et in tractando contra statum ejusdem vestre Dominationis tempore Dominij vestr. Ducal. dominat. venetorum. Quorum nomina sunt Infrascripta videlicet Joannes dictus Bereta de Gargnano. Mr Joannes Mr Jacobus ejus filij Nicolaus Zacharia de Malsesigno, Zambonus pasquini de Renzano. Mafeus tirimbetta de renzano. Maurius Comini de Salodo. Joannes Franciboni de Giraldis Domin. Joannes de Sutijs. Bertazolus petriboni de Salodo. Martinus massarij. Ruffa antonij ruffe de Salodo. Dominicus chincerue. Antotolus petriboni filij quondam Magistri Mafei de Gargnano. Dominicus Joannes contri, et Filius de Gardono. Jacobinus Dominici

Carzarj de Gardono. Bertottus et Joannellus Fratres q..... de Gardono. Christianus antonioli et Dominicus petricavalli de gardono. Joannes Dugatij de thomarijs de Sancto felice. Jacobus petri vere de Sancto felice. Rangolus de manerba. Joannes peterzoli de balbiana. Martinus massarij. Dominicus chinzone. Antoniolus petriboni et filij quondam Magistri Mafei. Dominicus dictus Caratonus de Gargnano. Rizardus de Ugonibus de rotena petrusbonus et Franciscus fratres quondam Bertolini de Gazanis.

Ad nonum Respondeatur. Quod Mandabimus Rectoribus nostris Brixie quibus nomina predictorum quos dicunt esse rebelles et debeant diligenter inquirere contra eos et procedere debeant prout debitum juris suadebit. Et eorum bona quos reperiunt esse rebelles confiscari faciunt in Comune.

Item quod prefate ducal. domin. nostra non velit ipsi Comunitati et hominibus imponere aliquod onus seu factiones extraordinarias. Sed eadem ducal. dominat. nostra dignetur de gratia spetiali facere ipsam Comunitatem et ejus homines et personas exemptam et exemptas perpetuo ab omnibus et factionibus tam realibus quam personalibus et tam ordinarijs quam extraordinarijs et tam pro vastatoribus et pro cernedis seu hominibus armatis ac plaustis, quam alijs quibuscumque decanis. Ad hoc ut possint sub felici umbra se prefate Dominationis nostre reconciliare et restaurare. Cum sint penitus consumpti, et usuris maximis suppositi.

Ad decimum respondeatur. Quod non consuevimus imponere onera subditis nostris, nisi urgente magna necessitate et causa, que redundat ad eorum comodum. Tamen debeant esse certissimi, quod eos tractabimus dulciter et humane, prout faciemus alios subditos nostros.

Item quod si quo tempore contingerit per prefatam ducalem Dominationem velle construi facere in ipsa Comunitate aliquod Fortilium, vel reparationem aliquam, aut alibi: eadem nostra Ducal. dominat. dignetur a talibus oneribus velle dictam Comunitatem et homines relevare: et eos ab ipsis Immunos et exemptos facere: et quod sumptibus ipsius vestre ducal. dominat. fieri debeat.

Ad Undecimum respondeatur, quod non est nunc tempus cogitandi de Fortilitijs edificandis.

Item quod dicta Comunitas, et ejus homines non possint nec valeant cogi ad faciendum aliquam munitionem nec guarnamentum in aliquibus Fortilitijs quo quo tempore: et quod si que munitiones bladi, que sint dicte Comunitatis reperiantur in ipsis Fortilitijs solvantur, vel restituantur.

Ad Duodecimum respondeatur, quod considerato quod ipsa Fortilicia male starent ad presens sine aliqua munitione: Volumus quod munitiones, que in ipsis nunc reperiuntur remaneant nobis: Et quod nullo modo cogantur ad faciendum munitionem nec guarnimentum Sed serventur in eorum antiquis consuetudinibus.

Item Quod comune et homines de Sancto felice teneantur et debeant cum ipsa Comunitate conferre ad expensas fortiliciorum dicte Comunitatis prout conferunt alia Comunia ejusdem. Si ad quod dicta Comunitas tenebitur. Et hoc non obstantibus aliquibus gratis seu litteris, alias eidem Comuni concessis in contrarium: tam per vestrum ducal. domination. quam per alias personas.

Ad tercium decimum respondeatur: Quod occurrente causa providebitur in bona et laudabili forma.

Item quod hominibus stantibus et habitantibus in ipsa Comunitate Immunitas et Privilegium Concedatur: Quod ipsi nec aliquis eorum cogi nec actari possint per aliquos ad solutionem aliquarum buletarum, nec alicuius portus, seu passus aquarum: si contingerit ipsos, vel aliquem ex eis ire seu transire tam equestres quam pedestres ad et per aliquas Civitates seu terras et loca vestre ducal. domin. suppositas per quas aliquid solvi deberet.

Ad quartum decimum de buletis: Considerato quod alijs nostris fidelibus hoc non concessimus qui bene se gesserunt videtur nobis non posse complacere.

Item quod liceat et licitum sit dicte Comunitati et ejus hominibus posse tenere et levare in quibuscumque terris Civitatibus atque locis prefate vestre ducal. dominat. tam habitis quam habendis om-

nem et quamcumque bladi quantitatem et leguminis: quam levare voluerint pro usu ipsorum et familiarum suorum. Ipsis tamem solventibus Datia super ipsis bladis ordinata et deputata.

Ad Quintum decimum Respondeatur. Quod Dominatio nostra Considerata conditione temporis habebit curam circa facta bladorum: et sic mandabimus rectoribus nostris ripperie. Quod non promittant ipsos nostros Fideles habere indigentiam bladorum: Sed secundum tempora occurrentia et necessitates provideant.

Item quod eadem ducal. dominat. vestre manutenere debeat in ea Comunitate ad sufficientiam Sal rubrum, et Cyprianum pro vendendo: et quod vendi facere debeat in ea ipsis hominibus et personis de dicta Comunitate ad computum unius marchetti pro qualibet libra brixien. et quod nulla Salis impositio eis imponeatur.

Ad sextum decimum respondeatur quod vendatur eo pretio quo venditur nostris fidelibus civibus Brixien.

Item quod omnia decreta domini Ducis Mediolani, nec non Statuta ordines et rescripta que vigeant et servabantur tempore dom. Ducis Mediolani, et tam ista vice quam alijs vicibus, sint irrita, vana, cassa et nullius valoris: ac ea per antefatam Ducal. domin. vestram cassentur et annullentur: et loco ipsorum per eandem Ducal. dominat. vestram confirmantur omnia statuta, ordines et decreta Confirmata et emanata per prefatam ducal. dominat. tempore alterius Domini sui, et que nunc ultimo tempore Domini vestre prefate ducal. domin. servabantur et usitabantur in ipsa Comunitate. hoc salvo, quod eadem Ducal. vestra Dominatio, cassare et annullare debeat quandam provisionem: seu statutum alias per eandem, ad petitionem ejusdem confirmatum. In quo intercetera disponitur. Quod facta relatione per ministralem seu servitorem ipsius Comunitatis. Quod fuerunt cum licentia ad Domum alicuius debitoris: Et quod si non reperirent tot bona mobillia, in quibus potuerit facere intromissionem debiti dicte talis persone. Dummodo ipsum debitum non excedat summam librarum sexdecim planetarum: Ipse talis debitor, non facta alia excussione in bonis suis possit personaliter detineri. Nec non omnes homines

et personas nominatos et designatos pro terreijs elligentis in compromissis fiendis ad petitionem conventi in quodam statuto descripto in volumine statutorum que petentur per vestram Ducal. Dominat. confirmari: Ita et taliter quod ipsi sic descripti non possint nec valeant amplius ellegi, nec dari pro terreijs nisi fuerint de partium voluntate. Et nisi reperiantur esse de Consilio dicte Comunitatis, nec quis cogi ad Dandum, nec ellegendum aliquos ex eis pro terreijs in aliquibus Compromissis. Et edicere et mandare, quod in quibuscumque Compromissis que fieri contingerint in ipsa Comunitate et per homines ejusdem de quacumque lite, seu causa, aut controversia, seu differentia, tam in judicio quam extra. et tam de voluntate partium, quam vigore statutorum positorum sub Rubricis de Compromissis fiendis de litibus inter conjunctos consanguinitate vel affinitate usque ad quartum gradum elligantur et ellegi debeant pro tertiis seu quintis in futurum de illis hominibus et personis tamen, qui erunt de Consilio generali ipsius Comunitatis tempore dictarum electionum fiendarum: Et quod ipsi de Consilio predicto succedant loco dictorum terriorum descriptorum in dicto statuto: ac Cogi possint et debeant reperti pro confidentibus partium ad acceptandum et sententiandum secundum quod antea petierant dicti Tertij sic descripti.

Ad Decimum septimum fiat ut petitur. Salvo quod antequam dicta statuta sint, nec esse intelligantur confirmata debeant videri et examinari per Rectores nostros Brixien. et postea per nostrum Dominium confirmabuntur.

Item quod aliquis Iudex medicus, nec procurator, maxime qui studuerit in legibus, vel medicina non sit, nec esse possit de Consilio dicte Comunitatis: nec ad ipsum Consilium quecumque venire possit in futurum: nec habere officium in dicta Comunitate, nec etiam alius qui non sit bonus et fidelis servitor prefate ducalis vestre Dominationis et guelforum.

Ad Decimum octavum: Fiat ut petunt.

Item quod omnis Immunitas et exemptio Concessa per dominos de vicecomitibus aliquibus Comunibus seu singularibus personis si

irrita vana cassa et nullius valoris et momenti, nec quoquo modo opitulari possit: Et si confirmata esset aboliri debeat et abolita esset intelligatur: ac si nullatenus confirmata esset.

Ad decimum nonum fiat ut petunt.

Item quod prefata ducal dominatio vestra non velit alienare, infeudare, nec quovismodo censeatur transferre aliquo tempore: nec perpetuo ipsam Comunitatem: nec aliquam partem ipsius, alicui Domino, nec potenti viro, aut alicui singulari persone Comuni Collegio et universitati, nec cum aliqua alia terra, Civitate, vel Castro permutare, nec ipsam dividere, nec dimembrare quoque etiam si ducal dominat. vestre succederet in majori Comodo quam foret ipsa Comunitas ripperie.

Ad vigesimum fiat ut petunt.

Item quod omnes Bamniti de dicta Comunitate per tempora retroacta exceptis suscriptis Dummodo non sint bamniti de rebelione: ab eorum bamnis et contumatijs eximantur, cancelentur et aboleantur de quibuscumque libris, lischis, filzis et scripturis. habendo tamen pacem cum offensis. Salvo quod gratia ejusdem vestre Dominationis, non debeat dispensari cum quodam Franceschino Cozoni satellite et occisore cujusdam sui fratris, et ejus Compatri: et condemnato de Falsa moneta, et que delicta fuerunt commessa partim super territorio vironensem et partim super Comunitate predicta.

Ad vigesimum primum fiat ut petunt.

Item quod si casus occurreret; quod aliquis Committeret homicidium, seu furtum: aut aliquod aliud delictum, aut aliter esset bamnitus: ex quo persona sanguinis veniret imponenda in terra, seu territorio ipsius Comunitatis. Quod dictus sic Committens, aut bamnitus non possit, valeat, nec debeat habitare, nec residentiam facere; aut conversari in Civitate brixie, verone, vincentie, nec eorum districtu nec diocesi, nec in aliquibus alijs terris episcopatus Tridenti, tam per prefatum ducal. domin. vestrum acquisitis, quam acquirendis.

Ad vigesimum secundum fiat ut petunt, salvo quod bamniti de puro homicidio possint stare ubique, excepto quam super territorio brixien- si.

Item quod cum multi fuerint, qui non fuerunt ausi jus suum consequi nec experire prudenti Dominio domini Ducis Mediolani: tum quia comorabantur in actu se absentandi perpetuo favoris immensi partis Gibeline, tum quia non habebant sua jura. Quod aliquis personis de dicta comunitate, prudente dicto Dominio domini Ducis per tempus ejusdem quo stetit in Dominio ut supra. Non intelligatur esse incursa aliqua prescriptio. Sed restituantur, et restituti esse intelligantur ad eorum jura.

Ad vigesimum terzium fiat ut petunt.

Item quod cuilibet persone Datarie: que habere debuisset et deberet ab aliqua persona vigore alicujus Datij seu incantus Datorum, non intelligatur esse cursum aliquod tempus vigore aliquorum pactorum Datarum dicte Comunitatis quo minus consequi possint eorum debitum a personis sibi debentibus.

Ad vigesimum quartum fiat ut petunt.

Item quod omnes condemnationes, que devolute erant hinc retro, tam Camere vestre prefate Ducal. domin. quam Camere domini Ducis Mediolani. Et omnia credita ejusdem, domino Duci pertinentia, sint irrita vana cassa, et nullius valoris: et dicta debita ipsius Camera dict. Ducis tantum remissa esse intelligantur et censeantur.

Ad vigesimum quintum Respondeatur quod fiat de Condemnationibus et creditis pertinentibus camere tempore Ducis Mediolani.

Item quod omnes Condemnationes fiende per dom. potestatem dicte ripperie, seu aliquem de sui familia: sint spectent et spectare debeant dicte Comunitati. Non obstante quadam provissione, seu Statuto alias edito per Consilium dicte Comunitatis, in quo inter cetera continebatur, quod certa pars ipsarum Condemnationum spectare debeat Collaterali dom. potestatis, seu accusatori.

Ad vigesimum sextum Respondeatur quod servetur Consuetudo temporis nostri Domini.

Item quod homines de dicta Comunitate, seu in ea habitantes non teneantur, nec debeant solvere majus pretium pro Muta terre Ripe Tridenti, seu pro Datio olei quod conduceretur per ipsos de

ripperia ad partes Tridentinas, Quam solvatur pro Datio exitus ipsius olei de Comunitate predicta.

Ad vigesimum septimum fiat quod solvant, ut solvunt veronenses.

Item quod omnes Intrate dicte Comunitatis, et que essent devolute aut devoluerentur in futurum, seu spectabunt ipsi Comunitati percipi debeant per unum Tesaularium per ipsam Comunitatem eligendum. Qui de eis deinde reddere debeat rationem ipsi Comunitati. Et quod dominus potestas dicte ripperie et ejus officiales teneantur et debeant Compellere omnes dare debentes ipsi Comunitati, omnibus juris remedijs ad omnem requisitionem ipsius Tesaularij ad solvendum eidem.

Ad vigesimum octavum fiat ut petunt.

Item quod merchatores et alie quevis persone dicte Comunitatis, qui in futurum conducent seu portabunt aut conduci vel portari facient aliquam quantitatem olei ad Civitatem venetie seu ad alias terras vestre prelibate Dominationis. Quod pro dicta quantitate olei sic conducenda non solvant majus Datium per ipsos de Ripperia in ipsa Civitate Venetiarum et terris seu Civitatibus dicte vestre Dominationis quem solvatur per Veronenses.

Ad vigesimum nonum fiat ut petunt.

Item quod omnia debita que habet, seu apparet habere respectu temporum retroactorum et usque in diem presentem eadem Comunitas, et ejus homines cum Camera vestra prefate ducal. dominat. seu et cum Camera domini Ducis Mediolani, tam pro Taleis, Coltis, et Datijs, tam ordinarijs quam extraordinarijs et quam alijs quibuscumque de causis, sint cassa et cancellata: et nihil Comunitati predictae et ejus hominibus peti possit.

Ad Trigesimum fiat ut petunt: Salvo jure nostri Dominij contra debitores occasione Datorum munitionum et aliarum rerum tempore nostri Dominij.

Item quod omnia bona mobillia Derobata in Comunitate ripperie hominibus dicte ripperie, tam per stipendiarios-domini Ducis Mediolani, quam per alios tunc suos subditos et partiarios ubicumque

reperiantur, sive in Comunitate ripperie, sive super territorio veronensi, aut alijs territorijs, tam acquisitis, quam acquirendis, restitui debeant illis quorum fuerunt libere et absque solutione alicujus pretij.

Ad Trigesimum primum Respondeatur quod vellemus sibi complacere: sed id quod petunt renovaret lites et rixas. Unde intentionis nostre est, ut lites sedantur, et homines inviare pacificentur.

Item quod cum magna pars dicte Comunitatis videlicet de squadra Vallis tenensis et Campanee sit sub Diocesi et Episcopatu Verone, et titubet, ne imponatur collecta Decime ipsis squadrjs per dominum Episcopum Verone. Quod numquam fuit usitatum a recordare alicuius citra. Proinde dignetur vestra Dominatio memorata Mandare Quod ipsis squadrjs non imponatur aliqua Collecta Decime per aliquem prout hinc retro non fuit imposita. Et quod aliud ipsis hominibus de dictis squadrjs non innovetur.

Ad Trigesimum secundum fiat ut petunt.

Item quocumque tempore Dominij domini Pandulfi de Malatestis per officiales et iudicantes ejusdem nomine, vendita et alienata fuerint quam plurima bona nonnullorum de dicta ripperia foresteriorum rebellium. Et ejus Dominationi et statui contrafacientes ac Data fuerint in solutum aliquibus creditoribus ipsorum talium forensicorum. Que quidem bona quam valde fuerunt bonificata et meliorata dicto tempore, tam plantatij; quam allevamentis murorum Denique cum ipsa ripperia devenisset ad dominium domini Ducis Mediolani *del 1420*. Et Idem dom. Dux Mediolani per sua literas et capitula concessa certis suis sequacibus de dicta ripperia Cassavit et annullavit dictas venditiones et insolutam dationes factas ut supra nullo pretio interveniente privando dictos emptores possessores dictorum bonorum: ac denegando refectionem melioramentorum, in forma quod ipsi emptores penitus sunt exclusi et fuerunt eorum pretio credito et melioramento restituendo eos ad possessionem dictorum bonorum absque alio juris ministerio: Pro inde Dominationis memorate supplicant. Quatenus dignetur alterum de duobus concedere dictis emptoribus et creditoribus videlicet aut ponantur et restituantur in et ad tenutam

et corporalem possessionem bonorum per ipsos tunc acquisite in qua erant tempore dominij domini Pandulfi et ante spoliacionem factam a vigore literarum dicti domini Ducis de dictis bonis. Aut quod sibi restituatur partem ipsorum bonorum et similiter melioramenta tunc in eis facta juxta taxationem bonorum virorum restituantur seu reficiantur. Ad quam taxationem fiendam dicti boni viri, seu amici Comunes elligentis compellantur, omnibus juris remedijs etiam per detractorem personalem. Et hoc non obstantibus aliquibus sententijs, seu transactionibus super inde factis, et latis.

Ad Trigesimum tercium respondeatur. Quod consideratis conditionibus presentis temporis velint habere pro nunc patientiam Sed cum tempore habita super inde bona informatione, erimus parati facere eis tamquam bonis servitoribus nostris omnia quam honeste facere poterimus.

Item quod cum dicto tempore Domini Pandulfi predicti: plures venditiones, alienationes, insolutum dationes, contractus Transactiones, infrascripta, obligationes, et distractus facti et facte fuerint voluntarie per non nullos de dicta ripperia: et alios habentes bona super eandem Comunitatem et sequares seu partiaros dicti dom. Ducis cortis hominibus et personis eiusdem Comunitatis fuerint que per ipsum dominum Ducem Mediolani post modum revocati et revocate nullo habito respectu ad aliquod pretium exborsatum: nec ad aliquam melioramentorum refectionem. propterea dignetur prefata Dominatio vestra approbare confirmare et ratificare dictas venditiones, alienationes, contractos, insolutum dationes, Transactiones obligationes, et distractus taliter factos pro ut jacent et subsequenter renovare et annullare decreta et ordines super inde factos per prefatum dominum Ducem, nec non sententias et transactiones super inde factas et latis et quod dicte talis persone que tunc temporis possidebant dicta bona: sint in eodem statu et gradu in quo erant dicto tempore dicti domini Pandulfi dictis talibus sententijs seu transactionibus non obstantibus.

Ad Trigesimum quartum respondeatur. Quod consideratis huiusmodi res esse de illis quem pertinent et vadunt a spetialibus personis ad spetiales personas et nunc vident conditiones temporis, ex quibus res huiusmodi videri nequeunt: Captato tempore habili Mitemus aliquam personam, que auditis partibus Nos super inde informabit: et sint certissimi quod faciemus et disponemus pro ut jus postulat.

Item quod quidam contractus in quo alias tempore quo dominus Dux Mediolani accepit Rocham de Manerba dicte ripperie prefato domino Pandulfo. Quam plures de manerba dicte ripperie qui pro tuicione eorum se reducerant in dicta Rocha, se obligaverunt Zanono de Capite Istrie tunc capitano predictum domini Ducis Mediolani: In ducatis mille ducentis quinquaginta, et de quibus plene fit mentio in capitulo xxxj. loco descripto, In capitulis alias per vestrum Ducal. Dominat. concessis ipsis de ripperia sit simulatus et ficticius et nullo tempore sub vestra Felici umbra locum habere debeat: nec cogi possint rationibus et causis de quibus in ipso capitulo 31. fit mentio ad quod relatio habeatur.

Ad Trigesimum quintum, Fiat ut petunt.

Item quod cum nunquam fuerit usitatum in Comunitate vestra ripperie quod aliquid solutum fuerit per aliquos in Comunitate ripperie, nec etiam per ipsos de ripperia in Civitate Brixie occasione certe honorantie, quam videtur velle facti per illos de pallatio. Imo per serenit.^m vestram alias per literas suas emanatum fuerit. Quod ipsi de ripperia non agravarentur ad exactionem dicte honorantie. Et nunc denuo ad aures dicte Comunitatis devenerit. Quod dom. petrus de salis etiam Communis Brixie provisor ipsius Comunitatis mandavit exactoribus Datiorum dicte Comunitatis nomine Serenitatis vestre. Quod ipsam honorantiam exigant. Ea propter Serenitati vestre supplicant ut dignetur concedere et confirmare, quod ipsa honorantia non possit, nec debeat exigi in dicta Comunitate ab aliquibus de ripperia in Civitate Brixie nec in ejus districtu prout alias etiam emanatum fuit.

Ad Trigesimum sextum respondeatur quod servetur consuetudo.

Item quod cum per Magnificos Rectores brixie fuerit emanatum prefato domino Provisori dicte Comunitatis Ad instantiam certorum Civium Brixien. In executione cujusdam capituli exemptionis ut asseritur per vos concessum ad Imperpetuum Civibus Brix. Quod non permittat arctari aliquos cives Brix. pro aliquibus oneribus et factionibus imponendis in dicta Comunitate occasione aliquorum bonorum quem habeant et teneant in dicta Comunitate. Et cum etiam ad aures dicte Comunitatis pervenerit, quod per Serenitatem vestram concessa et confirmata sunt exemptiones ad certum tempus quam pluribus Comunibus de dicta ripperia, que sunt in dicta Comunitate ad extremum ultra terciam partem totius extimi dicte Comunitatis. Ex quibus dicta talia comunia dicunt et pretendunt se non teneri ad solutionem aliquorum Vastatorum, Armatorum, Plaustrorum et nautarum, quos dicta Comunitas tenuit, et teneret oportuit, ac traet in Felicissimo exercitu, et armata Serenitatis vestre Nec etiam ad solutionem expensarum ordinariorum que fuerint in dicta Comunitate occasione solutionis fiende servitoribus et Cavalarijs et Cancelarijs Comunis, et ceteris salariatis a dicta Comunitate et qui serviunt dicte Comunitati. Et propterea audent Supplicare Serenit.¹ vestre. Quatenus Dignetur et velit Mandare. Quod exemptiones facte prefatis Civibus brix. et dictis comunibus de dicta ripperia non se extendant ad onera Tam imposita, quam imponenda in dicta Comunitate occasione vastatorum, armatorum, plaustrorum, nautarum ac officialium et salariatorum de dicta Comunitate, et etiam aliarum expensis que fient vel fieri contingerint per dictam Comunitatem. Ac etiam declarare si dicte exemptionis se extendant ad bona tam prestantia quam acquirenda.

Ad Trigesimum septimum, Respondeatur. Quod servetur consuetudo: Sed si aliqua differentia oriretur, vel esset Rectores nostri Brixie Audiant et terminent.

Item quod cum alias per dom. ducem Mediolani fuerit donata Villa de Muslono comunis de Gargnano Magistro Mafeo de Medalis

de Gargnano cum pertinentijs suis. Et nunc ad aures dicte Comunitatis pervenerit. Quod Seren.^s vestra Donationem fecit illis Dominis de Lodrono de omnibus bonis que fuerunt illorum de Medalijs. Et quod ipsi de Muslono vigore dictarum dominationum se pretendunt esse sub Dominio ipsorum de Lodrono, et sic separatos a dicta Comunitate, nolint contribuere cum dicta Comunitate, nec ipsi nec aliquibus officialibus Serenis. vestre Dominationis aliququaliter obedire. Et propter Serenit. vestre supplicant quatenus dignetur providere et mandare, Qua dicta terra de Muslono remaneat unita cum ipsa Comunitate. Et quod obedire debeat officialibus vestris: Et cum ipsa Comunitate contribuere: Non obstante ipsa Donatione facta per domin. Ducem Mediolani ipsis de Medalijs. Cum non credant fuisse intentionis Serenitatis vestre tempore donationis facte ipsis de Lodrono, nec sit ad presens: Quod aliqua terra de dicta ripperia intelligatur in dicta Donatione, respectu alicujus Donationis facte, per dominum Ducem Mediolani.

Ad Trigesimum octavum respondeatur quod servetur consuetudo.

In quorum omnium fidem et evidentiam plenioram presens privilegium nostrum fieri jussimus, et bulla nostra plumbea pendente muniri. Datum in nostro Ducali pallatio die Decimonono Decembris Indictione 4.^a M.CCCC.XL.

Ego Joannes Salandus coadjut. spec. domin. Bernardini Rurj ducal. Talear. exatoris in Camera Brix. Infrascriptum Privilegium et Capitula de originali registro Camere rubeo fideliter extraxi. Ideo in premisorum Fidem me subscripsi. Signumque mei Tabellionatus apposui. Die 30 Jann. 1489 et signo Sancti Marci Signavi.

Ego Clemens de Tealdinis Ducalis Secretarius auscultavi superscripta Capitula cum autenticis positis et descriptis in Commemoriali XIII. ad K. 82.

Item qualiter cives sunt liberi et immunes.

Franciscus Foscari Dei gratia Dux Venetiarum etc. Universis et singulis presentes literas inspecturis. Salutem et sincere dilectionis affectum. Tenor autem Capitulorum sequitur ut infra primo Quod Sereniss. et Excellentiss. ducal. dominat. vestra de sui gratia edicere et mandare dignetur, quod Civitas et populus, ac Cives Brix. pro quibuscumque eorum bonis jacentibus et sitis in et super districtu et diecesi Brixie: Et tam in terris antea separatis, quam non separatis. Et pro eorum personis perpetuo sint liberi immunes et exempti ab omnibus taleis ordinarijs, vel extraordinarijs, guastatoribus et custodijs olei, Cabalarijs, marangonis, ac ceteris quibuscumque oneribus realibus et personalibus atque mixtis. nec ad ea, vel aliquod eorum ullo tempore quovismodo cogantur, nec Compelli possint, non obstante aliqua taxa. seu Compartitione alias facta per Serenit.^m vestram super viginti quatuor Caratis, inter Cives et Contadinos, que sit et intelligatur in totum annullata et penitus revocata: respondeatur quod fiat ut petitur. Non intelligendo tamen in hoc de stratis pontibus et alijs oneribus Civitatis et burgorum, et que occurrent fieri intra Terminos, que fiant juxtam formam statutorum suorum.

Dato in nostro Ducali palatio die 9 aprilis 1440.

CXIII.

1440 — 5 GIUGNO

Privilegio accordato da Francesco Sforza a Rivoltella.

Inedito 1).

Franciscus Sfortia Vicecomes, Comes, Marchio: Confalonarius: ac Illustriss. lige Capitaneus generalis etc. Nostre Consuetudinis est supplicantium precibus animum et eorum postulationibus semper mentem et voluntatem disponere gratiosam: Itaque cum Comune et homines Rivoltella certa nobis in scriptis porrigerint Capitula: Supplicantes ut illa de spetiali gratia confirmare digneremur: eorum justis petitionibus inclinati dicta Capitula harum serie approbamus et confirmamus eorumque tenorem de verbo ad verbum presentibus inseri fecimus: atque illa que iuxta videbantur nostro Decreto Confirmavimus: et que invisa nostri voluntate atque responso abnegavimus prout inferius continetur videlicet.

In nomine Dominj amen.

Questi sono li capituli pacti, conventione et promissione fatti et firmati per parte del Comune e homeni de Rivoltella dela Riviera del Lago de Garda: et per loro nome per li providi homeni Juliano Botazo de brixia habitador dela terra de rivoltella: Antonio de Tadeo de Zarabellj et Joanni de Berthio di Zarabelli: Davanti al conspetto delo Illustrissimo sig. Conte Francesco Sforza vesconte. Conte Marchio Confalonero dela sancta ecclesia, et dela Illustrissima Liga Capitano generale.

In primis essi Juliano Antonio et Joanni, in vice et nome dessa Comunita, et de ciaschuno dessi de Rivoltella, tornano ala vera obdientia dela Illustrissima Signoria in omnibus et per omnia senza exceptione placet. = Item dimandano li preditti Juliano, Antonio

1) Leggi e Privilegi della Riviera, Cod. perg. del secolo XVI, fol. 12 (Cod. Queriniario senza registro).

et Joanni nomine quo supra Che per loro honore possano mandare ad far loro scusa ad li Capitani del Ducha de Milano et chi mandarono: vadali securo et retorni. Fruo negatur et expresse prohibetur. = Item dimandano ch' el podestate il quale è al presente in la detta terra sia salvo cum tutta soa Familia, et possa andar cum tutta la roba sua dove gli piace, cum lo salvo condotto del prefato Illustriss. signor Conte. Fiat pro amore dicte Comunitatis et dum possedere vult, mittat pro salvo conduoto et fiet. = Item dimandano che ciascheduna persona, che è nela ditta terra, tanto cittadina, come forestiera, siano securi liberi, e se alcuno forestier volesse star et remanere nela ditta terra, che li possano remanere et star securi come li altri cittadini. Et non volendo star lì che possano andar dove li piace cum la sua roba. Fiat ut petitur: sed habeant salvum conductum. = Item che de la munitione la qual la Illustrissima Signoria haveva ne la ditta terra: cioe biava: et altre cose non siano costretti a pagarne niente, perche de essa munitione li ditti homeni non habeno niente: ma li fu tolta per lo Magnifico Conte Alvise dal verme quando subjugo la terra in nome del ditto signor Ducha de Milano. Fiat ut petitur si sic est. = Item che Giuliano et Martino berazi fradelli possano goder tutte le soe possessioni et beni proprij come facevano al tempo della Illustrissima ducale Signoria. Così ad Rivoltella, Denezzano et venzago. Fiat ut petitur. Juribus tertij reservatis. = Item dimandano li preditti Giuliano, Antonio et Joanni nomine dela ditta terra de Rivoltella. che siano servati in quello stato et conditione che erano quando la preditta Illustrissima Signoria subiugo la ditta terra al suo Dominio. Promittit Comes pro eis dare operam cum Illustrissimo ducali dominio quod fiat ut petitur salvis juribus tertij. = Item che Berthio Zarabelli dela ditta terra non sia tenuto, ne costretto ad pagamento de alcuna munitione dela prefata Illustrissima Signoria, de cose che li fusse venute per le mane al tempo dela prefata Illustrissima Signoria perche li fu tolta per Nicolo Picinino et soi Commissarij: Fiat ut petitur gratissime si sic est fuit. Que omnia superscripta Capitula etiam visa lecta et diligenter inspecta fuerunt per

Magnificum et Generosum virum dominum pasqualem maripetro digniss. exercit. prefati illustr. ducal. dominat. provisorem. Atque omnia prout jacent fuerunt et sunt de ejus Consensu scientia et voluntate confirmata. Quare rogamus et ortamur universos et singulos officiales prefati Illustrissimi Ducali domin. ad quos spectat vel spectare poterit in futurum. Quatenus predicta capitula cum responsionibus nostris pro ut jacent, observent, et faciant inviolabiter observari omni conditione et exceptione omnino et penitus interdictis. In quorum fidem has presentes fieri jussimus, nostri Sigilli majoris impressione munitas.

Ex Felicissimo exercitu Illustriss.^{mo} Lige apud rivoltellam die quinto mensis Junij 1440.

CXIV.

1509 —

*Infeudazione della Riviera concessa al Cardinale d'Amboise
da Luigi XII Re di Francia.*

Inedito 1).

Ludovicus dei gratia Francorum Rex, Mediolani dux etc. Universis et singulis presentibus et futuris notum facimus quod nos animo revolventes infinita erga nos merita et acceptissima, acomodataque obsequia carissimi consanguinei nostri Georgij de Ambasia Sancte Romane Ecclesie tituli Sancti Sixti presbiteri Cardinalis et in Galia legati eiusque et tocus domus sue Ambasie incredibile studium, immensam fidem, devotionem integerrimam et ad omnia negotia nostra publica et privata obeunda indefensos et nunquam intermissos labores, que omnia et si perspicuis argumentis rebusque et effectibus ipsis haud obscuris perspicere sentire in dies magis magisque potuimus ut nobis tamen essent nociora nunc efferetur (*sic*) incommoda dispendia vigilie et pericula que in hac nostra in venetos expeditione pro rerum juriumque nostrorum legiptima vendicatione subire et

1) Archivio di Stato di Milano Registro ducale. R. R. fog. 145.

perpeti nobiscum non dubitavit, et propterea cum divinis faventibus auspiciis venetis ipsis et eorum viribus profligatis, juribus nostris potiti fuerimus congruum et debitum reputantes ut nos in prefatum cardinalem et consanguineum nostrum signum aliquod gratitudinis et munificentie prestemus quo huiusmodi labores frustra sumpsisse non videatur et in rebus nostris quotidie sit ferventior maximisque suis impensis quibus ad hec minime parcit aliqua ex parte consulere possit. Tenore presentium ex certa nostra scientia, motu proprio et de nostre regie et ducalis potestatis plenitudine etiam absolute locum et terram Salodij agri nostri Brissiani nunc per nos recuperati, ac nobis hereditario jure legitime spectantis cum Capitaneatu ipsius loci et totius Ripperie ac Comuni dela Squadra de Montagnia alias limitata jurisdictionemque vallium, comunitatum ipsius Riperie omnibusque et singulis juribus, jurisdictione riparia regiminibus regalibus datis piscationibus venationibus preheminentijs, libertatibus, honoribus, exemptionibus, privilegiis, gratijs, terris, finibus, pertinentijs, hominibus, possessionibus, pascuis, predijs et bonis quibuscunque eidem loco terre et riperie nunc quomodolibet spectantibus et pertinentibus et que etiam in preterito spectare et pertinere potuerunt et possunt, separantes, segregantes, eximentes et penitus ac in totum liberantes ab omni mero mixto imperio, gladij potestate et omnimodo jurisdictione tam in civilibus quam in criminalibus etiam mixtum et aliter quomodocumque nec non a quavis subiectione obedientia et correspondentia quevis fuerit sit et esse possit dicte nostre civitatis agri et districtus Brixie et ab omni jurisdictione sua, ac cuiuscunque alterius civitatis terre castri et loci, eorumque et cuiuscunque officialium, rectorum, magistratum et iudicentium cui vel quibus jure communi vel municipali aut alias quovismodo dici vel allegari possit, ipsum locum et terram Salodij cum juribus, territoriis et pertinentijs suis que et quas hic pro specificatis et sufficienter expressis haberi volumus in totum vel in parte aliquo modo subesse, ita quod ex huiusmodi separationi locus ipse et terra Salodij cum predictis Capitaneatu ipsius loci et totius riperie ac comuni de la squadra de

Montagnia, jurisdictione vallium et comunitatum ipsius riperie, territorijs, juribus, riparia, finibus et alijs superius expressis sint et esse intelligantur unum corpus de per se liberum et exemptum ab omni jurisdictione potestate, subiectione, obligatione, obedientia, correspondentia et ut supra dicte civitatis et districtus Brixie ac ipsius officialium ac alius cuiuscunque loci, civitatis, castri et terre eorumque et cuiuscunque officialium cui vel quibus subesse dicerentur seu reperirentur quovismodo eundem locum et terram Salodii sic ut supra seperatum cum predictis Capitaneatu ipsius loci et totius riperie, comuni de la squadra de Montagnia, jurisdictione vallium et comunitatum ipsius riperie territorijs, juribus, riparia, pertinentijs, appenditijs et dependitijs suis ut supra et alijs omnibus nobis et camere nostre occasione ipsius loci terre capitaneatus et riperie quomodolibet pertinentibus et que quovismodo spectare et pertinere potuerunt et possunt ut supra, Dedimus, cessimus, transtulimus et pleno jure donavimus domusque, cedimus, transferimus et pleno jure donamus per presentes ex dictisque nostra scientia et plenitudine potestatis et auctoritatis nostre regie et ducalis etiam absolute in feudum et jure feudi prefato Cardinali et legato consanguineo nostro pro se heredibus et successoribus suis masculis ex testamento vel ab intestato aut aliter quomodocunque ac eis descendentibus et descendendum descendentibus usque infinitum, ac ipsum cardinalem legatum et consanguineum nostrum presentem stipulantem et acceptantem pro se heredibus et successoribus suis masculis ex testamento vel ab intestato ut supra aut aliter quomodocunque descendentibusque et descendendum descendentibus usque in infinitum flexis genibus existentem, de predictis loco et terra Salodij, Capitaneatu ipsius loci et totius riperie, Comuni de la Squadra de Montagnia, jurisdictione vallium et comunitatum ipsius riperie, juribusque et pertinentiis ac, alijs omnibus superius expressis per enses evaginos traditionem investivimus et investimus pro se, heredibusque et successoribus suis masculis et testamento vel ab intestato aut aliter quomodocunque, descendentibusque et descendendum descendentibus

ut supra cum mero mixto imperio, gladii potestate et omnimodo jurisdictione immunitatibus exemptionibus tam datiorum pedagiorum et gabellarum, quam aliorum quorumcunque onerum sive sint ordinaria sive extraordinaria, realia personalia vel mixta et alia qualiacunque nomine nuncupentur; et cum omnibus aliis iuribus, commoditatibus et pertinentiis eidem loco terre capitaneatui et riperie nobisque occasione ipsorum quomodolibet spectantibus et pertinentibus exceptis et reservatis pro nobis et camera nostra juribus Salis, nec non taleis ducalibus a quibus neminem exemptum esse volumus. Quam terram et locum Salodij et alia omnia superius expressa et donata volumus ut ipse Cardinalis et consanguineus noster pro se hereditibusque et successoribus suis et descendantibus, ac descendantium descendantibus ut supra de cetero et in perpetuum habeat, teneat et possideat, ac de eis illorumque fructibus, emolumentis, intratis, proventibus et redditibus omnibus ad quemvis valorem et estimationem ascendant et ascendere possint, faciant ac facere et disponere valeant tamquam de re sua propria, et pro ut nos et camera nostra facere et disponere potuimus ante presentem donationem, ac demum ipsum cardinalem et consanguineum nostrum et suos ut supra in bonis et rebus predictis ut supra seperatis et donatis ponimus in jus et locum nostrum et camere nostre predictae nihil prorsus in nos et ipsam cameram nostram retinentes preter superius reservata superioritate que homagium et fidelitatem, cum hoc etiam quod predictus Cardinalis ac sui ut supra teneantur ad onera et debita ipsis bonis incumbencia ubi et prout spectaverit, Supplentes ex dictis nostris certa scientia et potestatis plenitudine omnem defectum cuiuscunque solemnitatis tam juris quam facti vel ex consuetudine, quam in premissis intervenire debuisse quomodolibet dici posset. Et quoniam mentis nostre est quod per hanc donationem nostram prefatus cardinalis et sui ut supra habeant consequantur et percipiant redditus annuos usque ad summam ducatorum quatuormillium auri si forte contingeret bona ut supra donata redditus ipsos non attingere, per has nostras decernimus declaramus et volumus quod eo casu prefatus cardinalis pro

se et suis ut supra possit et valeat accipere et retinere tot ex aliis bonis rebellium et subditorum dictorum loci, capitaneatus et totius riperie vel civium venetorum nobis et camere nostre confiscatis aut quomodolibet spectantibus, que ascendunt usque ad complementum dictorum quatuor milium ducatorum auri redditus de quibus etiam eidem et suis ut supra ex dictis nostris certa scientia et de plenitudine potestatis plenariam et liberam cessionem et donationem facimus per presentes et ulterius volentes ipsum cardinalem et consanguineum nostrum ac suos ut supra ampliore munificentia prosequi et dictum locum et terram Salodii cum Capitaneatu riperie et territorio dignioribus titulis honestare eundem locum cum capitaneatu territorio et riperia etiam tenore presentium et ex eisdem nostris certa scientia ac plenitudine potestatis erigimus et sublimamus in Comitatum ac juribus titulo et dignitate comitatus decoramus et insignimus ipsumque cardinalem et suos predictos facimus constituimus et creamus Comites dicti loci et terre Salodii. capitaneatus riperie et territorij, ita quod deinceps et in perpetuum ipse locus (*così finisce il documento, che resta perciò incompleto*).

LAPIDARIO ROMANO.

EPIGRAFI SACRE.

I.

DIS PATERNIS
SVRGASTEO
MAGNO
PATRO
Q · M · TRYP-ION
V · S · L · M

Lapide che era prima in Renzano ed ora trovasi nel Museo di Brescia.

IV.

DEO · MERC
M · NON · ARR
PAVLINVS
APER · C · I
PRO · SALVTE · SVA
V · S · L · M

Lap. prima in Moscoline ora nel Museo di Brescia.

II.

FATIS
DERVONIBVS
V · S · L · M · M · RVFINVS
SEVERVS

Lap. prima in Calvagese, ora nel Museo di Brescia.

V.

MINERVAE
C · LVCRET
HERMES
V · S · L · M

Lap. in Manerba.

III.

IVNONIBVS
V · S · L · M
C · VOCIANV · SVRG

SACRVM

Lap. in Sojano nella Chiesa di S. Michele. — NB. La divisione è incerta.

VI.

MATRONIS
V · S · L · M
M · ORVSIVS
TERTVLLVS

Lap. prima in Carzago ora nel Museo di Brescia.

VII.

I · O · M
HELVIA
FORTVNA

Lap. nella chiesa parrocchiale di Salò.
Il Grisetti dice d'aver trovato nello stesso luogo sopra un frammento separato queste altre lettere . . A · V · S · L · M che si ponno ritenere il complemento dell'epigrafe.

VIII.

—
| OVI

Lap. in Bedizzole nella cappella di S. Tomaso.

IX.

OVI
SACR
Q · N · P

Lap. prima in Bedizzole, ora nel Museo di Brescia.

X.

ÆMILIVS
CLARVS
BOXARVAE · F
V · S · L · M

Lap. in Bottonago.

XI.

MINERVAE
C · MAESIVS
C · LIB
ENCOLPVS
V · S · L · M

Lap. prima in Bedizzole ora nell'Episcopio.

XII.

IOVI

Lap. prima in Sabbio, ora nel Museo di Brescia.

XIII.

NEPTVNO
SACRVM
P · B

Lap. che esisteva in Gargnano, ora smarrita.

XIV.

REVINO
SACR
P · P · I
V · S · L · M

Lap. in Gargnano in casa Bernini.

XV.

NEPTVNO
AUG
L · SVLPCIVS
CLAVDIAN
CX · VOTO

Lap. nella chiesa di S. Felice.

XIX.

IN · FRONT · P · CC
IN · AGR · pED · CLX
ITER ad arAM
MONvMENTI
IN PERPETVVM

Lap. prima in Povegnago, ora nel Museo di Brescia.

XVI.

VICTORIAE
PRO SALVTE
Q · MINICI · MACR
SEX · CABINASIvS
PRIMVS · EX · VOT

Lap. prima in Salò, ora nel Museo di Verona.

XX.

..... INIVM ...
... PVBLIO
EMILIO · VO
.... MART · ET
... INERV ...
.....

Lap. che esisteva in Vobarno ora perduta.

XVII.

SACRVM
PRO SALVTE
L · SEPTIMI · SEVE
RIANI · PATRONI
L · SEPTIMIVS
FELICIO · EX · VOTO

Lap. in Salò nel Cimitero a sostegno di una colonna verso il lago.

XXI.

DIS
CONSERVATORB
PRO SALVTE
ARRIAE SVAE
M · NONIVS
MACRIN · CONSECR

Lap. prima in Toscolano ora nel Museo di Verona.

XVIII.

AVGVSTIS · LARIBVS

Lap. nella parete della parrocchia in Fuscolano.

XXII.

IOVI · OPT · MAX · AVG

Lap. che era nell'isola di Garda.

XXIII.

MERC . . .
C · PETRONIVS
FRONTO
V · S · L · M

Lap. in Manerba.

XXVII.

VICTORIA
SEX · ATTIVS
BAEBIANVS
V · S · L · M

Lap. che esisteva in Povegnago.

XXIV.

GN · CORNEL
N · CANOR
IVNONIBVS
V · S · L · M

Lap. che esisteva in Salò.

XXVIII.

MARTI
M · VETINVS
ASSIANVS
V · S · L · M

Lap. in Vobarno.

XXV.

I · O · M
ALANNO
NONIVS

Lap. che era nell' Isola di Garda.

XXIX.

VICTORIAE
L · DECIVS · TERTIVS
V · S · L · M

Lap. in Povegnago.

XXVI.

MALA
—
INT · V

Lap. in Gaiolo vista dal Perancini.

XXX.

Q · SVRICI · F
MINERVAE
V · S · L · M

Lap. prima in Maderno ora nel Museo di Brescia.

XXXI.

DIVO · HERCVLI

SACR · ·

Lap. in Manerba.

XXXIII.

V · S

L · M

Lap. in Fasano.

XXXII.

SEX · NIGIDIVS

FAB · PRIMVS AE

DIL · BRIX · DECVR

HONORE · GRAT · D · D

EX · POSTVLATIONE · PLEB

ARAM BERGIMO RESTIT ·

Lap. prima in Tremosine? ora nel Museo
di Verona.

XXXIV.

IOVI

P · P

DIONISIVS

V · S · L · M

Lap. in Maderno.

XXXV.

D · S

HERCVLI · ET

L · VALERIVS · SE

VERVS · ET · CLODI

A · CORNELIANA

PRO · L · VALERIO

CORNELIANO

V · S · L · M

(dal lato)

IVNONIBVS

Lap. prima in Maderno, ora nel Museo di Verona.

EPIGRAFI STORICHE.

xxxvi.

IVLIA
AVGVSTA
DIVI TITI
TRIVMPLINI
ET · BENACENSES

Lap. trovata ad Urago Mella ed ora nel
Museo di Brescia.

xxxvii.

IMP · CAES
M · AVR · CLAVDO
P · F · INVICTO
AVGVSTO
BENACENSES

Lap. nel campanile della parrocchia di
Toscolano.

xxxviii.

IMP · CAES · M · AN
TONINI · PI^I · GERM · SAR
FIL · DIVI · PI^I · NEP · DIVI · HA
DRIANI · PRONEP · DIVI · TRA
IANI · PARTH · HABNEP · DIVI
NERV · ABNEP · M · AVREL · COM
MODO · ANTONINO · PIO · FEL
AVG · SARM · GERM · MAX · BRT
P · M · TRIB · POT · XIII · IMP
VIII · COS · V · P · P · NOBI
LISSIMO · PRINCIPI
BENACENSES

Lap. prima in Toscolano, ora nel Museo di Verona.

XXXIX.

DD · nn · fl · valentiniano ET · FL	(lettere sovrapposte)
valenti DIVINIS · FRATRIBVS	DO · NN
ET SEMper AVGVSTIS · DEVOTA (sic)	MAGNO MAX
TA VENetia CONLOCAVIT	ET · FL VICRI INVl
DDD nnn valenTINIANO	CTIS PERPETVIS
Valenti et GRATIANO · PERPE	AVGVSTIS
TVIs · PIIs · FELICIBVS SEM	B · R · P · N
PER AVGVSTIS	

XXXII

(di sotto)

RPETVIS

Prima in Bedizzole ora nel Museo di Brescia.

XL.

DDDD NNNN
 FL · CONSTANTINO · MAXIMO
 VICTORI · SEMPER · AVGVSTO
 FL C
 FL · IVL · CONSTANTIO · NOBB · CAESS

(a tergo)

DD NN
 MAGNO MA
 XIMO ET FIL · VIC (sic)
 TORI INVIC
 TIS ET PERPETVIS
 AVGVs
 T BIS · R · P · N
 IIIII (sic)

Cippo prima in Bedizzole ora nel Museo di Brescia.

BETTONI - *Storia della Riviera di Salò* V. III.

XLI.

IMP . CAES . DIVI
M . ANTONINI . PII . GERM
SARM . FIL . DIVI . ANTON . PII
NEP . DIVI . HADR . PRONEP . DI
VI . TRAIAN . PARTHIC . ABNEP
DIVI . NERV . ABNEP . L . SEPTIMIO (sic)
SEVERO . PIO . PERTINACI . AVG . AR
BICO . ADIABENICO . PONT . MAX
D . TRIB . POT . III . IMP . VII . COS . II (sic)
P . P . PROCOS DESIGN (sic)
BENA . CEN . SES

Lap. in Toscolano nel campanile della parrocchia.

XLII.

DD . NN . FL . VALENTINIA
NO . ET . FL . VALENTI . DIVINIS
FRATRIBVS . ET . SEMPER
AVGVSTIS . DEVOTA . VE
NETIA . CONLOCAVIT

(in lettere più rozze)

DDD . NNN . VALENTINIANO
VALENTI . ET . GRATIANO . PERPE
TVIS . PIIS . ELICIBVS . SEMPER
AVGVSTIS

XLIII.

IMP · CAES · DIVI
 ANTONINI · AVG
 PII · FIL · DIVI
 HADRIANI · NEP
 DIVI · TRAIANI · PAR
 THICI · PRONEP · DIVI
 NERVAE · ABNEP · M · AVRE
 LIO · ANTONINO · AVG · AR
 MENIACO · PONT · MAX
 TRIB · POT · XVIII · IMP · II

COS · III

BENACENSES

Lap. prima in Gaiolo, ora in Toscolano.

XLIV.

DD · NN · FL · UALEN
 TINIANO ET · FIL
 VALENTI DIUI
 NIS FRATRIR (sic)
 PER AAU
 DEUO
 TA UENETIA
 COLLOCAUIT
 XXVI

Lap. prima in Maguzzano ora nel Museo
 di Brescia.

XLV.

Fabri Tign VARII
M · Aurelio CIAVDIO
Et Lucio D · AureliANO
TERTI
I · NER

Lap. in Salò presso la famiglia Arrighi.

XLVI.

VARI
LAVDIO
IANO

Lap. in Salò presso le mure all'oratorio
di S. Antonio.

XLVII.

DD · NN
MAGNO MAXIMO ET FL
VICTORI INVICTIS
ET PERPETVIS AVGG
B · R · P · N
M XX

Cippo prima in Rivoltella ora in De-
senzano.

XLVIII.

IMP · CaeS
G · MESSIVS Q
TRAIAN DECCIVS
p · F · AVG · P · M · TRIB · POT
II · COS II P · P
XXIII

Cippo trovato in Maguzzano ora nel Mu-
seo di Brescia.

XLIX.

D · N · FLAVIO · CONSTANTINO
MAXIMO · PIO · FELICI
(sic) INVIO · AVGVSTO
M · P · XXIII

Cippo trovato in Rivoltella ora nel Museo di Ve-
rona.

EPIGRAFI FUNERARIE.

L.

C · SPVRI · PRI
MI · MINCI
ET · SCVTRINIAE
PATERNAE
Q · CLOD · FESTIA
NVS · SOCERIS
ET · SPVRII · PRI
MA · PATERNVS
VALENTIO · FRATRES

Lap. prima in Vobarno ora nel Museo di Brescia.

LIII.

M · AEMILI
NE · VIANI
QVI · VIXIT · A
NNOS · XXVIII
M · VII · DIES · X
M · AEMILIVS
VALENTINVS
FILIO · OBSEQVEN
TISSIMO · ET
SIBI

Lap. prima in Vobarno ora nel Museo di Brescia.

LI.

D M
LORENIAE
MERCATILLÆ
QVAE · VIXIT · ANN
XXVIII · M · II · LORE
NIVS · NASIABVS
CONIVGI · INCOM
PARABILI · B · M

Lap. a S. Giorgio presso Bogliaco.

LIV.

D M
P · AELIO · PILEO
ET AELIAE
CRESTE · P · AELIVS
PARTIENOPÆVS
ET · AELIVS FERACLES
PARENTIBVS · PIENTIS
SIMIS

Lap. in Toscolano nella parete della parrocchia.

LII.

DIEVPALA
MINVI

Lap. prima in Sabbio, ora nel Museo di Brescia.

LV.

T · CAECIAS · N ..

In Gaimo in un gradino di scala rustica.

LVI.

L · CLODIO
 STRATONI · ET
 CLOD · SECVNDAE
 L · CL · CRESCENS
 PARENTIB
 ET · LAETIL · SECVNDAE
 VXORI · ET

Lap. prima in Vobarno ora nel Museo
 di Brescia.

LVII.

D · M
 VOCONIAE
 VRSVLAE
 Q · CAECILIUS
 SECVNDINVS
 VXORI

Lap. in Degagna in Sicino.

LVIII.

M · LAETIL · FAB
 CASSIANVS · PRAEF
 AEDILIC · POT · BRIX
 SIBI · ET · LAETIL · PRIMV
 LAE · MATRI · RATINIAE
 INGENVAE · VXORI
 M · LAETIL · QVINTIANO
 LAETILIIS · FIRMINAE
 ET · SEVERAE · FILIIS

Lap. in Vobarno alla porta della Parrocchia.

LIX.

CASSIAE · M · F · FESTAE · CLODIA · RESTITVTA · FILIAE
 DVLCISSIMAE · QVAE · VIXIT · ANN · XXXIIII · DIES
 XXXXI · ET · Q · MINVCIVS · MACER · CONIVGI
 CARISSIMAE IOCVM · DEDIT

Lap. in Maderno prima nella chiesa di S. Andrea.

LX.

(Spala
in una corona)

TI · CLAVDIVS

C · F · SIBI · ET

TERTULLAE

SEXTI · FIL

VXORI · ET · SVIS

(Martello
in una corona)

Cippo nella chiesa di S. Maria in Idro.

LXI.

(Due protome)

L · SALVIVS

C · F · FAB

VEXILLARIVS

VETER · LEG · IIII · SIBI

ET · POPILIAI · T · L

HISPNAI · ET · CAPITO

NI · F · ET · PRISCAI · F · ET

FIRMO · F

Lap. in Vobarno nella chiesa in un capitello.

LXII.

INDVSTRIO · AC · beNIVOLO

PLVRIMIS · MILITIAE · HONORIBVS

FVNCTO

Pro · SVAE · PIETATIS · MERITO · M · AVR

DVBITATO · V · C · PATRI · ET · C · CENTVLLIO

FORTVNATO · ADVLESCENTI · CLARISSIMO

FILIO · AMANTISSIMO

M · AVR · DVBITATVS · VS · VC · FIERI · IVSSIT

Lap. in parte a Toscolano, in parte smarrita.

LXIII.

(orciuolo) FE st VS (coppa con frutta)
 T . FL ET
 VALERIA
 P . F . TERTVLLA
 SODALIBVS . PIENTISSIMIS
 Lap. prima in Fasano ora perduta.

LXIV.

V . F
 SEX . CALVISIVS
 SATVRNINVS . SIBI . ET
 CALVISIAE . SATVRNINAE
 CONIVGI . DEFVNCTAE . ET
 CALVISIIS . FIRMIONI . ET
 VALENTIONI . FILIS . ET
 NVRIBVS . ET . NEPOTIBVS
 ET . PRONEPOTIBVS . ET (sic)
 Lap. prima in Maderno ora nel Museo di Verona.

LXV.

T . at ESt . PRISCVS . VI . VIR . AVG . BRIX
 SIBI . ET . VERAЕ . PRIMVLAE . CONIVGI
 CARISSIM . ET . C . ATEST . SERVAND
 ET . C . ATEST . SECVRVS . PARENTIB . B . M.
 Lap. in Tremosine.

LXVI.

V . F
TRIVMVS
CELERIS . F
SIBI . ET . DVCI
AVAE . TVRI . F
VXS

Lap. prima in Tremosine, ora nel Museo di Brescia.

LXVII.

V . F
MESSAVA . SEX
F . SIBI . ET
STAIO . SECI . F . VIRO
ET . SECO . STAI . F

Lap. nelle vicinanze di Voltino.

LXVIII.

V . F
CELER . MAN
DONIS

Lap. prima in Voltino, ora nel Museo di Brescia.

XLVIX.

.
FILIS
ET . SIT . TIBI . VIATOR

Lap. presso Tremosine in casa Rambottini.

LXX.

D

M

SEVERAE
PROFVTVRVS
CONIVGI . B . M
DEDITQ . NOMIN . EIVS
GENTIL . ARGENTIAE . H S . N . DC
VT . EX . REDITV . EOR . ROSAL . ET
PARENT . OMN . AN . INPErET
PROCVRENT

Lap. in Toscolano nella torre della parrocchia

BATTIONI - Storia della Riviera di Salò, V. III.

LXXI.

P · EPPIVS · P · F · FAB
 RVFVS · MIL · CHOR
 II · PRAET · T · F · I · ARBITR

Lap. nella chiesa di S. Andrea in Maderno.

LXXII.

P · ATINVS · L · F · FAB
 HIC · SITVS · EST
 SI · LVTVS · SI · PVLVIS
 TARDAT · TE · FORTE
 VIATOR · ARIDA · SIVE
 SITIS · NVNC · TIBI · ITER
 MINVIT · PERLEGE · CVM
 INPATRIA · TVLERIT · TE
 DEXTERA · FATI · VT · RE
 QUIETVS · QVEAS · DICERE
 SAEPE · TVIS · FINIBVS · ITA
 LIAE · MONVMENTVM
 VIDI · VOBERNA · IN · QVO
 EST · ATINI · CONDITVM

Lap. prima in Vobarno ora nel Museo di Brescia.

LXXIII.

SASIVS · VESGASIONIS · F
 SIBI · ET · DEICAE · SEXTI · F
 VXORI · ET · ESDRIO · ET
 VESGASIONI · F

Lap. in Tremosine.

LXXIV.

V

F

M · HELVIO · VR
 SIONI · VI · VIR · BRIX
 PATRI · B · M · ET · VALERI
 AE · IVSTAE · EIIVS
 M · HELVIVS · PRIMVS
 ET · SIBI · ET · PONTIAE · IVSTÆ
 CONIVGI · CARISSIM · ET
 SV IS

D

M

Lap. in Tremosine.

LXXV.

LORENIAE · VE
 NVSTAE · CONIV
 GI · SANCTISSIMAE
 ET · INCONPARABL · QVAE
 VIXIT · ANNOS XXIII
 M · VIII · GAVDENTIVS
 MARITVS · BENEMERNEN

Lap. nella chiesa di Toscolano.

LXXVI.

IVRICVS · TRIVMONIS
 LIBERTVS · IVSSV · PATRONI

Lap. in Vesio.

LXXVII.

L · LEVCONIO · L · F · FAB
 CILONI · VETER · LEG · XXI
 VL · LEVCONIO · L · F · FIRMO
 VLEVCONIAE · L · F · PROCVLAE
 VALLIA · L · F · SVASIS
 VIRO · FILIIS · SIBI

(Braccialetto, corona, ecc.)

Lap. in Vobarno nel campanile.

LXXVIII.

M · MESTRI · SEVERI
 PATRIS · VI VIR · AVG
 BRIX · ET · PRIMILLIONIS
 SECVNDI · AVI · M · MESTRIVS
 PRIMVS et CAECILIAE
 VALENTINAE · MATRI

o SIBI ET

Lap. in Sabbio nella chiesa di S. Michele.

LXXIX.

T · AVR · CARCENIVS · SIBI · ET
 NECIDIAE · SEVERE · VXORI
 DVLCISSIMAE · ET · AVR · SEVERO
 ET · LAETILIAE · RVFINE · PA
 RENTIBVS · ET · SVIS

D · M

Lap. in Tremosine.

LXXX.

IVLII . FESTI
 MILITIS . COH . II
 PRAETORIAE
 SIGNIFERI
 . A . . . VALI . . .
 MILITAVITAN
 XII PROMOTVS
 VII . CIVES . PE_{to}
 VIONIENSIS
 AVR . IVSTI_{nus}
 FRATRI . B . M . F

(Da una parte)
 DECVNCTVS
 IN . BELLO
 BARBARICO

Lap. prima in Beduzzolo, ora in parte nel Museo di Brescia.

LXXXI.

V . F
 VAS_{sid}IVS
 CAE . S
 CATTAVI . F . SIBI . ET
 CAECILIE . PILE . AE . L
 ET . SECVNDO . L
 ALPINAE . VERA . .
 SVCESORI . PILI .
 L'ARGO
 FILIS . NATVRAlibus

Lap. prima nell'isola di Garda, ora nel Museo di Brescia.

LXXXII.

C · LVCRETIVS
 C · L · ERASMVS
 SEX · VIR · AVG · BRIX
 ET · TRIDENT · GRAT · SIBI
 ET · COMMUN · ONESIME
 VXORI · CARISSIMAE
 C · LVCRETIO · HERMETI
 ALVMNO · PIISSIM
 LIBERTIS · LIBERTABVSQVE · ET (sic)

Lap. in Manerba.

LXXXIII.

PRIMIO · STAI
 ARRVNTI · F · SIBI · ET
 DVGLIAVAE · SEX · F · MA
 TRI · ATESTATIAE · SEX
 f · scCVNDAE · VXORI
 Et · atESTATIAE PRIMV
 LAE · FILIAE
 C · ATESTATI · QVARTI
 ONI · VI · viRO · BRIX · ET
 C · ATESTATI · QVINTO
 FILIS · ET · · · · · SVIS
 DVGLIAVAE · · · · ·
 VXORI · · · · ·

VIATOR · VALE
 ET · TV

Lap. da prima in Limone, poi in Desenzano;
 ora smarrita.

LXXXIV.

CAECILIA · SEVERA
 SIBI · ET · Q · CAECILIO
 CALVISIO · Q · CAECILIO
 QVINTIONI · FILIS

Lap. in Salò sopra la porta della chiesa.

LXXXV.

SEX · LAETILIO
 SEX · FIL · FAB
 FIRMINO
 VI · VIR · AVG
 LAETILIAE
 VERA · ET · SECVNDA
 FRATRI · PISSIMO

Lap. in Salò.

LXXXVI.

(Due effigie)

QVIN^TTAE · MARCEL
 LI · F · ET · SECVNDAE
 BALBI · F

Lap. nella chiesa di S. Pier di Liano.

LXXXVII.

C · P · A
 AELIVS

Lap. in Bedizzole.

LXXXVIII.

M . TERENTIVS

PYRAMVS

VI . VIR . AVG

L . APPIO . APHOBETO

VI . VIR . AVG . II

GRATVITO . AMICO

TERENTIAE . PISTE

SOroI

MESS . a

ECVSAE

VxorI

P . POSTVMIO . PRIMIONI

POSTVMIAE . QVARTAE . A . B . M

Lap. che esisteva in Salò.

LXXXIX.

.

VIRTV

CONIVG . INCOMPARABILI

ET . SIBI . ET . POST . FECIT

Lap. in Soiano.

XC.

EPPVPA_e

ALBICONIS . F

SECVNDVS . ET

ALBANVS . QVARTIO

FILI fecerVNT

Nell' isola di Garda.

XCI.

MARIONI

ESDRICCI . F
 ET . VESGASAE
 BITTIONIS . FIL
 ET . ARRVNTIO
 MARIONIS . F
 PRISCVS
 MARIONIS . F
 PARENTIBVS . ET . FRATRI

Lap. prima nell'isola di Garda, ora nel Museo
 di Brescia.

XCII.

C · IVLIO · PAVLINO
 ANDRAGATHO
 VI · VIR · AVGVST
 GRATVIT
 C · IVLIVS · AQVILINVS
 PATRI

Lap. in Bedizzole all'antica Pieve.

XCIII.

(Tre effigie con monili)

VOSIS · PON^TIS · F
 CASSVS · ET · CVSSAE
 GASSVMI · F · VXORI · ET
 eLVIDIAE · VOSIS · F · EDRAN

Lap. in Idro nella parrocchia di S. Maria.

XCIV.

A

VI . VIR . Avg
 Q . VIBIO
 VI . VIRO
 Q . VIBIO . AC
 VIRO . AVG
 VIBIAE . PRET
 Q . VIBIO . VIBIANO
 VIBIAE . EPVLAE
 VIBIE . NEP

Lap. in Bedizzole nella parete di S. Vito e Modesto.

XCV.

C . CORNELIVS
 CALLISTVS . SIBI
 ET . CORNEL
 AGATHE . CONIVGI
 CARISSIMAE
 ET . CORNEL . CALLIST
 FILIAE . ET
 LIBERT . LIBERTABVS

Lap. in Bedizzole nella cappella di S. Maria di S. Vito.

CXVI.

D · M

Q · CAECILI

GEMELLI · ET

LAETILIAE · TIB · FI

RVFINAE · CAECILI

RVFINVS ET · MEMOR

PARENTIB · PIENTISSIM

ET

Lap. in Salò al cimitero vecchio.

XCVII.

(Protome)

MANGO

CLVGASIS · F

SIBI · ET · CLVIDEAE ·

VOSIONIS · F

VXORI

ET · CLVGASIONI · F

VALETE · CVNCTI

(Due quadrupedi)

Lap. in Tremosine.

XCIII.

(Effigie di uomo)

PETREIO · L · L · FELIC

Lap. presso Salò e Barbarano in un muro dei
PP. Cappuccini.

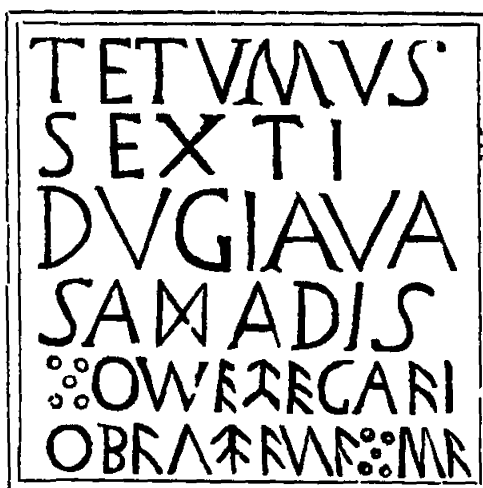
XCIX.

IAMVNO · RVFI
 ET · TERTVLLAE · STA
 CASSI · BASI · F · VXORI
 QVARTIONI · SEXTO
 MILITIBVS · LEG · XXI
 RAPACIS · FILIS · DEFV
 SVAVI · IVILFILI · V · F

T † 2

Lap. che esisteva in Maderno.

C.

Lap. prima in Tremosine ora nel Museo di Brescia.

INDICE.

I	879 Le Corti Benacensi. Diploma di Carlo Manno ai monaci zenoniani di Verona pag.	1
II	966? L' Abbazia di Maguzzano »	3
III	969 Diploma di Ottone I a Maderno »	5
IV	973 L' Isola Bresciana »	7
V	1016 Pietro Arciprete della Pieve di Salò »	8
VI	1085 Giovanni I Vescovo di Brescia dona al mona- stero di S. Eufemia un podere in Toscolano »	9
VII	1090 La Rocca di Manerba »	10
VIII	1145 Padenghe, Pozzolengo e Maguzzano »	11
IX	1156 Il Castello di Scovolo »	12
X	1160 Conferma di Federico I del privilegio di Ottone a Maderno del 969 »	14
XI	1186 Le Pievi di Liano e di Salò. Bolla di Urbano III »	15
XII	1186 La Pieve di Tremosine. Bolla di Urbano III . »	16
XIII	1193 Investitura enfiteutica »	19
XIV	1193 Provaglio »	21
XV	1194 La Chiesa di Vesio »	22
XVI	1194 Scovolo »	23
XVII	1195 Investitura enfiteutica in Toscolano »	24

XVIII	1196	Permuta fatta dal monastero di S. Eufemia di una pezza di terra in Pederagnaga di sua proprietà con ragioni di vari privati, tra cui quella di una pezza di terra aratoria e prativa (<i>juxta villam Cascevicci</i>)	pag. 25
XIX	1196	La Corte di Gargnano	» 28
XX	1212	Il Feudo di Tignale	» 29
XXI	1221	Biemino da Manerba	» 30
XXII	1221	Il Castello di Scovolo	» 51
XXIII	1228	Investitura di varie terre in Villa Margherzina, Mezino, Certedolo ed in campo Linerio	» 52
XXIV	1253	Immunità di Pozzolengo	» 53
XXV	1255	Immunità del monastero di S. Vigilio di Lugana	» 65
XXVI	1268	Maffeo di Gargnano detto Arzillo Podestà e Capitano di Tremosine	» 67
XXVIII	1279	Designamento dei Contribuenti al Vescovato di Brescia nel pievatico di Maderno	» 68
XXIX	1316	Due investiture di terre in Salò	» 72
XXIX	1318	Investitura enfiteutica dell'abate Inverardo Confaloniero in Gio. Baia di una pezza di terra in Toscolano	» 76
XXX	1321	Investitura di possedimenti della chiesa di S. Andrea di Brescia, nel territorio di Salò, e stima del reddito dell'olio giudicato a sestari	» 77
XXXI	1322	Conferma di Roberto di Sicilia del diploma di Ottone I del 969 a Maderno, contenente quella di Federico I del 1160 e quella di Federico II del 1232	» 78
XXXII	1331	Investitura feudale dei conti di Castelbarco	» 84
XXXIII	1334	Sulla riforma degli Statuti della Riviera	» 98
XXXIV	1334	Forma da osservarsi per la definitiva approvazione degli Statuti	» 99

XXXV	1339	Ratifica dei comuni ed uomini della Riviera di Garda	pag. 100
XXXVI	1339	Missione di due ambasciatori veneti ad Azzone Visconti	» 103
XXXVII	1339	Protesta per le innovazioni del dazio imposto dal Podestà della Riviera	» 104
XXXVIII	1340	Nomina di tre Savi per riferire sull'ambasciata della Riviera bresciana ecc.	» 105
XXXIX	1340	Proposte dei Savi intorno ai reclami del Podestà e del Comune della Riviera bresciana per controversie insorte coi Signori di Milano	» ivi
XXXX	1340	Risposta al Vescovo di Trento sopra lagnanze da lui mosse al Podestà della Riviera	» 108
XXXXI	1340	Sentenza del Doge di Venezia pronunciata nella causa vertente fra Ubertino da Carrara ed Alberto Mastino della Scala	» 110
XXXXII	1340	Istruzioni all'ambasciatore che si decreta di mandare in Riviera per ristabilirvi la tranquillità	» 118
XXXXIII	1340	Istruzioni all'ambasciatore che si manda in Riviera	» 119
XXXXIV	1340	Elezione di tre savi	» ivi
XXXXV	1340	La relazione dei tre savi sopra eletti	» 120
XXXXVI	1341	Anticipazione di pagamento	» 122
XXXXVII	1342	Elezione dei Sapienti per la Riviera	» ivi
XXXXVIII	1342	Ordine al Podestà della Riviera di recarsi alla Dominante e istruzioni ai Provveditori inviati in Riviera	» 123
XXXXVIII I	1342	Risposta dei Signori di Milano agli Ambasciatori	» 125

L	1343	Deliberazione per terminare amichevolmente la quistione per la elezione del Podestà . . »	127
LI	1343	Si dichiara valida l'elezione di Andrea Geno a Podestà della Riviera »	130
LII	1343	Relazione alla Serenissima riguardante la no- mina del Podestà della Riviera »	131
LIII	1343	Ordini trasmessi ai provvisori della Riviera . . »	133
LIV	1344	Elezione di tre savi per riferire sui fatti della Riviera »	134
LV	1344	Sulle riforme del Comune della Riviera . . »	135
LVI	1344	Processo della Chiesa di Salò contro il Co- mune di Volciano »	ivi
LVII	1344	Autorizzazione ai Savi di proporre le riforme convenienti »	136
LVIII	1344	Determinazioni circa il regime della Riviera »	137
LIX	1344	Riunione del Collegio per una deliberazione »	138
LX	1344	Elezione di tre Savi, i quali esaminati i diritti delle parti, emettano il loro consiglio . . »	139
LXI	1345	Giudizio dei Savi sulla validità della elezione del Podestà della Riviera »	140
LXII	1345	Si ordina ai Savi di emettere il loro parere se la Riviera sia tenuta a pagare la pena rifiutando la nomina del Podestà . . . »	141
LXIII	1345	Si interpella quelli della Riviera se vogliono per Rettore ser Marco, o invece pagare le spese »	ivi
LXIV	1345	La Riviera propone cinquanta uomini armati . . »	142
LXV	1345	La repubblica propone l'accettazione, condi- zionata, degli statuti »	143
LXVI	1345	Concono di pena a Bartolino Piccardo di Salò »	ivi
LXVII	1345	Restituzione di beni a Pietro de Malesardo . . »	144
LXVIII	1346	La Repubblica scrive a Mastino raccomandando quelli della Riviera »	ivi

LXIX	1346 La Repubblica invia un Notajo a Luchino Visconti per reclamare contro la cattura di un cittadino della Riviera	pag. 145
LXX	1346 La Repubblica accoglie la petizione presentata dagli Ambasciatori della Riviera . . »	ivi
LXXI	1347 Investitura di beni in Maderno »	146
LXXII	1347 Investitura di una casa posta in Bogliaco . »	ivi
LXXIII	1348 Benadusi di Riviera ottiene il rimpatrio . »	147
LXXIV	1348 La Repubblica rimette al Podestà della Riviera una petizione di rimpatrio per due minori »	148
LXXV	1348 Paolo Rozelli ottiene il rimpatrio condizionato »	149
LXXVI	1348 La Repubblica decreta l'invio d'un Ambasciatore a Milano per gli affari di Riviera, e un ringraziamento a Mastino della Scala per beni restituiti »	150
LXXVII	1348 Conferma del Decreto »	ivi
LXXVIII	1348 Pederzolo di Salò, esiliato, ottiene grazia . »	151
LXXIX	1348 La Repubblica concede alla Riviera che il Rettore continui per altri due anni . . »	ivi
LXXX	1348 Istruzioni all'Ambasciatore della Repubblica a Milano riguardanti interessi della Riviera »	152
LXXXI	1348 Seguito di altre istruzioni all'Ambasciatore residente a Milano per altre quistioni riguardanti la Riviera, ed accettazione di una supplica della medesima »	154
LXXXII	1348 Concessione di rimpatrio a Diolai de Pestipero della Riviera Bresciana, al tempo di Ser Nicolò Barbaro Podestà della stessa Riviera, colle formole consuete »	155
LXXXIII	1348 Proposta circa un reclamo del Vescovo di Brescia »	ivi

LXXXIV	1349	Concessione di giurisdizione alla città di Brescia sopra il suo territorio eccettuate Vallecamonica e Riviera pag. 156
LXXXV	1349	Relazione intorno a trattative coll' Arci- vescovo di Milano » 157
LXXXVI	1349	Grazia d'esilio a Marchesini detto Regolato » ivi
LXXXVII	1349	Il Podestà della Riviera spedisce alla Re- pubblica copia delle Sentenze di con- danna » 158
LXXXVIII	1349	Istruzioni al Podestà Marco Dandolo . » 159
LXXXIX	1349	Invio di un Nunzio ai Signori di Milano e al Comune di Brescia per reclamare per attentati contro la Riviera . . . » ivi
LXXXX	1350	Istruzioni al Podestà della Riviera circa i banditi e agli Ambasciatori che si recano a Roma » 161
LXXXXI	1350	Sentenza in favore della Pieve di Salò contro il Comune di Volciano . . . » 162
LXXXXII	1350	Invio all'Arcivescovo di Milano di Am- basciatori nell'interesse della Riviera . » 168
LXXXXIII	1350	Mastino della Scala si scusa verso la Re- pubblica di Venezia di fatti attribuitigli circa lo stato della Riviera » 169
LXXXXIV	1353	Compromesso e sentenza arbitramentale in favore della Pieve di Salò contro il Comune di Volciano » 170
LXXXXV	1353	Copia di una sentenza contro Gardone per riparazione alla Pieve di Salò . » 174
LXXXXVI	1357	Procura fatta dall' Abate del monastero di S. Eufemia per interessi dello stesso monastero » 175
LXXXXVII	1358	Enfiteusi di beni in Toscolano del mo- nastero di S. Eufemia » 176

LXXXXVIII	1376 Investitura episcopale di beni posti nel comune di Maderno	pag. 177
LXXXXIX	1381 Estensione del Comune di Maderno	» 178
C	Convenzione fra i Comuni di Maderno e Toscolano per la suddivisione delle acque del fiume	» 179
CI	1383 Locazione in enfiteusi di case del Monastero di S. Eufemia in tenere di Bogliaco	» 191
CII	1385 Il Conte di Virtù concede alla Riviera l'integrità del suo territorio e a Maderno la residenza del Podestà	» 192
CIII	1388 Rinnovazione e ricognizione di diritti feudali del Vescovo di Brescia sui comuni di Gardone e Salò	» 195
CIV	1389 Supplica del Comune di Tignale al Conte di Virtù	» 200
CV	1389 Risposta del Conte di Virtù al Podestà della Riviera Aymo de Marliano	» 201
CVI	1395 Testamento di Zambellini fu Bersanini Bolzati con cui fonda un ospedale in Salò ecc.	» 202
CVII	1396 Statuti di Salò sotto la dominazione Viscontea	» 204
CVIII	1407 Privilegio di Pandolfo Malatesta concesso al Comune di Tignale	» 265
CIX	1426 Privilegi confermati alla Riviera dalla Repubblica Veneta	» 268
CX	1437 Disposizioni circa le appellazioni sì civili che criminali	» 284
CXI	1438 Si determina d'invviare un Provveditore a Salò	» ivi
CXII	1440 Privilegio concesso alla Comunità della Riviera	» 285

- CXIII 1440 Privilegio accordato da Francesco Sforza a Ri-
voltella pag. 303
CXIV 1509 Infeudazione della Riviera concessa al Cardinale
d' Amboise da Luigi XII Re di Francia . » 305

LAPIDARIO ROMANO

- Epigrafi Sacre » 313
Epigrafi Storiche » 318
Epigrafi Funerarie » 323
-